KHALL 30.3.20 § 35
KVALT 8.6.20 § 17

Tilinpäätös 2019

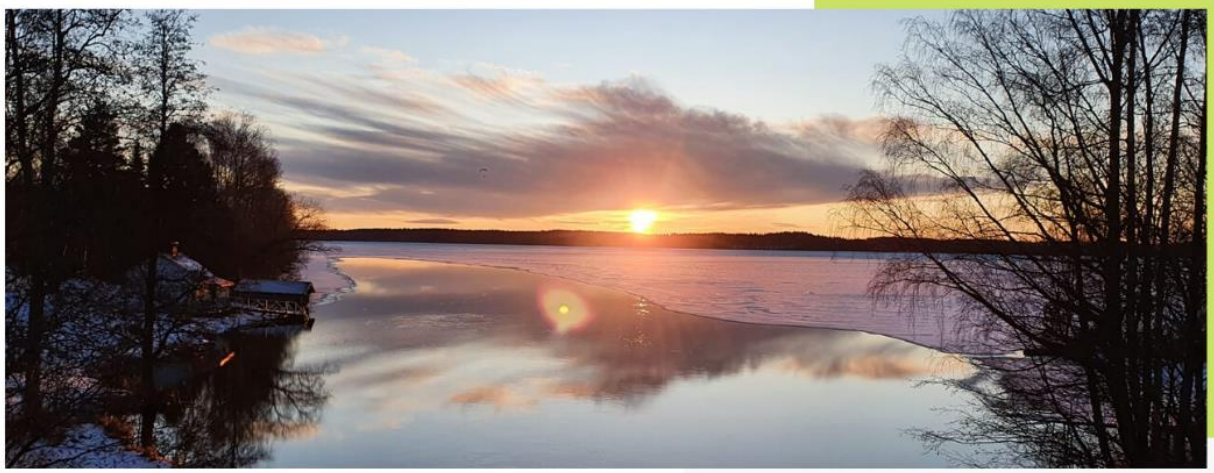

Hankasalmen kunta

Sisällys

Hankasalmen tilinpäätös 2019 tiivistettynä ... 1

1 Toimintakertomus ... 2

1.1 Toimintakertomusta koskevat säännökset ... 2

1.2 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa ... 2

1.2.1 Kunnanjohtajan katsaus ... 2
1.2.2 Hankasalmen kunnan strategia 2018-2021 ... 4
1.2.3 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset ... 5
1.2.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys ... 7
1.2.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa 2019 ... 11
1.2.6 Kunnan henkilöstö ... 13
1.2.7 Ympäristöasiat ... 13
1.2.8 Muut ei taloudelliset asiat ... 14
1.2.9 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä ... 14
1.2.10 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista ... 15

1.3 Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä ... 16

1.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus ... 19

1.4.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen ... 19
1.4.2 Toiminnan rahoitus ... 22

1.5 Rahoitusasema ja sen muutokset ... 24

1.6 Kokonaistulot ja –menot ... 27

1.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous ... 28

1.7.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä ... 28
1.7.2 Konsernin toiminnan ohjaus ... 28
1.7.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat ... 28
1.7.4 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä ... 29
1.7.5 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä ... 29
1.7.6 Konsernin tilinpäätös ja sen tunnusluvut ... 30

1.8 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet ... 34

1.8.1 Asiaa koskeva sääntely ... 34
1.8.2 Tilikauden tuloksen käsittely ... 34
1.8.3 Talouden tasapainottamistoimenpiteet ... 34

2 Talousarvion toteutuminen ... 35

2.1 Seurantaa koskeva sääntely ... 35

2.2 Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen ... 35

2.2.1 Keskusvaalilautakunta ... 35
2.2.2 Tarkastuslautakunta ... 36
2.2.3 Kunnanhallitus ... 37
2.2.4 Perusturvalautakunta ... 44
2.2.5 Sivistyslautakunta ... 58
2.2.6 Ympäristölautakunta ... 75

2.3 Määrärahojen ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen ... 91

2.3.1 Käyttötalouden toteutuminen ... 91
2.3.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen ... 92
2.3.3 Investointien toteutuminen ... 94
2.3.4 Rahoitusosan toteutuminen ... 95
2.3.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta ... 96

3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT ... 98

3.1 Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet ... 98

3.2 Kunnan tuloslaskelma 99
3.3 Kunnan rahoituslaskelma 100
3.4 Kunnan tase 101
3.5 Konsernin tuloslaskelma 103
3.6 Konsernin rahoituslaskelma 104
3.7 Konsernin tase 105
4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT 107
4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot 107
4.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot 108
4.3 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot 109
4.4 Tasetta koskevat liitetiedot 111
4.5 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot 116
4.6 Henkilöstöä koskevat liitetiedot 118
5 ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET 120
5.1 Vesihuoltolaitos-taseyksikön tilinpäätös 120
5.2 Vesihuoltolaitoksen tilinpäätöksen liitetiedot 123
6 Konsernin tytäryhtiöiden tilinpäätöstiedot 125
6.1 Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka 125
6.2 Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma 126
6.3 Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo 127
6.4 Kiinteistö Oy Vuokrahanka 128
7 Tilinpäätöksen allekirjoitus 129
8 Kuvaus kirjanpitojärjestelmästä ja kirjanpidossa käytetyistä kirjoista 130

Hankasalmen tilinpäätös 2019 tiivistettynä

TALOUS

Alkuperäinen talousarvio vuodelle 2019 laadittiin -357.00 euroa alijäämäiseksi. Vuoden aikana haettiin lisämäärärahoja yhteensä 1.150.000 euroa ja lisäksi tehtiin vastuualueiden välillä 200.000 euron määrärahasiirto. Vuoden 2019 lopullinen tulos oli -1.478.182,79 euroa ja taseeseen kertynyt alijäämä yhteensä 2.350.043,66 euroa.

TOIMINTATUOTOT

Vuoden 2019 toimintatuotot olivat 5,3 miljoonaa euroa. Toimintatuotot pienenivät edellisestä vuodesta noin 1,5 miljoonalla eurolla eli 21,69 %:lla. Suuren eron edelliseen vuoteen selittää vuonna 2018 kertaluonteisena myyntitulona toteutunut sähköosakkeiden myynti noin 1,3 miljoonaa euroa. Vuoden 2019 talousarvioon verrattuna toimintatuotot pienenivät noin 243.398 euroa. Talousarviopoikkeama selittyy vuodelle 2019 budjetoitujen metsämaan myyntituottojen siirtymisellä vuoden 2020 alkuun.

TOIMINTAKULUT

Vuoden 2019 toimintakulut olivat 39,1 miljoonaa euroa. Toimintakulut kasvoivat edellisestä vuodesta noin 43.511 eurolla eli 0,11 %:lla. Vuoden 2019 talousarvioon nähden toimintakulut kasvoivat 1,4 miljoonalla eurolla. Vuoden 2019 muutettuun talousarvioon nähden toimintakulut kasvoivat 322.378 euroa. Selittävinä tekijöinä toimintakulujen poikkeamalle ovat vanhuspalveluiden ja terveyspalveluiden kuluylitykset.

VEROTULOT

Verotulot olivat 15,4 miljoonaa. Verotulot kasvoivat vuodesta 2018 5,7 % eli 826.154 euroa. Talousarvioon verrattuna verotulot pienenivät 308.000 euroa. Verotulovajausta selittää verottajan verokorttiuudistus sekä tulorekisterin käyttöönottaminen.

VALTIONOSUUDET

Valtionosuudet olivat 18,5 miljoonaa. Valtionosuudet pienenivät vuodesta 2018 1,7 % eli 325.868 euroa. Talousarvioon verrattuna valtionosuudet kasvoivat 304.914 euroa. Valtionosuuksien kasvua talousarvioon verrattuna selittää ennen kaikkea valtionosuuden kertaluontoisen kiky-kompensaation aikaistaminen vuodelta 2020 vuodelle 2019.

INVESTOINNIT

Investoinnit olivat yhteensä 2,17 miljoonaa, kun vuoden 2019 talousarviossa tavoiteltiin 1,8 miljoonan nettoinvestointeja. Vuonna 2019 merkittävimmät kunnan omat investointihankkeet olivat kirkonkylän ja asemankylän välinen kevyen liikenteen väylä sekä Metsätähden päiväkodin korjaus- ja muutostyöt. Kuntaan on myös valmistumassa leasingrahoituksella uusi koulukeskus ja päiväkoti.

LAINAKANTA

Kunnan lainakanta kasvoi 11,915 miljoonasta eurosta 13,189 miljoonaan euroon vuoden 2019 aikana. Lainaa asukasta kohti oli 2.705 euroa. Vuoden 2019 aikana nostettiin pitkäaikaista lainaa 4 miljoonaa euroa ja lyhytaikaisen lainan määrä väheni 2 miljoonalla eurolla.

1 Toimintakertomus

1.1 Toimintakertomusta koskevat säännökset

Toimintakertomuksen antamisesta vastaavat kunnanhallitus ja kunnanjohtaja. Toimintakertomuksessa annetaan tiedot kunnan toiminnan kehittymistä ja tuloksellisuutta, taloudellista tilannetta sekä merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä koskevista tärkeistä seikoista. (KPL 3:1a §)

Kuntalain 115 § mukaisesti kunnan toimintakertomuksen erityisenä tehtävänä on selvittää valtuuston talousarviossa hyväksymien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumista kunnassa ja kuntakonsernissa. Toimintakertomuksessa annetaan myös tietoja sellaisista kunnan ja kuntakonsernin talouteen liittyvistä olennaisista asioista, joista ei ole tehtävä selkoa kunnan tai kuntakonsernin taseessa, tuloslaskelmassa tai rahoituslaskelmassa. Tällaisia asioita ovat arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä sekä tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja niiden perusteella tehdyistä keskeisistä johtopäätöksistä.

Toimintakertomuksessa kunnanhallitus tekee esityksen tilikauden tuloksen käsittelystä. Kattamattoman alijäämän osalta kuvataan talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä talouden tasapainottamiseksi.

Toimintakertomuksessa annetaan tiedot siitä, miten kunta huolehtii ympäristöasioista, sosiaalisista asioista ja henkilöstöasioista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta sekä korruption ja lahjonnan torjunnasta. Toimintakertomuksessa kuvataan millaisia toimintaperiaatteita kunta noudattaa huolehtiessaan edellä luetelluista asioista, toimintaperiaatteiden noudattamisen tulokset sekä kuvaus riskeistä, joiden toteutuminen todennäköisesti haittaa sen toimintaa. Lisäksi annetaan selostus siitä, miten kunta hallitsee näitä riskejä. (KPL 3a:2 §)

1.2 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

1.2.1 Kunnanjohtajan katsaus

Hankasalmen kunnan tilinpäätös oli valitettavan suuresti alijäämäinen jo vuonna 2018. Vuoden 2019 tilipäätöksessä alijäämä vain kasvaa ja suurelta osin vanhus- ja terveyspalveluiden ylityksen johdosta. Käytännössä kyseisten kulujen kehitys on kunnassa saatava hallintaan, koska muutoin ei ole mahdollista tasapainottaa kunnan käyttötaloutta. Vuoden 2020 aikana on saatava aikaiseksi sekä säästöjä käyttötaloudessa että myyntivoittoja kunnan omaisuutta myymällä, jottei kunta ajaudu kriisikunnaksi taseessa olevan kattamattoman alijäämän vuoksi. Vuoden 2019 alijäämäinen tulos -1 478 182,79 aiheuttaa sen, että muutosten on oltava tulevina vuosina merkittäviä kunnan palveluissa ja toiminnoissa, jotta tasapaino voidaan saavuttaa. Siksi koko kunnan henkilöstöä koskeneet YT-neuvottelut on jo saatettu loppuun.

Jos luodaan silmäys taaksepäin, niin 2010-luvun alussa kunnan talous kehittyi kriittiseen suuntaan ennen kaikkea kuntien valtionosuuksien leikkaamisen vuoksi – noiden leikkausten kumulatiiviset vaikutukset näkyvät tulopohjassa edelleen. Ennen tilinpäätösvuotta 2015 kunnan tilinpäätökset olivatkin neljä edellistä vuotta peräkkäin alijäämäisiä. Toimenpiteitä talouden tasapainottamiseksi kunnassa tehtiin kuitenkin päämäärätietoisesti ja usean vuoden ajaksi vuosikymmenen puolivälissä käyttötalous saatiin käännettyä positiiviseen suuntaan. Kulunut vuosi valitettavasti osoittaa, etteivät ne toimenpiteet ole olleet riittäviä ja ennen kaikkea väestömäärän pieneneminen 2010-luvulla ei ole vastaavassa suhteessa pienentänyt käyttötalousmenoja.

Vuoden 2019 tilinpäätös osoittaa sen, että nykyisellä valtionosuusjärjestelmällä kunnalle kertyvä verotulo- ja valtionosuusrahoitus ei riitä kattamaan nykyisen kaltaisia käyttötalousmenojen kustannuksia. Vuonna 2020 tiedossa oleva julkisen talouden jonkin suuruinen romahdus pandemiatilanteen vuoksi vain synkentää käyttötalouden näkymiä. Erityisesti tulojen ja menojen epätasapaino näkyy Hankasalmella sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kehityskulkuun ei ole kunnan ulkopuolisista tekijöistä odotettavissa muutosta sote- ja maakuntauudistuksen kaaduttua keväällä 2019 eduskunnassa. Tuo uudistushan olisi muuttanut sote-palvelujen rahoituksen kokonaisuudessaan, palvelujen järjestäminen olisi rahoituksineen poistunut kunnan tehtävistä.

Jos tarkastellaan sitten alijäämän aiheuttaneita syitä jo tässä alkukatsauksessa tarkemmin, niin kunnallisverotuoton jääminen talousarvioista noin 300 000 euroa aiheutui verottajan ja sitä kautta kuntaliiton arviointivirheestä. Talousarvio 2019 oli siis laadittu väärän ennakkotiedon pohjalta. Verottaja ei esimerkiksi käytännössä ollut kuntien vero-osuutta arvioidessaan huomioinut riittävällä tasolla

verokorttiuudistuksen ja sen tuomien muutosten vaikutusta kunnallisverotuottoon – samoin verotilikäytännön vaikutuksia kuntien verotuottoon ei oltu arvioitu verottajan toimesta oikein. Verotuloihin syntyvää vajetta paikattiin pääministeri Antti Rinteen budjettiriihessä 17.9.2019, kun tehtiin päätös kertaluonteisen 237 miljoonan euron maksamisesta valtionosuuksina kunnille ennakkotiedoista poiketen jo vuonna 2019. Kyseinen summa on siis poissa vuoden 2020 valtionosuuksista. Tämän johdosta valtionosuudet, joiden piti olla noin 18,181 miljoonaa vuonna 2019 olivat Hankasalmella 18,486 miljoonaa. Tämän jälkeen vero- ja valtionosuustuotot yhteensä toteutuivat vuonna 2019 lähes ennakoidusti.

Käyttötaloudessa on huomio kiinnitettävä perusturvalautakuntaan. Perusturvalautakunta ei ole asiaan riittävässä määrin kiinnittänyt huomiota toimintakertomuksessa ja siksi asiaa käsitellään tässä. Se ylittää sille alkuperäisessä talousarviossa varatut määrärahansa noin miljoonalla eurolla. Ylitykseen on vuoden 2019 aikana oli haettu valtuustolta lisämääraha, mutta kyseistä kustannuskehitystä ei kunnan käyttötalouden rahoitus kestä. Ylityksiä syntyi lähes kaikissa toiminnoissa, mutta ennen kaikkea vanhuspalvelujen kokonaisuus oli keskeisin syy kulujen käytännössä hallitsemattomaan kasvuun – vanhuspalvelujen vaikutus oli ylitykseen noin 700 000 euroa. Palvelujen kustannuskehitystä tarkasteltiin jo syksyn 2019 kuluessa ja siihen keskitetään tarkastelua kevään 2020 kuluessa erityisesti. Suhteessa vanhusten määrään ja sairastavuuteenkin on kustannuskehitys juuri vanhuspalveluissa niihin saatavaan peruspalvelujen valtionosuuteen nähden liian suurta tällä hetkellä.
Muiden vastuualueiden kohdalla ympäristölautakunta ylittää talousarvionsa, mutta sen kohdalla tilanne aiheutuu siitä, että kunnan metsämaanmyynnistä (kaksi tilaa) tehtiin päätös niin myöhään syksyllä, että itse kauppojen toteutuminen siirtyi alkuvuoteen 2020. Mikäli kaupat olisi päästy solmimaan joulukuussa 2019, niin ympäristötoimi olisi ollut talousarviossa. Kunnanhallitus vastaa myymisestä ja sen valmistelusta, joten ympäristötoimi ei voinut tilanteeseen vaikuttaa. Kyseinen myyntituotto, joka vuonna 2019 jäi toteutumatta kohentaa kunnan vuoden 2020 talousarviota noin 280 000 euroa. Kunnanhallitus puolestaan alitti talousarvionsa, vaikka työllistämisen kohdalla noin 50 000 euroa tuloja jäi hakemusvirheen vuoksi toteutumatta – tämä kuitenkin on syytä tilinpäätöksessä nostaa esille.

Kunnan käyttötaloustuottojen, verotulojen ja valtionosuuksien kautta muodostuva rahoituspohja ei siis nykyisen kaltaisiin ja nykytavalla tuotettuihin palveluihin enää vastaa. Siksi uuden talouden tasapainotusohjelman laatiminen on välttämätöntä. Ja siksi kunnassa käytiin jo koko henkilöstöä koskeneet YT-neuvottelut**.** Vanhuspalvelujen kustannuskehityksen, johon on saatava siis aikaan muutosta, ohella tilanteeseen vaikuttaa yhä kaiken aikaa valtiovallan vuonna 2012 aloittamat leikkaukset valtionosuuksiin.

Verotulojen kehitys on ollut viime vuosina sekin huolestuttavan loivaa ja nyt pandemian seurauksena syntyvä pahimmillaan globaali taantuma tai lama johtanee verotulojen kohdalla jopa negatiiviseen kehitykseen jatkossa. Vuonna 2019 verotulot jo siis kehittyivät arvioitua heikommin. Työllisyys on viime vuodet kohentunut Keski-Suomessa ja Hankasalmella ja myönteinen suunta jatkui vuonna 2019. Nyt kuitenkin korona-viruksen luoma tilanne luo uhkakuvia työttömyyden kasvuun tulevina vuosina – toivottavasti ei pitkäaikaisesti.

Kunnan pitkäaikainen lainakanta kasvoi vuonna 2019 selkeästi, kun nostimme 4 miljoonan euron talousarviolainan. Tämän kautta lyhytaikaisen lainarahoituksen tarve keveni ja lainakannan muutoksella pyrittiin hallitsemaan rahoitusriskiä. Nyt pandemian vallitessa 2020 kyseiseen ratkaisuun voidaan olla tyytyväisiä. Kuntakenttään nähden maltillinen vieraan pääoman tosiasiallinen määrä kasvaa kuitenkin vuonna 2020 suuresti koulukeskushankkeen myötä. Suoraan koulun leasingrahoitus ei lainakannassa näy, mutta se tulee ottaa huomioon jatkossa osana vieraan pääoman määrää sekä korkoriskiä. Tilanteen hallinnan kannalta terveyskeskus-palvelutalo ratkaisu kirkonkylässä yhdessä Attendon kanssa oli välttämätön, koska se keventää kunnan vastuita tilainvestointikulujen kohdalta osin. Ja kaupan kunnan kassaan tulouttama summa vähentää lainannostotarvetta.

Konsernitasolla Keski-Suomen uusi keskussairaala luo suuria haasteita kaikkien Keski-Suomen kuntien taloudelle, koska se lähtökohtaisesti aiheuttaa vuosittain noin 5 %:n kulujen nousun erikoissairaanhoidossa, jos sairaanhoitopiirin taloussuunnitelman mukaan edettäisiin. Kyseiseen kulunousuun erikoissairaanhoidossa ei lähtökohtaisesti yksikään Keski-Suomen kunta kykene vastaamaan. Talouden ohjausryhmä sairaanhoitopiirissä, johon Hankasalmelta kunnanjohtaja kuuluu, pyrkii löytämään kustannuskehitystä loiventavia seikkoja ja ohjaamaan niiden toteuttamiseen erikoissairaanhoidossa.

Kun talouden rinnalla katsotaan toimintoja, niin

vuonna 2019 palvelut kuntalaisille toteutettiin hyvin ja suunnitellusti. Sisäilmaongelmiin ja tilatarpeisiin vastattiin esimerkiksi käynnissä olevilla investointipäätöksillä sekä tarvittavilla korjaustoimenpiteillä. Strategiset ja toiminnalliset tavoitteet toteutuivat pääsääntöisesti hyvin. Mutta talouden näkökulmasta tarkastellen ollaan siis suurten haasteiden edessä.

Ennen kaikkea tämän aiheuttaa laskeva väestön määrä, jonka lasku johtuu ennen kaikkea syntyneiden matalasta tasosta. Kaupungistuminen ja syntyvyyden lasku ovat koko Suomessa ja jopa koko Euroopassa vaikuttavia trendejä, joita on vaikea kokonaisuudessaan kääntää toiseen suuntaan – ainakaan nopeasti – mutta niihin on pyrittävä omilla toimilla kuitenkin vaikuttamaan kunnan kannalta positiivisesti. Toisaalta kunnassa on sitten sopeutettava palveluja ja toimintoja kuntalaisten määrään ja seurattava menokehitystä enemmän euroa/kuntalainen vertailulla, kuin vertailuilla edellisiin vuosiin. Rahoituspohjamme muodostuu käytännössä euroista kuntalaista kohden, koska olemme verotulotasauskunta – näin ollen myös käyttötalouskuluissamme on huomioitava nimenomaan kuntalaisten määrä.

Vuoden 2018 kuluessa hyväksyttiin kunnalle uusi kuntastrategia, jonka mukaisesti on päämäärätietoisesti edetty toimintojen ja investointien suunnittelussa ja toteutuksessa. Nyt vuonna 2020 on tuon strategian pohjalta saatava aikaiseksi keinot tasapainottaa kuntatalouttamme. Kaikki muuttotappiokunnat, eli valtaosa Suomen kunnista, ovat samojen tasapainotushaasteiden edessä, mikä ei tee prosessistamme yhtään helpompaa. Vuoden 2018 tilinpäätöksen kautta ratkaisuja tulevaisuuteen lähdettiin kuitenkin hakemaan jo vuoden 2019 kuluessa. Vuonna 2020 keinoja on löydettävä konkreettisesti lisää. Tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä valtuustossa kyseisiä ratkaisuja on jo viimeistään käsiteltävä ja tasapainotusohjelma hyväksyttävä nykyinen pandemia-tilanne mahdollisimman hyvin huomioiden.

1.2.2 Hankasalmen kunnan strategia 2018-2021

Hankasalmen kunnan strategia 2018-2021

Hankasalmen kunnan tehtävä (missio)
Hankasalmi tarjoaa hyvän ympäristön asua, kasvaa, kasvattaa, ikääntyä, tehdä työtä, yrittää ja harrastaa.

Visiomme
Hankasalmi on hyvän arjen kunta

Arvomme:
Vastuullinen, osallistava ja turvallinen

Päämäärät, joiden kautta arvomme ja tavoitteemme toteutuvat:

1. Viihtyisä ja osallistava Hankasalmi
Viihtyisä asuinympäristö, avoin vuorovaikutus ja hyvät harrastusmahdollisuudet – niistä tunnetaan Jyväskylän kaupunkiseudun ainoa aito maaseutukunta.

2. Laadukkaiden palvelujen Hankasalmi
Henkilöstömme on koulutettua ja motivoitunutta ja palvelujen järjestämiseen on toimivat tilat.

3. Hankasalmi vastuullisena omistajana
Luovumme turhasta sekä tasapainotamme taloutta harkitulla omaisuuden myynnillä – jäljelle jäävän omaisuuden kohdalla keskitymme sen vastuulliseen hoitoon

4. Voimaannuttava Hankasalmi
Elinvoimaisuuden saavutamme yhteistyöllä yrittäjiemme ja yhteisöjemme kanssa

Strategia mukautuu koko ajan muuttuvaan toimintaympäristöön. Strategian visio, missio, arvot ja päämäärät ohjaavat talousarvion tavoiteasetantaa koko strategiakauden ajan. Tilinpäätöksissä seurataan vuosittain kyseisten tavoitteiden toteutumista.

1.2.3 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Vuoden 2019 kuluessa kunnan hallinnon viranomaisjohdon ja luottamushenkilöjohdon puolella ei ole tapahtunut muutoksia. Seuraavassa koonnissa esitellään kesäkuussa 2017 toimikautensa aloittanut kunnanvaltuusto ja sen valitsemat toimielimet.

Kunnan hallinto-organisaatio

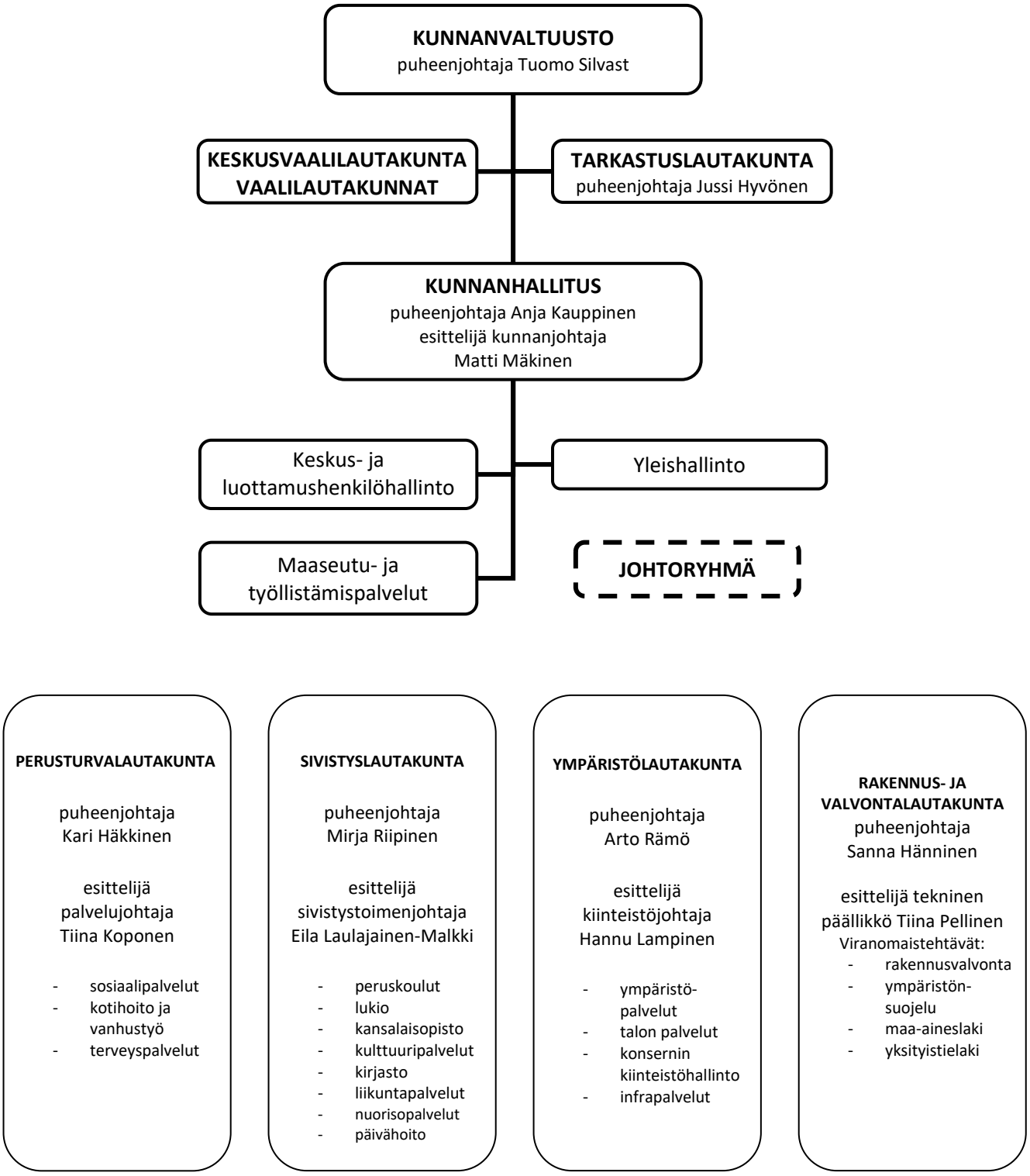

Luottamushenkilöt

Puheenjohtaja	Tuomo Silvast	KESK
1. varapuheenjohtaja	Esko Repo	SDP
2. varapuheenjohtaja	Veli-Matti Saarinen	KOK
jäsenet	Tapio Hult	VAS
	Jussi Hyvönen	SDP
	Mervi Hyvönen	KESK
	Pekka Häkkinen	SDP
	Sanna Hänninen	KESK
	Kari Häkkinen	VAS
	Leena Jäntti	KESK
	Maria Kaatrasalo	KD
	Ossi Karjalainen	PS
	Anja Kauppinen	KESK
	Ari Korhonen	KESK
	Marja-Leena Kytölä	VAS
	Kirsi Laitinen	KESK
	Elisa Lamberg	KESK
	Ari Leinonen	PS
	Antero Manninen	KESK
	Matti Okker	PS
	Marjo Pihlaja	VIHR
	Esko Pöyhönen	KESK
	Mirja Riipinen	KESK
	Arto Rämö	KESK
	Laura Valkonen	SDP
	Marjatta Tynkkynen	KESK
	Irma Vuorimaa	VAS

Kunnanhallitus

Puheenjohtaja	Anja Kauppinen	KESK
1. varapuheenjohtaja	Marja-Leena Kytölä	VAS
2. varapuheenjohtaja	Ari Korhonen	KESK
jäsenet	Pekka Häkkinen	SDP
	Leena Jäntti	KESK
	Elisa Lamberg	KESK
	Markku Manninen	PS
	Marjo Pihlaja	VIHR
	Esko Pöyhönen	KESK

Keskusvaalilautakunta

Puheenjohtaja	Tiina Kallioniemi
varapuheenjohtaja	Pekka Petrilä
jäsenet	Mira Heinonen
	Pasi Roiko-Jokela
	Seija Makkonen

Tarkastuslautakunta

Puheenjohtaja	Jussi Hyvönen
varapuheenjohtaja	Marjatta Tynkkynen
jäsenet	Hellevi Halttunen
	Vesa-Pekka Suominen
	Anne Sundell
	Hannu Hyyryläinen

Perusturvalautakunta

Puheenjohtaja	Kari Häkkinen
varapuheenjohtaja	Riikka Korhonen
jäsenet	Pekka Rossi
	Maiju Kauppinen
	Kimmo Jäppinen
	Mari Mäkelä
	Arto Gustafsson
	Laura Valkonen
	Anne Mellin

Sivistyslautakunta

Puheenjohtaja	Mirja Riipinen
varapuheenjohtaja	Irma Vuorimaa
jäsenet	Erkki Jormakka
	Kirsi Laitinen
	Reino Ylönen
	Maria Kaatrasalo
	Kari Häkkinen
	Hannele Viinikainen
	Ossi Karjalainen

Ympäristölautakunta

Puheenjohtaja	Arto Rämö
varapuheenjohtaja	Sanna Hänninen
jäsenet	Jukka Hänninen
	Sirkka Makkonen
	Varpu Pöyhönen
	Lena Paju
	Tuomo Pihlaja
	Markku Kovanen
	Ari Leinonen

Rakennus- ja valvontalautakunta

Puheenjohtaja	Sanna Hänninen
varapuheenjohtaja	Matti Okker
jäsenet	Arto Rämö
	Mervi Hyvönen
	Markku Häkkinen
	Pasi Kuokka
	Minna Pynnönen

1.2.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

Kansantalouden kehitys

Suomen bruttokansantuote kasvoi vuosina 2016-2018 vahvasti. Voimakkain suhdannehuippu ajoittui vuosille 2016 ja 2017, jolloin bruttokansantuotteen kasvu oli noin kolmen prosenttia. Bruttokansantuotetta kasvattivat tuolloin vahva vientikysyntä, investointien ja yksityisen kulutuksen kasvu. Vuonna 2018 BKT:n määrä kasvoi vielä 1,7 % viennin, yksityisen kulutuksen ja investointien kasvun ansiosta.

Valtiovarainministeriön kansantalousosaston taloudellisessa katsauksessa joulukuussa 2019 ennustettiin vuoden 2019 BKT:n kasvavan 1,6 %. Talouden ennakoitiin kulkevan kohti vaisumpia aikoja asuinrakennusinvestointien ja tuotannollisten investointien kasvun hidastuessa kansainvälisen talouden suhdanteen heikentyessä. Tilastokeskuksen 28.2.2020 julkaistun neljännesvuositilinpidon mukaan vuoden 2019 bruttokansantuotteen kasvu jää kuitenkin 1,0 %:iin sillä viimeisen vuosineljänneksen aikana kansantalouden tuotanto supistui.

Joulukuussa 2019 vuoden 2020 bruttokansantuotteen ennakoitiin hidastuvan 1,0%:iin, mutta alkuvuoden aikana nopeasti levinnyt koronavirus on heikentänyt merkittävästi uusimpia talousnäkymiä.

Valtiovarainministeriön julkaisun mukaan työllisyys kääntyi kasvuun syksyllä 2019 alkuvuoden heikomman työllisyyskehityksen jälkeen. Työllisten määrän arvioitiin kasvavan prosentin verran 2019 vuoden aikana ja koko vuoden työllisyysasteen nousevan keskimäärin 72,6 prosenttiin. Vuodelle 2020 työllisten määrän ennakoitiin kasvavan 0,5 %.

Maailmantaloutta ovat varjostaneet Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kauppasota, lisääntynyt poliittinen epävarmuus ja brexit. Maailmantalouden kasvun hidastumiseen ovat vaikuttaneet myös useiden maiden samanaikaiset rakenteelliset muutokset kuten Kiinan talouden muuttuminen palveluvaltaisemmaksi sekä väestön ikääntyminen kehittyneissä maissa. Myös euroalueen talouskasvu on hidastunut vuoden 2019 aikana erityisesti Saksan ja Italian tehdasteollisuuden viennin heikon kehityksen takia. Lisäksi koronavirusepidemia on heikentänyt maailmantalouden ja euroalueen kasvuennusteita nyt alkuvuoden aikana merkittävästi.

Kuntatalouden kehitys

Valtiovarainministeriön syksyn 2019 kuntatalousohjelman mukaan kuntatalous heikkeni selvästi vuonna 2018 toimintamenojen kasvun nopeutumisen, investointien kasvun, verotulojen sekä valtionosuuksien pienenemisen johdosta. Negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä kasvoi vuonna 2018 43 kuntaan, kun vastaava luku oli ollut vuonna 2017 neljä. Vuonna 2018 negatiivisen tilikauden tuloksen teki 200 kuntaa ja kuntatalouden heikkeneminen näkyi myös kuntayhtymien ja kuntakonsernien tilinpäätöksissä.

Kuntien tilinpäätösarvioiden mukaan kuntatalouden heikkeneminen jatkui vuonna 2019. Tilastokeskuksen kuntatalous neljännesvuosittain -tilaston mukaan Manner-Suomen kuntien tilinpäätösarvioiden kuntien ulkoiset toimintakulut kasvoivat vuoden 2018 tilinpäätöksistä 2,4 % 37,8 miljardiin euroon. Toimintatuotot puolestaan vähenivät 4,1 % 7,2 miljardiin euroon. Toimintakate puolestaan heikkeni 1,2 miljardilla eurolla ollen -30,3 miljardia euroa.

Kuntien verotulot olivat yhteensä 22,9 miljardia euroa, jolloin kasvua edellisestä vuodesta oli 2,6 %. Valtionosuudet kasvoivat puolestaan 2,1 % 8,6 miljardiin euroon. Kuntien yhteenlaskettu vuosikate oli puolestaan 1,8 miljardia euroa, 0,3 miljardia edellistä vuotta vähemmän. Negatiivinen vuosikate oli tilinpäätösarvioiden mukaan 56 kunnalla. Tilinpäätösarvioiden mukaan kuntien lainakanta kasvoi 10,2 % edellisestä vuodesta ollen yhteensä 18,4 miljardia euroa.

Ennakkotietojen mukaan kuntatalouden tilanne ei ole niin huono kuin vielä vuoden 2019 syksyllä ennakoitiin. Vuoden 2019 tulos sisältää kuitenkin merkittäviä kertaluonteisia tuottoja, kuten yhtiöiden myynneistä saatuja voittoja sekä kiky-leikkauksen kompensoinnin aikaistamiseen liittyvät valtionosuudet. Ilman kertaluontoisia tuottoja vuoden 2019 tulos olisi ollut selkeästi huonompi. Vuonna 2019 negatiivisen tuloksen teki 225 kuntaa. Heikon vuoden taustalla ovat toimintamenojen kasvu yhdistettynä verorahoituksen heikkoon kehitykseen. Verotulojen kasvua hidastivat merkittävästi verokorttiuudistus sekä tulorekisterin käyttöönotto.

Toimintaympäristön kehitys

Väestö

Vuosina 2010-2019 Keski-Suomen väestömäärä lisääntyi noin 1 503 henkilöllä (0,5 %). Väestön määrä on kuitenkin kasvanut erityisesti vain Jyväskylän seudulla. Jyväskylän keskusta-alueen lisäksi väestö on kasvanut Laukaan ja Muuramen keskuksissa. Vuonna 2019 väestö kasvoi Jyväskylän lisäksi vain Kinnulassa muutamilla henkilöillä. Jyväskylän kaupunkiseudun ulkopuolella mm. Keuruun, Saarijärven ja Jämsän kaupunkialueet ovat sen sijaan menettäneet väestöään. Ennusteiden mukaan väestön kasvu keskittyy jatkossakin Jyväskylän seudulle ja vielä entistä voimakkaammin ja selvemmin. Jyväskylän positiiviseen kehitykseen vaikuttaa muun muassa opiskelijoiden suuri määrä mutta myös työikäisten määrä kasvoi ainoastaan Jyväskylässä vuonna 2019.

Kahden edeltävän vuoden tapaan Keski-Suomen väestömäärä väheni vuonna 2019. Vuonna 2019 väestömäärä väheni 380 henkilöllä. Väestömäärän vähenemisen taustalla on väestökasvun hiipuminen syntyvyyden alenemisen myötä, 2010-luvulla syntyvyys Keski-Suomessa on pienentynyt lähes 30 %.

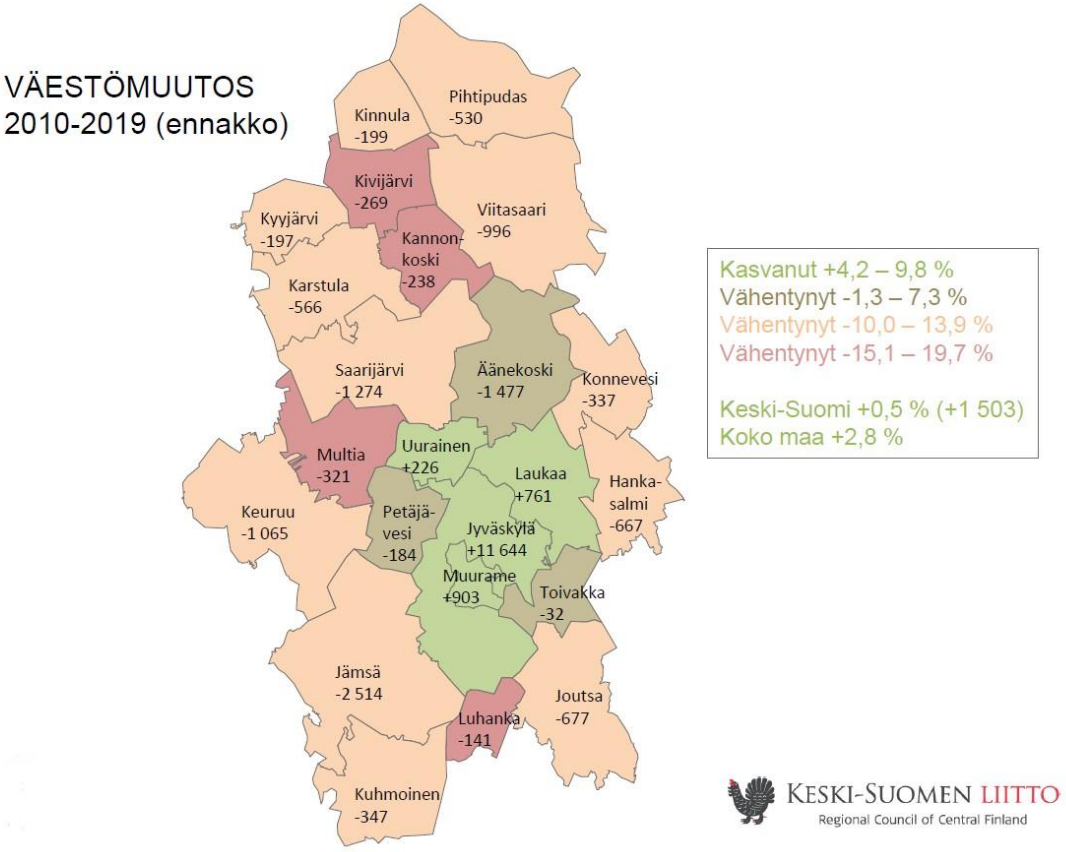

Lähde: Keski-Suomen Liitto

Hankasalmen osalta vuosi 2010 on ollut viimeisin vuosi, jolloin väkiluku on kasvanut. Kuntien välien muuttoliike on ollut koko 2010-luvun Hankasalmen osalta tappiollista. Positiivista on kuitenkin ollut vuosien 2018 ja 2019 osalta se, että muuttotappio on hieman pienentynyt edellisistä vuosista. Positiivista on myös se, että vuonna 2019 kuntaan muutti 36 asukasta enemmän kuin vuonna 2018.

Syntyvyys on muutamaa vuotta lukuun ottamatta laskenut koko 2010-luvun ajan. Nyt lähivuosina 2017-2019 syntyvyyden taso näyttäisi kuitenkin vakiintuneen noin 25 syntyneen tasolle.

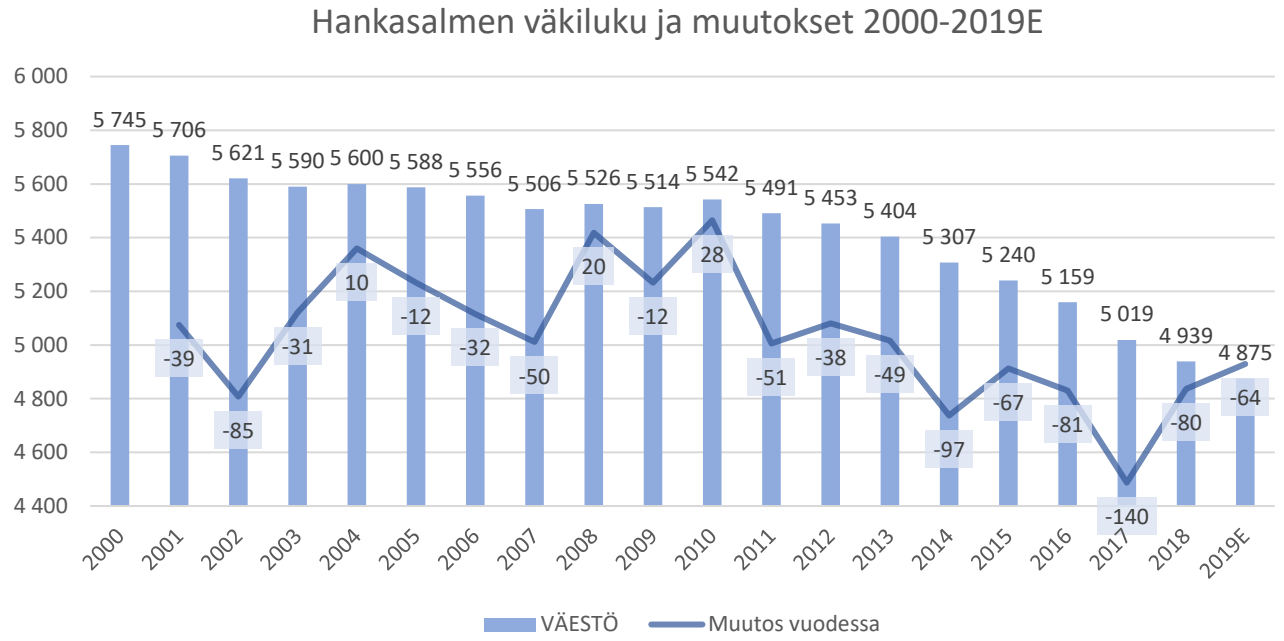

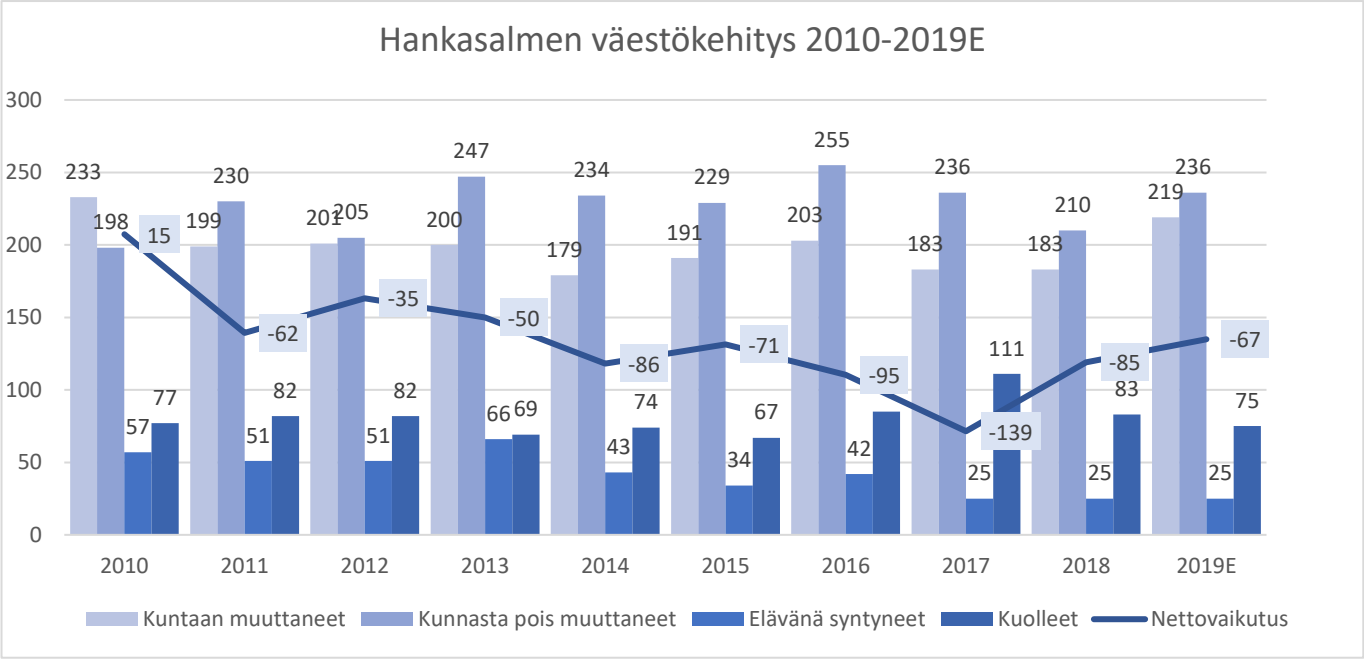

Työllisyys

Työllisyysasteella on merkittäviä vaikutuksia verotulojen kertymään. Työllisyyden näkymät koko Keski- Suomessa olivat pitkään erittäin huolestuttavat. Vuoden 2016 kuluessa tilanne maakunnassa koheni ja vuonna 2017 niin Hankasalmella kuin Keski-Suomessa työllisyysaste

parani selvästi. Positiivinen kehitys jatkui myös vuonna 2018 ja vuonna 2019 Keski-Suomen työllisyysaste oli 70,0 % koko maan työllisyysasteen ollessa 72,6 %.

Työttömyyden kohdalla on muistettava, että kunnan vastuita työmarkkinamenoista on kasvatettu ja tukityöllistämisen ehtoja kiristetty vuodesta 2015 eteenpäin. Ja kun Hankasalmella ja Keski-Suomessa työttömyysprosentti oli vuosien ajan todella korkea, niin suorat kustannuksetkin työttömyydestä kunnalle kasvoivat – välillisistä kustannuksista puhumattakaan. Vuoden 2018 lopussa Hankasalmen työttömyysaste oli 12,4 %. Vuoden 2019 alkupuolella työttömyysaste jatkoi pienenemistään ollen elo-syyskuussa alle 10 %. Loppuvuoden ja erityisesti joulukuun aikana työttömyysaste lähti kuitenkin nousemaan päätyen vuoden lopussa 11,6 %:iin. Vuoden 2019 työttömyysprosentti oli kuitenkin Hankasalmella pienempi kuin koko Keski-Suomen työttömyysprosentti, joka oli 12,5 %.

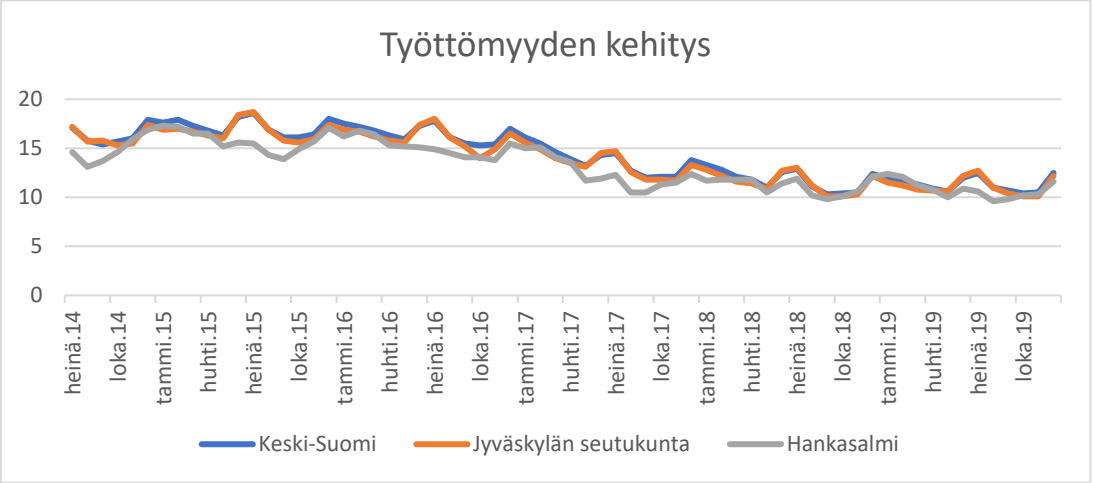

Taloudellinen huoltosuhde kuvaa työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien määrää sataa työllistä kohden. Taloudelliseen huoltosuhteeseen vaikuttavat alueen työllisyystilanne, syntyvyys, väestön ikääntyminen ja muuttoliike. Korkea taloudellinen huoltosuhde lisää julkisia menoja ja heikentää veropohjaa. Vuonna 2018 koko maan huoltosuhde oli 133, Keski-Suomen maakunnan huoltosuhde oli puolestaan 151 ja Hankasalmen huoltosuhde 189. Hankasalmella korkea huoltosuhde on tuonut haasteita kuntatalouteen. Tulevina vuosina työllisyyden paraneminen on avaintekijä, sillä pelkästään väestön ikääntyminen heikentää huoltosuhdetta tulevina vuosina.

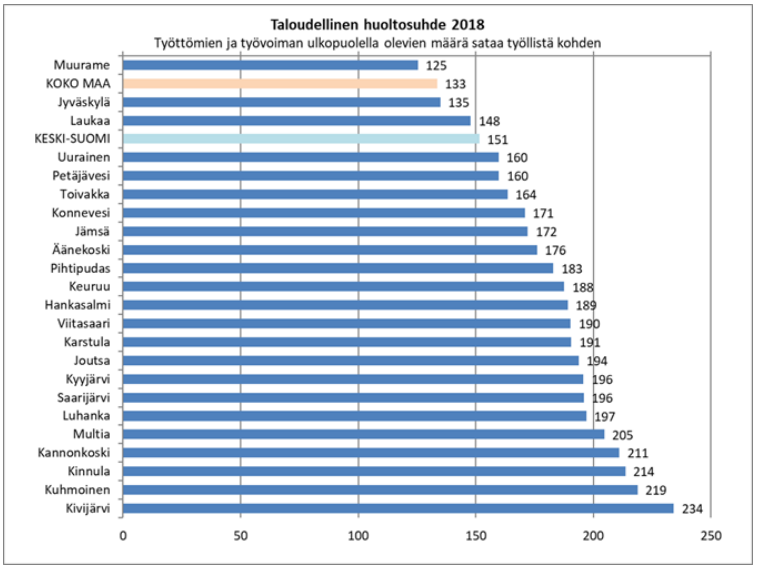

Lähde: Keski-Suomen Liitto, Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

1.2.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa 2019

Verotus

Verotuksen tasoon ei ole Hankasalmella muutamaan vuoteen puututtu. Hankasalmen kunnan veroprosentti oli vuonna 2013 jo 20,5 ja sitä jouduttiin syksyllä 2013 nostamaan yhdellä prosenttiyksiköllä. Vuodelle 2015 tehtiin kunnallisveroon vielä 0,5 %-yksikön korotus, jonka jälkeen veroprosenttimme on siitä lähtien ollut 22%. Verotuottojen määrä ei tällä verotuksen tasollakaan kuitenkaan Hankasalmella kasvata verotuottoa asukasta kohden merkittävästi, sillä erilaisten verotukseen kohdistuvien vähennysten jälkeen Hankasalmen todellinen niin sanottu efektiivinen veroaste, joka on maksuunpannun kunnallisveron suhde ansiotuloihin, jää sangen matalalle tasolle. Koska hankasalmelaisten ansiotaso on matalampi kuin maassa keskimäärin ja efektiivinen veroaste muuta maata pienempi ja vaikka tuloverotuksen taso on jo 22%:n, niin talouden tasapainottamista ei voida jättää pelkästään verotulojen kasvun varaan. Vuoden 2018 ja 2019 heikkojen tulosten ja kuntatalouden haasteiden vuoksi verotuksen tasoa joudutaan lähivuosien aikana tarkastelemaan. Vuoden 2019 verotulojen määrään vaikuttivat heikentävästi verottajan verokorttiuudistus sekä tulorekisterin käyttöönottaminen.

Investoinnit

Vuoden 2019 aikana kunnassa käynnistyi kaksi hyvin merkittävää rakennushanketta: uuden koulukeskuksen ja päiväkodin rakentaminen sekä kirkonkylän ja asemankylän välisen kevyen liikenteen väylän rakentaminen. Näiden kahden merkittävimmän hankkeen lisäksi Metsätähden päiväkodin muutos- ja korjaustyöt, paloaseman huoltomontun ja takuuajan tekemättömät korjaustyöt sekä Kivikoulun ja Monitoimitalon salaojitustyöt aloitettiin ja toteutettiin lähes kokonaan vuoden 2019 aikana. Talousarvion investointisuunnitelman osalta seuraavat investoinnit jäivät kokonaan toteuttamatta: Terveysaseman jäähdytyskoneen uusiminen, kirjaston rakenteelliset korjaukset, kaavateiden vuotuinen perusparannus, kaavateiden päällysteiden uusiminen, kirkonkylän tekonurmi, taulukehikot, aktiivilaitteet ja mittarit kunnan valokuituun sekä asunto-osakkeiden myynti niin että siitä saavutettaisiin toimintatuottoja 70.000 eurolla. Merkittävin poikkeama investointisuunnitelmassa oli Metsätähden päiväkodin laajennus. Metsätähden päiväkodin laajennuksen alkuperäinen määräraha oli 150.000 euroa, mutta siihen hyväksyttiin vuoden aikana lisämäärärahaa 150.000 eurolla. Ympäristölautakunta käsitteli vielä joulukuussa lisämäärärahahakemuksen 180.000 eurolle ja lisäksi 85.000 euron osalta niin että toteutumatta jääviltä investointikohteilta tehtäisiin määrärahasiirto Metsätähden päiväkodin investointikohteelle. Tämä talousarviomuutos ei ehtinyt enää vuoden 2019 valtuuston käsittelyyn mukaan eikä sitä sen vuoksi ole käsitelty talousarviomuutoksena valtuustotasolla. Investointien toteumavertailu löytyy luvusta 2.3.3.

Kunnanhallitus

Kunnanhallituksen vuosi sujui suurelta osin tavanomaiseen tapaan. Uuden asiakirjahallintajärjestelmän käyttöönotto, eduskunta- ja europarlamenttivaalien järjestäminen työllistivät kuitenkin normaalia enemmän varsinkin yleishallinnon puolella. Muita kunnanhallituksen varsinkin loppuvuotta raamittaneita asioita olivat talouden tasapainotusohjelman laatimisen aloittaminen ja yt-neuvottelujen käynnistäminen. Kunnanhallituksen toimintatuotot ylittivät budjetoidun 9.000 eurolla ja toimintakulut puolestaan alittuivat 64.000 eurolla. Kokonaisuudessaan kunnanhallituksen toimintakate alittui budjetoidusta 73.000 eurolla.

Perusturvalautakunta

Perusturvalautakunnan vuosi oli niin taloudellisesti kuin toiminnallisestikin vaikea. Kaikki perusterveydenhuollon toiminnot olivat väistötiloissa ja kuvantamisen palvelut tuotettiin lähinnä Jyväskylässä. Arvioidut palvelutarpeet ylittyivät kotihoidon ja tk-sairaalatoiminnan osalta. Vanhuspalveluiden henkilöstökulut ylittyivät reilusti budjetoidusta ja perusturvalautakunta joutui hakemaan vuoden aikana kaksi kertaa lisämäärärahoja yhteensä 1.150.000 euroa. Vuonna 2019 perusturvalautakunnan määrärahoista siirrettiin 200.000 euroa ympäristötoimeen väistötilojen kulujen vuoksi. Toimintatuotot ylittivät talousarvion 179.000 eurolla; myyntituotot sekä tuet ja avustukset toteutuivat huomattavasti arvioitua suurempina. Toimintakulut puolestaan ylittyivät muutettuun talousarvioon nähden 193.000 eurolla ja siellä suurimmat ylitykset aiheutuivat palvelujen ostojen ja avustuksien kasvusta. Kokonaisuudessaan perusturvalautakunnan muutettu talousarvio ylittyi toimintakatteen osalta 14.000 eurolla.

Alkuperäiseen talousarvioon nähden suurimmat muutokset aiheutuivat henkilöstökuluista, joihin haettiin vuoden 2019 aikana lisämäärärahoja yhteensä 700.000 eurolla. Lopulliset henkilöstökulut ylittivät vielä muutetusta talousarviosta 19.000 eurolla. Alkuperäiseen talousarvioon nähden merkittävä ylitys tapahtui myös perusterveydenhuollossa, jonne kohdennettiin lisämäärärahoja vuoden aikana 70.000 eurolla. Lopullinen poikkeama muutettuun talousarvioon oli jopa 274.000 euroa. Merkittävä kasvu perusterveydenhuollon kuluissa johtuu ennen kaikkea terveyskeskussairaalatoiminnan kulukehityksestä.

Vanhuspalvelujen rakennemuutoksen onnistumista, eli palvelujen kehittämistä kokonaistaloudellisesti kestävästi, on seurattu viime vuosina erikseen tilinpäätöksessä. Kaaviota tarkastellessa on huomioitava, että kasvu perusterveydenhoidon ja vanhuspalvelujen kohdalla vuodesta 2016 vuoteen 2019 tulee nimenomaan vanhuspalveluiden ja pääosin tk-sairaaloiden kulujen kasvun myötä.

Alla oleva kaavio ja lähivuosien kulukehitys kuvaa keskeisesti sitä, että sekä talouden että toiminnan näkökulmasta on kunnassa ja etenkin perusturvalautakunnassa keskitettävä huomio nyt ennen kaikkea vanhuspalvelujen ja avoterveydenhoidon (siellä etenkin terveyskeskussairaalapaikkoihin huomio) kulukehitykseen. Vanhusten määrä ei kunnassa suuresti ole viime vuosina noussut ja lakimuutoksia ei ole suuresti vanhuspalveluihin tullut – silti kulujen kehitys on edelleen karkaamassa kestämättömälle tasolle rahoituspohjaan nähden.

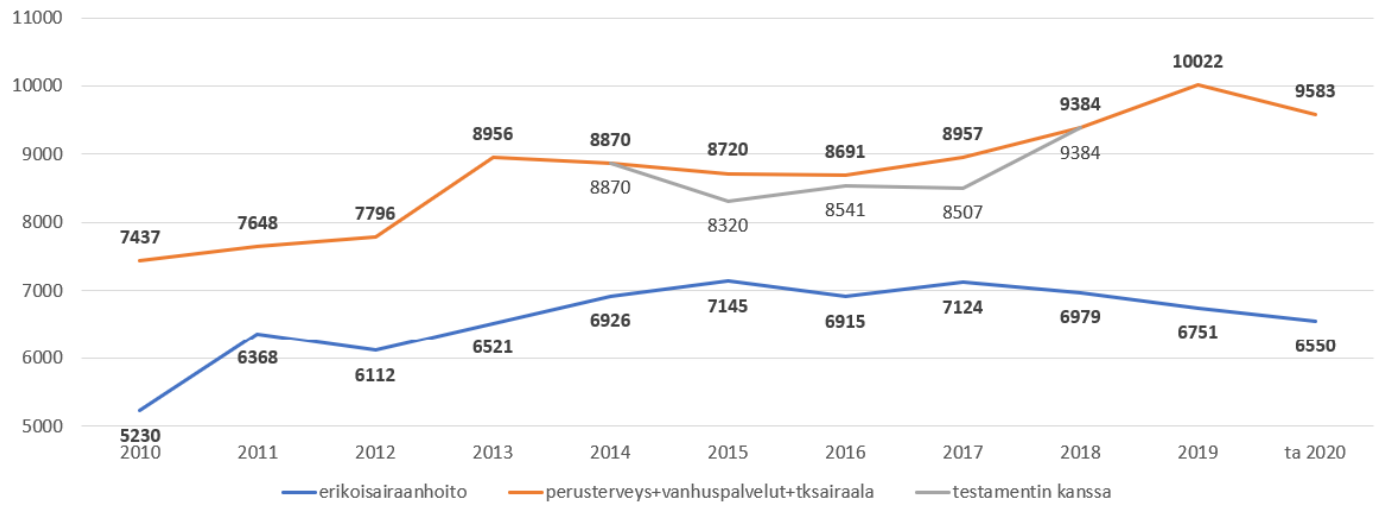

Sivistyslautakunta

Sivistyslautakunnan vastuualueen vuoden 2019 toimintaa raamittivat mittava koulukeskuksen ja päiväkodin investointihankkeen rakennusvaihe ja siitä aiheutuvat väistöt ja koulukeskuksen toimintaympäristön muutokset rakennusvaiheen aikana. Lisäksi saneerausta tehtiin Metsätähden päiväkodissa syksyn 2019 ajan ja päiväkotitoiminnot olivat väistössä Sinisiiven ja Sillankorvan päiväkodeissa. Uuden opetussuunnitelman jalkauttaminen ja digitaalisen oppimisen vaateet toivat erilaisia haasteita peruskoulujen arkipäivään. Keväällä 2019 päivitettiin kunnan koulukuljetusperiaatteet, kuljetusreittien suunnittelua ja kaluston täyttöastetta tehostettiin ja tiedottamiseen panostettiin. Syyslukukaudelle tehdyt toimenpiteet purivat jo selkeästi koulukuljetuskustannuksiin: kevään osalta koulukuljetusten päivähinta oli 4557 euroa ja syksyn osalta 3287 euroa. Kuljetusten piirissä on ollut noin 60 % oppilaista. Talouden tasapainottamistoimenpiteitä otettiin käyttöön erityisesti koulutuspalveluissa jo syyslukukaudella 2019. Sivistyslautakunnan toimintatuotot ylittivät talousarvion 218.000 eurolla, tukien ja avustusten määrä oli 139.000 euroa ennakoitua suurempi. Toimintakulut ylittyivät myös 160.000 eurolla ja toimintakuluissa merkittävin 113.000 euron ylitys johtui henkilöstökuluista. Kokonaisuudessaan sivistyslautakunnan toimintakate alittui 58.000 eurolla.

Ympäristölautakunta

Merkittävimpiä ympäristötoimen rakennushankkeita olivat vuonna 2019 uusi koulukeskus sekä kirkonkylän ja asemankylän välinen kevyenliikenteenväylä. Rakennushankkeiden lisäksi toteutettiin huomattavia korjausinvestointihankkeita, kuten Metsätähden päiväkodin muutos- ja korjaustyöt, paloaseman huoltomontun ja takuuajan tekemättömät korjaustyöt sekä Kivikoulun ja Monitoimitalon salaojitustyöt. Vuoden 2019 aikana saatettiin myös loppuun jätelain uudistuksen mukanaan tuomat muutokset. Ympäristötoimen toimintatuotot alittuivat talousarviosta 154.000 eurolla, suurin yksittäinen selittävä tekijä on vuodelle 2019 budjetoitujen metsämaan myyntituottojen 250.000 euron siirtyminen vuoden 2020 alkuun. Ympäristötoimen talousarvioon siirrettiin 200.000 euroa perusturvalautakunnasta terveyskeskuksen väistökuluja varten. Muutettuun talousarvioon nähden toimintakulut ylittyivät 50.000 eurolla. Suurin kuluylitys 172.000 aiheutui muiden toimintakulujen kasvusta erityisesti kiinteistöhuollon ja asuntotoimen kustannuspaikoilla. Kokonaisuudessaan ympäristötoimen toimintakate ylittyi 204.000 eurolla. Ympäristölautakunnan osalta merkittävin talousarviopoikkeama, jota ei käsitelty talousarviomuutoksena on juuri metsämaan myyntituoton siirtyminen vuodelle 2020.

1.2.6 Kunnan henkilöstö

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina 31.12.2019 esitetään talousarvion toteutumista käsittelevässä luvussa 2. Henkilöstön määrä henkilötyövuosina (htv1) kuvaa palveluksessaolopäivien lukumäärää. Kunnan henkilöstön lukumäärä 31.12. esitetään tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Kunnan henkilöstöä koskevat muut tiedot esitetään erillisenä asiakirjana, henkilöstökertomuksena, joka saatetaan valtuuston käsiteltäväksi tilinpäätöksen kanssa samanaikaisesti ja on käsitelty ennen tilinpäätöksen hyväksymistä kunnanhallituksessa ja YT-toimikunnassa.

Henkilöstökulut esitetään kunnan tuloslaskelmassa eritellysti tilikauden palkat, palkkiot, eläkekulut ja muut henkilösivukulut. Tilinpäätöksen liitetietona esitetään taseeseen aktivoidut henkilöstömenot.

1.2.7 Ympäristöasiat

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto edellyttää ympäristöasioiden kirjaamista ja esittämistä kunnan tilinpäätöksessä.

Vuoden 2019 kuluessa kunnan toiminnassa ei sinällään toteutunut sellaisia ympäristökysymyksiä, joilla olisi ollut vaikutusta kunnan talouteen. Merkittäviä ympäristövahinkoja ei sattunut ja vesihuollon puolella kunnan jätevedenpuhdistamo on valmistunut vasta muutama vuosi sitten ja isoja investointitarpeita ei sen suhteen ole tiedossa. Vesihuollon henkilöstöresurssia on myös kasvatettu ja kunta oli mukana vesiviisas kunta -hankkeessa, jolla kartoitettiin mahdollisia muutostarpeita kunnan vesihuollossa.

Jätehuollon kohdalla päätettiin vuoden 2019 kuluessa liittyä jätehuoltoyhtiö Sammakkokankaaseen sekä Sydän Suomen jätelautakuntaan.

Ympäristön kannalta kunnassa merkittävintä on ollut viime vuosina öljyn käytöstä vaiheittain luopuminen kunnan kiinteistöissä. Aseman ja kirkonkylän taajamiin ovat valmistuneet kaukolämpölaitokset ja Niemisjärven koulun yhteyteen on toteutettu pellettiratkaisu lämmöntuotantoon.

1.2.8 Muut ei taloudelliset asiat

Kirjanpitolain 3a luvun mukaisesti kunnan on annettava tiedot siitä, miten kunta huolehtii korruption ja lahjonnan torjunnasta sekä ihmisoikeusasioista.

Korruption ja lahjonnan torjunta

Kunnalla on olemassa sisäisen valvonnan ohje, hankintaohjeet sekä hankintaohje pienhankintoihin. Kunnanjohtajan osalta johtajasopimuksessa on määritelty omassa luvussaan periaatteet vieraanvaraisuuden vastaanottamisen suhteen. Tarkastuslautakunta huolehtii sidonnaisuusilmoitusten ajantasalla olosta johtavien luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden kohdalla.

Kunnanhallitus valitsee toimikaudekseen konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoston. Kyseinen jaosto luottamushenkilöelimenä valvoo ja ohjaa korruption ja lahjonnan torjuntaa. Operatiivisella tasolla valvontavastuu on esimiehillä edellä mainittuja ohjeita noudattaen.

Sisäisen valvonnan ohje päivitetään vuoden 2020 aikana ja tuon yhteydessä tarkastellaan, onko korruption ja lahjonnan torjuntaan kohdennettava lisähuomiota. Kunnassa ei ole tullut ilmi tapauksia, joissa olisi jouduttu tutkimaan lahjonnan tai korruption tunnusmerkkien täyttymistä.

Ihmisoikeusasiat

Kuntaa koskeva lainsäädäntö, kunnan omat säännöt ja ohjeistukset sekä kunnan strategia ohjaavat huomioimaan ihmisoikeusasiat kokonaisvaltaisesti omassa toiminnassa ja päätöksenteossa.
Erityisiä muita ohjeistuksia, joilla kunnassa varmistetaan ihmisoikeuksien toteutuminen, ovat esimerkiksi vuonna 2015 hyväksytty kotouttamissuunnitelma, henkilöstöstrategia, suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi sekä sosiaalityön palveluiden toimintaohjeet.

1.2.9 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Hankasalmelle ja useimmille muille Suomen kunnille on aiempaakin haasteellisempaa tällä hetkellä arvioida tulevaa kehitystä. Suomessahan ensinnäkin piti toteutua kolmiportainen julkisen hallinnon malli, jossa uudet maakunnat olisivat ottaneet vastuulleen mm. sosiaali- ja terveyspalvelut. Tällä olisi ollut merkittävä vaikutus niin kunnan käyttötalouden kuluihin kuin niiden rahoitukseen. Verotus ja valtionosuudet olisivat muuttuneet myös merkittävästi mahdollisen maakuntauudistuksen myötä. Nyt sote- ja maakuntauudistuksen mahdollinen toteutuminen on täysin auki ja todennäköisesti ainakin seuraavat vuodet jatketaan nykyisellä rahoituspohjalla ja kuntien vastuulla on edelleen sote-palvelujen järjestäminen.

Nykyinen valtionosuusjärjestelmä ei kuitenkaan anna väestöään menettäville kunnille riittäviä resursseja lakisääteisten palvelujen turvaamiseen ja siksi talouden tuleva kehitys ilman merkittäviä kunnan omia talouden tasapainotustoimia ja osittaista omaisuuden myymistä johtaa Hankasalmen osalta talouden kriisiytymiseen. Tasapainotustoimista on laadittava valtuuston ohjaamana kunnanhallituksen johdolla suunnitelma päätettäväksi jo tilinpäätöksen käsittelyn yhteyteen. Tilinpäätösasiakirjaan suunnitelmaa ei viranhaltijatyönä ole ilman valtuuston ohjausta valmisteltu. Mutta tasapainotusohjelma tuodaan käsittelyyn tilinpäätöksen yhteydessä ja siinä pyritään mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon korona-viruksen vaikutuksia julkiseen talouteen.

Ensimmäisenä vaiheena talouden tasapainotusta on kunnassa kuitenkin käyty jo koko kunnan henkilöstöä koskeneet YT-neuvottelut, jotka saatettiin päätökseen helmikuussa 2020. Niiden kautta talouden tasapainotustoimet on käynnistetty ja saavutetaan seuraavan kahden vuoden kuluessa noin miljoonan euron kustannussäästö kunnan taloudessa.

Tilinpäätösasiakirjaa laadittaessa kaksi erittäin merkittävää seikkaa maaliskuussa 2020 tekevät tulevan taloudellisen kehityksen arvioinnista melko mahdotonta. Toinen niistä on se, että kunta-alan palkkaratkaisu on vielä täysin auki ja tavoitteet työntekijöiden pääsopijajärjestöillä lähtevät siitä, että kunta-alan palkkakehityksen tulisi olla muita sopija-aloja suurempaa – etenkin Tehy ja Super pitävät tästä kiinni. Kunnilla ei käytännössä ole taloudellisia resursseja palkkojen korotuksiin, joten neuvottelut ovat erittäin vaikeassa tilassa. Ne on jopa katkaistu

nyt maaliskuussa. Pahimmillaan edessä ovat sekä työtaistelutoimenpiteiden aiheuttamat suorat ja välilliset kustannukset että kuntien kantokykyyn nähden liian suuri palkankorotustaso.

Ja kaikkein haastavin tekijä talouden ja toiminnan tulevan kehityksen arvioinnin kannalta on kevään 2020 kuluessa globaaliksi pandemiaksi kasvanut korona-virus, jolla tulee olemaan vuonna 2020 merkittäviä vaikutuksia palvelujen järjestämiseen ja rahoittamiseen kunnissa. Mutta joka ennen kaikkea maaliskuussa 2020 käytettävissä olevin tiedoin on laukaisemassa suuria ja todennäköisesti melko pitkäaikaisia vaikutuksia niin koko maailman kuin Suomenkin talouteen.

Pandemia johtaa siihen, että Marinin hallituksen hallitusohjelmalta katoaa taloudellinen pohja ja poliittiset linjaukset peruspalvelujen suhteen ja muiden kunnallisten palvelujen suhteen tulevat varmasti muuttumaan. Tulevaa ennakoimatonta äkillistä jyrkkää taantumaa tai lamaa, ei voitu ennakoida myöskään Hankasalmen kunnan vuoden 2020 talousarviota ja seuraavien vuosien taloussuunnitelmaa tehdessä. Vallitsevalla tilanteella on varmuudella vaikutuksia niin kuntien työllisyyteen, väestömäärään, verotuloihin kuin valtionosuuksienkin määrään. Pandemian jälkeisellä tilanteella tulee olemaan vaikutuksia kuntien lakisääteisiin tehtäviin – niin koronaviruksen aiheuttamien taloudellisten vaikutusten vuoksi kuin sen osoittamien toiminnallisten tarpeiden vuoksi.

Mutta maaliskuussa tätä lukua tilinpäätösasiakirjaan laadittaessa Suomeen julistetun poikkeustilan ja globaalin pandemian vaikutuksia on lähes mahdoton arvioida muutoin, kuin että muutokset tulevat arvioitavissa olevilla tiedoilla olemaan merkittäviä – vaikka pandemiaa Suomessa kyettäisiinkin muita Euroopan maita paremmin hallitsemaan, mistä ei ole tällä hetkellä mitään varmuutta.

Kunnan toiminnan omia muutoksia voidaan arvioida sitten tarkemmin. Uusi koulukeskus valmistuu syyslukukaudeksi 2020, mikä kasvattaa hankkeen valmistuttua kunnan vieraan pääoman tosiasiallista määrää ja sen aiheuttamia kuluja käyttötalouteen, vaikkei investointi suoraan leasing-rahoituskohteena lainakannassa ja poistoissa näykään. Sivistystoimen vuokrakulut tulevat kasvamaan merkittävästi. Koulun kaluste- ja kalustohankinnat ovat myös mittava investointi.

Sote-kiinteistökokonaisuus - Tammela, Tammiranta, terveyskeskus ja Päiväranta – on myyty Attendolle, joka rakentaa samalle tontille uudet nykyaikaiset tilat. Nämä molemmat merkittävät päätökset – koulukeskus ja Attendokauppa - tuovat suuria vaikutuksia niin käyttötalouteen, lainakantaan, poistoihin, henkilöstöön kuin kunnan taseeseen. Sote-kiinteistökokonaisuuden tasearvo on yli 3 miljoonaa ja vanhan koulukeskuksen yli miljoona. Sote-kiinteistöistä saadaan jopa pieni myyntivoitto ja kauppasumma keventää osaltaan kunnan lainakannan kasvupaineita vuonna 2020. Koulun kohdalla vanhan koulun tasearvo taas joudutaan tuomaan vuositulokseen vuonna 2020 – ja tämä alaskirjaus heikentää vuoden 2020 tulosta ja tuo paineita tasapainotusohjelman toimenpiteisiin osaltaan.

Käyttötaloutemme kannalta on ratkaisevan tärkeää, kuinka hallitsemme koulukeskus-päiväkodin leasing-rahoituksen tuomat lisäkulut käyttötaloudessa ja kuinka saamme vanhus- ja terveyspalvelujen kulukehityksen tasaantumaan. Kolmas merkittävä seikka tulevaisuuteen peilaten on Keski-Suomen Sairaanhoitopiirin uusi sairaala, jonka yli puolen miljardin rakennuskustannus tulee Keski-Suomen kuntakentän maksettavaksi. Se kasvattaa erikoissairaanhoidon kuntalaskutusta ja tuon konsernin lainakantaan suuren lisäyksen Hankasalmellekin.

Yhteenvetona voi todeta, että näköpiirissä olevat vuodet niin Hankasalmen kunnan, koko kuntatalouden, Suomen talouden sekä koko maailman talouden kannalta näyttävät hyvin huolestuttavilta. Ennen kaikkea korona-viruksen aiheuttama pandemia luo tilanteen, jota ei käytännössä ole osattu ennakoida ja siihen varautua - eikä sen vaikutuksia pystytä vielä millään tasolla arvioimaan.

1.2.10 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Kunnan lainakanta on vielä nyt muuhun kuntakenttään verrattuna kohtuullisen kokoinen, mutta silti korkojen mahdollinen nousu pandemian johdosta aiheuttaa Hankasalmellekin isoja haasteita. Osin kunnan lainakanta on painottunut lyhytaikaisiin kuntatodistuslainoihin, joiden saatavuus ja korkotaso voi jatkossa selkeästi muuttua. Lainakantaa järjesteltiin onneksi vuoden 2019 kuluessa pitkäaikaista lainaa nostamalla myös hieman vakiintuneempaan asentoon juuri riskin hallinnan näkökulmasta.

Kiinteistökauppa Attendon kanssa, jonka kauppasumma toteutuu keväällä 2020, johtaa siihen, ettei kunnan vieraan pääoman määrä lähivuosina kasva muutoin, kuin koulukeskuksen leasingrahoituksen muodossa. Leasingrahoitus toki käytännössä kuitenkin yli kaksinkertaistaa kunnan vastuut ja korkoriskinkin, vaikkei se suoraan lainakannassa näykään. Kiinteistökauppa poistaa kunnalta kuitenkin osaltaan nyt näköpiirissä olevaa mahdollista rahoitusriskiä osin.

Vastuut kuntakonsernin ulkopuolelle eivät ole Hankasalmen kunnalle suuri riski. Kunta on antanut takauksia vain omille konserniyhtiöilleen ja kunnan alueella toimiville vesiosuuskunnille. Näiden toiminnan ja talouden toteumaa on seurattava huolellisesti, mutta tällä hetkellä ei ole tiedossa ongelmia takausvastuiden suhteen. Hankasalmen kunta ei usean muun Keski-Suomen kunnan tavoin lähtenyt takaamaan Verkko-osuuskunta Kuuskaistaa, joten sillä ei ole vastuita ja riskejä Laajakaista kaikille -hankkeen kohdalta, jotka Keski-Suomessa nyt alkavat realisoitua.

Konsernin sisällä Koy Hankasalmen Haka vie läpi vuokratalojen vaiheittaista peruskorjausta, johon yhtiö hakee lainoille kunnan takausta. Lähtökohtaisesti Haka tulee selviämään omista velvoitteistaan ja peruskorjauksen yhteydessä luovutaan liiallisesta kiinteistökannasta, joka pidemmän päälle olisi yhtiölle riski. Konsernin sisällä suuremman riskin aiheuttaakin Keski-Suomen Sairaanhoitopiirin uusi sairaala, jonka yli puolen miljardin kustannukset tulevat kuntien vastuulle sote- ja maakuntauudistuksen kaaduttua.

Toiminnallisten riskien kohdalla on osin saatu haltuun lääkäreiden rekrytointiin liittyviä ongelmia niin Jyväskylän yhteistoiminta-alueen kuin Kunnanlääkärit Hankasalmen työn kautta. Kun ihmiset pääsevät ajoissa hoitoon ja ostopalvelulääkäreitä ei tarvitse ns. keikkatyöluonteisesti käyttää liiaksi, niin hoidon laatu ja kustannukset pysyvät hallussa.

Muilta osin henkilöstön saatavuus kunnan työ- ja virkasuhteisiin on ollut hyvä. Koulukeskuksen toiminta ennen uusia koulutiloja sisältää haasteita väistötiloineen, mutta vanha koulu pystytään pitämään pääosin toimintakunnossa uuden koulun valmistumiseen saakka.

Vuoden vaihteen 2019-2020 kuluessa käydyt yt-neuvottelut aiheuttivat epävarmuutta henkilöstössä ja osin neuvottelujen johdosta tehdyt toimenpiteitä ei koeta hyviksi henkilökohtaisesti tai työyhteisön kannalta. Neuvotteluihin käytettiin aikaa ja henkilöstöä pyrittiin kuulemaan laajasti, mutta silti vuoden 2020 kuluessa on henkilöstöjohtamisessa otettava huomioon neuvottelujen aiheuttamat tunteet henkilöstössä ja pyrittävä lieventämään niin neuvottelujen negatiivisia välillisiä vaikutuksia.

Vahinkoriskien kohdalla kunnan vakuutusturva kilpailutettiin vuoden 2015 aikana ja vakuutusten hallinta siirtyi meklaritoimisto Novumille. Uudet vakuutukset ovat pääsääntöisesti LähiTapiolassa ja kilpailutuksessa parannettiin kunnan vastuuvakuutusten korvaavuutta. Vakuutusturvaa tarkastellaan yhdessä Novumin kanssa vuosittain.

Kunnan kokonaisvaltainen riskien arviointi suoritetaan vuoden 2020 kuluessa pandemiatilanteen väistyttyä kaikissa työyksiköissä ja vastuualueittain. Ja tuodaan valtuustolle tiedoksi joulukuun 2020 kokoukseen. Kunnan valmiussuunnitelman päivitys saatetaan loppuun vuoden 2020 kuluessa ja siinä otetaan huomioon pandemiakriisin aikana saatavat kokemukset poikkeustilassa vaadittavista toimista.

Hyvän tilinpäätöstavan edellyttämän oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi on syytä antaa tieto myös keskeisistä oikeudenkäynneistä. Niitä ei Hankasalmen kunnan osalta tällä hetkellä ole – yksi vuokrariita-asia pyritään ratkaisemaan sovinnon kautta ja kyseisen riidan kohde ei taloudellisesti eikä toiminnallisesti merkittävä.

1.3 Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä

Sisäisen valvonnan järjestäminen

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista. Lisäksi sisäisellä valvonnalla varmistetaan, että päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja lain säännöksiä, viranomaisten ohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa kunnanhallitus, joka valitsee kunnan hallintosäännön mukaisesti toimikaudekseen konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoston valmistelemaan ja valvomaan mm. sisäisen valvonnan toteutumista.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Kunnan hallintosäännössä määrätään kunnan päätöksenteko- ja kokousmenettelystä. Samoin hallintosäännön luku 10 määrittelee sisäisen valvonnan tehtävät niin kunnanhallituksen,

konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoston, lautakuntien kuin viranhaltijoiden osaltakin. Hallintosääntö on hyväksytty toukokuussa 2017. Hallintosäännön mukaan valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista kunnassa ja kuntakonsernissa. Valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisen linjaukset, tavoitteet ja osa-alueet sekä niiden toimeenpano-, seuranta- ja arviointimenettelyt. Nämä valmistellaan konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoston toimesta uuden hallintosäännön mukaisesti valtuustolle vuoden 2020 loppuun mennessä. Kunnan tilintarkastaja on aiheellisesti huomauttanutkin tämä asian keskeneräisyydestä.

Sisäisen valvonnan ohjeessa määritetään sisäisen valvonnan vastuut ja talouden hoitoon kuuluva valvonta. Konserniohje ohjaa konsernihallinnon hoitamista. Ohjeiden mukaan toimimista on vielä terävöitettävä. Ohjeet myös päivitetään siis uuden hallintosäännön mukaisiksi vuoden 2020 kuluessa – mm. kunnan suuret rakennushankkeet, yt-prosessi ja nyt sitten pandemiatilanne ovat lykänneet hallintosäännölle alisteisien sääntöjen ja ohjeiden päivitystä. Niiltä osin, kuin ohjeet siihen saakka poikkeavat kunnan hallintosäännöstä, noudatetaan kunnassa hallintosäännön määräyksiä.

Toimielinten päätösten oikeellisuutta valvotaan siten, että toimielimen pöytäkirja on toimitettava kunnanhallitukselle ja viranhaltijan päätöspöytäkirja asianomaiselle toimielimelle. Delegoidun päätösvallan osalta toimielin voi käyttää tarvittaessa otto-oikeutta ja päättää asiasta uudelleen. Delegoinneista lautakunnat ja kunnanhallitus päättävät vuodeksi kerrallaan, jolloin päätösvallan siirron aiheellisuus tulee säännöllisesti tarkasteltavaksi. Sisäisen valvonnan ohjeessa tullaan määritellemään tästä asiakokonaisuudesta vielä tarkemmin.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

Sisäisen valvonnan ohjausjärjestelmä perustuu kunnanhallituksen ohjeeseen sisäisen valvonnan hoitamisesta kunnan organisaatiossa. Ohjausjärjestelmässä keskeisiä toimintoja ovat strateginen- ja taloussuunnittelu, lautakuntien käyttösuunnitelmat sekä laskentajärjestelmä, pääkirjanpito, osto- ja myyntireskontra sekä palkkakirjanpito.

Vastuualueet toimittavat talouden seurantaraportit kunnanhallitukselle neljännesvuosittain. Valtuustoa informoidaan talouden kehittymisestä kunnanvaltuuston kokousten yhteydessä iltakouluissa ja seminaareissa. Toiminnallisten ja taloudellisten sekä strategisten tavoitteiden toteutumista käsitellään kunnanvaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Kunnanhallitukselle viedään pääsääntöisesti kuukausittain tiedoksi talousarvion toteutuminen vastuualueittain sekä tuloslaskelma ja raportti maksuvalmiudesta.

Talousarvion seurantaraporttien poikkeamien analysointi on vieläkin ollut turhan suppeaa ja eikä ole kaikilta osin ollut riittävää. Kaikille esimiehille on nykyisin suora mahdollisuus omalla työkoneellaan seurata alaisuudessaan olevan toiminnan taloudellisista kehitystä reaaliajassa ja tämä parantaa jatkossa talouden seurantaa. Koulutusta talouden seurantaan tullaan järjestämään sekä sisäisesti että ulkoisesti.

Riskienhallinnan järjestäminen

Konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto yhdessä kunnanjohtajan kanssa ohjaa kunnan riskienhallinnan järjestämistä.

Vahinkojen varalta kunnalla on meklaritoimisto Novumin hoidossa tapaturma- ja vahinkovakuutusturva ja kunnan vastuuvakuutusta vahvistettu. Riskienhallinta taas on osa päivittäistä toimintaa työpaikoilla. Kunkin vastuualueen on kartoitettava omat rahoitus-, henkilöstö-, omaisuus- ja toimintariskit ja tämä prosessi tehdään dokumentoidusti osana kunnan valmiussuunnitelman laatimista vuoden 2020 kuluessa. Prosessi on viivästynyt suunnitellusta, mutta valmistuu nyt kuluvana vuonna. Valmiussuunnitelman osalta sivistystoimi ja perusturva ovat jo päivittäneet suunnitelmansa vuonna 2018. Ja valmiussuunnitelman päivittäminen viedään loppuun vuoden 2020 kuluessa korona-viruksen aiheuttaman poikkeustilan ja valmiuslakien käyttöön oton kautta tulleet toimenpiteet ja päätöksenteko suunnitelmassa huomioiden.

Vuonna 2018 päivitettiin dokumentoidusti kunnalle tietosuojariskeihin niiden hallintasuunnitelma ja koottiin asiakokonaisuus sähköisesti hallittavaan muotoon. Vuoden 2020 kuluessa on tarkoitus käydä kyseinen koonti läpi uudelleen sekä päivittää kunnan koko tiedonhallinnan suunnitelma samaan kokonaisuuteen. Mikäli poikkeustila Suomessa kestää arvioitua pidempään pandemiatilanteen vuoksi,

siirtyy tämä prosessi vuoteen 2021.

Työsuojelupäällikkö yhdessä työsuojelutoimikunnan kanssa valvoo työoloja kunnassa. Eläköitymisen johdosta kunnassa on vuoden 2020 valmisteltava työsuojelupäällikön tehtävien hoito vuodesta 2021 alkaen uudelleen.

Sisäilmatyöryhmä puolestaan tarkastelee työtilojen ja – olojen turvallisuutta. Tarvittaessa sen johdolla teetetään sisäilmatutkimuksia, jotka ohjaavat tarvittaviin kunnostustoimenpiteisiin. Sisäilmaohje on kuntaan luotu vuonna 2014. Sen päivittäminen on vuosien 2021-2022 tehtävälistalla

Omaisuuden hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Omaisuuden hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta perustuu mm. sisäisen valvonnan ohjeeseen ja hallintosääntöön. Toimielimet nimeävät vuosittain vastuualueellaan henkilöt, jotka ovat oikeutettuja hyväksymään laskuja sekä päättävät hankintavaltuuksien euromääräiset rajat viranhaltijoittain. Valtionosuutta saavissa hankkeissa noudatetaan avustuspäätöksissä määrättyjä ehtoja.

Sopimustoiminta

Sopimusriskejä pyritään arvioimaan mahdollisimman kattavasti sopimusta valmisteltaessa. Erillistä sopimuksen hallintajärjestelmää kunnassa ei ole vielä käytössä, mutta sen hankkimista harkitaan ja selvitetään eri vaihtoehtoja. Tilivelvollisilla viran- ja toimenhaltijoilla on velvollisuus seurata sopimusehtojen noudattamista ja vanhentumisaikoja. Sopimuksissa on vuodesta 2018 lähtien pyritty varmistamaan se, että niihin liittyvät tietosuojaan ja kunnan valmiussuunnitelman toteuttamiseen liittyvät seikat on sopimuksissa huomioitu.

Keskeiset johtopäätökset ja sisäisen valvonnan kehittäminen taloussuunnittelukaudella

Sisäisen valvonnan ohjeen päivittäminen on siis aloitettu ja saadaan valmiiksi vuoden 2020 kuluessa. Yhdessä valmistellut ja päätetyt toimintalinjaukset ovat keskeinen osa sisäisen valvonnan kehittämistä – esimiesten ja luottamushenkilöiden sitominen mukaan prosessiin kehittää sinällään jo valvontaa.

Vuoden 2019 on havaittu talouden seurannan ja talousarviomuutoksiin johtavien seikkojen arvioinnin olevan tulospaikoilla ja siten vastuualueilla olevan edelleen puutteellista. Tähän on kiinnitettävä erityistä huomiota, koska talouden tasapainottaminen kunnassa vaatii vahvaa osaamista talouden hallinnassa. Vuoden 2020 kuluessa talouden seurantaan luodaan uusia toimintatapoja tästä syystä kunnanhallituksen johdolla.

Työllistämistuen maksatushaussa tapahtunut virhe johtaa siihen, että erityisellä huolella käydään läpi kaikkien vastuualueiden kohdalla sijaistamisen selkeys eri tehtäviin ja esimies-alais viestintä etenkin esimerkiksi laskutukseen ja tukien hakuun liittyvissä tehtävissä. Pieni kunta on haavoittuva henkilöstömäärän suhteen – toisaalta tehtäväjako on parhaimmillaan saatavissa isoa organisaatiota selkeämmäksi.

1.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Toimintakertomuksessa kuvataan niitä olosuhteita ja tapahtumia, jotka vaikuttavat siihen, millaiseksi tilikauden tulos ja taloudellinen asema muodostuvat. Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitusta kuvataan rahoituslaskelmassa.

Molempien laskelmien ja niistä laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on osoittaa kunnan rahoituksen riittävyyttä. Rahoituslaskelmassa osoitetaan edelleen, miten investoinnit, sijoitukset ja lainanlyhennykset tulorahoituksen lisäksi muutoin rahoitetaan. Esitystasona toimintakertomuksessa käytetään tuhansia euroja. Laskelmiin otetaan vain ulkoiset tulot ja menot.

Vertailuvuoden 2018 tuloksessa tulee huomioida, että se sisältää kunnanhallituksen vastuualueella kertaluontoisena eränä sähköomaisuuden myyntivoittoa 1,3 miljoonaa euroa.

1.4.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tuloslaskelmassa esitetään tilikaudelle kuuluvat tuotot ja kulut tuhansina euroina. Tilikaudelle jaksotettujen tulojen riittävyys jaksotettuihin menoihin osoitetaan tuloslaskelman välitulosten eli toimintakatteen, vuosikatteen ja tilikauden tuloksen avulla.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Vuoden 2018 tilinpäätöksessä myyntituottoihin sisältyy Konneveden kunnalta laskutettu osuus kansalaisopiston kustannuksista vuosilta 2017 ja 2018. Vuoden 2018 toimintatuottoihin sisältyy myös kertaluontoinen sähköomaisuuden myynti, jolla saatiin myyntivoittoa noin 1,3 miljoonaa euroa.

Konsernitilinpäätöksen osalta tulee huomioida epäjatkuvuus konsernin omassa pääomassa vuoden 2019 edellisten tilikausien yli-/alijäämä-kohdassa. Epäjatkuvuutta on noin 80.000 euroa ja se johtuu käytännössä kokonaisuudessaan kunnan tytäryhteisön Hakan poistojen oikaisun poistamisesta vuodelta 2018. Konsernitilinpäätöksessä oikaistaan tytäryhtiöiden tekemät poistot vastaamaan kunnan poistosuunnitelmaa, mutta poistoja ei tietyissä tilanteissa ole tarpeen oikaista. Vuoden 2019 tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä on päädytty poistamaan Hakan poistojen oikaisu tilikaudelta 2018. Poistojen oikaisun poistaminen pienentää konsernin kertynyttä alijäämää noin 80.000 eurolla.

KUNNAN TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

Ulkoiset tulot ja menot, 1000 e	**2019**	**2018**	**Muutos**
Toimintatuotot	5 265	6 724	-1 459
Toimintakulut	-39 124	-39 081	-43
Toimintakate	**-33 859**	**-32 357**	**-1 502**
Verotulot	15 412	14 586	826
Valtionosuudet	18 486	18 812	-326
Rahoitustuotot ja -kulut	115	112	3
Korkotuotot	0	0	0
Muut rahoitustuotot	176	182	-6
Korkokulut	-61	-61	0
Muut rahoituskulut	0	-9	9
Vuosikate	**154**	**1 153**	**-999**
Poistot ja arvonalentumiset	-1 654	-1 661	7
Tilikauden tulos	**-1 500**	**-508**	**-992**
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)	22	22	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	**-1 478**	**-486**	**-992**

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut, %	13,5	17,2
Toimintakate, euroa/asukas	-6 945	-6 555
Vuosikate/Poistot, %	9	69
Vuosikate, euroa/asukas	32	234
Asukasmäärä 31.12.	4 875	4 936

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUKUJEN SELITTEET

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista

= 100 * Toimintatuotot / (Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön) Tunnusluku kuvaa maksurahoituksen osuutta toimintamenoista.

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus on riittävä. Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

Vuosikate prosenttia poistoista

= 100* Vuosikate/Poistot ja arvonalentumiset

Kun vuosikatteen ja poistojen vertailussa tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenosta valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Tilinpäätöksen liitetiedossa 11 on annettu selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja keskimääräisten poistonalaisten investointien vastaavuudesta.

Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot, ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Tulorahoituksen voidaan katsoa olevan riittävä, jos poistot kattavat pitkällä aikavälillä keskimääräiset poistonalaiset investoinnit.

Vuosikate euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa käytetty tunnusluku.

Kuntakohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä. Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kuntien välisissä vertailuissa on otettava huomioon erot veroprosenteissa sekä eroja toimintojen organisointi ja palvelu- toiminnan laajuus.

Asukasmääränä käytetään asukaslukua tilikauden lopussa.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä. Alijäämäinen tilikauden tulos liitetään seuraavassa tilinpäätöksessä taseen oman pääoman erään edellisten vuosien alijäämä. Tilikauden tuloksen käsittelystä on tässä toimintakertomuksessa oma varsinainen lukunsa.

1.4.2 Toiminnan rahoitus

Rahoituslaskelma kertoo kunnan rahoitusasemassa tilikaudella tapahtuneet muutokset kuten sijoitukset ja lainakannan muutokset. Rahoituslaskelma kertoo, lisääntyivätkö vai vähenivätkö kunnan rahavarat toiminnasta ja investoinneista johtuen. Kunnan rahoituslaskelma esitetään tuhansina euroina.

KUNNAN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	**2019**	**2018**	**Muutos**
Toiminnan rahavirta	**181**	**-154**	**335**
Vuosikate	154	1 153	-999
Tulorahoituksen korjauserät	27	-1 307	1 334
			0
Investointien rahavirta	**-2 148**	**-10**	**-2 138**
Investointimenot	-2 173	-1 445	-728
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	0	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	25	1 435	-1 410
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 967	-164	-1 803
Rahoituksen rahavirta			
Antolainauksen muutokset	-57	0	-57
Antolainasaamisten lisäykset	-57		-57
Antolainasaamisten vähennykset			0
Lainakannan muutokset	1 274	314	960
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 000	0	4 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-726	-686	-40
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-2 000	1 000	-3 000
Oman pääoman muutokset	0	-221	221
Muut maksuvalmiuden muutokset	-2 242	1 012	-3 254
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	5	-14	19
Vaihto-omaisuuden muutos	-3	-2	-1
Saamisten muutos	-30	-24	-6
Korottomien velkojen muutos	-2 214	1 052	-3 266
Rahoituksen rahavirta	**-1 025**	**1 105**	**-2 130**
Rahavarojen muutos	**-2 992**	**941**	**-3 933**
Rahavarojen muutos	**-2 992**	**941**	**-3 933**
Rahavarat 31.12.	1 123	4 115	-2 992
Rahavarat 1.1.	4 115	3 174	941

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	-3 007	-3 331
Investointien tulorahoitus, %	7	80
Laskennallinen lainanhoitokate *)	0,1	0,8
Kassan riittävyys, pv	10	36
Asukasmäärä 31.12.	4 875	4 936

*) Tunnuslukua laskettaessa otetaan vuosilyhennysten määräksi laskennallinen vuosilyhennys, kun kunnan lainakannasta enemmän kuin 20 % on kertalyhenteisiä lainoja. Laskennallinen vuosilyhennys saadaan jakamalla lainakanta 31.12. luvulla kahdeksan.

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUKUJEN SELITTEET

INVESTOINNIT

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä, €

Toiminnan ja investointien positiivinen (ylijäämäinen) rahavirta määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen ja negatiivinen (alijäämäinen) rahavirta määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa.

Toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus, %

= 100 * Vuosikate / Investointien omahankintameno

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

LAINANHOITO

Laskennallinen lainanhoitokate

= (Vuosikate + Korkokulut) / (Korkokulut + Laskennalliset lainanlyhennykset)

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita. Laskennallinen lainanhoitokate lasketaan kaavalla, jossa tuloslaskelman vuosikatteeseen lisätään korkokulut ja jossa saatu summa jaetaan korkokulujen ja laskennallisten lainanlyhennysten summalla. Laskennalliset lainanlyhennykset saadaan jakamalla taseen lainat kahdeksalla, mikä kuvaa oletettua jäljellä olevaa laina-aikaa. Lainoihin luetaan korolliset pitkäaikaiset ja lyhytaikaiset lainat, kuten kuntatodistukset.

Luotettavan kuvan kunnan lainanhoitokyvystä saa tarkastelemalla tunnuslukua useamman vuoden jaksolla. Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1–2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

MAKSUVALMIUS

Kassan riittävyys (pv)

= 365 pv x Rahavarat 31.12. / Kassasta maksut tilikaudella

Kunnan maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta- maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla. Rahavaroihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pank- kisaamiset.

1.5 Rahoitusasema ja sen muutokset

Kunnan rahoituksen rakennetta kuvataan taseen ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Rahoitusasemassa tilikaudella tapahtuneet muutokset kuten sijoitukset, pääoman lisäykset ja palautukset käyvät ilmi rahoituslaskelmasta. Tarkemmin eritelty, sentin tarkkuudella laadittu tase esitetään osassa 3 Tilinpäätöslaskelmat.

KUNNAN TASE JA SEN TUNNUSLUVUT

VASTAAVAA 1000 e	**2019**	**2018**	**Muutos**
PYSYVÄT VASTAAVAT	**30 554**	**30 030**	**524**
Aineettomat hyödykkeet	7	58	-51
Aineettomat oikeudet	7	58	-51
Aineelliset hyödykkeet	27 511	26 963	548
Maa- ja vesialueet	1 729	1 738	-9
Rakennukset	19 635	20 522	-887
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 810	3 690	120
Koneet ja kalusto	314	390	-76
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 023	623	1 400
Sijoitukset	3 036	3 009	27
Osakkeet ja osuudet	2 978	3 009	-31
Muut saamiset	58		58
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	**8**	**31**	**-23**
Valtion toimeksiannot	8	10	-2
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	0	21	-21
VAIHTUVAT VASTAAVAT	**3 383**	**6 342**	**-2 959**
Vaihto-omaisuus	41	38	3
Muu vaihto-omaisuus	41	38	3
Saamiset	2 220	2 190	30
Pitkäaikaiset saamiset	792	770	22
Myyntisaamiset	0	0	0
Lainasaamiset	792	770	22
Lyhytaikaiset saamiset	1 428	1 420	8
Myyntisaamiset	1 018	788	230
Lainasaamiset	0	0	0
Muut saamiset	307	405	-98
Siirtosaamiset	103	227	-124
Rahoitusarvopaperit	246	246	0
Muut arvopaperit	246	246	0
Rahat ja pankkisaamiset	876	3 868	-2 992
VASTAAVAA YHTEENSÄ	**33 945**	**36 403**	**-2 458**

VASTATTAVAA euroa	2019	2018	Muutos
OMA PÄÄOMA	**16 319**	**17 797**	**-1 478**
Peruspääoma	18 669	18 669	0
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-872	-386	-486
Tilikauden ylijäämä	-1 478	-486	-992
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	**0**	**22**	**-22**
Poistoero	0	22	-22
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	**16**	**35**	**-19**
Lahjoitusrahastojen pääomat	0	22	-22
Muut toimeksiantojen pääomat	16	13	3
VIERAS PÄÄOMA	**17 610**	**18 549**	**-939**
Pitkäaikainen	6 721	3 844	2 877
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	6 258	3 389	2 869
Liittymismaksut ja muut velat	463	455	8
Lyhytaikainen	10 889	14 705	-3 816
Joukkovelkakirjalainat	6 000	8 000	-2 000
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	931	526	405
Saadut ennakot	36	0	36
Ostovelat	1 674	3 258	-1 584
Muut velat	281	512	-231
Siirtovelat	1 967	2 409	-442
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	**33 945**	**36 403**	**-2 458**

TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuusaste, %	48,1	48,9
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	44,9	46,2
Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1000 €	13 819	12 494
Lainat ja vuokravastuut 31.12., €/asukas	2 835	2 531
Kertynyt alijäämä, 1000 €	-2 350	-872
Kertynyt alijäämä, €/asukas	-482	-177
Lainakanta 31.12., 1000 €	13 189	11 915
Lainakanta 31.12., €/asukas	2 705	2 414
Lainasaamiset, 1000 €	792	770
Asukasmäärä 31.12.	4 875	4 936

KUNNAN LAINAKANTA, 1000 e	**2019**	**2018**
Pitkäaikaiset lainat	7 189	3 915
Lyhytaikaiset lainat, kuntatodistuslainat	6 000	8 000
Korollinen vieras pääoma	**13 189**	**11 915**

TASELASKELMAN TUNNUSLUKUJEN SELITTEET

Taseesta laskettavat tunnusluvut kuvaavat kunnan omavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaisuutta.

Omavaraisuusaste, %

= 100 * (Oma pääoma + Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset) / (Koko pääoma - Saadut ennakot)

Kaavassa koko pääoma tarkoittaa taseen vastattavien loppusummaa. Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= 100 * (Vieras pääoma - Saadut ennakot) / Käyttötulot

Tunnusluku kertoo kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Tunnusluvun osoittajaan merkitään tarkasteluvuoden tilinpäätöksen koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakkomaksuilla. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuotoista, verotuloista ja käyttötalouden valtionosuuksista.

Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Lainat ja vuokravastuut 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat) + Vuokravastuut

Lainat ja vuokravastuut saadaan lisäämällä lainakantaan vuokravastuiden määrä. Vuokravastuiden määrä huomioidaan liitetiedoissa ilmoitetun mukaisena.

Lainat ja vuokravastuut, €/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

= Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Luku osoittaa, paljonko kunnalla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, taikka paljonko on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= [Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)] / Asukasmäärä

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Lainat euroa/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainasaamiset 31.12.

= Sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

1.6 Kokonaistulot ja –menot

Kokonaistulo ja -meno -käsitteet kattavat laskelmassa varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

Kunnan kokonaistulot ja -menot
ulkoiset tulot ja menot
1000 e

TULOT		%	**MENOT**		%
Toiminta	39 366		Toiminta	39 185	
Toimintatuotot	5 265	12,1 %	Toimintakulut	39 124	88,6 %
Verotulot	15 412	35,5 %	-Valmistus omaan käyttöön	0	
Valtionosuudet	18 486	42,6 %	Korkokulut	61	0,1 %
Korkotuotot	0		Muut rahoituskulut	0	0,0 %
Muut rahoitustuotot	176	0,4 %	Satunnaiset kulut	0	
Satunnaiset tuotot	0		Tulorahoituksen korjauserät	0	
Tulorahoituksen korjauserät			Pakollisten varausten muutokset	0	
- pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	27	0,1 %	-Pakollisten varausten lisäys/vähennys	0	
Investoinnit	25		-Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustappiot	0	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0		Investoinnit	2 173	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	25	0,1 %	Investointimenot	2 173	4,9 %
Rahoitustoiminta	4 000		Rahoitustoiminta	2783	
Antolainasaamisten vähennykset	0		Antolainasaamisten lisäykset	57	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4000		Pitkäaikaisten lainojen vähennys	726	1,6 %
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0	0,0 %	Lyhytaikaisten lainojen vähennys	2000	
Oman pääoman lisäykset	0		Oman pääoman vähennykset	0	0,0 %
Kokonaistulot yhteensä	**43 391**	91 %	**Kokonaismenot yhteensä**	**44 141**	95 %

1.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous

1.7.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

Hankasalmen kunta on jäsenenä seuraavissa tytäryhteisöissä, kuntayhtymissä sekä osakkuusyhteisöissä:

Tytäryhteisöt
Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka
Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma
Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo
Kiinteistö Oy Vuokrahanka

(Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalo on sulautunut Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakaan 1.1.2018)

Kuntayhtymät
Keski-Suomen Liitto
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Itä-Suomen päihdehuollon kuntayhtymä

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty tytäryhteisöt sekä kuntayhtymät, osakkuusyhteisöjä ei ole yhdistelty.

Osakkuusyhteisöt
Asunto Oy Hankasalmen Hankamäki I
Asunto Oy Hankasalmen Koivulehto
Asunto Oy Hankasalmen Petäjäranta
Asunto Oy Niemisjärven Päivätie II
Asunto Oy Satohanka
Asunto Oy Säkinmäen Kuusirinne
Asunto Oy Vuokonmaa
Kiinteistöosakeyhtiö Kuuhankavesi

As Oy Satohangan osalta on esitetty tietoja liitetiedoissa vuoden 2018 osalta, mutta vuonna 2019 toteutuneen huoneiston myynnin jälkeen ko. osakeyhtiö ei ole enää sellainen osakkuusyhteisö, jonka osalta tietoja tulisi esittää liitetiedoissa.

1.7.2 Konsernin toiminnan ohjaus

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt konserniohjeet 22.3.2010. Konserniohjeisiin sisältyy ohjeistus tytäryhtiöiden säännöllisestä raportoinnista kunnanhallitukselle. Raportoinnin toteutumisessa on vielä kehitettävää ja konserniohje on vuoden 2020 kuluessa päivitettävä vastaamaan kunnan uutta hallintosääntöä. Kunnan toukokuussa 2017 hyväksytyssä hallintosäännössä konserniohjauksesta määritellään luvussa 4. Kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanhallituksen konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto, kunnanjohtaja ja kiinteistöjohtaja.

Konsernin tytäryhtiöille on vuoden 2019 talousarviossa asetettu taloudelliset tavoitteet.

1.7.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Hankasalmen kunnan 100 prosenttisesti omistamia tytäryhteisöjä ovat Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka ja Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma. Muita tytäryhteisöjä ovat vuonna 2018 olleet Kiinteistö Oy Hankasalmen virastotalo ja Kiinteistö Oy Vuokrahanka.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalla asuntojen määrä väheni 252 kpl:een, kun tilikauden aikana poistettiin käytöstä 13 asuntoa. Vuonna 2019 asuntojen fyysinen käyttöaste oli 74,6% ja keskivuokra 8,53 €/m². Pitkäaikaista lainaa yhtiöllä oli 2,4 M€ (rahoituslaitoksilta 1,85 M€ ja kunnalta 0,55 M€) ja lyhytaikaisia lainoja 0,4 M€. Taseen loppusumma on 4,71 M€. Yhtiö on suorittanut lainanlyhennykset suunnitellusti ja tehnyt poistot suunnitelman mukaisesti.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan kiinteistönhoitopalvelut tuotetaan kokonaan kunnan tuottamina palveluina. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalta ei ole peritty korkoa vuonna 2019 kunnan myöntämistä lainoista.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma käsittää asuin- ja liikehuoneistoja. Yhtiön toiminnassa ei ole ollut muutoksia tai niiden valmisteluja vuoden 2019 aikana.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalon yhtiö käsittää käytännössä kunnanviraston rakennuksen tilat. Yhtiön talous on ollut hyvässä kunnossa, mistä osoituksena mm. kassalla tehdyt sisäilmakorjaukset vuoden 2019 loppupuolella.

Kiinteistö Oy Vuokrahangalla on asuntoja 14. Vuokratuotot ovat toteutuneet jo pitkään aina laaditun talousarvion mukaisena. Yhtiö on velaton. Kiinteistö Oy Vuokrahangan huoneistojen keittiöremontit toteutettiin kuluneen tilikauden aikana.

1.7.4 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan peruskorjaukset aloitettiin syyskuussa 2019 Ruokoniementie 8 A ja B taloissa kiinteistöjen ulkopuolisilla korjaustöillä. Peruskorjaukset on tarkoitus viedä läpi kuntoarvion mukaisessa järjestyksessä ja aikataulussa, mutta sisältöä kevennetään hallitusti. Suunnitelman ehdotuksen mukaisesti peruskorjataan 211 asuntoa ja puretaan 44 asuntoa, mikäli ei tule mitään radikaalia muutosta vuokra-asuntojen tarpeessa. Toimenpiteet nostavat hiukan asuntojen vuokria peruskorjausten kautta, mutta vastaavasti asumisen laatu paranee. Näillä toimenpiteillä pyritään nostamaan Hakan kiinteistökannan vuokrausastetta.

Osakkuusyhteisöt koostuvat kunnan taseessa pienistä asunto-osakeyhtiöistä, joissa kunnalla on 1-2 vuokra-asuntokohdetta omistuksessaan. Kunnan strategiassa linjataan omistajapoliittiseksi linjaukseksi, että tämä osa omistuksesta pyritään myymään strategiakauden kuluessa, mutta myynnissä ei onnistuttu vuonna 2019. Toimenpiteitä tämän tavoitteen suhteen valmistellaan edelleen ja osin toteutetaan vuoden 2020 kuluessa.

1.7.5 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kunnan tilintarkastaja toimii tilintarkastajana myös kunnan merkittävimmissä tytäryhteisöissä. Tämä on keskeinen osa ulkoisen valvonnan järjestämistä konsernitasolla. Eri kiinteistöyhtiöihin nimettyjä kunnan edustajia on kuultu tarpeen mukaan. Yhtiöiden toiminnasta on tarvittaessa informoitu kunnanjohtajaa. Tytäryhteisöjen toimintaa seurataan tilinpäätösasiakirjoista ja tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä. Konserniohjeilla on luotu yhdenmukaista käytäntöä tytäryhteisöjen toimintaan.

Toimivallan ja vastuunjako konserniohjauksessa

Kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanhallituksen konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto, kunnanjohtaja ja kiinteistöjohtaja. Konsernijohdon tehtävät ja toimivallan jako on määritelty kunnan hallintosäännön 20 §:ssä.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Kunnanhallitus nimeää edustajat tytäryhtiöiden yhtiökokouksiin. Konserniohjauksen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaosto vastaa tytäryhteisöjen hallitusten jäsenten nimitysprosessista, nimeää kunnan ehdokkaat tytäryhteisöjen hallituksiin sekä antaa yhtiökokousedustajille omistajaohjauksen edellyttämät toimintaohjeet.

Vuodesta 2009 lähtien kunnanjohtaja on nimetty yhtiökokousedustajaksi merkittävimpiin tytäryhteisöihin. Kunnanjohtaja on raportoinut yhtiökokouksen päätöksistä kunnanhallitusta. Kunnanjohtajan tehtävänä on toimia konsernin johtajana ja aktiivisella omistajaohjauksella myötävaikuttaa ohjattavikseen määrättyjen yhtiöiden hallintoon ja toimintaan. Kiinteistöjohtajan tehtävänä on aktiivisella johtamisella myötävaikuttaa johdettavikseen tai ohjattavikseen määrättyjen yhtiöiden hallintoon ja toimintaan.

1.7.6 Konsernin tilinpäätös ja sen tunnusluvut

KONSERNIN TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	**2019**	**2018**	**Muutos**
Toimintatuotot	14 039	15 392	-1 353
Toimintakulut	-48 849	-48 514	-335
Toimintakate	**-34 810**	**-33 122**	**-1 688**
Verotulot	15 345	14 524	821
Valtionosuudet	19 794	20 157	-363
Rahoitustuotot ja -kulut	156	105	51
Korkotuotot	81	83	-2
Muut rahoitustuotot	185	201	-16
Korkokulut	-97	-99	2
Muut rahoituskulut	-13	-80	67
Vuosikate	**485**	**1 664**	**-1 179**
Poistot ja arvonalentumiset			
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 334	-2 459	125
Arvonalentumiset	-55	-7	-48
Satunnaiset erät	0	12	-12
Tilikauden tulos	**-1 904**	**-790**	**-1 114**
Tilinpäätössiirrot	0	-53	53
Laskennalliset verot	11	18	-7
Vähemmistöosuudet	0	0	0
Tilikauden ylijäämä	**-1 892**	**-824**	**-1 068**

KONSERNITULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	**2019**	**2018**
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	28,7	31,7
Toimintakate, euroa/asukas	-7 141	-6 710
Vuosikate/Poistot, %	20,8	67,7
Vuosikate, euroa/asukas	100	337
Asukasmäärä 31.12.	4 875	4 936

Konsernituloslaskelman tunnusluvut lasketaan samoin perustein kuin vastaavat kunnan tuloslaskelman tunnusluvut. Tuloslaskelman tunnuslukujen selitteet ovat kohdassa 1.4.1.

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2019	2018	Muutos
Toiminnan rahavirta	**544**	**386**	**158**
Vuosikate	485	1 664	-1 179
Satunnaiset erät	0	12	-12
Tilikauden verot	0	0	0
Tulorahoituksen korjauserä	59	-1290	1 349
Investointien rahavirta	**-5 172**	**-3 332**	**-1 840**
Investointimenot	-5 205	-4 795	-410
Rahoitusosuudet investoin	3	2	1
Pysyvien vastaavien luovutustulot	30	1461	-1 431
Toiminnan ja investointien rahavirta	**-4 628**	**-2 946**	**-1 682**
Rahoituksen rahavirta	**2 342**	**3 414**	**-1 072**
Antolainojen muutokset	-57	0	-57
Antolainojen lisäykset	-57	0	-57
Antolainojen vähennykset	0	0	0
Lainakannan muutokset	3 404	2 509	895
Pitkäaikaisten lainojen muutos	6 012	891	5 121
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-2 608	1 618	-4 226
Oman pääoman muutokset	0	-162	162
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 005	1 067	-2 072
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutos	5	-15	20
Vaihto-omaisuuden muutos	-2	3	-5
Saamisten muutos	756	522	234
Korottomien velkojen muutos	-1 764	557	-2 321
RAHAVAROJEN MUUTOS	**-2 286**	**468**	**-2 754**
Rahavarat 31.12	3 019	5 305	-2 286
Rahavarat 1.1.	5 305	4 837	468
RAHAVAROJEN MUUTOS	**-2 286**	**468**	**-2 754**

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	**2019**	**2018**
Toiminnan ja investointien rahavirtojen kertymä 5 vuodelta, €	-8 853	-6 137
Investointien tulorahoitus, %	9,3	34,7
Laskennallinen lainanhoitokate *)	0,2	0,6
Kassan riittävyys, pv	20	35
Asukasmäärä 31.12.	4 875	4 936

*) Tunnuslukua laskettaessa otetaan vuosilyhennysten määräksi laskennallinen vuosilyhennys, kun konsernin lainakannasta enemmän kuin 20 % on kertalyhenteisiä lainoja. Laskennallinen vuosilyhennys saadaan jakamalla lainakanta 31.12. luvulla kahdeksan.

KONSERNITASE JA SEN TUNNUSLUVUT

VASTAAVAA	**2019**	**2018**	**Muutos**
1000 e			
PYSYVÄT VASTAAVAT	**44 527**	**41 565**	**1 970**
Aineettomat hyödykkeet			
Aineettomat oikeudet	340	417	-49
Muut pitkävaikutteiset menot	286	122	24
Aineelliset hyödykkeet			
Maa- ja vesialueet	2 245	2 254	46
Rakennukset	26 677	27 693	-1 061
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 817	3 698	26
Koneet ja kalusto	587	671	-102
Muut aineelliset hyödykkeet	15	26	-11
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	9 681	5 815	3 203
Sijoitukset			
Osakkuusyhtiöosuudet	339	427	
Muut osakkeet ja osuudet	480	440	-535
Muut lainasaamiset	60	2	2
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	**17**	**50**	-3
VAIHTUVAT VASTAAVAT	**5 489**	**8 531**	**-57**
Vaihto-omaisuus	124	122	-4
Saamiset			
Pitkäaikaiset saamiset	240	233	125
Lyhytaikaiset saamiset	2 106	2 870	-647
Rahoitusarvopaperit	**246**	**263**	**-9**
Rahat ja pankkisaamiset	**2 773**	**5 043**	**478**
VASTAAVAA YHTEENSÄ	**50 033**	**50 146**	**1 910**

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA	**16 783**	**18 596**	**-1 172**
Peruspääoma	18 666	18 666	0
Arvonkorotusrahasto			0
Muut omat rahastot	1 079	1 080	86
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-1 070	-326	365
Tilikauden ylijäämä	-1 892	-824	-1 623
VÄHEMMISTÖOSUUDET	**539**	**458**	**21**
PAKOLLISET VARAUKSET	**381**	**361**	**22**
Muut pakolliset varaukset	381	361	22
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	**26**	**55**	**-18**
VIERAS PÄÄOMA	**32 304**	**30 676**	**3 057**
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	17 834	12 196	1 059
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	404	397	8
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	7 522	9 755	1 449
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	6 544	8 328	541
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	**50 033**	**50 146**	**1 910**

KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT	**2019**	**2018**
Omavaraisuusaste	34	38
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	66	61
Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1000 €	26 422	23 286
Lainat ja vuokravastuut 31.12., €/asukas	5 420	4 718
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 euroa	-2 962	-1 150
Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/asukas	-608	-233
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 euroa	25 356	21 951
Konsernin lainakanta, euroa/asukas	5 201	4 447
Kunnan asukasmäärä 31.12.	4 875	4 936

KONSERNIN LAINAKANTA, 1000 e	**2019**	**2018**
Pitkäaikaiset lainat	17 834	12 196
Lyhytaikaiset lainat	7 522	9 755
Korollinen vieras pääoma	**25 356**	**21 951**

Konsernitaseen tunnusluvut lasketaan samoin perustein kuin vastaavat kunnan taseen tunnusluvut.
Taseen tunnuslukujen selitteet ovat kohdassa 1.5.

Keskeiset liitetiedot

Toimintakertomuksessa annetaan tietoja sellaisista kunnan talouteen ja konsernitilinpäätökseen liittyvistä olennaisista asioista, joista ei tehdä selkoa tuloslaskelmassa, taseessa tai rahoituslaskelmassa. Tilinpäätöksen liitetiedot täydentävät laskelmien muodossa esitettyä tilinpäätösinformaatiota oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi kunnan ja kuntakonsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilinpäätöksen liitetiedot esitetään kokonaisuudessaan luvussa 4.

1.8 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

1.8.1 Asiaa koskeva sääntely

Kuntalain mukaan kunnanhallituksen on tehtävä toimintakertomuksessa esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on tehtävä selkoa talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyydestä talouden tasapainottamiseksi.

1.8.2 Tilikauden tuloksen käsittely

Kunnanhallituksen esittely tuloksen käsittelystä

Kunnanhallituksen on KuntaL 115 § mukaan toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelmasta ilmenevää tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai siirtää muuhun vapaaseen pääomaan.

Kunnanhallitus esittää tilikauden 1.1.-31.12.2019 tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- tuloutetaan tehtyä poistoeroa suunnitelman mukaan 21 941,82 euroa
- tilikauden alijäämä -1.478.182,79 euroa siirretään taseen omaan pääomaan kohtaan edellisten tilikausien yli-/alijäämä.

1.8.3 Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyydestä talouden tasapainottamiseksi. (KuntaL 115 §).

Talousarviota vuodelle 2019 laadittaessa arvioitiin lokakuun 2018 toteuman ja vastuualueiden ¾-vuosiseurannan kautta tilikauden 2018 tuloksen olevan hieman ylijäämäinen, koska silloin ei esimerkiksi ollut tiedossa JYTEn tasauslaskun suuruus, joka oli yli 300 000 euroa. Aiempien vuosien toteumien perusteella ei voitu ennakoida perusturvan kulujen voimakasta kasvua ja kun siitä ei lautakunnalta saatu arvioita erikseen, niin tilanne johti suureen arviointivirheeseen.

Tasapainotusohjelmassa talousarviovaiheessa vuodelle 2019 lähdettiin siitä, että taseessa ollut noin 165 000 euron kattamaton alijäämä voisi tulla katetuksi tilinpäätöksen 2018 yhteydessä, kun sähköomaisuudesta oli saatu 1,3 miljoonan euron myyntivoitto. Tasapainottamissuunnitelma oli edennyt etupainotteisesti viimeisimmät vuodet.

Loppuvuoden 2018 kulukehitys yhdistettynä JYTEn tasauslaskuun johti -485 626 euron alijäämäiseen tulokseen ja kun 2017 tilinpäätöksen tilintarkastuksessa huomattu lomapalkkavelan määrän virhe korjattiin vuoden 2018 tilinpäätöksessä niin kattamatonta alijäämää oli vuoden 2019 alussa kunnan taseessa 872.000 euroa.

Vuoden 2019 talousarvio laadittiin alun perin alijäämäiseksi -357.000 euroa. Tilikauden 2019 aikana perusturvalautakunta haki kuitenkin kaksi kertaa lisämäärärahaa, ensin kesäkuussa 300.000 euroa ja sen jälkeen lokakuussa 850.000. Muutosten jälkeen talousarvion alijäämä oli noin -1.5 miljoonaa euroa. Tilikauden lopulliseksi alijäämäksi muodostui kuitenkin -1.478.182,79 euroa. Vuoden 2019 lopussa kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää yhteensä 2.350.043,66 euroa.

Kunnanhallitus käynnisti yhteistoimintaneuvottelut lokakuussa 2019 osana talouden tasapainottamistoimenpiteitä. Yhteistoimintaneuvottelut saatiin päätökseen helmikuussa 2020. Yt-neuvottelun yhteydessä valmisteltiin myös varsinaista talouden tasapainotussuunnitelmaa, jonka oli tarkoitus valmistua samaan aikaan yt-neuvottelujen kanssa. Tasapainotussuunnitelman valmistelussa päädyttiin kuitenkin siihen, että se tulee valtuuston hyväksyttäväksi kesäkuussa 2020.

Kunnan talouden tasapainotussuunnitelmassa taseen alijäämä saadaan katettua omaisuuden myynnillä ja talouden tasapainoon pyritään käyttötalouden toimenpiteillä. Yhteistoimintaneuvotteluilla saatiin aikaan tavoitellut vuosittaiset säästöt seuraavasti: vuodelle 2020 talousarvioon nähden noin 215.500 euroa, vuodelle 2021 901.000 euroa, vuodelle 2022 1.033.000 euroa ja vuodelle 2023 1.113.000 euroa. Varsinaisella talouden tasapainotussuunnitelmalla tavoitellaan käyttötalouden osalta vuotuisia 500.000 euron säästöjä.

2 Talousarvion toteutuminen

2.1 Seurantaa koskeva sääntely

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Toteutumisvertailussa seurattavia asioita ovat toiminnallisten tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen. Toteutumisvertailusta on lisäksi käytävä ilmi, ovatko menot tulojen lisäksi, muutoin rahoitettu talousarviossa määrätyllä tavalla. Muulla rahoituksella tarkoitetaan rahavarojen käyttöä ja muita maksuvalmiuden muutoseriä rahoituslaskelmassa.

2.2 Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

2.2.1 Keskusvaalilautakunta

Tehtävä: Keskusvaalilautakunta vastaa vaalien järjestämisestä.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

- Vaalien valmistelutoimenpiteet
- Ennakkoäänestyksen järjestäminen ja ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastaminen
- Varsinaisen äänestyksen järjestäminen (vaalilautakunnat)
- Kunnallisvaaleissa lisäksi ehdokashakemusten vastaanotto ja tarkastaminen, ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen, ennakkoäänten laskenta ja kaikkien äänten tarkastuslaskenta, tiedottaminen ja vaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen.

Toiminnan painopisteet vuonna 2019 ja suunnittelukaudella:

Äänestysaluejako ja vaalilautakuntien määrä on säilynyt ennallaan (Asema, Kirkonkylä, Niemisjärvi)

- Presidentinvaalit 2018, eduskunta- ja europarlamenttivaalit 2019, vuonna 2020 ei ole säännön mukaisia vaaleja, vuonna 2021 kuntavaalit (mahdollisia maakuntavaaleja v. 2018 ei ole huomioitu luvuissa, presidentinvaaleihin 2018 on huomioitu kahden vaalikierroksen kulut)

Toiminnan painopistealueiden vaikutus tavoitteiden toteutumiseen

Talousarviossa oli varauduttu eduskunta- ja europarlamenttivaaleihin sekä mahdollisiin maakuntavaaleihin. Maakuntavaalit eivät toteutuneet, joten toimintatuotot ja toimintakulut jäivät ennakoitua pienemmiksi.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

KESKUSVAALILAUTAKUNTA (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Myyntituotot						0	
Maksutuotot							
Tuet ja Avustukset	9	27		27	18	-9	-33,3 %
Muut toimintatuotot							
TOIMINTATUOTOT	**9**	**27**		**27**	**18**	-9	**-33,3 %**
Henkilöstökulut	13	35		35	24	-11	-31,4 %
Palvelujen ostot	2	5		5	5	0	0,0 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		1		1		-1	-100,0 %
Avustukset							
Muut toimintakulut							
TOIMINTAKULUT	**15**	**41**		**41**	**29**	-12	**-29,3 %**
TOIMINTAKATE	**-6**	**-14**		**-14**	**-11**	3	**-21,4 %**
Poistot							

2.2.2 Tarkastuslautakunta

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus

Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Lisäksi valtuusto valitsee toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastamista varten yhden tai useamman tilintarkastajan (JHTT-tilintarkastaja/tilintarkastusyhteisö).

Tilintarkastuspalvelut kunta ostaa valtuuston päätökseen perustuen tilintarkastusyhteisö Talvea Oy:ltä. Vastuunalaisena tilintarkastajana toimii HT, JHT, HM Jukka Vuorio.

Palvelusuunnitelman kuvaus

Tilintarkastajan tehtävänä on tarkastaa kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös hyvää tilintarkastustapaa noudattaen. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on seurata tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista, valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, miten valtuuston tilikaudelle asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet.

Toteutuminen

Tarkastuslautakunta esittää toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden osalta arvionsa kunnanvaltuustolle erikseen laadittavassa arviointikertomuksessa vuodelta 2019.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

TARKASTUSLAUTAKUNTA (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Myyntituotot							
Maksutuotot							
Tuet ja Avustukset							
Muut toimintatuotot							
TOIMINTATUOTOT	**0**	**0**		**0**	**0**	**0**	
Henkilöstökulut	8	7		7	6	-1	-14,3 %
Palvelujen ostot	15	20		20	16	-4	-20,0 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat							
Avustukset							
Muut toimintakulut							
TOIMINTAKULUT	**23**	**27**		**27**	**22**	**-5**	**-18,5 %**
TOIMINTAKATE	**-23**	**-27**		**-27**	**-22**	**5**	**-18,5 %**
Poistot							

2.2.3 Kunnanhallitus

KUNNANHALLITUS (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Myyntituotot	277	158		158	159	1	0,6 %
Maksutuotot							
Tuet ja Avustukset	323	262		262	258	-4	-1,5 %
Muut toimintatuotot	1 308	3		3	15	12	400,0 %
TOIMINTATUOTOT	**1 908**	**423**		**423**	**432**	**9**	**2,1 %**
Henkilöstökulut	1 402	1 378		1 378	1 365	-13	-0,9 %
Palvelujen ostot	761	783		783	826	43	5,5 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	45	28		28	28	0	0,0 %
Avustukset	215	259		259	169	-90	-34,7 %
Muut toimintakulut	134	114		114	110	-4	-3,5 %
TOIMINTAKULUT	**2 557**	**2 562**		**2 562**	**2 498**	**-64**	**-2,5 %**
TOIMINTAKATE	**-649**	**-2 139**		**-2 139**	**-2 066**	**73**	**-3,4 %**
Poistot	38	53		53	30	-23	-43,4 %

Vuoden 2019 talousarvion valmistelun yhteydessä jouduttiin varautumaan siihen, että kunnanhallituksen vuoden 2019 suurin haaste tulisi olemaan sote- ja maakuntauudistuksen käytäntöön vieminen – kyseinen uudistus kaatui kuitenkin kevään 2019 kuluessa. Tavoitteena oli syventää yritysten ja yhdistysten kanssa tehtävää yhteistyötä kuntastrategian mukaisesti, muun muassa Hankasalmi kutsuu-hankkeen ja yritysvaikutustyöryhmän kautta – ja kumpikin tavoite toteutui vuoden 2019 kuluessa.

Keskus- ja luottamushenkilöstöhallinto

Keskus- ja luottamushenkilöhallinnon tehtävä on kunnan johtamisesta vastaaminen. Kunnanjohtajan, kunnanhallituksen, kunnanvaltuuston ja elinkeinotoimen tehtävät ovat keskeisin osa toimintaa. Strategian kannalta vuoden 2019 osalta keskeisiä päämääriä olivat kunnan ja kunnan yritysten sekä yhdistysten yhteistyön aktivoiminen. Tähän vastattiin muun muassa yritysvaikutustyöryhmän ja Hankasalmi kutsuu -hankkeen kautta. Kunnan päätösten vaikutusten arvioinnin tehostaminen jäi enemmän seuraavien vuosien toimenpiteeksi. Sähköisen viestinnän kehittämisessä ennen kaikkea Facebookin käyttöä monipuolistettiin, mutta myös Instagramin käyttöönottoon luotiin pohjaa. Talouden tasapainottamiseen liittyvien ratkaisujen kokoaminen aloitettiin koko kunnan henkilöstöä koskeneiden YT-neuvottelujen kautta lokakuussa 2019 ja ne saatiin päätökseen helmikuussa 2020. Kunnan sääntöjen päivittämisessä ei uuden hallintosäännön mukaiseksi ei edetty vuoden 2019 kuluessa, vaikka se talousarviossa asetettuna tavoitteena oli.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Kunnan yhteistyö yritysten ja yhdistysten kanssa				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Yritysvaikutustyöryhmän perustaminen ja sen toiminnan vakiinnuttaminen	Kunnan ja yritysten yhteistyön aktivoiminen. Kunnan päätösten ennakko- ja jälkiarviointi. Kunnan elinvoimapolitiikan kehittäminen yhdessä yritystemme kanssa.	Luodaan kunnan ja yritysten yhteydenpidosta säännöllistä sekä vuorovaikutuksellista ja huomioidaan kaikki yritysalat tässä työssä. Yritysvaikutustyöryhmää kuullen konkretisoidaan kuntastrategian muita elinkeinopoliittisia tavoitteita alkuvuonna 2019	Työryhmän kautta tulleiden aloitteiden määrä, tehtyjen vaikutusarviointien määrä, muiden yrittäjätilaisuuksien määrä ja niihin osallistuneiden määrä. Uudet elinkeinopoliittiset tavoitteet vuoden 2019 kuluessa.	Yritysvaikutus työryhmä on perustettu ja se kokoontui kolmesti ensimmäisen toimintavuotensa aikana. Työn sitä kautta mitattavat tuotokset vasta alussa.
Tapahtumien ja toimijoiden yhteensovittaminen ja yhteinen markkinointi	Synnyttää hyvä yhteishenki paikallisten toimijoiden keskuuteen sekä syventää yhteistyötä ja osallisuutta eri toimijoiden välillä. Olla yhdessä vahvempia!	Yhdistykset ja tapahtumien järjestäjät tehdään tietoisimmiksi toisistaan. Eri toimijat ottavat toisensa huomioon omiaa toimintaansa ja tapahtumiaan suunnitellessaan. Hankasalmi Kutsuu hankkeen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä	Tapahtumien määrä, tapahtumiin osallistuneiden määrä, tapahtumien saama julkisuus, yhdistysten ja matkailuyritysten tyytyväisyys kunnan toimintaan (selvitetään vuosittain kyselyn avulla)	Vuoden 2019 kuluessa Hankasalmi kutsuu hankkeen kautta kehitettiin yhdistysten ja matkailun yhteistoimintaa. Kyselyä ei vielä tehty.
Yritysten toimintaedellytykset				
Yritystoiminnan toimitilatarpeisiin vastaaminen ja mahdollisuuksien luominen uudelle yritystoiminnalle sekä yrityksen perustamisen ohjaaminen	Yritysten toimitila- tai tonttitarpeisiin löydetään ratkaisu. Kontaktoidaan mahdollisia uusia yrityksiä ja yrittäjiä. Ollaan aktiivisia olemassa olevien yritystemme tarpeille. Ohjataan uusien yritysten perustamisessa	Eri tyyppisten toimitilavaihtoehtojen kartoitus ja päivitys. Kaavoituksen ohjaaminen huomioimaan yritysten tarpeet. Kannustava ja analysoiva alkuneuvonta kunnassa ja yrittäjien ohjaaminen Keski-Suomen Uusyrityskeskukseen.	Aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrä. Kunnassa olevien työpaikkojen määrä. Yritystapaamisten lukumäärä.	Vuonna 2019 perustettiin 27 uutta yritystä. Yrityksiä lopetti 17 kpl. PRH:n rekisterissä nyt 398 yritystä, luvussa on mukana myös yritykset, joilla ei toimintaa.
Viestinnän ja markkinoinnin kehittäminen				
Sähköisen viestinnän ja markkinoinnin kehittäminen	Kunnan viestinnän ja markkinoinnin kehittäminen niin, että se mahdollisimman hyvin nivoutuu yhteen yritystemme ja yhdistystemme tarpeiden kanssa. Hankasalmen vahvuuksien ja kehittämistoimiemme esiin nostaminen	Facebook- ja www-sivujemme aktiivinen kehittäminen, aktiivisen Hankasalmi Youtube-kanavan luominen, vlogi- ja muu videoviestintä. Tätä tukevat mainostaulut ja esitteet	Sivulla vierailijoiden/katsojien määrä, vlogien ja päivitysten määrä, yritysten ja yhdistysten tyytyväisyys kunnan viestintään (kyselyn kautta selvitetään)	Mittarit luotava paremmin, mutta kunnan someviestinnän seuraaminen kasvanut selkeästi vuonna 2019. Markkinointiesitteiden uusiminen vielä kesken.
Kunnan talouden tasapainottaminen				
Käyttötalouden tasapaino, lainakannan hallinta	Laadukkaiden palvelujen turvaaminen niin, että kunnan taloudelliset toimintaedellytyksen säilyvät	Uuden Hankasalmi-ohjelman luominen kevään 2019 kuluessa turvaamaan palvelut rahoituspohjan kehitys ja lainakannan kehitys huomioon ottaen	Tasapainossa oleva ja toteutuva taloussuunnitelma investointiohjelma huomioon ottaen vuoteen 2025 saakka	Tasapainottamissuunnitelman tavoite asetettu, mutta ohjelman luominen siihen pääsemiseksi vielä kesken. YT-neuvottelut käyty ja sillä prosessi aloitettu.

Yritysvaikutustyöryhmän työ hakee osin vielä muotoaan ja elinkeinopoliittiset tavoitteet asetetaan yhdessä vuoden 2020 kuluessa. Yhdistystoimijoiden yhteinen Hankasalmi kutsuu -hanke oli vuoden 2019 yhdistystoiminnan suurin avaus. Kihveli Soikoon, kesäravit, Kuninkaan juhla ja Hangan lava keräsivät esimerkiksi hyvin väkeä. Tyytyväisyyskyselyn tekemättä jääminen aiheutui asian kyselyn vastuuttamisen unohduksesta – tehdään vuonna 2020.

Työpaikka- ja yritysmäärä säilyi melko vakiintuneena käytössä olevan tiedon kautta. TMK energiakouran tehdas ja alkutuotannon investoinnit olivat vuoden 2019 ilonaiheita.

Sähköisessä viestinnässä ja markkinoinnissa kunnan someviestinnän seuraaminen kasvoi selkeästi vuonna 2019. Markkinointiesitteiden uusiminen viedään loppuun vuoden 2020 kuluessa.

Käyttötalouden tasapainon tavoitteet on asetettu, mutta ohjelman luominen siihen pääsemiseksi vielä kesken. YT-neuvottelut käyty ja sillä prosessi aloitettu.

TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN JA TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Väestömäärän kohdalla muuttotappion pienuus oli vuoden 2019 ilonaihe ja syntyneiden määrän pienuus huolestuttavin seikka. Elinkeinotoiminnassa on työpaikkojen määrän kehitys saatu vuosikymmenen puolivälin suuresta laskusta vakiintumaan. Nyt 2020 pandemia luo tälle suuria uhkakuvia.

Taloudelliset tavoitteet	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Väestömäärän kehityksen kääntäminen positiivisempaan suuntaan	5020	4936	4900	4875	-25	-0,5 %

Taloudelliset tavoitteet	Toteuma 2012	Toteuma 2013	Toteuma 2014	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017
Elinkeinotoiminnan tukeminen: Kunnan alueella sijaitsevien työpaikkojen määrä	1524 (-9)	1527 (+3)	1502 (-25)	1385 (-117)	1382 (-3)	1385 (+3)

Henkilöstön määrä (htv1) Keskus- ja luottamushenkilöhallinto	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Vakituiset	1,9	1,9		1,9	1,9	0	0
Yhteensä	**1,9**	**1,9**		**1,9**	**1,9**	**0**	**0**

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Luottamushenkilöhallinto							
Tulot	1 482	61		61	85	24	39,3 %
Menot	857	861		861	772	-89	-10,3 %
Netto	625	-800		-800	-687	113	-14,1 %
Elinkeinopalvelut							
Tulot							
Menot	90	124		124	148	24	19,4 %
Netto	-90	-124		-124	-148	-24	19,4 %
Hankasalmi kutsuu-hanke							
Tulot							
Menot		7		7	7	0	0,0 %
Netto		-7		-7	-7	0	0,0 %
Keskus- ja luottamushenkilöhallinto yhteensä							
Tulot	1 482	61		61	85	24	39,3 %
Menot	947	992		992	927	-65	-6,6 %
Netto	535	-931		-931	-842	89	-9,6 %

Yleishallinto

Yleishallinto jakautuu hallinto- ja talouspalveluihin, atk-palveluihin sekä henkilöstöhallintoon. Yleishallinnon kuntastrategiaan pohjautuva strategisten tavoitteiden peruslähtökohta on keskittyä laadukkaaseen palvelujen tarjontaan sekä henkilökunnan osaamisen kehittämiseen. Hallinto- ja talouspalvelujen tehtävänä on tuottaa kunnalle hallinto- ja talouspalvelut. Strategian mukaiset laadukkaat palvelut varmistetaan panostamalla henkilöstön koulutukseen ja motivointiin sekä sähköisen asioinnin ylläpitoon ja kehittämiseen. Atk-palveluiden tehtävänä on ylläpitää ja kehittää kunnan tieto- ja viestintäjärjestelmiä, laiteympäristöä sekä huolehtia tietoturvasta. Atk-palvelut tuottavat myös työntekijöiden ja luottamushenkilöiden sovellus- ja laitetuen. Strategian mukaisen tavoitteen toteutumiseen tähdätään tietohallinnon asiakaspalvelun kehittämisellä sähköisen Helpdeskin avulla. Henkilöstöhallinto vastaa kunnan virka- ja työsuhdeasioiden hoidosta, työhyvinvoinnin tukemisesta ja työterveyshoidon järjestämisestä. Strategian mukaiset laadukkaat palvelut varmistetaan panostamalla koulutussuunnitelman toteutumiseen sekä esimiestyön kehittämiseen.

Hallinto- ja talouspalvelut: Hallinto- ja talouspalveluiden vuosi sujui suunnitellusti. Merkittävimmät toiminnalliset asiat olivat kahdet vaalit kevätkaudella sekä syyskaudella uuden asiakirjahallintajärjestelmän käyttöönotto.

Henkilöstöhallinto: Henkilöstöhallinnossa on panostettu tyhy-toimintaan ja sykettätyöhön ryhmien lisäksi valikoimassa on ollut kurssit Voimanpesässä. Palaute henkilöstöltä on ollut hyvää. Esimieskahvit ovat olleet säännöllisiä ja niissä on käsitelty ajankohtaisten asioiden lisäksi johtamista ja esimiestyön haasteita. Työterveyshuollon kanssa on tiivistetty yhteistyötä entisestään. Loppuvuonna aloitettiin tuotannollisista ja taloudellisista syistä koko kunnan henkilöstöä koskevat yt-neuvottelut, jotka olivat henkilöstöhallinnolle suuri haaste ja urakka. Lähiesimiestyön ammattitutkintoja valmistui vanhuspuolella ja ruokahuollossa lähiesimiestutkinto-opiskelun aloittivat keittiöiden emännät. Esimieskoulutusta on suositeltu kaikille, joilta esim. JET-tutkinto puuttuu.

Atk-palvelut: Vuoden 2019 merkittävimpiä asioita olivat Hantun käytön laajeneminen ja sen sisällön monipuolistuminen. Lisäksi vuonna 2019 aloitettiin langattoman verkon rakentaminen kunnanvirastolle ja käynnistettiin uuden levyjärjestelmän hankinta.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Henkilöstömme on koulututettua ja motivoitunutta				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Hallinto- ja talouspalvelut	Ammattitaitoinen ja motivoitunut henkilöstö	Henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua ammattitaitoa ylläpitäviin ja kehittäviin koulutuksiin. Kouluttautumisen kautta myös henkilöstön motivaatio kasvaa.	Koulutuspäivät/hlö/vuosi ≥ 2 päivää.	Kaikki hallinto- ja talouspalveluiden henkilöt yhtä lukuunottamatta osallistuivat vähintään 2 koulutuspäivään.
Henkilöstöhallinto	Koulutussuunnitelman toteutuminen. Koulutussuunnitelma on vuosittain käsiteltävä harkittu ja toteutettava kokonaisuus.	Koulutussuunnitelman kautta turvataan henkilöstön osaaminen tehtävissään niin, että koulutuksen vaikutuksia myös arvioidaan ja sen kustannukset huomioidaan.	Henkilöstökertomuksen koonti toteuneista koulutuksista	Koulutuspäivien toteuma keskimäärin noin 2 kpl/henkilö.
Henkilöstöhallinto	Esimiestyön kehittäminen. Esimiehillä on riittävä osaaminen ja motivaatio vuorovaikutukselliseen henkilöstöjohtamiseen	Henkilöstöjohtamisen koulutusta järjestetään vuoden 2019 aikana ja se on kantavana teemana mm. esimieskahveilla. Kunnan hyviä käytäntöjä jaetaan. Esimiesasemassa olevien virantaytöissä korotetaan johtamisosaamista valinnassa	Työtyytyväisyyskysely	Työtyytyväisyyskyselyssä esimiehet saivat johtamisesta arvosanaksi koko kunnan osalta: 69 % piti johtamista hyvänä, 13 % huonona.
Sähköisten palvelujen laadukas toteuttaminen				
Hallinto- ja talouspalvelut	Henkilöstön ja luottamushenkilöiden sähköisen asioinnin ylläpito ja kehittäminen laadukkaiden palveluiden ylläpitämiseksi	Pyritään ajantasaiseen sähköiseen tiedottamiseen. Sähköisen asiakirjahallinnon kehittäminen.	Kunnan www-sivujen kautta saadun palautteen määrä/vuosi. Sähköisen arkistonmuodostussuunnitelman valmiusaste 30 % -> 70 %.	Tiedottaminen on ollut ajantasaista ja se on toteutettu sähköisesti. Sähköinen arkistonmuodostussuunnitelma on otettu alustavasti käyttöön.
Atk-palvelut	Tietohallinnon asiakaspalvelun kehittäminen sähköisen Helpdeskin avulla koko henkilökunnan osalta.	Pyritään luomaan yhtenäiset käytännöt tukipyyntöihin ja ohjaamaan sähköisen Helpdeskin käyttöön.	Tukipyyntöjen määrä Helpdeskin kautta	87% tukipyynnöistä tulee helpdeskin kautta.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Hallinto- ja talouspalvelut: Hallinto- ja talouspalveluiden osalta yksi tavoitteista liittyi henkilöstön kouluttautumiseen. Tavoitteena oli että jokainen hallinto- ja talouspalveluiden henkilöstöstä osallistuisi vuoden aikana vähintään kahteen koulutuspäivään. Tämä tavoite toteutui lähes 100 %:sesti, sillä koulutuspäiviä kertyi yhtä lukuun ottamatta kaikille vähintään 2 kappaletta. Toinen tavoite liittyi sähköisten palvelujen laadukkaaseen toteuttamiseen. Vuonna 2019 tiedottaminen ollut sähköistä ja ajantasaista, lisäksi sähköinen arkistonmuodostussuunnitelma on otettu alustavasti käyttöön.

Henkilöstöhallinto: Koulutussuunnitelma toteutui hyvin: keskimäärin henkilöstölle kertyi koulutuspäiviä noin 2 kpl/henkilö. Esimiestyön kehittämisen osalta esimieskahvit pidettiin säännöllisesti ja niissä on käsitelty ajankohtaisten asioiden lisäksi johtamista ja esimiestyön haasteita. Työtyytyväisyyskyselyssä esimiehet saivat johtamisesta arvosanaksi koko kunnan osalta: 69 % piti johtamista hyvänä, 13 % huonona.

Atk-palvelut: Kunnan Atk-palveluiden helpdeskin eli Hantun käyttö saatiin levitettyä koko kunnan henkilöstön käyttöön ja melkein 90% tukipyynnöistä tehdään nykyään Hantun kautta.

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Hallinto- ja talouspalvelut: Hallinto- ja talouspalveluiden toimintakate alittui 31.000 eurolla. Henkilöstöhallinto: Henkilöstöhallinnon toimintakate ylittyi puolestaan 16.000 eurolla, toimintatuottojen ylittyessä 10.000 eurolla ja toimintakulujen ylittyessä 26.000 eurolla. Suurin selittävä tekijä toimintakulujen ylitykselle on palvelujen ostojen ylitys noin 24.00 eurolla. Atk-palvelut: Talousarvio toteutui vähän suunniteltua paremmin eli toimintakate alittui 13.000 eurolla.

Henkilöstön määrä (htv1) Yleishallinto	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	11,45	10,5		10,5	11,4	0,9	9 %
Sijaiset	0,75	1		1	0	-1	-100 %
Työllistetyt					0,5	0,5	
Muut määräaikaiset	1	1		1	0,3	-0,7	-70 %
Yhteensä	**13,2**	**12,5**		**12,5**	**12,2**	**-0,3**	**-2 %**

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Hallinto- ja talouspalvelut							
Tulot	20	20		20	11	-9	-45,0 %
Menot	394	452		452	412	-40	-8,8 %
Netto	-374	-432		-432	-401	31	-7,2 %
Atk-palvelut							
Tulot	7	7		7	11	4	57,1 %
Menot	272	273		273	264	-9	-3,3 %
Netto	-265	-266		-266	-253	13	-4,9 %
Henkilöstöhallinto							
Tulot	93	50		50	60	10	20,0 %
Menot	233	201		201	227	26	12,9 %
Netto	-140	-151		-151	-167	-16	10,6 %
Yleishallinto yhteensä							
Tulot	120	77		77	82	5	6,5 %
Menot	899	926		926	903	-23	-2,5 %
Netto	-779	-849		-849	-821	28	-3,3 %

Maaseutu- ja työllistämispalvelut

Maaseutu- ja työllisyyspalveluiden tavoitteena on kuntastrategian mukaisesti edistää ja luoda edellytyksiä yritystoiminnalle sekä edistää työllistymistä. Maaseutupalveluissa kunta kuuluu Laukaan maaseututoimen yhteistoiminta-alueeseen. Tehtävänä on edistää yritysten sijoittumista ja investointeja Hankasalmelle; palvella mahdollisimman hyvin kuntaan yhteyttä ottavia yrittäjiä (maaseutu- ja muun toimialan yrittäjiä.) Tehtävänä on myös työmahdollisuuksien tarjoaminen työttömille työnhakijoille kuntaan ja kunnassa toimiviin yrityksiin.

Maatilojen määrä pysyi samana edellisvuoteen verrattuna. Sukupolvenvaihdoksia tehtiin vuoden aikana viidellä tilalla. Vuosi oli suurten investointien vuosi maatiloilla. Kahdelle tilalle rakennettiin uutta tuotantotilaa ja tuli kaksi uutta lypsyrobottia, kahdella tilalla tuotantotilojen laajennus ja peruskunnostus. Pitkäaikaistyöttömien määrä aleni 46:sta 40:een, samoin rakennetyöttömien määrä 148:sta 135:een vuoden keskiarvona. Yrityksiin työllistettiin vuoden aikana 6,0 htv (15 eri henkilöä), joka on tavoitteen mukainen. Kuntaorganisaatioon työllistettiin 15,63 htv:tä (35 eri henkilöä) kun tavoite oli 19 htv. Työllistämiseen varattu määräraha vuodelle 2019 aleni 60.000,00 euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Se vaikuttaa suoraan työllistettävien määrään, vaikka työllistettiin mahdollisuuksien mukaan 50%:n palkkatuella olevia henkilöitä.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Työllisyyden hoidon tehostamistoimet				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Yrityksien tukityöllistämisen lisääminen ja kunnan tukityöllistämisen vastuullinen hoito.	Kasvattaa yrityksiin työllistettävien määrää aiemmasta tasosta ja edistää työllistymistä ja ammattitaidon ylläpitoa	Tavoitteena on tukityöllistää yli kuusi henkilötyövuotta yrityksiin ja vastata kuntaorganisaatioon työllistettävistä talousarviossa osoitetun määrärahan puitteissa	Yrityksiin työllistettyjen määrä (oma seuranta), pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistettävien määrän kehitys (TE-toimiston tilastot)	Yrityksiin työllistettiin 2019 6 htv. Pitkäaikaistyöttömien määrä 40 (2019), 46 (2018) ja 97 (2015). Rakennetyöttömät 135 (2019), 148 (2018) ja 223 (2015).
Maatalouden huomioiminen kunnan päätöksenteossa				
Kunnan päätösten vaikutusten arviointi maatalouden kannalta ja vuorovaikutus maatalousyrittäjien kanssa	Maatalous otetaan huomioon esimerkiksi hankinnoissa, aluiden suunnittelussa ja kunnan vaikuttamistyössä sidosryhmiin päin (ELY, maakuntaliitto, ministeriöt)	Paikallisen MTK:n edustajat otetaan mukaan kunnan yritysvaikutusryhmään, kunnan ja maatalousyrittäjien yhteydenpito pidetään tiiviinä	Maatilojen määrä, tilojen tulot, kunnan hankinnat lähiruuan suhteen, maatalousyrittäjien tyytyväisyys kunnan toimintaan (kyselyn kautta)	Maatiloja yhteensä 185. Maatilojen tulot 21,4 miljoonaa (2019), jossa kasvua vuodesta 2018 7 %.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Asetetut tavoitteet saavutettiin työllisyyden hoidossa niin, että Hankasalmen työttömyysaste oli alle maakunnan ja Jyvässeudun keskiarvon. Myös pitkäaikaistyöttömien ja rakennetyöttömien määrä aleni edellisvuoteen verrattuna. Maatilojen tulot kasvoivat 7% edellisvuoteen verrattuna. Maatilojen määrä pysyi edellisvuoden tasolla 185 toimivaa tilaa. Sukupolvenvaihdoksia toteutui hieman keskiarvoa enemmän.

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Menojen osalta pysyttiin lähes talousarviossa, mutta tulot palkkatuen osalta jäivät arvioitua pienemmäksi. Kyseinen alitus aiheutui palkkatuen hakemisvirheestä.

Taloudelliset tavoitteet		**2000**	**2005**	**2010**	**2013**	**2014**	**2015**	**2017**	**2018**
	Myyntitulot	4,6	4,4	5,4	6,0	6,0	5,7	5,7	5,6
Maatilayritysten taloudellinen	Tuet	4,6	5,1	5,6	5,2	5,2	4,6	5,0	4,9
menestyminen maatilojen	Metsätulot	3,9	3,0	2,7	3,3	4,0	2,8	3,9	4,9
tuloilla mitattuna (milj. €)	Sivuansiot	4,0	4,6	5,3	5,2	5,1	5,4	5,1	5,2
	Yhteensä	17,1	17,1	19,0	19,7	20,3	18,5	19,7	20,6

Henkilöstön määrä (htv1) Maaseutu- ja työllistämispalvelut	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	
							%
Vakituiset	1,2	1,2		1,2	1,2	0	0 %
Työllistetyt, kunnallinen työllistäminen	18,59	19		19	15,6	-3,4	-18 %
Työllistetyt, yrityksiin työllistäminen	4,6	6		6	6	0	0 %
Muut määräaikaiset	0,6	0,5		0,5	0,5	0	0 %
Oppisopimus työllistetyissä (kunnallinen)		2		2	4	2	100 %
Yhteensä	**24,99**	**26,7**		**26,7**	**23,3**	**-3,4**	**-13 %**

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	
						euroa	%
Maaseutupalvelut							
Tulot	3				3	3	
Menot	104	109		109	103	-6	-5,5 %
Netto	-101	-109		-109	-100	9	-8,3 %
Työllistäminen							
Tulot	304	286		286	262	-24	-8,4 %
Menot	608	535		535	565	30	5,6 %
Netto	-304	-249		-249	-303	-54	21,7 %
***Kunnallinen työllistäminen**							
Tulot	182	155		155	121	-34	-21,9 %
Menot	490	403		403	414	11	2,7 %
Netto	-308	-248		-248	-293	-45	18,1 %
***Tukityöllistäminen yrityksiin**							
Tulot	121	131		131	141	10	7,6 %
Menot	117	132		132	151	19	14,4 %
Netto	4	-1		-1	-10	-9	900,0 %
Maaseutu- ja työllistämispalvelut yhteensä							
Tulot	307	286		286	265	-21	-7,3 %
Menot	712	644		644	668	24	3,7 %
Netto	-405	-358		-358	-403	-45	12,6 %

2.2.4 Perusturvalautakunta

PERUSTURVALAUTAKUNTA (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Myyntituotot	124	21		21	132	111	528,6 %
Maksutuotot	1 573	1 412		1 412	1 378	-34	-2,4 %
Tuet ja Avustukset	171	60		60	147	87	145,0 %
Muut toimintatuotot	302	259		259	274	15	5,8 %
TOIMINTATUOTOT	**2 170**	**1 752**		**1 752**	**1 931**	**179**	**10,2 %**
Henkilöstökulut	6 162	5 369	700	6 069	6 088	19	0,3 %
Palvelujen ostot	16 119	16 202	200	16 402	16 487	85	0,5 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	356	266		266	291	25	9,4 %
Avustukset	1 106	1 079	50	1 129	1 181	52	4,6 %
Muut toimintakulut	547	486		486	498	12	2,5 %
TOIMINTAKULUT	**24 290**	**23 402**	**950**	**24 352**	**24 545**	**193**	**0,8 %**
TOIMINTAKATE	**-22 120**	**-21 650**	**-950**	**-22 600**	**-22 614**	**-14**	**0,1 %**
Poistot	48	42		42	19	-23	-54,8 %

Vuosi 2019 oli perusturvassa muutosten vuosi. Kaikki perusterveydenhuollon toiminnot olivat väistötiloissa ja kuvantamisen palvelut tuotettiin lähinnä Jyväskylässä.

Sosiaalipalveluissa on kehitetty perhekeskusmallin mukaista moniammatillista arviointia asiakaslähtöisesti sekä kehitetään edelleen ennaltaehkäiseviä palveluita avohuollon ohjauksen ja liikkuvan asumisen tuen avulla.

Vanhuspalveluissa oma tuotanto Tammelan ja Tammirannan lakkautumisen jälkeen väheni, ja ko. henkilöstö sijoitettiin muihin vanhuspalveluiden yksiköihin. Ilman tätä olisi hoitohenkilökunnan työvoimapula ollut murskaava.
Taloudellisesti ja toiminnallisesti vuosi oli vaikea, palvelutarpeet ylittivät arvioidun niin kotihoidon kuin tk-sairaalatoiminnankin osalta. Vanhuspalveluiden henkilöstökulut ylittivät reilusti budjetoidun ja perusturvalautakunta joutui hakemaan vuoden aikana kaksi kertaa lisämäärärahaa, yhteensä 1.150.000 euroa. Vuoden aikana tehtiin määrärahasiirto 200.000 euroa perusturvalautakunnasta ympäristötoimeen. Yt-prosessin käynnistyminen hidasti Tähtelän laajentumista kymmenen paikkaiseksi, mikä edesauttoi myös lisääntyvää ostopalvelujen tarvetta palveluasumiseen ja lisääntynyttä terveyskeskussairaalan käyttöä

Tavoitteena on ollut kehittää KKK-toimintamallia (Kohtaa, Kuule, Kunnioita) laajasti kaikkeen palvelutuotantoon ja työskentelytapohin.

Hallinto

Perusturvan hallinnossa on 2,5 henkilötyövuoden panos, sihteeritiimissä 2 htv ja palvelujohtajan 0,5 htv. Puolen henkilötyövuoden kasvu selittyy sihteeritiimin haavoittuvuutta vähentävästä järjestelystä kunnanhallituksen alaisen kuljetussuunnittelijan ja sihteerityön yhdistelmän avulla. Sihteeritiimistä 1 htv kohdistuu hallintoon, loput sosiaali- ja vanhuspalveluihin.

PERUSTURVAN HALLINTO (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Perusturvan hallinto							
Tulot					3		
Menot	242	244		244	238	-6	-2,5 %
Netto	**-242**	**-244**		**-244**	**-235**	**6**	**-2,5 %**

Sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluissa on panostettu vuoden 2019 aikana matalankynnyksen palveluiden kehittämiseen sekä lapsiperheiden että aikuisten osalta. Palveluita on kehitetty asiakkaiden toiveiden pohjalta yhteistyössä kunnan eri toimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa.

Kuntastrategian mukaiset tavoitteet

Laadukkaat sosiaalipalvelut				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Ennaltaehkäisevä toiminta	Tuen tarjoaminen riittävän ajoissa			
Perhekeskustoiminnan aloittaminen jo ennen yhteisiä tiloja	Kaikilla lapsen ja perheiden kanssa toimivilla on yhteinen ymmärrys lapsen elämäntilanteesta.	Eri toimijat arvioivat yhdessä lapsen ja perheen kanssa arjesta selvitytymistä ja voimavaroja	Palvelu- ja prosessikuvausten laadinnat	Lapsiperhepalveluiden opas on päivitetty ja uusi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu. Lasten kuntoutustyöryhmä perustettu.
Avoin kerhotoiminta	Matalan kynnyksen palvelun tarjoaminen lapsille ja perheille.	Järjestetään kolmella eri kylällä yhteistyösssä seurakunnan ja varhaiskasvatuksen kanssa.	Toteutuneet kerhot/vuosi	Kerhoja ollut 27 kertaa eri taajamissa ja lapsiparkki neljä kertaa srk-talossa.
Kohtaamispaikkatoiminta lapsiperheille	Vertaistukea lapsiperheille	Tarjotaan perheille paikka, jossa he voivat kohdata toisensa ja saada vertaistukea.	Toteutuneet kohtaamispaikkakerrat/vuosi	Kohtaamispaikkatoimintaa ollut Pollarilla 9 kertaa ja puistopiknikkejä 4 kertaa.
Kotiin annettavat palvelut	Turvallinen arjen tuki			
Liikkuva päihde- ja mielenterveystyön arjen tuki	Vakinaistetaan liikkuvan arjen tuen resurssi.	Liikkuva arjen tuki kuntouttaa ja mahdollistaa mielekkään arjen.	Asiakkaita/vuosi	41 asiakasta
Avohuollon ohjaus	Tavoitteena tukea erityistä tukea tarvitsevien omatoimista selviytymistä kotona.	Lisätään ja kehitetään erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten avohuollon ohjausta.	Asiakkaita/vuosi	28 asiakasta
Mäkituvan vuokra-asuntojen toiminnan kehittäminen	Valmennuksen kautta itsenäiseen asumiseen.	Tarjotaan yksilö- ja ryhmämuotoista asumisvalmennusta.	Valmentavan asumisen asukkaita/vuosi	2 asukasta muuttanut jatko-asumiseen valmennuksen kautta. 2 asuntoa vuokrattuna, yksi asunto kalustettu asumiskokeiluja varten, jossa 2 kokeilijaa vuorottelevat.

Ennalta ehkäisevä toiminta:

Lapsiperheille kohdennettuja ennaltaehkäiseviä palveluita on edelleen vahvistettu vuoden 2019 aikana. Tavoitteena on matalan kynnyksen palveluiden parempi ja oikea-aikainen saatavuus ja paikallisen, monialaisen yhteistyön tehostaminen. Perhetyöntekijät vastasivat vuoden 2019 tammikuussa aloitettujen lapsiperheiden avointen kohtaamispaikkojen toiminnasta yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja seurakunnan kanssa. Perhekerhot kokoontuivat keväällä viikoittain vaihdellen kirkonkylän, Aseman ja Niemisjärven seurakuntataloissa sekä kerran kuussa Pollarilla yhteistyössä Jopo-luokan kanssa. Toiminta jatkui syksyllä 1x viikossa/ 3xkuussa perhekerhona vaihdellen Pollarilla, Aseman ja kirkonkylän seurakuntataloilla.

Lapsiparkkitoiminta (1 x/kk) aloitettiin syyskuusta alkaen vanhempien toiveesta. Avointa toimintaa oli siis yhteensä 36 kertaa ja lapsiparkkia 4 kertaa vuonna 2019. Kävijöitä kerhoissa oli 3-8 perhettä/kerho (4-18 lasta) ja lapsiparkeissa 5-10 lasta/kerta. Uutena paikallisen yhteistyön muotona lapsiperhepalveluissa aloitettiin kuntoutustyöryhmän toiminta. Työryhmä kokoontuu lapsen ja perheen tarpeen mukaisesti monialaista arviointia ja yhteistyötä edellyttävissä tilanteissa ja ryhmä voidaan koota eri toimijoista lapsen tarpeiden mukaisesti. Kuntoutustyöryhmä suunnittelee lapsen kuntoutuspolkua eteenpäin.

Kotiin annettavat palvelut:

Liikkuva palvelu on jalkautuvan työn malli, joka ohjaa, tukee ja auttaa yksilöllisesti asiakasta mahdollisimman itsenäiseen elämiseen ja osallisuuteen omassa arjessaan. Tavoitteena on ehkäistä mielenterveys- ja päihdehäiriöistä toipuvien syrjäytymistä sekä vähentää sairaala- ja laitosmaisen hoidon tarvetta. Liikkuvan palvelun tukea ja ohjausta on suunnattu myös vaikeassa elämäntilanteessa oleville asiakkaille. Asiakkaiden kanssa on työskennelty sekä asiakkaan kotona että muissa arjen toimintaympäristöissä. Työskentely on ollut tavoitteellista ja yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin perustuvaa.

Asiakastapaamiset ovat tarpeen mukaan sisältäneet keskusteluapua, asiakkaan tilanteen arviointia, taloudellisen tuen hakemista sekä konkreettista apua ja tukea asioinnissa. Liikkuva palvelu on tehnyt verkostotyötä ja yhteistyötä asiakkaan asioissa tarpeen mukaan.

Avohuollon ohjaus:

Kehitysvammahuollon ohjaajan tarjoama arjen tuki muodostuu yksilöllisesti kunkin asiakkaan tuen tarpeista. Se on ollut esimerkiksi itsenäisen asumisen valmennusta, arjen hallinnan tukemista, arjen taitojen, kuten rahan käytön, hygieniasta huolehtimisen tai asiointien harjoittelua yhdessä, sosiaalisissa suhteissa ohjaamista, verkostotyötä ja palveluohjausta. Työn tavoitteena on mm. hyvän elämänlaadun takaaminen asiakkaalle ja mahdollisimman itsenäinen elämän hallinta ja osallistuminen yhteiskuntaan.

Kehitysvammahuollon ohjaaja on tehnyt tiivistä yhteistyötä kotihoidon ja asiakkaiden verkostojen sekä liikkuvan asumisen tuen työntekijän kanssa. Kehitysvammahuollon ohjaajan avohuollon ohjauksen asiakkaita on ollut yhteensä 28 vuoden 2019 aikana.

Kehitysvammahuollon ohjaaja on ohjannut pienryhmässä päivätoimintaa Hakataloilla Aseman kylällä keväällä 2019. Päivätoimintakertoja kevään aikana oli yhteensä 6. Toiminta on ollut välillä ryhmämuotoista ja välillä yksilöllisempää asiakkaiden tarpeista ja toiveista riippuen. Syksyllä 2019 toiminnan pääpaino Hakataloilla oli asiakkaiden toiveista ja tarpeista johtuen yksilöohjauksessa ja valmennuksessa, eikä päivätoimintaa ryhmämuotoisena enää jatkettu.

Kehitysvammahuollon ohjaajan vetämä ryhmä Kirkonkylälläkin jatkoi kevään ajan toimintaansa siten, että pikkuhiljaa harvennettiin kertoja, jolloin ohjaaja oli mukana. Ryhmäläiset kokoontuivat kuitenkin keskenään jonkin mukavan yhdessä suunnitellun toiminnan parissa. Ryhmä kokoontui ohjatusti yhteensä 7 kertaa kevään aikana.

Syksyllä kehitysvammahuollon ohjaaja ohjasi 3 kertaa ryhmätapaamisen neljän hengen porukalle sosiaalisten taitojen teemaan liittyen.

Seinätöntä päivätoimintaa on tarjottu myös Rantakorven tilalla kevään 2019 aikana yhteensä 4 kertaa. Ohjaaja oli mukana ja ryhmässä oli mukana myös kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita ja ohjaaja.

Mäkituvan vuokra-asunnot

Mäkituvan asunnoilla oli vuoden 2019 aikana pidempiaikaisia asukkaita yhteensä neljä neljässä eri asunnossa. Asunto 5 on toiminut syksystä lähtien Kuuhankaveden koulun käytössä. Kesällä 2019 asunto 1 kalustettiin lyhytaikaisia asumisvalmennusjaksoja varten. Asumisvalmennusjaksoilla on syksyn 2019 aikana ollut noin kerran kuussa 3-4 päivän mittaisia jaksoja kerrallaan kaksi asukasta. Vuoden 2019 aikana Mäkituvan asunnoilla on ollut yhteensä 6 asukasta.

Hyvää arkea tukevat palvelut				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Lapsiperhepalvelut	Perheestä ja lapsesta lähtevä tavoitteellinen työskentely	Lasten ja perheiden kanssa työskentelyllä on aina tavoite ja lapset ja perheet ovat itse mukana tavoitteen laadinnassa.	Palvelutarpeen arviot/vuosi, SHL- ja LS-asiakkuudet/vuosi	Palvelutarpeen arvioita tehty 52 lapselle ja 7 aikuiselle. Lastensuojelun avohuollon asiakkaita 30 lasta ja sosiaaalihuoltolain mukaisissa palveluissa 36 lasta ja 7 aikuista. Sijaishuollossa 7 lasta 31.12.19.
Kelan kanssa tehtävä yhteistyö	Popup -päivien järjestäminen tarpeen mukaisesti.	Kelan palveluneuvojat jalkautuvat Hankasalmelle neuvomaan Kela-asioissa.	Pop up-päiviä/vuosi	Kelan pop up-päiviä 7 kpl
Kuntouttava työtoiminta	Yksilöllinen kuntoutumispolku	Työvalmennus ja sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien kehittäminen. Ohjaussuunnitelmien laadinta ja kyky-viisari-mittarin käyttö.	Tehdyt suunnitelmat/	Työvalmentaja aloittanut 11.3.2019 työpaja Pollarilla. Yksilövalmenneuskertoja yhteensä 77 kpl.
Ohjaamotoiminnan käynnistäminen nuorille työttömille	Vaihtoehdon tarjoaminen työttömyydelle.	Tarjotaan työttömille nuorille matalankynnyksen palveluna nopeaa ohjausta hänelle sopiviin työllistämistoimiin.	Ohjaamoasiakkaat/vuosi	Ohjaamokeskiviikkoja 40, iltapäivystyksiä ollut 13 kpl. Asiakkaita 212, joista yksilöasiakkaita 58.
Seinätön päivätoiminta kehitysvammaisille	Mielekästä tekemistä ja sosiaalista kanssakäymistä arkeen.	Järjestetään asiakkaiden tarpeista ja mielenkiinnoista lähtöisin olevaa toimintaa.	Toimintakerrat/vuosi	Green care-toimintaa 4 kertaa, seinätöntä toimintaa viikottain asiakkaiden tarpeiden mukaisesti.
Viihtyisä ja osallistava Hankasalmi				
Erityistä tukea tarvitsevien kuntalaisten asumisen kehittäminen	Turvallisen arjen mahdollistaminen siellä missä muutkin asuvat.	Tehdään yhteistyötä ympäristötoimen kanssa asumisympäristöjen kehittämisessä.	Kehittämiskohteet/vuosi	Yksittäisten asukkaiden osalta tehty yhteistyötä, tunnistettu tarve laajempaan yhteistyöhön.
Voimaannuttava Hankasalmi				
Tuikku Ry:n kanssa aloitettava uusi yhteistyö Aseman kylän monipalvelupisteen synnyttämiseksi ja kehittämiseksi	Hyvä arjen mahdollistaminen asuinpaikasta riippumatta.	Järjestetään kunnan palveluja eri puolilla Hankasalmea, jolla lisätään palvelujen saavutettavuutta.	Toimintakerrat/vuosi	Ohjaamo-päivystys Tuikussa kaksi kertaa kuussa iltaisin 30.9.2019 saakka.

Lapsi- ja perhepalvelut:

Lastensuojeluilmoitusten, -hakemusten ja lapsen sosiaalihuollon tarpeen arviointia koskevia pyyntöjä tuli yhteensä 108 ja niiden määrä väheni 25% edellisvuodesta. Lapsen palvelutarpeiden määrä väheni 34 % edellisvuodesta. Useimmiten palvelutarpeen arvion kautta voitiin saada muutosta tilanteeseen tai ohjata lapsi tai vanhemmat muiden palvelujen piiriin ilman tarvetta aloittaa lapsen asiakkuutta sosiaalihuollon tai lastensuojelun palveluissa. Osa lastensuojeluilmoituksista koskee aina jo jollakin tavalla asiakkuudessa olevia lapsia, jolloin palvelutarpeen arviota ei tehdä, vaan tarkistetaan lapsen asiakassuunnitelmaa.

Kaikki lastensuojelulain mukaiset lastensuojeluilmoitukset ja pyynnöt palvelutarpeen arvioimiseksi käsiteltiin 7 arkipäivän määräajan kuluessa. Myös palvelutarpeen arviot/lastensuojelutarpeen selvitykset toteutettiin kolmen kuukauden määräajan puitteissa yksittäisiä tilanteita lukuun ottamatta.

Lastensuojelun avohuollon suunnitelmallisen työn asiakkaina oli vuoden aikana yhteensä 30 lasta eri pituisia ajanjaksoja. Lasten määrä oli sama kuin edellisenä vuonna. Lastensuojelun tavoitteena on aina muutos lapsen olosuhteissa ja tilanteen korjaannuttua asiakkuus päättyy tai siirtyy muunlaiseksi sosiaalihuollon asiakkuudeksi.
Vuoden lopussa sijaishuollossa oli 7 lasta. Vaikka kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä ei oleellisesti vähentynyt, lasten läsnäolopäivät sijaishuoltopaikoissa vähenivät 23 % edellisvuodesta. Kaikki pitkäaikaisesti kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat olleet sijoitettuna laitoshoitoon lasten kasvatuksellisten tarpeiden vuoksi.

Kunnan jälkihuoltovelvoitteen piirissä oli vuoden aikana 12 täysi-ikäistä nuorta ja yksi alaikäinen lapsi. Jälkihuollon palveluita on järjestetty kuluneen vuoden aikana yhä enenevässä määrin omana toimintana perhetyöntekijöiden toteuttamana. Kunnan oman toiminnan piirissä oli 5 jälkihuoltoon oikeutettua nuorta, toinen vakituinen perhetyöntekijän toimi on mahdollistanut jälkihuollon palveluiden toteuttamisen kunnan omana toimintana aiempien ostopalveluiden sijasta.
Jatkossa jälkihuollon tukea järjestetään ostopalveluna ainoastaan kauempana asuville,

tiivistä tukea tarvitseville nuorille sekä nuorille, jotka tarvitsevat päivittäistä tukea esim. tuetun asumisen palveluissa.

Sosiaalihuoltolain perusteella asiakkaana oli vuoden aikana 36 lasta. Asiakkaana olleiden lasten määrä lisääntyi 20 % edellisvuodesta. Sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden tavoitteena on oikea-aikainen ja varhainen tuki lapselle ja hänen perheelleen huomioiden erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeet. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita myönnettiin lasten lisäksi 7:lle lapsiperheen huoltajalle. Sosiaalihuoltolain mukaisena ostopalveluna hankittiin ammatillista tukihenkilötoimintaa, lapsiperheiden kotipalvelua, terapiapalveluiden aloitusjaksoja, tukiperhetoimintaa sekä lomaperhetoimintaa. Kunnan omana toimintana järjestettiin perhetyötä, tukihenkilötoimintaa sekä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta.

Perhetyöntekijät työskentelivät suunnitelmallisesti 35 eri perheen kanssa. Lisäksi ohjaus- ja neuvontakäyntejä tehtiin 7 perheen luona ja omaishoidon arviointeja 4 perheessä. Perhetyöntekijät osallistuivat vuoden aikana 12 palvelutarpeen arviointiin. Kotikäynnit olivat pituudeltaan 1-8 tuntia, vaihdellen tarpeen mukaan 1-2 käyntiin viikoittain tai harvemmin. Kouluikäisten osuus asiakkaina on iso ja työ on iltapäiväpainotteista.

Perheneuvolan työryhmä kävi Hankasalmella kerran kuukaudessa, mutta edelleen lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluilla on heikko saatavuus paikkakunnalta, jolloin niitä on osittain jouduttu korvaamaan lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluilla.

Kelan kanssa tehtävä yhteistyö:

Kelan pop-up päiviä pidetiin vuoden aikana 7 kpl. Syksyllä Kela ilmoitti lopettavansa päivien pidon, koska heidän näkemyksensä mukaan asiakkaat selviävät hyvin hakemusten teosta yms. puhelin palvelun ja sähköisen asioinnin avulla. Tämä on lisännyt hieman sosiaalityön tarvetta kohderyhmällä. Kunnan näkemyksenä on, että Pop up-päiviä olisi pitänyt jatkaa.

Kuntouttava työtoiminta:

Vuonna 2019 aktivointisuunnitelmia laadittiin 65 eri henkilölle, joista kuntouttavaan työtoimintaan osallistui 55 henkilöä. Kuntouttavan työtoiminnan päiviä kunnan omana toimintana oli yhteensä 3158 kpl ja ostopalveluna 610 kpl. Korvausta kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä maksettiin yhteensä 21.286,37 €, josta kunnan omiin yksiköihin 15.959 € ja kolmannelle sektorille 5.327,37 €.

Työpaja Pollarin toiminnassa kehitettiin asiakaslähtöisyyttä 2019 vuoden aikana, asiakkaat saivat osallistua enemmän toiminnan suunnitteluun. Toimintaan otettiin mukaan yksilövalmennusta, kokeiltiin terveyttä ja hyvinvointia lisääviä toimintoja sekä erilaisia teemapäiviä. Työpajaympäristö opinnollistettiin - työpajalla on mahdollisuus tunnistaa asiakkaiden ammatillista osaamista keittiö- ja siivoustöiden sekä yhteisten tutkinnon osien osalta.

Työpajaohjaajan työnkuva muuttui osittain syksyllä 2019 ja hän on ollut mukana järjestämässä vanhuspalvelujen senioritoimintaa, jossa on ollut mukana myös kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita Pollarilta.

Te- toimiston asiantuntija oli 1-2 päivää viikossa Pollarilla. Tämän lisäksi Te- toimiston aktiivitiimi oli Pollarilla tavattavissa kerran kuukaudessa syksyn aikana. Työpajalla oli kuntouttavassa työtoiminnassa, työkokeilussa, sosiaalihuoltolain ja erityishuoltolain mukaisessa työtoiminnassa keskimäärin 20 henkilöä kuukaudessa.

Toimintakeskus Mäkitupa:

Toimintakeskus Mäkituvalla asiakkaita oli vuoden aikana 43, joista kehitysvammaisia ja sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita oli yhteensä 30 ja kuntouttavassa työtoiminnassa 13 henkilöä. Mäkituvan työtoimintaan osallistui 12 henkilöä ja 11 henkilöä osallistui päivätoimintaan 1-5 pv/vko joko toimintakeskuksen tai avohuollon ohjaajan järjestämään päivätoimintaan. 7 henkilöä oli avotöissä yksityisellä työnantajalla ja kunnan yksiköissä. 9 hankasalmelaista henkilöä osallistui ulkopaikkakunnilla ostettuihin päivä- tai työtoimintoihin.

Asiakkaille on laadittu henkilökohtainen ohjaussuunnitelma. Sen avulla mahdollistetaan tavoitteellinen ja yksilöllinen toiminta, jossa huomioidaan kunkin asiakkaan osaaminen, mielenkiinnon kohteet sekä kehittämistarpeet. Toimintakeskuslaiset valittiin Hankasalmen vuoden 2019 positiivisemmaksi.

Asumispalveluja hankittiin vuoden 2019 aikana 9 henkilölle sosiaalihuoltolain mukaisesti ja 12 henkilölle erityishuoltolain mukaisesti. Lisäksi erityishuoltolain mukaisessa pitkäaikaisessa laitoskuntoutuksessa oli yksi henkilö. Vammaispalvelujen kuljetuspalveluasiakkaita oli 31.12.2019 136 henkilöä ja voimassa olevia henkilökohtaisen avun päätöksiä oli 31.12.2019 50 kpl. Asunnonmuutostöitä tehtiin vuoden 2019 aikana 7 henkilölle.

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Sosiaalipalveluiden nettokustannukset saatiin pidettyä kurissa tuottamalla palveluja itse mahdollisimman monelle asiakkaalle mm. lapsiperhepalveluissa ja liikkuvassa palvelussa. Työmarkkinatuen kuntaosuuden hillitseminen on hankalaa, koska suurin kustannus tulee sellaisista työttömistä henkilöistä, joiden asioita ei hoideta Hankasalmella vaan ne hoidetaan Jyväskylän te-toimistossa. Vammaispalveluiden osalta kuljetuspalveluiden ja henkilökohtaisen avun kustannukset olivat suunniteltua korkeampia.

Taloudelliset tavoitteet	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Sosiaalipalvelujen nettokustannukset (euroa/asukas) 5.411.220 €/ 4875	1126	1089	1042	1110	68	6 %
Työmarkkinatuen kuntaosuus (euroa/asukas) 272.173 €/4875	51	48	48	56	8	14 %
Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot (euroa/asukas) 1.080.873 / 4875	175	202	188	222	34	15 %

Henkilöstö

Vuoden 2019 aikana henkilöstölle järjestettiin mm. ensiapu- ja kirjaamiskoulutuksia. Toinen lapsiperhepalveluiden perhetyöntekijä aloitti neuropsykiatrisenvalmentajakoulutuksen, jonka myötä nepsy-valmennusta voidaan jatkossa järjestää kunnan omana toimintana.

Henkilöstössä oli vaihtuvuutta, mm. perhetyössä oli vuoden 2019 aikana 5 eri työntekijää. Myös liikkuvassa palvelussa vaihtui työntekijä kesän aikana ja palvelussa oli 1 ½ kuukauden tauko. Työpajalle perustettiin v. 2019 uusi työvalmentajan toimi ja uusi työvalmentaja aloitti tehtävänsä maaliskuussa 2019.

Rekrytointien takia arvioitu henkilötyövuosimäärä toteutui suunniteltua pienempänä. Henkilöstöllä oli vuoden aikana muutama erittäin kuormittava ajanjakso.

Henkilöstön määrä (htv1) Sosiaalipalvelut ja hallinto	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Vakituiset	10	10,1	13,5	10,3	-3,2	-24 %
Sijaiset	0,2	1,15		1,4	1,4	
Työllistetyt	1	1	0	1	1	
Muut määräaikaiset	0,25	1,3		0,3	0,3	
Oppisopimus		0,4	2	1	-1	-50 %
Yhteensä	**11,45**	**13,95**	**15,5**	**14**	**-1,5**	**-10 %**

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Sosiaalipalvelut						
Tulot	123	99	99	93	-6	-6,1 %
Menot	1 872	1 867	1 927	1 924	-3	-0,2 %
Netto	-1 749	-1 768	-1 828	-1 831	-3	0,2 %
Vammaispalvelut						
Tulot	27			16	16	
Menot	1 025	945	1 065	1 097	32	3,0 %
Netto	-998	-945	-1 065	-1 081	-16	1,5 %
Toimeentuloturva						
Tulot				1		
Menot	285	310	310	317	7	2,3 %
Netto	-285	-310	-310	-316	-6	1,9 %
Toimintakeskus-Asuntola						
Tulot	22	22	22	25	3	13,6 %
Menot	293	313	313	318	5	1,6 %
Netto	-271	-291	-291	-293	-2	0,7 %
Omaishoito ja perhehoito						
Tulot	129	110	110	90	-20	-18,2 %
Menot	567	604	604	542	-62	-10,3 %
Netto	-438	-494	-494	-452	42	-8,5 %
Muut sosiaalipalvelut						
Tulot	106	52	52	76	24	46,2 %
Menot	1 738	1 475	1 475	1 528	53	3,6 %
Netto	-1 632	-1 423	-1 423	-1 452	-29	2,0 %
Sosiaalipalvelut yhteensä						
Tulot	407	283	283	301	18	6,4 %
Menot	5 780	5 514	5 694	5 726	32	0,6 %
Netto	-5 373	-5 231	-5 411	-5 425	-14	0,3 %

Vanhuspalvelut

Vanhuspalveluissa pääpaino on ollut ennaltaehkäisevien ja kotiin annettavien palvelujen kehittämisessä. Tavoitteena on ollut vahvistaa toimintakykyä ja terveyttä niin, että ikäihmiset pärjäävät mahdollisimman omatoimisesti ja elävät omannäköistään elämää omassa arkiympäristössään niin kuin kuntastrategia linjaakin. Kehittämistyössä on hyödynnetty Kukoistava kotihoito -hankkeen juurruttamissuunnitelmia ja maakunnallisia luonnoksia myöntämisperusteiksi.

Kotihoidon palveluja on varauduttu järjestämään noin 13 prosentille yli 75 -vuotiaista.
Palveluohjauksen tavoitteena on ollut matalan kynnyksen neuvonta ja ohjaus, saavutettavuuden ja yhteydenottojen helppous niin, että asiakas ohjautuu oikeiden palvelujen piiriin.

Metsätähden palvelutalon yhteydessä Tähtelässä on toiminut kuntouttavan, lyhytaikaisen hoivan seitsemän paikkainen yksikkö, jonka tavoitteena on ollut tukea kotona asumista arkikuntoutuksen keinoin. Tähtelän henkilöstöä on vahvistettu määräaikaisella toimintaterapeutilla.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Ikääntyneiden palvelujen on oltava laadukkaita mahdollistaen arvokas vanhuus				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Ennaltaehkäisevä toiminta				
Seniori neuvola	Kiireettömien lääkärin vastaanottopalvelujen järjestäminen vanhuspalvelujen riskiryhmille.	Tavoitteena on luoda toimintamalli matalan kynnyksen palvelusta, jossa järjestetään neuvontaa ja ohjausta ja terveystarkastuksia. Kohdennetun palvelun avulla tunnistetaan varhaisen vaiheen riskitekijöitä sekä tuetaan ikääntyviä huolehtimaan omasta terveydestään annetun ohjauksen avulla. Neuvolassa toimii lääkäri-hoitaja työpari.	Asiakaskäynnit/v	Toiminnan kehittäminen on aloitettu. Kotirannan sairaanhoitaja tekee suunnitelman osana YAMK tutkintoaan vuoden 2019-2020 aikana. Asiakaskäynnit 0. PETULTK 31.10.19 esitys kokeilun aloittammisesta siirtyi YT prosessin vuoksi vuodelle 2020.
Lyhytaikainen palveluasuminen	Lyhytaikaisella palveluasumisella tuetaan asiakkaan kotona pärjäämistä.	Lyhytaikaisena hoitona voidaan toteuttaa arviointijaksoja, kuntouttavia lyhytaikaisjaksoja, omaishoidon vapaan aikaista hoitoa sekä satunnaista kriisihoitoa 1-2 viikon jaksoissa.	Hoitovrk	2019 hoitovuorokausia on 2192, käyttöaste 85,8 %. Asiakkaat ovaat tulleen pääasiasssa TK sairaaloista.
Seniorikeskustoiminta	Tavoiteena on järjestää ennaltaehkäisevänä toimintana mielekästä päivätoimintaa ikäihmisille	Seniorikeskus järjestää virikkeellistä, kuntouttavaa ja sosiaalista kanssakäymistä tukevaa toimintaa ikääntyville kuntalaisille.	Asiakkaat/vrk	Seniorikeskustoimintaa on järjestetty 5 päivänä viikossa 1-8. Asiakkaita on keskimäärin 10 / vrk. 1.9. alkaen Seniorikeskus toimii hajautetusti eri puolilla kuntaa.

Ennaltaehkäisevässä toiminnassa seniorikeskuksen toiminnan jalkautuminen kylille on saanut paljon positiivista palautetta. Syksyn toiminta oli pilottiaikaa, josta kerättiin palautetta jatkokehittämisen pohjaksi.

Tähtelän kuntoutusyksikkö sisältyi vuoden 2019 kirjanpidossa Metsätähden kustannuspaikkaan, mutta tämä ratkaisu havaittiin vääräksi ja ko. yksiköt muodostavat vuodesta 2020 lähtien oman kustannuspaikkansa. Tähtelän käyttöaste on ollut 85,5 %.

Kotiin annettavat palvelut	**Kotihoidon riittävä taso**			
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Asiakasohjaus	Keskitetyn asiakas- ja palveluohjauksen (KAAPO) aloittaminen	Tavoitteena on toimivalla asiakasohjauksella ohjata asiakkaat tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin. Asiakkaat saavat tietoa erilaisista palveluvaihtoehdoista ja palveluja myönnetään hyväksyttyjen kriteereiden mukaisesti.	Keskitetty asiakasohjaus toiminnassa vuoden 2018 aikana	Keskitetty asiakaskohjaus on aloitettu marrakuussa 2018 ja toiminnan kehittäminen jatkuu Kukoistava kotihoito hankkeen mukaisesti.
Hoidon jatkuvuus	Hoidon jatkuvuuden turvaaminen	Varmistetaan toiminnanohjauksella, riittävällä resurssoinnilla ja asiakasohjauksella hoidon jatkuvuus niin, että asiakkaan luona käy 5 hoitajan hoitorinki.	Hoitaja/asiakas/kk, NHG:n vertaisarviointi	NHG:n raportti 12/19 14 eri hoitajaa/asiakas. 62% käynneistä teki 5 tutuinta hoitajaa. Välitön työaika 53%
Aktiivisuussuunnitelmat	Henkilökohtainen aktiivisuussuunnitelma	Kaikille palvelujen piirissä oleville laaditaan henkilökohtainen aktiivisuussuunnitelma arkikuntoutuksen tueksi asiakkaalle.	Suunnitelmat/asiakasmäärät	Aktiivisuussuunnitelmat tehty kaikille kuntouttavan arviointijakson asiakkaille ja n. 35%:lle vanhoille asiakkaista.

Kotiin annettavissa palveluissa on ollut suurehko palvelutarpeen kasvun kehitys. Tästä on seurannut se, että tuotannossa on kärsitty työvoimapulasta ja kesän aikainen kuormitus oli henkilöstöllä erittäin korkea. Palvelutarpeen kasvamisen myötä kotihoidon prosessit, henkilöstömäärä, tuotantotapa yms. on kokonaisuutena arvioitu ja heinäkuusta aloitettiin kotiavustaja-pilotointi, jolla pyrittiin keskittämään kaikki kuljetus-, asiointi- ja avustustehtävät henkilölle ja saamaan näin hoitajien työaikaa enemmän hoitotyöhön. Pilotti on havaittu toimivaksi ja perusturvalautakunta esitti kunnanhallitukselle yhden kodinhoitajan toimen muuttamista kotiavustajan toimeksi. Asian päätöksenteko siirtyi yt-prosessin myötä vuodelle 2020.

Viiden hoitajan hoitorinki tavoitetta ei saavutettu täysin. Toteuma osoittaa, että 62 %: a käynneistä asiakkaalla teki viisi tutuinta hoitajaa. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää syvempää tiimimäistä työskentelytapaa ja sitä jatketaan vuonna 2020.

Palveluasuminen				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Aktiivisuus ja osallisuus asukkaiden toimintakyky ja voimavarat huomioiden	Toimivat tilat mahdollistaa aktivoivan hoivamallin	Palveluasumisessa on tavoitteena toiminnallinen ja aktiivinen arki. Asukkaita tuetaan säilyttämään yhteys talon ulkopuolelle ja harrastustoimintaan.	Toiminnan järjestäminen talon sisällä, viikottainen lista ohjelmasta. Talon ulkopuoliseen toimintaan osallistujein määrän seuranta	Talojen ulkopuoliseen toimintaan on osallistuttu kaiksita yksiköistä monta kertaa kuukaudessa.
Asukastyytyväisyys	Asukkaiden mielipiteiden huomiointi	Palveluasumisessa haluamme huomioida asukkaiden ja omaisten mielipiteitä toiminnassamme.	Asiakas/omaistyytyväisyys kysely (pisteytetyt kysymykset sekä vapaamuotoinen sanallinen palaute)	Asiakaspalautteet pyydetään omaisten päivän yhteydessä. Kotiranta ja Päiväranta saaneet asiaskpalautteet. Remontista johtuen Metsätähden omaisten päivää ei ole vielä järjestetty.
Viihtyisä ja osallistava Hankasalmi				
Seniori asuinympäristöjen kehittäminen	Seniorikampuksen suunnittelun ja rakentamisen aloittaminen	Tavoitteena on yhdessä ympäristötoimen kanssa ideoida ja suunnitellla aktivoiva ja toiminnallinen asuinympäristö ikäihmisille.	Kehittämiskohteet/v.	Ei yhtään kehittämiskohdetta

Palveluasumisessa pääpaino vuonna 2019 on ollut sisällön kehittämisessä ja normaalin arjen mahdollistamisesta niille henkilöille, jotka toimintakykynsä, sairautensa, vammansa tai muun vastaavan syyn takia tarvitsevat ympärivuorokautisen hoivan ja hoidon palveluja ja joiden kotiin annettavat palvelut eivät enää ole tarkoituksenmukaisia. Asumispalveluja varaudutaan järjestämään vähintään noin kahdeksalle prosentille yli 75 –vuotiaista.

Hyvää arjen tavoite tarkoittaa myös muuta sisältöä päivään ja elämään kuin laadukas perushoito. Siksi vuoden 2019 aikana onkin

kehitetty viriketoiminnan ja talojen ulkopuolisen toiminnan raportointia siten, että se olisi talojen välillä vertailukelpoista.

Metsätähden remontti on haastanut henkilökunnan ja asukkaiden jaksamista ja toimintojen kehittämistä. Asiakastyytyväisyyskyselyjen tulokset ovat kuitenkin pääosin positiiviset ja vastausprosentti oli 75 %.

Päivärannan esimiehen vuosittainen vaihtuvuus on tuonut omat haasteensa toimintaan, mutta päivittäinen arki on kuitenkin sujunut hyvin. Ulkoiluja on kirjattu ylös heinä-joulukuun aikana kertoina 279, joissa mukana on ollut 1-16 asukasta/kerta. Viriketoimintaa ohjaa viikkosuunnitelmat.

Palvelutaloissa vuoden 2019 aikana oli 23 saattohoitoa. Tämä osaltaan nosti henkilöstökuluja suunnitellusta. Erityisesti Kotirannassa poisnukkuneiden määrä oli asukasmäärään suhteutettuna suuri. Kotirannan asiakastyytyväisyyskyselyn keskiarvo oli 4, kun kysymykset olivat asteikolla 1-5. Kyselyn vastausprosentti oli 45 %. Kotirannassa kodin ulkopuoliseen toimintaan on osallistuttu 801 kertaa ja ulkoilukertoja oli 628.

Taloudelliset tavoitteet

Taloudelliset tavoitteet	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	Poikkeama TA-TP %
Kotikäyntien yksikkökustannukset kotihoito					
€/tunti (brutto) 2.326.775/37.389	71	67	62	-5	-8 %
€/tunti (netto) 1.991.291/37.389	59	58	53	-5	-9 %
Päiväranta €/hoitopäivä/netto 1.321.169 e/ 11.652	108	99	113	14	12 %
Metsätähti €/hoitopäivä/netto 1.070.299 e/ 7703	125	105	139	34	24 %
Kotiranta €/hoitopäivä/netto 847.9950 e/ 7231	104	93	117	24	21 %

Palveluasumisen päivähinta muodostuu talousarviovaiheessa laskennallisesti niin, että talousarvion nettokustannus on jaettu arvioitujen toteutuneiden hoitopäivien määrällä (asukkaat x 365). Kotihoidon tuntihinnassa jakajana on arvioidut kotihoidon tunnit. Tilinpäätöksessä jakajana on käytetty toteutuneita lukuja.

Ostettujen asumispalvelujen määräraha ikäihmisten osalta oli 540.000 euroa, toteuma oli 580.260 euroa. Palveluasumista jouduttiin ostamaan tilanteissa, jossa sairaalahoitoa ei enää tarvittu, Tähtelä oli täynnä ja asiakkaan kuntoisuus ei vielä kestänyt siirtymistä kotiin.

Henkilöstö

Vanhuspalveluissa on jatkanut hyväksi havaittu esimiestiimi, joka on johtanut palveluasumisen ja kotihoidon yksikköjä tiimityön menetelmin.

Vanhuspalveluiden varahenkilöstöön oli varattu määräraha kuudelle henkilölle, neljä palveluasumiseen ja kaksi kotihoitoon. Varahenkilöstö helpottaa lyhytaikaisten sijaisuuksien järjestelyissä. Vuoden aikana kotihoidon palvelutarve kasvoi ja se aiheutti resurssivajetta tuotantoon. Resurssivajeen vuoksi haettiin lisämäärärahaa henkilöstökuluihin ja lupaa vakinaistaa kotihoitoon 4 vuosiloman sijaista, mikä helpottaa vuosilomien suunnittelua ja sijaistamista. Vuoden 2019 aikana työvoimapula hoitohenkilökunnasta rantautui myös Hankasalmelle. Tilannetta auttoi se, että Tammelan ja Tammirannan vakituinen henkilöstö

sijoittui muihin vanhuspalveluiden yksiköihin tekemään pitkäaikaisia sijaisuuksia. Henkilöstösijoittelulla on kuitenkin varmistettu riittävä resurssi hoitotyöhön. Henkilöstölle on laadittu koulutussuunnitelma, jossa pääpainona on ollut asiakaslähtöinen työskentely, sekä hoitoyön kehittäminen.

Henkilöstön määrä (htv1)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Vakituiset	86,4	97		97	87,6	-9,4	-10 %
Sijaiset	31,6	10		10	32,1	22,1	221 %
Työllistetyt	5,6	4		4	4	0	0 %
Muut määräaikaiset					1,1	1,1	
Oppisopimus						0	
Yhteensä	**123,6**	**111**		**111**	**124,8**	**13,8**	**12 %**

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Kotihoito							
Tulot	384	240		240	376	136	56,7 %
Menot	2 141	1 830	400	2 230	2 346	116	5,2 %
Netto	-1 757	-1 590	-400	-1 990	-1 970	20	-1,0 %
Kotihoiton tukipalvelut							
Tulot	223	186		186	245	59	31,7 %
Menot	263	279		279	301	22	7,9 %
Netto	-40	-93		-93	-56	37	-39,8 %
Seniorikeskus							
Tulot	47	40		40	32	-8	-20,0 %
Menot	135	177		177	141	-36	-20,3 %
Netto	-88	-137		-137	-109	28	-20,4 %
Palveluasunnot Metsätähti							
Tulot	242	315		315	273	-42	-13,3 %
Menot	1 055	1 196	100	1 296	1 343	47	3,6 %
Netto	-813	-881	-100	-981	-1 070	-89	9,1 %
Palveluasunnot Päiväranta							
Tulot	425	426		426	408	-18	-4,2 %
Menot	1 696	1 621	80	1 701	1 729	28	1,6 %
Netto	-1 271	-1 195	-80	-1 275	-1 321	-46	3,6 %
Palveluasunnot Kotiranta							
Tulot	254	262		262	252	-10	-3,8 %
Menot	999	941	120	1 061	1 100	39	3,7 %
Netto	-745	-679	-120	-799	-848	-49	6,1 %
Palveluasunnot Tammela							
Tulot	88						
Menot	388						
Netto	-300						
Tammiranta							
Tulot	96			0			
Menot	668			0			
Netto	-572			0			
Ostetut asumispalvelut							
Tulot	3				41		
Menot	63	540		540	621	81	15,0 %
Netto	-60	-540		-540	-580	-40	7,4 %
Vanhuspalvelut yhteensä							
Tulot	1 762	1 469		1 469	1 627	158	10,8 %
Menot	7 408	6 743	700	7 443	7 581	138	1,9 %
Netto	-5 646	-5 274	-700	-5 974	-5 955	19	-0,3 %

Terveyspalvelut

Hankasalmen perusterveydenhuollon palvelut järjestää Jyväskylän seudun yhteistoiminta-alueen terveyskeskus JYTE. Jyten toiminta on vakiintunutta ja sopimussuhteen hoito Hankasalmen kunnan ja Jyten välillä hyvää ja luottamuksellista. JYTEn sopimuskunnat, Jyväskylä, Hankasalmi, Uurainen määrittelevät käytettävissä olevien resurssiensa puitteissa Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveyskeskuksen järjestämien terveydenhuollon palvelujen sisällön ja laajuuden.

Jyväskylän kaupungin ympäristöterveydenhuollon palveluyksikkö hoitaa ympäristöterveydenhuollon tehtävät Hankasalmen, Joutsan, Jyväskylän, Luhangan, Multian, Muuramen, Petäjäveden, Toivakan ja Uuraisten alueilla. Vuoden 2019 suurimmat haasteet perusterveydenhuollossa ovat riittävän lääkäriresurssin turvaaminen terveysasemalle ja väistötilojen tuomat rajoitteet toiminnassa. Väistötiloissa toimitaan aina maaliskuun loppuun 2020 saakka, jolloin uusi terveysasemarakennus valmistuu.

Hankasalmen röntgen ei siirtynyt väistötiloihin, vaan kuvantamispalvelut keskeytyvät viideksitoista kuukaudeksi. Uuteen terveysasemaan röntgenin yksikkö taas rakennetaan.

Toimivien tilojen luominen tulevaisuuden terveystoimen tilatarpeisiin				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma 1-12
Terveyspalvelut väistötiloissa	Mahdollisimman normaali palvelutaso	Terveyspalveluiden saavutettavuudesta pidetään huoli	toteutuneet suoritemäärät: päivystysvastaanotot lkm ja kiirettömän lääkärin vastaanoton pääsy alle 20 vrk	VO-käynnit: oma tuotanto: 5418, kunnanlääkärit: 1404 Kiireetön lääkärin vastaanotto toteutuu myös, koko vuoden ka = 19
Uusi terveysasema	Taloudelliset ja toimivat tilat perusterveydenhuollolle	Suunnittelussa pyritään saamaan terveystoimelle toimivat tilat max 800 m²	vuokrakustannukset /vuosi	Toteutuu. Terveystoimen huoneistoala uudessa terveysasemassa ovat n. 800 m²
Terveyspalveluiden turvaaminen lähipalveluina Hankasalmella				
Kuvantamispalvelut	Kuvantamispalveluiden tarjonnan säilyminen Hankasalmella	Uuteen terveysasemaan saadaan röntgen	röntgen max 60 m²	Toteutuu. Kuvantamispalveluiden turvaamisesta on neuvoteltu koko vuosi. Tilat uuteen terveysasemaan tulevat, mutta pienempinä johtuen uudesta tekniikasta.
Avosairaanhoidon vastaanottotoiminta	Tavoitteena parantaa peruspalveluiden saatavuutta ja oikea-aikaisuutta	Hoitajan- ja lääkärin vastaanottoaikoja hyvin saatavilla.	Avosairaanhoidon T3-aika (laskennallisesti kolmas vapaa kiireetön vastaanottoaika)sairaanhoitajalle on seitsemän (7) päivää ja lääkärille 21 päivää.	Toteutuu. Hoitajille 7 päivää, lääkäreille 19 päivää.
Fysioterpeutin suoravastaanotto	Tuki- ja liikuntaelinvaivojen nopea arviointi ja hoito	Tule-asiakkaat pääsevät fysioterapeutin arvioon ja saavat asiakaskohtaiset ohjeet omaan hoitoon nykyisten Käypä hoito- ja fysioterapiasuositusten mukaisesti. Ohjaus tarvittaessa lääkärille.	Suoravastaanoton asiakasmäärä	Käyntimäärä 90. Toiminnan juurruttamisessa on ollut haasteita.
Lääkäriresurssin turvaaminen				
Lääkärivastaanotto	Terveysasemalla virat täytettyinä	kolme virkalääkäriä	täytettyjen vakanssien määrä	Ei toteudu. Ostolääkärikulut 455 800 €, virkalääkärityötä noin 1 htv.
Hammaslääkäri	Hammaslääkärissä virat täytettyinä	Hammaslääkäripalveluiden saavuttettavuus pysyy hyvänä	täytettyjen vakanssien määrä	Toteutuu osittain. 2 virkalääkäriä töissä alku- ja loppuvuoden. Ostopalveluun jouduttiin turvautumaan helmi-elokuun aikana.
Vanhuspaveluiden lääkäriresurssi	Tavoitteena saada lääkäri n. 12 h /vko vanhuspalveluiden, kuntouttavan työtoiminnan työtiimiin.	Seniorineuvola-toiminnan aloitus ja kuntouttavan työtoiminnan lääkäriresurssin lisääminen	neuvola-asiakkuuksien määrä, saadut eläkkeet	Toteutuu osittain. Jyte on tuottanut vanhuspalveluiden lääkärityön, talvikauden (7 kk) tehtävä on hoidettu virkaa tekevällä lääkärillä. Seniori-neuvola lykkääntyi yt-prosessin vuoksi.

Hankasalmi kuului Jyväskylän avosairaanhoidon valinnanvapauspilottiin, ja Hankasalmen kunnanlääkärit aloittivat toiminnan maaliskuulla 2019. Sote-uudistuksen kaaduttua ja valinnanvapaushankkeen päättymisen vuoksi Hankasalmen kunta pyysi Jyväskylän kaupunkia valmistelemaan palvelusetelimallia, jolla voitaisiin turvata Hankasalmen lääkäripalvelut myös jatkossa. Palvelusetelimalliin ilmoittautui yksi tuottaja (Hankasalmen kunnanlääkärit Oy). Valinnanvapaus- ja palvelusetelikokeilusta johtuen ”oman tuotannon lääkäri- ja hoitaja vastaanottomäärissä” on vähenemää suhteessa edellisiin vuosiin.

Kunnanlääkäreiden lääkärivastaanottokäynnit ovat 1404 kappaletta, sairaanhoitajan vastaanottokäynnit 614 kappaletta.

Fysioterapeutin suoravastaanottotoiminta on käynnistynyt vuoden 2019 alussa. Toiminnan tavoitteena on ollut tehostaa tuki- ja liikuntaelinvaivojen arviointia ja hoitoa. Fysioterapeutin työpanos myös vapauttaa lääkäreiden työaikaa vastaanotolla ja siksi juurruttamistyötä pitää jatkaa entistä paremmin. Käyntejä fysioterapeutilla oli vuoden aikana 90.

Hammaslääkäripalvelut ovat perinteisesti Hankasalmella olleet erittäin hyvät ja tulevaisuuden haaste onkin saada turvattua eläköitymisen vuoksi hammaslääkäreiden resurssit siten, että Hankasalmella on edelleen kummatkin hammaslääkärin virat täytettyinä. Vuonna 2019 ostopalveluun jouduttiin turvautumaan helmi-elokuun aikana.

Seniorineuvolan osalta jouduttiin ottamaan aikalisä yt-prosessin vuoksi.

Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveyspalvelut:

Jyten tuottamat terveydenhuollon palvelut on ryhmitelty viiteen kokonaisuuteen:

1. Avosairaanhoito (mm. lääkäri- ja sairaanhoitajavastaanotot, lk/sh konsultaatiot ja röntgen) osuus 39 %.
2. Kuntoutus ja erikoisvastaanotot. Osuus 12 %.
3. Terveyskeskussairaalat (Kyllö, Palokka). Osuus 33 %.
4. Neuvola-, koulu- ja opiskelija terveydenhuolto. Osuus 6 %.
5. Suun terveydenhuolto. Osuus 11 %.

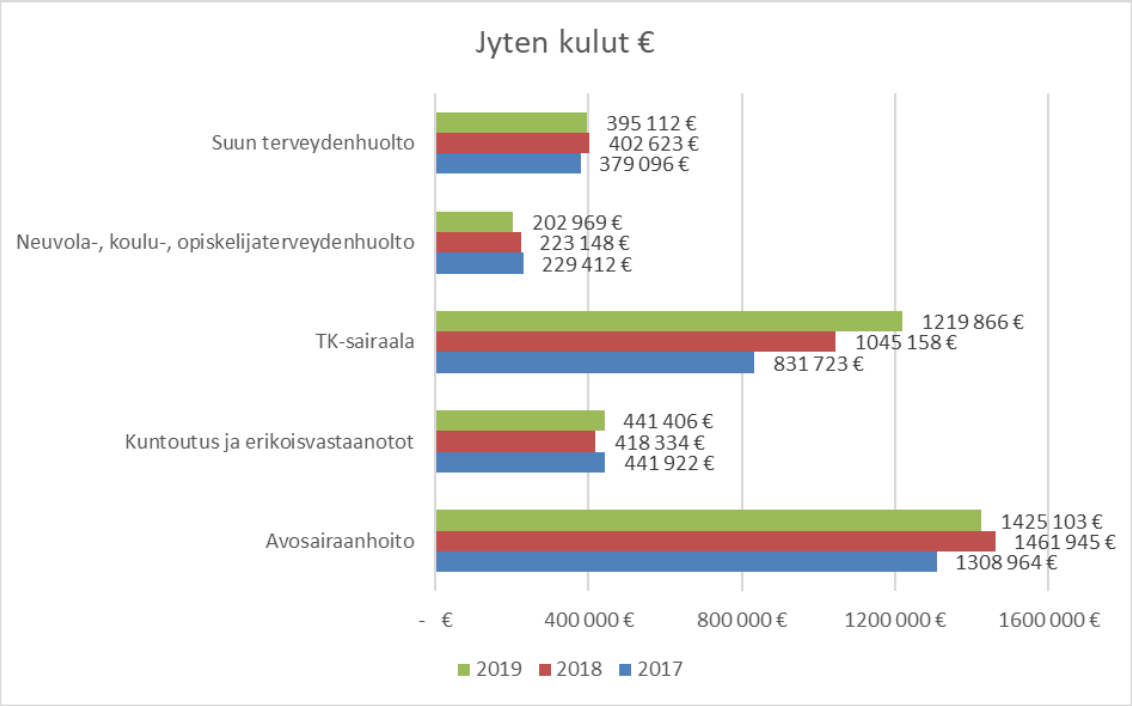

Perusterveydenhuollon kuluissa merkittävää kasvua on tapahtunut TK-sairaalan kustannuksissa, yhteensä 174 708 € verrattuna vuoden 2018 tilinpäätökseen. Hoitopäiviä oli vuonna 2019 yhteensä 5245 eli keskimääräinen sairaansijankäyttö oli 14,4 (2018 tilinpäätöksessä: 12,7). Palvelusetelikokeilu on hillinnyt avosairaanhoidon kustannuskehitystä. Jyte-kuntien sopimusohjausneuvottelut pidettiin 24.9.2019.

Erikoissairaanhoito

Keski-Suomen sairaanhoitopiirin Uusi sairaala -hanke käynnistyi syksyllä 2012 ja tämän hetkisen aikataulun mukaan uuden sairaalan on tarkoitus valmistua vuonna 2020. Hanke kehittää erikoissairaanhoidon toimintamahdollisuuksia, mutta lähivuosien aikana kasvattaa merkittävästi kuntien erikoissairaanhoidon kustannuksia.

Erikoissairaanhoidon osalta on siirrytty kiinteään laskutukseen ja siltä osin perusturvan talousarvion toteuman ennustettavuus parani huomattavasti. Laskutettava summa selvisi vasta perusturvalautakunnan talousarviokäsittelyn jälkeen, joten talousarvion ja toteuman välinen ero on 244.000 euroa. Tämä auttoi kokonaisuutena terveyspalvelujen talousarvion pitävyyttä siten, että ylitys oli kokonaisuudessa 27.000 euroa. Kalliiden hoitojen tasausraja vuonna 2019 oli 60 000 euroa. Jos potilaan hoidon laskutus oli ylittänyt edellä mainitun kunnan omavastuun, ylimenevän hoidon kustannukset on tasattu kuntien kesken.

Ympäristöterveydenhuolto

Menot kasvoivat 2018 vuodesta 31.000 euroa. Eläinlääkinnän kulut olivat 182.236 euroa. Hankasalmen kunta on helmikuussa 2020 muille jäsenkunnille (Joutsa, Jyväskylä, Luhanka, Multia, Muurame, Petäjävesi, Toivakka ja Uurainen) ilmoittanut, että yhteistoiminta-alueen sopimuksen kustannustenjakosääntöä pitää tarkistella uudestaan, jotta maksuosuuksien jakaantuminen olisi tasapuolisempaa. Yhteistoiminta-alueen sopimuksessa on perustamisvaiheessa sovittu, että laskentakaaviossa eläinlääkärikulut jaetaan hyötyeläin tilamäärien (vaikutus 72 %) ja asukasmäärien (vaikutus 28 %) mukaisesti. Hankasalmelle tulee kohtuuttoman suuri maksuosuus hyötyeläintilojen runsaan lukumäärän vuoksi. Neuvottelut etenevät kevään 2020 aikana. Terveys- ja elintarvikevalvonnan kustannukset ovat 33.905 €.

Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Tunnusluku €/ asukas huononee, koska asukasluku pienenee kustannustason laskua nopeammin. Euromääräisesti erikoissairaanhoito oli 2019 vuonna 293.676 euroa vähemmän kuin vuotta aiemmin. Erikoissairaanhoidon nettokustannukset eivät sisällä vanhoja eläkevastuita. Perusterveydenhuollon nettokustannukset sisältävät vanhoja eläkevastuita 124.105 euroa ja ilmaisjakelunhoitotarvikkeita 69.615 euroa.

Taloudelliset tavoitteet	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Perusterveydenhuollon (ml. suun terveydenhuolto) nettokustannukset (€/asukas) 4.027.000 € / netto/4875	748	734		734	826	92	11 %
Erikoissairaanhoidon nettokustannukset (€/asukas) 6.685.316 € / 4875	1413	1338		1338	1371	33	2 %

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Perusterveydenhuolto (JYTE)							
Tulot							
Menot	3 690	3 683	70	3 753	4 027	274	7,3 %
Netto	-3 690	-3 683	-70	-3 753	-4 027	-274	7,3 %
Erikoissairaanhoito							
Tulot							
Menot	6 979	6 995		6 995	6 751	-244	-3,5 %
Netto	-6 979	-6 995		-6 995	-6 751	244	-3,5 %
Ympäristöterveydenhuolto							
Tulot							
Menot	189	223		223	220	-3	-1,3 %
Netto	-189	-223		-223	-220	3	-1,3 %
Terveyspalvelut yhteensä							
Tulot				0			
Menot	10 858	10 901	70	10 971	10 998	27	0,2 %
Netto	-10 858	-10 901	-70	-10 971	-10 998	-27	0,2 %

2.2.5 Sivistyslautakunta

SIVISTYSLAUTAKUNTA (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Myyntituotot	385	372		372	419	47	12,6 %
Maksutuotot	282	264		264	284	20	7,6 %
Tuet ja Avustukset	220	131		131	270	139	106,1 %
Muut toimintatuotot	42	26		26	38	12	46,2 %
TOIMINTATUOTOT	**929**	**793**		**793**	**1 011**	**218**	**27,5 %**
Henkilöstökulut	5 779	5 739		5 739	5 852	113	2,0 %
Palvelujen ostot	2 513	2 356		2 356	2 385	29	1,2 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	382	330		330	358	28	8,5 %
Avustukset	253	256		256	198	-58	-22,7 %
Muut toimintakulut	999	1 012		1 012	1 060	48	4,7 %
TOIMINTAKULUT	**9 926**	**9 693**		**9 693**	**9 853**	**160**	**1,7 %**
TOIMINTAKATE	**-8 997**	**-8 900**		**-8 900**	**-8 842**	**58**	**-0,7 %**
Poistot	108	128		128	108	-20	-15,6 %

Sivistyslautakunnan vastuualueen vuoden 2019 toimintaa ovat raamittaneet mittava koulukeskuksen ja päiväkodin investointihankkeen rakennusvaihe ja siitä aiheutuvat väistöt ja koulukeskuksen toimintaympäristön muutokset rakennusvaiheen aikana. Lisäksi saneerausta tehtiin Metsätähden päiväkodissa syksyn 2019 ajan ja päiväkotitoiminnot olivat väistössä Sinisiiven ja Sillankorvan päiväkodeissa.

Esi- ja perusopetuksen paikallisen opetussuunnitelman käyttöönoton viimeinen vaihe toteutui vuoden 2019 aikana vuosiluokkien 7-9 osalta. Uuden opetussuunnitelman jalkauttaminen ja digitaalisen oppimisen vaateet ovat tuoneet erilaisia haasteita peruskoulujen arkipäivään. Uuden opetussuunnitelman mukaisia oppimateriaaleja ei vielä kaikissa oppiaineissa ole pystytty hankkimaan rajallisen määrärahan vuoksi. Myös nuorten ja aikuisten lukiokoulutuksen laaditut paikalliset opetussuunnitelmat on otettu käyttöön kaikilla vuosikursseilla. Ylioppilastutkinto on toteutunut kokonaan sähköisesti keväästä 2019 alkaen. Lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille on hankittu jo 10 vuoden ajan kannettavat tietokoneet.

Keväällä 2019 päivitettiin kunnan koulukuljetusperiaatteet, kuljetusreittien suunnittelua ja kaluston täyttöastetta tehostettiin ja tiedottamiseen panostettiin. Reittien teknisen suunnittelun toteutti kunnan atk-tukihenkilö laatien kevään 2019 aikana tietokantapohjaisen työkalun kuljetusten suunnitteluun ja hallintaan, joka on auttanut suunnittelemaan koulukuljetusreitit taloudellisesti sekä tuottamaan ajantasaista ja oikea-aikaista tietoa kuljetusreiteistä niin vanhemmille kuin koulun henkilöstöllekin. Keväällä 2019 koulukuljetukset myös kilpailutettiin edellisen sopimuksen päättymisen vuoksi. Talousarviossa 2019 koulukuljetusmenoihin varattiin 700.700 euroa tavoitteena vähentää kuljetuskustannuksia. Toteuma oli 741.170 euroa sisältäen myös koulujen väistökuljetukset. Syyslukukaudelle tehdyt toimenpiteet purivat jo selkeästi koulukuljetuskustannuksiin: kevään osalta koulukuljetusten päivähinta oli 4.557 euroa ja syksyn osalta 3.287 euroa. Kuljetusten piirissä on ollut noin 60 % oppilaista.

Varhaiskasvatuspalveluissa on ollut haasteellista rekrytoida henkilöstöä esimiestehtäviin ja siellä on jouduttu tekemään erilaisia henkilöstöjärjestelyratkaisuja, muun muassa Sillankorvan päiväkodin johtajan tehtävä muutettiin kahden päiväkodin hallinnollisen johtajan tehtäväksi Metsätähden johtajan siirryttyä varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtäviin 1.1.2019 alkaen. Myös varhaiskasvatuspäällikkö on hoitanut oman työnsä ohella Sinisiiven päiväkodin johtajan tehtävää kevään 2019 ajan elokuulle asti. Hankasalmen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin alkuvuoden aikana ja otettiin käyttöön 1.8.2019.

1.1.2019 vapaa-ajan palveluiden nimike muuttui hyvinvointipalveluiksi ja tulosaluejohtajana toimi 1.2. aloittanut hyvinvointipäällikkö, joka vastasi osaltaan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittämisestä sekä palvelujen koordinoinnista. Hyvinvointipäällikkö on toiminut hyvinvointipalvelut -tehtäväalueen (kansalaisopisto-, kulttuuri-, liikunta-,

kirjasto- ja nuorisopalvelut) esimiehenä sekä kansalaisopiston rehtorina. Laadukkailla hyvinvointipalveluilla on edistetty asukkaiden elinikäistä oppimista, elämänhallintaa, terveyttä ja hyvinvointia. Palvelu luo parhaimmillaan asukkaille mahdollisuuden hyödyntää omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan sekä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Palvelualueita on kehitetty verkostoitumalla eri toimijoiden kanssa ja muutoksella on haettu yhdyspintoja sosiaali- ja terveyspalveluihin, koska ne limittyvät toisiinsa monin tavoin kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisessä.

Sivistyspalveluiden yhteinen teema on ollut vuodesta 2018 alkaen ”Huomaa hyvä” ja sitä on edelleen jatkettu ja jalostettu yhteistyössä eri hallintokuntien kanssa vuoden 2019 aikana. Tavoitteena on ollut myönteisen puheen ja hyvinvoinnin lisääminen sekä niiden asioiden ja toimintojen vahvistaminen ja huomaaminen, mitkä toimivat jo sangen hyvin.

Talouden tasapainottamistoimenpiteitä otettiin käyttöön erityisesti koulutuspalveluissa jo syyslukukaudella 2019.

Sivistystoimen hallinto

Sivistyspalvelujen toimisto- ja hallintopalvelut vastaavat suunnittelu-, kehittämis-, valmistelu- ja täytäntöönpanotehtävistä, sekä sivistyspalvelujen talous- ja henkilöstöpalveluista. Hallintopalveluiden henkilöstö 2 htv koostui sivistystoimen toimialajohtajasta ja toimistosihteeristä. Toimistosihteeri toimi myös kunnan työsuojeluvaltuutettuna 9 tuntia per viikko ja häntä sijaisti kunnan ostolaskuja hoitava työntekijä.

SIVISTYSTOIMEN HALLINTO (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Tulot							
Menot	188	197		197	200	3	1,5 %
Netto	-188	-197		-197	-200	-3	1,5 %

Koulutuspalvelut

Esi- ja perusopetusta annettiin Aseman, Niemisjärven ja Ristimäen alakouluilla sekä Kuuhankaveden yhtenäiskoululla. Esi- ja perusopetuksen oppilaita oli syksyn laskentapäivänä 545. Perusopetuksen iltapäivätoimintaa toteutettiin Aseman, Niemisjärven ja Kuuhankaveden koulujen yhteydessä. Toisen asteen opintoja järjestettiin Hankasalmen lukiossa, jossa opiskelijoita oli laskentapäivänä yhteensä 82.

Kunnanvaltuusto 10.12.2018 kokouksessaan päätti valita koulukeskuksen urakoitsijaksi YIT Rakennus Oy:n ja rakentaminen on edennyt suunnitelman mukaisesti vuoden 2019 aikana. Rakentaminen toteutetaan valtuuston ratkaisun perusteella KVR-urakkana. Koulukeskus ja päiväkoti valmistuvat siten, että ne voidaan ottaa käyttöön 17.8.2020. Rakennukset rakennetaan leasing-rahoitusratkaisulla ja ne omistaa Kuntarahoitus. Se vuokraa koulukeskuksen kunnalle/sivistyspalveluille ja siitä tullaan maksamaan kuukausittain leasingvuokraa. Vuokra-aika on 20 vuotta, jonka jälkeen kunta lunastaa koulukeskuksen ja päiväkodin itselleen maksamalla 35 % jäännösarvon urakkasummasta.

Opetushallitus ja Opetus- ja kulttuuriministeriö suuntasivat vuoden 2019 aikana hankerahoitusta perusopetuksen toiminnan kehittämiseen. Perusopetuksessa on hankeavustuksilla voitu turvata muun muassa kerhotoiminnan jatkuminen sekä tutoropettajatoiminta eli tutoropettaja joka kouluun (Kuuhankavedellä ja Ristimäessä yhteinen). Esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistävät toimenpiteet – hankkeen avulla Aseman koululle saatiin palkattua samanaikaisopettaja ja Kuuhankaveden koululle hyvinvointiagentti ja erityisopettaja. Lisäksi koulutuspalvelut on ollut mukana yhteishankkeissa kumppanina muun muassa Joustavan perusopetuksen (JOPO) toiminnan kehittämishankkeessa (hallinnoija Laukaa) sekä Keski-Suomen tutoropettajaverkosto 2 – maakunnallisessa hankkeessa (hallinnoija Jyväskylä). Myös lukiouudistuksen toimeenpanon tukemiseen saatiin hankeavustusta.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Laadukkaat koulutuspalvelut				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Monikäyttöiset tilat	Koulukeskuksen rakentaminen kirkonkylälle	Toimivat, monipuoliset ja muunneltavat tilat laajaan käyttöön	Tilan käyttöaste ja kävijämäärät	Uusi koulukeskus otetaan käyttöön 17.8.2020
Toisen asteen opetuksen kehittäminen	Laadukas ja kehittyvä lukiokoulutus yhdessä muiden lukioiden kanssa verkko-opetusta hyödyntäen	Liikuntalukion kehittäminen ja verkko-opetuksen kehittäminen	Opiskelijamäärä, verkko-kurssit, yhteistyötahot	Suunnistuslinjalla 9½ opiskelijaa + liikuntalinjan kursseilla 12-13 muuta opiskelijaa, verkkokursseja 0 (verkko-opetuksen maakunnallinen yhteistyö kehitteillä)
Ennaltaehkäisevä toiminta: kaikilla lapsen ja perheen kanssa toimivilla on yhteinen ymmärrys lapsen/nuoren elämäntilanteesta	Perhekeskustoiminnan aloittaminen ennen yhteisiä tiloja	Eri toimijat arvioivat yhdessä lapsen ja perheen kanssa arjessa selviytymistä ja voimavaroja	Palvelu- ja prosessikuvausten laadinnat	Säännölliset oppilashuoltoryhmän kokoontumiset kouluilla. Mukana kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori, koulupsykologi, sosiaalityöntekijä, erityisopettajat, luokanopettaja ja koulunjohtaja. Koulukuraattori ja -psykologi ovat pitäneet kaveritunteja oppilasryhmille tarpeen mukaan. Oppilashuoltoryhmän jäsenet ovat tarvittaessa tulleet mukaan oppilaspalavereihin koululle ja tarjonneet apuaan oman osaamisalueensa puitteissa.
Osaava ja motivoitunut henkilöstö	Hyvinvoinnin ylläpitäminen ja aktivoiminen ja riittävä täydennyskoulutus	Henkilöstö osallistaminen ja vastuuttaminen: Huomaa hyvä meissä	Sairauspoissaolojen määrä Toteutuneet koulutuspäivät Työtyytyväisyyskysely	Sairauspoissaoloja yht. 749 päivää Koulutuspäivät 2019 yhteensä 248 pvää 8. helmikuuta, tulosten käsittely opettajainkokouksessa 3.4.
Viihtyisä ja osallistava Hankasalmi				
Oppilaan/opiskelijan osallistaminen	Koulussa toimii useita oppilaita osallistavia ryhmiä	Esim. oppilaskunta, tutorit jne	Ryhmien tekemien tapahtumien määrä	Tapahtumia runsaasti eri muotoisesti kaikilla kouluilla
Turvallinen ja terveellinen oppimisympäristö:	Lasten ja nuorten kasvun tukeminen ja kouluhyvinvoinnin parantaminen	Oppilas/opiskelija tuntee kuuluvansa koulun ja luokan sosiaaliseen yhteisöön sekä kokee koulussa turvallisuutta ja luottamusta.	Pidetyt kiva-tunnit Koulutapaturmat Yleisopetuksen ryhmäkoko Kouluterveyskysely Hyvinvointiprofiili	KiVa -tunteja pidetty kouluilla suunnitelman mukaisesti Koulutapaturmia peruskouluissa 71 kpl, lukiossa 4 kpl As 14-26, Nj 12-18, Kv alakoulu 11-26, yläkoulu 21-28 Toteutettu maalis-huhtikuussa Ei totetunut

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Monikäyttöiset tilat

Uusi koulukeskus ja päiväkoti ovat rakennusaikataulussa ja valmistuvat elokuussa 2020. Vuoden 2019 aikana on keskitytty uuden koulukeskuksen tilojen toimivuuden, kiintokalustuksen ja kalustesuunnittelun ja luokkien varustelun eteenpäin viemiseen sekä toimintakulttuurin vahvistamiseen uusissa pedagogisesti suunnitelluissa tiloissa. Kuuhankaveden koulun rehtorin (1.1.2019 alkaen nimike muuttui **yhtenäiskoulun ja lukion rehtoriksi**) ja apulaisrehtorin työpanosta (opetusvelvollisuustunnit) on kohdennettu suunnitteluun vuoden 2019 aikana ja myös koulun henkilöstöä on osallistettu prosessiin niin käyttäjä- kuin suunnittelupalavereissa sekä tutustumiskäynneillä uusiin koulu- ja päiväkotikohteisiin.

Kuuhankaveden koulun alkuopetus on ollut väistössä Aseman koululla. Lukiolaiset on sijoitettu monitoimitalolle ja jopolaiset Pollarille. Lisäksi otettiin syksyllä 2019 käyttöön tila Toimintakeskuksesta oppilaille, jotka eivät pystyneet sisäilmaoireilun vuoksi työskentelemään koulukeskuksessa. Koulukeskuksella käyttöön jäävien tilojen sisäilmaolosuhteita on parannettu ilmanpuhdistimilla ja tiivistyskorjauksilla. Kuuhankaveden koulun välituntipiha-aluetta jouduttiin myös rajaamaan rakennustöiden alettua, mikä on asettanut haasteita välituntitoiminnalle.

Toisen asteen opetuksen kehittäminen

Syksyllä 2019 aloitti lukiossa 36 ensimmäisen vuosikurssin opiskelijaa. Yhteensä lukiolaisia oli 82. Lukion kurssien toteutumista pyritty turvaamaan kirjoitettavissa aineissa. Uusi lukiolaki astui voimaan 1.8.2019 ja sen myöstä opetussuunnitelman perusteet uudistetaan osana lukiokoulutuksen uudistamista. Hankasalmella lukion opetussuunnitelmatyö aloitettiin syyslukukaudella 2019 saadun valtion erityisavustuksen turvin. Hankeavustus on tarkoitettu lukiouudistuksen toimeenpanon tukemiseen.

Lukion liikuntalinjan toimintaa jatkettiin salibandy- ja futsal-kurssilla sekä palauttavan liikunnan kurssilla. Futsal-kurssi toteutettiin kaksikielisesti (su-en) Kampuksen Dynamon SM-joukkueen pelaajien voimin. Suunnistuslukion markkinointia toteutettiin lehtijuttujen, omien nettisivujen, sosiaalisen median (Twitter ja Instagram) ja suorien kontaktien avulla. Vuonna 2019 suunnistuslukiolinjan rahoitukseen kunta panosti 60.000 euroa. Suunnistuslinjalla oli syksyn laskentapäivänä 10 opiskelijaa, joista kaikki olivat ulkopaikkakuntalaisia. Valmentajan avulla toteutui laadukas valmennustoiminta.

Verkko-opetuksen kehittäminen nivoutuu maakunnalliseen lukiohankkeeseen, jonka alueen rehtorit ideoivat KEOS2019-tapahtumassa. Tarkoituksena on luoda lukioiden yhteistyön muotoja, joilla laajennetaan opintotarjontaa ja tuetaan opiskelijoita asuinpaikasta riippumatta.

Opetushallituksen KOSKI-tietovaranto on otettu käyttöön vuodesta 2018 alkaen. Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät tallentavat tiedot opiskelijoiden opinnoista järjestelmään välittömästi. Järjestelmä on kuormittanut erityisesti koulusihteerin työtä.

Ennaltaehkäisevä toiminta

Perhekeskus: Hankasalmen kunta oli mukana LAPE 2017-2018 maakunnallisessa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa, jonka tavoitteena on ollut yhtenäistää hajanaista palvelujärjestelmää lapsi- ja perhelähtöiseksi ja saada palveluiden painopiste muuttumaan enemmän ennaltaehkäiseviin palveluihin. Ennaltaehkäiseviä palveluja on kehitetty yhdessä sosiaalipalvelujen kanssa ja se keskittyy perhekeskustoiminta-mallin aloittamiseen jo ennen yhteisiä tiloja, jotka rakentuvat monitoimitalolle vuoden 2020 lopussa sen jälkeen, kun lukio siirtyy väistöstä uuteen koulukeskukseen ja muutostöitä päästään tekemään. Jo keväällä 2018 valmisteltiin yhteistyössä eri hallintokuntien kanssa perhekeskuksen toimintojen sijoittuminen Monitoimitalolle, jonne myös koulun oppilashuolto tulee sijoittumaan (KVALT 27.8.2018). Vuoden 2019 aikana on kehitetty ja toteutettu avointa kerhotoimintaa yhdessä seurakunnan ja perusturvan kanssa.

Oppilashuolto: Kouluilla on toiminut säännölliset oppilashuoltoryhmän kokoontumiset, joissa mukana on ollut kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori, koulupsykologi, sosiaalityöntekijä, erityisopettajat, luokanopettaja ja koulunjohtaja/rehtori. Koulukuraattori ja -psykologi ovat pitäneet kaveritunteja oppilasryhmille tarpeen mukaan. Oppilashuoltoryhmän jäsenet ovat tarvittaessa tulleet mukaan oppilaspalavereihin koululle ja tarjonneet apuaan oman osaamisalueensa puitteissa.

Esi- ja perusopetuksen sekä lukion kuntakohtaiset opiskeluhuoltosuunnitelmien päivitykset otettiin käyttöön 1.8.2019 alkaen. Suunnitelmia päivittivät kunnan erityisopettajat erityisopetuksen koordinaattorin johdolla.

Oppilaan/opiskelija osallistaminen

Nuorten osallisuuden kehittämisprosessi: Hankasalmen kunta oli mukana nuorten osallisuuden kehittämisprosessissa tammi-huhtikuussa 2019 kokoontuen kolme kertaa. Prosessia veti Nuorisoalan osaamiskeskus/Nuorten Akatemia ja kehittämisprosessissa kohtasivat nuoret (mukana Kuuhankaveden koulun 8A –luokka, lukion 1. vuosikurssin opiskelijat sekä Nuorisovaltuuston jäsenet) sekä kunnan kehittämisestä ja päätöksenteosta vastaavat aikuiset. Koulutuksen tavoitteena oli lisätä dialogia ja ymmärrystä nuorten osallisuudesta ja sen merkityksestä kunnalle, vahvistaa nuorten osallisuuden huomioivaa toimintakulttuuria ja poikkihallinnollista yhteistyötä, kehitetään hyviä käytäntöjä nuorille ja viranhaltijoille olemassa olevia kunnioittaen ja muualta esimerkkejä kuullen.

Palautteen perusteella nuorille oli erityisen merkityksellistä kokemus siitä, että aikuiset haluavat oikeasti kuunnella ja keskustella heidän kanssaan. Keskusteluissa nousi vahvasti myös esille tarve ja toive nuorten sallittuihin, yhteisöllisiin tiloihin. Olemassa olevien tilojen kehittäminen yhdessä nuorten kanssa vahvistaa nuorten omaksi kokemisen tunnetta (mm. aukioloajat ja mahdollisesti kokeiltavien tilojen sijainnit). Lisäksi kesätöiden saamisen helpottaminen kunnan, järjestöjen ja yritysten yhteistyönä puhututti nuoria paljon. Käytännön ideana nuorten palaute/ideaboxi sai suurta kannatusta, jota lähdetään kehittämään Nuva-nuorten toimesta yhteistyössä koulujen oppilaskuntien hallitusten kanssa. Aikuisille merkityksellisintä antia on ollut nuorten kohtaaminen ja yhteinen keskustelu. Se lisää osaltaan yhteistä ymmärrystä ja kokemusta siitä, että Hankasalmi on kuntana toimiva ja se herättää sekä ylpeyttä että yhteisen kehittämisen motivaatiota. Jatkossa nuorten kuuleminen, kuunteleminen ja kohtaaminen tapahtuu toivottavasti aiempaa helpommin heidän arjessaan ja ympäristöissään,

heidän merkityksellisyyttään edelleen vahvistaen.

Prosessin tavoitteena oli tehdä myös osallisuus-suunnitelma nuorten kanssa toimimiseen jatkossa, mutta valitettavasti se jäi vielä keskeneräiseksi.

Osallistaminen kouluittain: Hankasalmen lukiossa opiskelijoiden osallisuutta toimintakulttuurissa toteutettiin erityisesti tutor-toiminnan avulla. Tutorit ohjasivat ja ryhmäyttivät uusia opiskelijoita, järjestivät opiskelun arkea piristäviä tapahtumia, osallistuivat lukion markkinointiin sekä koulutustapahtumiin. Näillä toimilla tutorit ovat olleet edistämässä lukion myönteistä ilmapiiriä ja yhteisöllisyyttä. Opiskelijakunnan tapahtumia oli muun muassa riemuylioppilaiden kahvitus, vaalitapahtuma, salibandyturnauksen järjestelyt ja jouluvirkistys-tapahtuma.

Kuuhankaveden koululla perusopetuksen oppilaskunta ja tukioppilaat osallistuivat useisiin koulun tapahtumien järjestelyihin, mm. nuorisovaalit, vappuhäppeninki, 7-luokkien ryhmäyttäminen. Aseman koululla oppilaskunta järjesti keväällä iltatapahtuman perheille yhdessä vanhempainneuvoston kanssa. Syksyllä oppilaskunnan ohjaava opettaja vaihtui ja aloitti työnsä vasta loppusyksystä, joten tapahtumia ei ollut. Osallistamista kuitenkin tehtiin monialaisen opintoviikon yhteydessä (teemana lapsen oikeudet), jolloin oppilaat pääsivät vaikuttamaan päivän sisältöön ja toteutukseen. He arvioivat myös tapahtumaa. Niemisjärven koululla on järjestetty kummioppilastoimintaa. 5. ja 6.luokkalaiset toimivat eskareiden ja 1.lk oppilaiden kummeina. Oppilaskunta on toiminut aktiivisesti ja järjestänyt mm. ystävänpäivää ja salibandy -turnausta. Oppilaat ovat pitäneet pajapäivinä pajoja ja kaikki oppilaat ovat tehneet yhteistyötä päiväkodin kanssa.

Turvallinen ja terveellinen oppimisympäristö

KiVa Koulu: Kaikki peruskoulut ovat olleet mukana KiVa-koulu toimenpideohjelmassa kiusaamisen ehkäisemiseksi tai siihen puuttumiseksi. KiVa Koulu ohjelma antaa erilaisia vaihtoehtoja puuttua ja ehkäistä kiusaamista (oppilaille: kyselyt, oppitunnit, tehtävät, pelit, huoltajille tiedotteet, vanhempainillat ja oppaat, opettajille: oppaat, ohjeet kiusaamisen selvittelyyn jne.). Oppilas osallistuu yleisiin toimenpiteisiin kuuluville oppitunneille ensimmäisellä luokalla (10 kaksoistuntia) ja uudelleen neljännellä luokalla (10 kaksoistuntia). Yläkouluun, seitsemännelle luokalle tultaessa oppitunnit vaihtuvat KiVa-teemoiksi (4 teemaa), joita koulu voi toteuttaa eri tavoin (esimerkiksi oppitunteina tai kokonaisina teemapäivinä). Ohjelmaan sisältyy myös muilla vuosiluokilla hyödynnettävää materiaalia, esimerkiksi pienryhmissä pelattavat Pulmikas-pelit.

Kouluille hankittiin vuoden alussa uudistuneet KiVa-koulumateriaalit (1. ja 4. ja 7. luokille) sekä huomioliivit välituntivalvontaan. KiVa Koulu -ohjelmaa toteuttavissa (ala-, ylä- ja yhtenäis-) kouluissa kerätään vuosittain oppilaskyselyn avulla tietoa kiusaamiskokemuksista. Kysely on toteutettu maaliskuussa 2019. Huomioitavaa ja huolestuttavaa tuloksissa on se, että 3. (vastaajia 38 lv 2019-2020) ja 8. luokan (vastaajia 27 lv 2019-2020) oppilaista on itse kiusannut toista oppilasta parin viimeisen kuukauden aikana ja se näkyy kasvaneena tuloksena kyselyssä verrattuna kaikkiin Suomen KiVa-koulu vastauksiin. Myös osuudet kaikilla luokka-asteilla oppilaista, jotka ovat joutuneet kiusatuksi kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa tai useammin ovat suuremmat kuin verrattuna kaikkiin Suomen KiVa-koulu vastauksiin. Yksinäisyyttä kokivat erityisesti yläkoulun oppilaat, erityisesti 8. luokan oppilaat verrattuna kaikkiin Suomen KiVa-koulu vastauksiin.
Myös nettikiusaaminen näyttäytyi yläkoulussa, erityisesti 8. luokan kohdalla sekä seksuaalisen häirinnän kokemukset.

Kouluterveyskysely: Kouluterveyskysely 2019 toteutettiin maalis-huhtikuun aikana perusopetuksen 4. ja 5. sekä 8. ja 9. vuosiluokan oppilaille sekä lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Kouluterveyskysely tuottaa monipuolista ja luotettavaa, maakunnallista ja paikallista seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta.THL:n julkaisemia tutkimustuloksia käytetään mm. nuorten ja perheiden palveluiden parantamiseen, koulun toiminnan kehittämiseen sekä tieteellisiin tutkimuksiin. Koulukohtaiset tulokset valmistuvat marraskuun loppuun mennessä, mutta kyselyn kuntakohtaiset tulokset ovat valmistuneet syyskuun lopussa ja löytyvät THL:n sivuilta http://thl.fi/kouluterveyskysely/tulokset

Kouluterveyskyselyn tuloksissa nousi hyvin samansuuntaisia tuloksia kuin KiVa Koulu –kyselynkin tuloksissa. Tuloksissa tuli esiin lisäksi se, että aamupalan syöminen ja liikunta ovat vähentyneet ratkaisevasti. Myös hampaiden harjaaminen on vähentynyt. Suurin osa kouluterveyskyselyyn

vastanneista lapsista ja nuorista voi kuitenkin hyvin ja viihtyy koulussa.

Hankkeet

Hankasalmen kunta sai erityisavustuksen koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen esi- ja perusopetuksessa sekä varhaiskasvatuksessa. Kevään 2019 ajan Aseman koululle palkattiin samanaikaisopettaja. Toiminnan tavoitteena oli yksilöllisten lähtökohtien huomioiminen ja sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteleminen pienemmissä ryhmissä. Kuuhankaveden koululla painopistealue oli yhteisopetukseen perustuvan toimintamallin kehittämisessä, niin että erityisopettaja toimii opettajan tukena luokkatilanteissa ja kartoittaa oppilaiden tue tarpeita oppimistilanteissa. Painopistealueena ovat olleet alakoulun oppilaat. Syksyllä 2019 Aseman koululla rahoitusta käytettiin kolmannen luokan samanaikaisopettajuuteen.

Syksyllä 2019 Koulukeskuksessa lasten ja nuorten hyvinvointiin panostettiin palkkaamalla hyvinvointiagentti. Agentti on ollut koulun arjessa tukihenkilö, joka kuuntelee ja ohjaa tarvittavien tukipalveluiden piiriin sekä toimii koulun ja kodin välisenä linkkinä. Tavoitteena on ollut nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen. Erityisopetuksessa painopistealue on laajentunut myös yläkoululaisiin. Osittain tarve on johtunut sisäilmasta oireilevien oppilaiden opetuksen järjestämisestä väistötiloissa. Erityisopettajan tehtäviin on kuulunut myös Ristimäen sekä Niemisjärven koulujen yhteisopettajuuden vahvistaminen.

Hankasalmen kunnan koulujen kerhotoiminta on painottunut lukuvuonna 2019–2020 Kuuhankaveden kouluilla järjestettäviin kerhoihin. Kerhoja siellä aloitti syksyllä neljä: Kässäkerho 7-9 luokkalaisille, puuhakerho ja musiikkikerho alakoululaisille sekä bändikerho yläkoululaisille. Näistä musiikkikerho loppui parin kerran jälkeen, koska osanottajia oli niin vähän. Samoin Aseman koululla aloittanut kerho joutui lopettamaan kerholaisten vähyyden vuoksi. Ristimäellä on toiminut yksi musiikkikerho. Kerhojen tarkoituksena on ollut saada oppilaille mieluista, ohjattua tekemistä koulupäivän jälkeen ja tässä on onnistuttu. Se, että kerhoihin on ollut hankala saada vetäjiä ja toisaalta kunnassa on paljon muiden toimijoiden järjestämää kerhotoimintaa, on varmastikin verottanut sekä kerhoon osallistujia että kerhojen lukumäärää kouluissa.

Perusopetuksen iltapäivätoiminta

IP-toimintaa järjestettiin laadukkaasti ja riittävillä resursseilla. Vastuuohjaajien poissa ollessa hyödynnettiin koulujen muuta ohjaajaresurssia ja tehtiin yhteistyötä esiopetuksen kanssa. Sijaisia ei ole siis tarvinnut palkata erikseen 2019 vuoden aikana. Sinisiiven päiväkodin johtajan tehtävän uudelleen järjestelyn myötä syyskuusta 2019 alkaen johtajan tehtävästä eriytettiin varhaiskasvatuksen erityisopettajan (VEO) tehtävät omaksi toimekseen sisältäen myös resurssilastentarhanopettajan tehtävät varhaiskasvatuksessa, mutta tehtävään sisällytettiin perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan koordinaattorin tehtävät (noin 150 tuntia/vuosi).

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Keväällä 2019 päivitettiin kunnan koulukuljetusperiaatteet, jossa palvelutasoa tarkistettiin siten, että oppilaan omavastuumatkat kuljetusreitille hieman pitenivät. Lisäksi kuljetusreittien suunnittelua ja kaluston täyttöastetta tehostettiin ja tiedottamiseen panostettiin. Reittien tekniseen suunnitteluun hyödynnettiin kunnan atk-tukihenkilön osaamista. Hän laati kevään 2019 aikana tietokantapohjaisen työkalun kuljetusten suunnitteluun ja hallintaan, joka auttaa suunnittelemaan koulukuljetusreitit taloudellisesti sekä tuottamaan ajantasaista ja oikea-aikaista tietoa kuljetusreiteistä niin vanhemmille kuin koulun henkilöstöllekin. Keväällä 2019 koulukuljetukset myös kilpailutettiin edellisen sopimuksen päättymisen vuoksi. Kuljetusten piirissä on ollut noin 60 % oppilaista. Vuodelle 2019 koulukuljetusmenoihin varattiin 700.700 euroa tavoitteena vähentää kuljetuskustannuksia. Toteuma oli 741.170 euroa sisältäen myös väistökuljetukset. Syyslukukaudelle tehdyt toimenpiteet purivat jo selkeästi koulukuljetuskustannuksiin: kevään osalta koulukuljetusten päivähinta oli 4.557 euroa ja syksyn osalta 3.287 euroa.

Syksystä 2019 alkaen tehtiin jo toimenpiteitä kustannusten hallitsemiseksi mm. yläkoululaisten työelämäjaksojen toteuttamiseen siten, että oppilaat lähtevät TET-jaksoille samaan aikaan samalta luokka-asteelta. Näin opettajilta vapautuvat tunnit voitiin käyttää sijaistamiseen, tukiopetukseen, opetussuunnitelmatyöhön jne. Aiemmin luokan oppilaat on jaettu kahteen ryhmää, jolloin puolet oppilaista on ollut TET-jaksolla ja puolet koulussa.

Henkilöstökulut on jaettu syksystä 2018 alkaen Kuuhankaveden koulun ja lukion välillä todellisen toteuman mukaan (aiemmin vakanssin mukaan), joten vuoden 2019 osalta toteuma on ensimmäistä kertaa ajantasainen. Niemisjärven koululla syyslukukaudella 2019 oppilasmäärän hieman vähetessä edellisestä lukuvuodesta päädyttiin järjestämään opetus 5.- 6. luokan kohdalla yhdysluokkajärjestelyin ja näin ollen yhtä opettajaa vähemmällä henkilöstöresurssilla. Toisaalta taas koululla on ollut päätoiminen opettaja erityisopetuksessa.

Taloudelliset tavoitteet	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Nettokustannukset/oppilas	9515	9128		9128	9240	112	1 %
Nettokustannukset/opiskelija	9895	9934		9934	9157	-777	-8 %
Nettokustannukset/aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuva lapsi	1476	1602		1602	1671	69	4 %

Henkilöstön määrä (htv1) Koulutuspalvelut	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	59,6	62,81		62,81	59,11	-3,7	-6 %
Sijaiset	4,07	2,27		2,27	4,32	2,05	90 %
Työllistetyt	2,71	2,59		2,59	2,43	-0,16	-6 %
Muut määräaikaiset	6,55	3,57		3,57	6,51	2,94	82 %
Oppisopimus	0,69	0		0	0,65	0,65	
Yhteensä	**73,62**	**71,24**		**71,24**	**73,02**	**1,78**	**2 %**

Käyttötalouden tulot ja menot	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Perusopetus							
Tulot	355	257		257	436	179	69,6 %
Menot	5 619	5 272		5 272	5 531	259	4,9 %
Netto	-5 264	-5 015		-5 015	-5 095	-80	1,6 %
Lukio							
Tulot	28	25		25	42	17	68,0 %
Menot	770	750		750	743	-7	-0,9 %
Netto	-742	-725		-725	-701	24	-3,3 %
Ammatillinen koulutus							
Tulot							
Menot	3	3		3	3	0	0,0 %
Netto	-3	-3		-3	-3	0	0,0 %
Koulutuspalvelut yhteensä							
Tulot	383	282		282	478	196	69,5 %
Menot	6 392	6 025		6 025	6 277	252	4,2 %
Netto	-6 009	-5 743		-5 743	-5 799	-56	1,0 %

Hyvinvointipalvelut

Valtuusto hyväksyi 20.9.2018 kokouksessaan ehdotuksen vapaa-ajan palveluiden muuttamisesta hyvinvointipalveluiksi 1.1.2019 alkaen. Tulosalueen muodostavat kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut sekä kirjasto ja kansalaisopisto. Tulosaluejohtajana toimi 1.2. aloittanut hyvinvointipäällikkö.

Hyvinvointipalveluiden henkilöstön yhteiseksi tavoitteeksi kiteytettiin kaiken ikäisten kuntalaisten osallisuuden, aktiivisuuden, jatkuvan oppimisen, elämänhallinnan, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Käytännön tavoitteena on tavoittaa ja saada mahdollisimman moni kuntalainen osallistumaan tapahtumiin, käyttämään tuotettuja palveluja ja viihtymään Hankasalmella.

Vuoden 2019 aikana yhteisten tavoitteiden määrittelyn lisäksi keskiössä on ollut hyvinvointipalveluiden uuden organisaation henkilöstön yhteishengen, yhteenkuuluvuuden ja joustavuuden lisääminen niin, että palvelutarjonnassa on pystytty hyödyntämään eri sektoreiden rajapintoja, osaamista ja rahoituslähteitä.

Hyvinvointipalveluiden muut kehittämisen teemat ja raamitus nousevat kunnan strategiasta. Näitä strategian mukaisia teemoja on kehitetty mm. Opetushallituksen laatu- ja kehittämishankkeen rahoituksella. Hyvinvointipalveluiden rakenteita ja laatua on varmistettu erilaisten yhteisten vuosikellojen avulla ja monipuolisilla asiakaskyselyillä.

Hyvinvointipalveluiden asiakasrajapinnassa tapahtuva työ on kokonaisuutena edullista ja ennaltaehkäisevää työtä, joka perustuu erilaisissa verkostoissa tapahtuvaan vuorovaikutteiseen toimintaan ja aktivointiin. Vuonna 2019 olemme kehittäneet yhteistyötä perusturvan kanssa seniorikeskustoiminnassa ja kuntouttavassa työtoiminnassa sekä järjestöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Asiakaslähtöisyyttä olemme varmistaneet toimijatapaamisilla järjestöjen kanssa ja käynnistämällä asukasraatitoiminnan. Asukasraatiin on kutsuttu edustus eri kyläkunnilta.

Hyvinvointipalveluiden graafista ilmettä ja viestintää on suunnattu monikanavaiseksi ja asiakaslähtöiseksi mm. yhteisen viestinnän ja valmisteilla olevan somestrategian avulla. Myös hyvinvointipalveluiden tapahtumakalenteri on uudistettu ja järjestöjen sitouttaminen koko kunnan yhteiseen tapahtumatiedottamiseen on aloitettu.

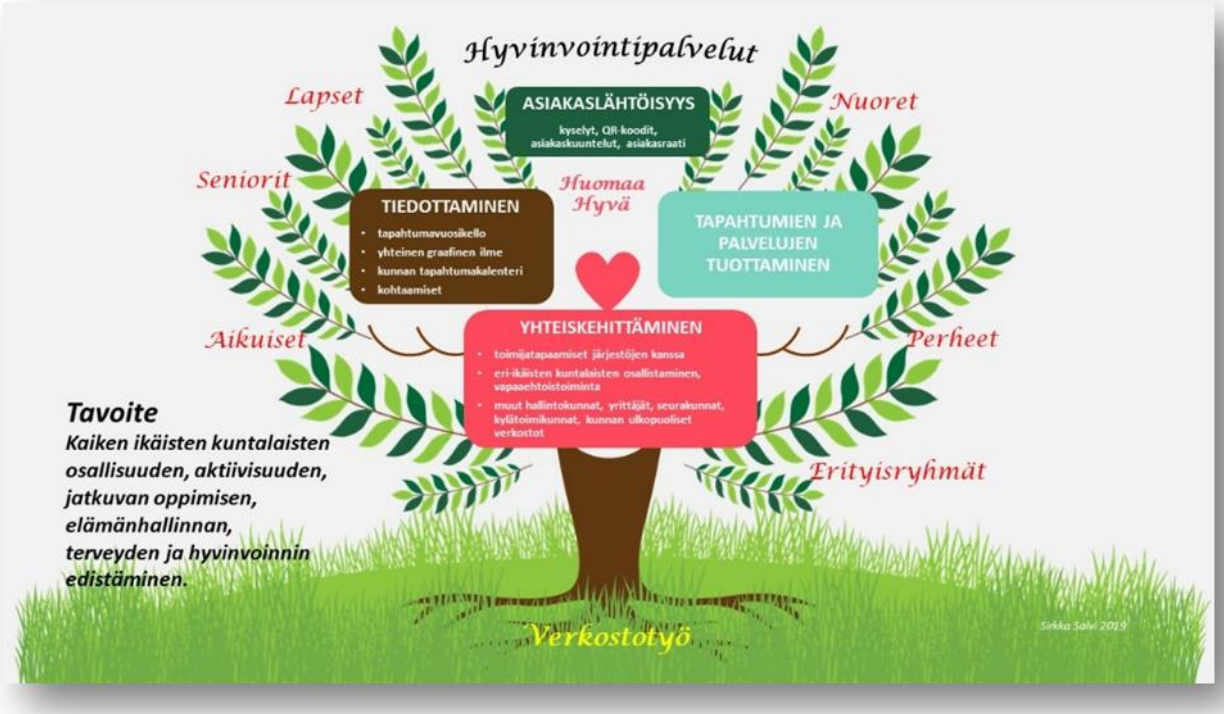

Kuva: Hyvinvointipalveluiden yhteiset tavoitteet ja keskeiset toiminta-alueet

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Laadukkaat hyvinvointipalvelut				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Kohtaamispaikkojen tarjoaminen	Matalan kynnyksen kohtaamispaikat	Helposti lähestyttävät tilat ja paikat	Kävijämäärät (kirjastot, nuorisotilat, kansalaisopiston kurssit)	Kävijämäärät: Kirjasto 43 460, kansalaisopisto 3923, nuorisotilat 1700
Ennaltaehkäisevät hyvinvointipalvelut	Nykyisen palvelutarjonnan turvaaminen yhdessä järjestöjen kanssa	Tarjotaan kuntalaisille monipuolisia virikkeitä ja yhteisöllistä toimintaa	kansalaisopiston kurssit, kirjaston aukiolotunnit, hyvinvointipalveluiden tapahtumat ja näyttelyt, yhteistyö järjestöjen kanssa	Toteutuneet palvelut: Kansalaisopiston kurssit 334, kirjaston aukiolo 2 750 h, näyttelyt 17, tapahtumia yli 100.
Ajantasaiset tilat, kokoelmat, koneet, laitteet ja ohjelmistot	Hankintojen oikea-aikaisuus	Suunnitelluilla ja hyvin aikataulutetuilla investoinneilla taataan niiden turvallisuus ja monipuolisuus	Asiakaspalaute	Hankinnat ja toteutus käytettävissä olevien resurssien puitteissa yhteisiä tiloja ja välineitä hyödyntäen.
Ohjaamotoiminnan käynnistäminen	Vaihtoehdon tarjoaminen nuorisotyöttömyydelle	Ohjaamotoiminnalla lisätään alle 29-vuotiaiden saamia matalan kynnyksen palveluja	Kävijämäärät	Toimintaan osallistuneita 29. Erilaisten infotilaisuuksien kautta Ohjaamo-toiminta tavoitti näiden lisäksi 181 henkilöä.
Osaava ja motivoitunut henkilöstö	Hyvinvoinnin ylläpitäminen ja aktivoiminen ja riittävä täydennyskoulutus	Henkilöstön osallistaminen ja vastuuttaminen: Huomaa hyvä meissä	Sairauspoissaolojen määrä Toteutuneet koulutuspäivät Työtyytyväisyyskysely	Sairauspoissaoloja yht. 170 päivää. Koulutuspäiviä yht. 48 päivää.
Viihtyisä ja osallistava Hankasalmi				
Liikunta-, virkistys- ja vapaa-ajan suunnitelma	Suunnitelman vieminen käytäntöön, suunnitelma ohjaa liikuntapaikkojen kehittämistä	Monipuoliset liikunta- ja virkistysmahdollisuudet, ylläpidetään ja edistetään kuntalaisten hyvinvointia	Liikuntapaikkojen harrastaja- ja käyttäjämäärät	Liikuntapaikkojen kunnossapitoa on toteutettu liikuntapaikkasuunnitelman ja käytössä olevien resurssien mukaan. Liikuntapaikkojen kehittämiseen (kirkonkylän kentän tekonurmi) haettiin myös hankerahoitusta, mutta sitä ei saatu.
Liikuntapaikkojen kunnossapidon kehittäminen	Hyvin hoidetut liikuntapaikat	Hyvin toimivat, helposti saavutettavat ja turvalliset liikuntapaikat aktivoivat kuntalaisia liikkumaan	Liikuntapaikkojen käyttäjämäärät	Liikuntapaikkojen harrastaja- ja kävijämäärät ovat pysyneet edellisten vuosien tasolla (mm. kuntosalikorttien määrät, kansalaisopiston liikuntaryhmät, pyöräilymaaottelun osallistujamäärä).
Vapaa-ajan palveluiden kehittäminen mm. varmistamalla nuorisopalveluiden resurssit	Kunnallisen nuorisotyön vahvistaminen	Kaksi kunnallista nuorisotyöntekijää toteuttamassa nuorisotyötä ja tukemassa nuorten fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia sekä osallisuuden ja tasa-arvon edistämistä	Nuorisotyöntekijöiden tavoitettavuus, Nuorisotilat avoinna x/kk, tapahtumat	Pollarin nuorisotilat auki 4-5 pvä/vko (kävijämäärä 10-50/ pvä). Aukioloajat on porrastettu ikäryhmittäin. Asemalla nuorisotilatoiminta Kulttuurikellarissa 1 pvä/vko, kävijämäärä 14-17 /pvä.
Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön arviointi ja kehittäminen	Kunnan vahvuudet ja resurssit käyttöön toiminnan suunnittelussa, järjestämisessä ja kohdentamisessa	Toimiva yhteistyö paikallisten yritysten kanssa sekä kehittäminen yhdessä työllisyysryhmän kanssa	Tilastointijärjestelmistä saadun tiedon hyödyntäminen toiminnan suuntaamisessa	Etsivillä ja työpajalla on käytössä Par-järjestelmä tuloksellisuuden seurantaan ja suunnitteluun (rahoittaja seuraa). Kehittämiskohteena työpajatoiminnan hyödyntäminen oppimisympäristönä PAIKKO -hankkeen avulla.
Nuorten osallisuuden kanavien vahvistaminen	nuorisovaltuuston, oppilaskuntien sekä tutor- ja tukaritoiminnan tukeminen	Yhteistyö paikallisesti, alueellisesti sekä Nuorten akatemian kanssa	Konkreettiset muutokset palautteiden jälkeen	Nuorten osallisuusprosessi Nuorten Akatemian toteuttamana. Toimenpiteitä 3.
Voimaannuttava Hankasalmi				
Arviointi- ja palautejärjestelmän kehittäminen osana kunnan viestintä- ja palautejärjestelmää	Asiakastyytyväisyys	Kuntalaisten tarpeisiin ja toiveisiin vastaavat palvelut	Kävijämäärät, asiakaspalaute	Hyvinvointipalveluiden arviointi- ja palautejärjestelmää on kehitetty asiakaskuulemisten, asukasraadin, toimijatapaamisten ja erilaisten sähköisten kyselyiden (Webropol -kyselyt ja QR-koodit) avulla. Eniten palautetta saamme kuitenkin suullisesti kohtaamalla kuntalaisia.
Mahdollistamme harrastustoimintaa ja tapahtumia	Eri tahojen monimuotoinen tukeminen	Yhteistiedotuksen, toimijatapaamisten ja hyvinvointipalveluiden vuosikellon toteuttaminen sekä kohdennettu auttaminen	Tapahtumien määrä, osallistujien määrä, kuulemistilaisuuksien järjestäminen	Tapahtumia hyvinvointipalveluissa yli 100 tapahtumaa ja yli 7000 kävijää. Asukasraadin ja toimijatapaamisten määrä 5.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Kansalaisopistossa toimintavuoden aikana järjestettiin koulutusta yhteensä 7217 tuntia (334 kurssia), josta Hankasalmella pidettiin 5305 tuntia (259 kurssia) ja Konnevedellä 1912 tuntia (75 kurssia). Kansalaisopiston tuntikertymä kasvoi edellisvuodesta 108 tuntia. Kurssilaisia oli Hankasalmella 3281 ja Konnevedellä 642, yhteensä 3923. Miehiä kurssilaisista oli 17,4 % (682 miestä). Edellisvuoteen verrattuna liikuntaan ja terveyteen liittyvä opetus oli noussut kärkeen (1980 tuntia), toisena musiikin opetus (1848 tuntia) ja kädentaitojen opetusta (1698 tuntia) kolmanneksi suosituimpana.

Eniten osallistujia oli liikuntaan ja terveyteen liittyvillä kursseilla (noin 1770 kurssilaista), joissa kurssilaisten määrä on noussut noin 270 kurssilaisella. Musiikin kursseilla ja yksilöopetuksessa (noin 565 kurssilaista) kädentaitojen kursseilla (noin 520 kurssilaista). Kansalaisopiston määräaikaiset tuntiopettajat (vuosittain noin 70-80 tuntiopettajaa) on laskettu henkilötyövuosina (10,9) vapaa-ajan henkilöstön yhteenvetotaulukkoon.

Hankasalmen kansalaisopisto aloitti vuonna 2019 uudenlaisen yhteistyökokeilun sekä yrittäjien että seniorikeskuksen kanssa. Seniorikeskuksen kanssa luotuja yhteiskursseja on saatu vakiinnutettua, mikä antaa toimintaedellytyksiä myös tulevia vuosia ajatellen.

Kansalaisopisto on ollut syksystä 2019 alkaen mukana Jyväskylän kansalaisopiston hallinnoimassa Keski-Suomen vapaan sivistystyön toimintakulttuuria yhteiskehittämään! - hankkeessa (Osaavat opistot – hanke). Hankkeen tavoitteena on tarjota vapaan sivistystyön oppilaitoksien henkilökunnalle sekä tuntiopettajille ajankohtaisia koulutuksia pedagogiikan, digitaitojen ja hyvinvointijohtamisen teemoihin liittyen.

Lisäksi kansalaisopisto sai laatu- ja kehittämishankerahoitusta, jonka tavoitteena on edistää kuntalaisten hyvinvointia mm. kehittämällä asiakaslähtöistä kurssisuunnittelua ja henkilöstön verkosto-osaamista ja sen kautta vahvistaa asiakaslähtöistä työotetta. Tärkeänä osana on kansalaisopiston kehittämissuunnitelman luominen vuosille 2019-2023. Syksyn 2019 aikana perustettiin asiakasraati ja luotiin opiston ja laajemmin hyvinvointipalvelujen graafinen ilme asiakaslähtöisen ja laadukkaan tiedottaminen edistämiseksi. Hanke jatkuu vuoden 2020 puolella.

Nuorisopalveluissa on ollut henkilöstövajausta ja vaihtuvuutta vuoden 2019 aikana. Käytännössä kunnallisessa nuorisotyössä on ollut vain yksi työntekijä. Määräaikaisten työntekijöiden ja tuntityöntekijöiden toiminnan painopisteenä ovat olleet Pollarin ja Niemisjärven nuorisotilatoiminnat ja kesätapahtumat. Yhteistyössä Nuorten Akatemian kanssa toteutettiin keväällä 2019 Nuorten osallisuusprosessi. Prosessissa nousi vahvasti esille tarve ja toive nuorten yhteisöllisiin tiloihin. Olemassa olevien tilojen kehittäminen yhdessä nuorten kanssa vahvistaisi nuorten omaksi kokemisen tunnetta. Kesän aikana päivitettiin nuorisotiloja uusimalla mm. pelivälineistöä nuorten toiveiden mukaisesti. Syksyllä käynnistettiin myös Asemalla nuorisotilatoiminta Kulttuurikellarissa. Kirkonkylän nuorisotilan aukioloaikoja lisättiin ja syksyn aikana nuorisotilojen käyttöaste nousi merkittävästi. Parhaimpana iltana nuoria on ollut n. 50.

Suurimmat yksittäiset tapahtumat olivat avoin nuokkari-ilta koulun päättäjäisiltana, avoimet ovet Mikkomarkkinoiden yhteydessä sekä hyvinvointipalvelujen yhteisenä projektina järjestetty Yökirjasto.

Kunnallisen nuorisotyön henkilöstöresurssien vaje ja vaihtuvuus heijastui työllistävästi etsivien nuorisotyöntekijöiden työhön ja työpajatoimintaan. Taitotuvalla kehittämisen keskiössä on ollut työpajatoiminnan hyödyntäminen oppimisympäristönä PAIKKO-hankkeen avulla. PAIKKO tekee näkyväksi työpaikoilla, yhteisöissä ja valmennuksissa havaitun osaamisen. Tämä osaaminen ja siitä annettava osaamistodistus kuvaa tunnistetut ja tunnustetut osaamiset ammatillisten perustutkintojen perusteiden mukaisesti. Nuori voi hyödyntää osaamistodistusta tulevissa ammatillisissa opinnoissaan.

Liikuntapalvelujen vastuuhenkilönä toimi kansalaisopiston suunnittelijaopettaja 35%:n työajalla ja toimintaa suunniteltiin liikuntapaikkatyöryhmän kanssa. Kaikenikäisille kuntalaisille tuotettiin monipuolisia liikuntapalveluita ja -tapahtumia (mm. kansalaisopiston liikuntaryhmät, monnarin kuntosalipalvelut, pyöräilymaaottelu) yhteistyössä Hankasalmen Hangan, Hankasalmen ladun ja polun sekä Häähninmäen alueen toimijoiden kanssa.

Liikuntapaikkoja kunnostettiin ja kunnan

monipuolisia luontokohteita kehitettiin liikuntapaikkasuunnitelman mukaisesti yhteistyössä teknisen lautakunnan, ympäristötoimen, eri kylätoimikuntien ja järjestöjen kanssa. Kuntalaisilta saatiin kiitosta erityisesti uudesta Tertunpellon kodasta ja hiihtomaan alueen kehittämisestä. Lisäksi uudistettiin Kärkkäälän ja Keskisen alueen luontopolkuja sekä maastopyöräilyverkostoa. Liikuntapaikat on pidetty turvallisina ja kuntalaisia on aktivoitu liikkumaan kaikkina vuodenaikoina esimerkiksi Häähninmäen alueen poluilla ja reiteillä. Myös Tertunpellon kodan käyttöaste on ollut hyvä ympäri vuoden.

Kirjastopalveluita tarjottiin lähipalveluina kirkonkylän, Aseman ja Niemisjärven taajamissa. Lainaajien määrä lisääntyi (+1,21%), kun puolestaan kokonaislainamäärä vähentyi (-4,56%). Kirjastosta fyysisiä aineistoja lainanneiden kuntalaisten määrä lisääntyi (+2,85%) samalla, kun lainattujen niteiden määrä väheni (-3,02%) keskimäärin 13,7 lainaan/asukas (-3,02%). Painettujen aineistojen lainaus lisääntyi nuorten tietokirjallisuuden (+10,45 %) ja vieraskielisen kirjallisuuden (+64,74 %) osalta. Myös e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainaus lisääntyi (+58,37%) ja verkkokirjastokäynnit lisääntyivät (+17,84%).

Kirjaston palveluja kehitettiin yhteistyössä hyvinvointitiimin, kolmannen sektorin toimijoiden ja kunnan sisäisten verkostojen kanssa. Fyysiset kirjastokäynnit 43.460 kpl lisääntyivät hieman edellisvuodesta (+1,27%), keskimäärin 8,79 käyntiin/asukas (+1,95%). Kirjaston päävastuullisena järjestämiä tapahtumia (satutunteja, kirjallisuustapahtumia ja -piirejä sekä teemoitettuja tapahtumia) oli yhteensä 54 ja näyttelyitä 17. Pääkirjaston monitoimitila nimettiin Saaran huoneeksi ja sitä käytettiin edellisvuotta monipuolisemmin perusturvan senioriryhmien, kansalaisopiston sekä kansalaisryhmien kurssi-, tapahtuma- ja kokoontumistilana. Pääkirjaston kesäpihaa ja puistoaluetta käytettiin yhä aktiivisemmin kokoontumis- ja tapahtumapaikkana ja käyttö laajennettiin myös kesäajan ulkopuolelle.

Kuntalaisten yhdenvertaisia digitaitoja edistettiin tarjoamalla senioreille digitukea pääkirjastossa ja Aseman kirjastossa: kirjaston asiakaspalvelu auttoi akuuteissa sähköisten palvelujen käytön ongelmissa ja Geronet –hankkeen vertaistutorit tarjosivat apua älylaitteiden käytössä. Sähköisten palvelujen yleistyessä kirjaston tietokoneita, tulostimia ja skannereita käyttivät kaiken ikäiset asiakkaat. Kirjaston kehittämistä rahoitettiin paitsi verkostoitumalla myös hankeavustuksin. Vuosina 2019-2020 toteutettavassa Mediasilta -hankkeessa edistetään AVI:n rahoituksella lasten lukutaitoa, lukemisharrastusta, monilukutaitoa ja mediakriittisyyttä. AVI:n “Palveleva ja avoin lähikirjasto” -hankeavustuksella hankittiin Aseman ja Niemisjärven kirjastoihin lainausautomaatit. Hankkeen myötä uudistettiin Aseman kirjaston kalustus ja hyllyjärjestys sekä hankittiin omatoimikirjastolaitteistot ja -ohjelmistot. Aseman omatoimikirjaston hankinta, asennus ja käyttöönotto viivästyi kunnan haasteellisesta taloustilanteesta johtuen.

Kulttuuripalveluiden toiminnasta vastasi kansalaisopiston suunnittelijaopettaja (vs.). Palveluita pyrittiin toteuttamaan itsenäisesti mahdollisimman vähän. Toiminnan painopiste oli hyvinvointipalvelujen strategian mukaisesti toteuttaa tapahtumia yhteistyössä kuntalaisten, järjestöjen, yhdistysten ja kunnan eri sektorien kanssa. Kulttuuripalveluissa hyödynnettiin myös luontaista synergiaa kansalaisopiston kanssa mm. huomioimalla esiintyvät ryhmät.

Kulttuuripalveluiden vuosittain myöntämät avustukset ovat tärkeässä roolissa Hankasalmen vireyden ylläpitämisessä. Vuonna 2019 toiminta-avustuksia myönnettiin 11 yhdistykselle ja kohdeavustuksia jaettiin viiteen eri kohteeseen. Kohdeavustusten saajien joukossa oli uutena tapahtumana mm. Lasten festarit. Tapahtuma sai suuren suosion heti ensimmäisenä toimintavuotenaan noin 600 osallistujalla.

Kulttuuripalveluiden toiminnan pääpaino on perustyössä; mm. lasten kulttuuriopetussuunnitelma Kulttuuripolun avulla varmistetaan laadukas ja monipuolinen tarjonta lapsille ja nuorille. Vuonna 2019 toteutettiin Hankasalmella yhteistyössä erityisiä tapahtumia, joissa kulttuuripalvelut oli vahvasti osallisena. Näitä olivat mm. Oskar Merikanto –aiheinen konsertti Kesäillan valssi (n. 400 henkeä), Kangasniemen musiikkiviikkojen avajaiskonsertti Hankasalmen kirkossa (n. 600 henkeä), Ravikunkku –toritapahtuma (n. 600 henkeä) sekä 4H:n luotsaaman hankkeen Syksyn satoa –tapahtumaviikonloppu (n. 3000 bruttokävijää).

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Hyvinvointipalveluiden toimintoja ja palveluja toteutettiin kustannustehokkaasti erilaisten yhteistyökuvioiden ja hankkeiden avulla. Nuorisopalveluiden etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta on saanut usean vuoden ajan hankerahoitusta toiminnan toteuttamiseen. Lisäksi kunnallisen nuorisotyön puolella saatettiin loppuun kolmivuotinen nuorten tieto- ja neuvontatyöhön suunnattu hanke. Myös kansalaisopistossa toteutettiin toimintoja opintoseteliavustuksella, laatu- ja kehittämishankkeella sekä henkilöstön täydennyskoulutukseen liittyvällä yhteishankkeella Keski-Suomen opistojen kesken. Kirjaston osalta toteutui omatoimikirjaston rakentamiseen saatu hankeavustus, jonka tavoitteena oli lähikirjastopalvelujen saavutettavuuden ja laadun parantaminen.

Kansalaisopiston osalta kustannuksia säästyi Konneveden koulutoimen kanssa yhteisen musiikin lehtorin opetustuntien jääminen pois syksystä 2019 alkaen. Opetus toteutettiin tuntiopettajuutena. Liikuntapalveluissa vähäluminen talvi toi säästöjä loppuvuodesta.

Taloudelliset tavoitteet	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Kirjastopalveluiden käyttötalouden nettomenot, euroa/asukas	67,33	63,91		63,91	66,97	3,06	5 %
Kulttuuripalveluiden käyttötalouden nettomenot, euroa/asukas	16,62	17,29		17,29	16,95	-0,34	-2 %
Liikuntapalveluiden käyttötalouden nettomenot, euroa/asukas	41,46	39,96		39,96	39,68	-0,28	-1 %
Nuorisopalveluiden käyttötalouden nettomenot, euroa/alle 29-vuotiaat asukkaat	103,43	110,7		110,7	119,58	8,88	8 %
Kansalaisopiston käyttötalouden nettomenot, euroa/opetustunti	41,44	51,46		51,46	44,5	-6,96	-14 %
Opetustuntien lukumäärä	7 109	7 200		7 200	7 217	17	0 %

Henkilöstön määrä (htv1)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	7,42	9,26		9,26	6,62	-2,64	-29 %
Sijaiset	1,08	0,58		0,58	1	0,42	72 %
Työllistetyt	0,54	0		0	0	0	
Muut määräaikaiset	15,38	15,2		15,2	16,77	1,57	10 %
Oppisopimus	0,66	1,2		1,2	1,2	0	0 %
Yhteensä	**25,08**	**26,24**		**26,24**	**25,59**	**-0,65**	**-2 %**

Käyttötalouden tulot ja menot	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Kansalaisopisto							
Tulot	151	127		127	137	10	7,9 %
Menot	446	497		497	458	-39	-7,8 %
Netto	-295	-370		-370	-321	49	-13,2 %
Kulttuuripalvelut							
Tulot	4	4		4	3	-1	-25,0 %
Menot	86	91		91	85	-6	-6,6 %
Netto	-82	-87		-87	-82	5	-5,7 %
Kirjastopalvelut							
Tulot	16	7		7	19	12	171,4 %
Menot	348	328		328	346	18	5,5 %
Netto	-332	-321		-321	-327	-6	1,9 %
Liikuntapalvelut							
Tulot	22	30		30	27	-3	-10,0 %
Menot	227	231		231	221	-10	-4,3 %
Netto	-205	-201		-201	-194	7	-3,5 %
Nuorisopalvelut							
Tulot	183	176		176	166	-10	-5,7 %
Menot	317	326		326	315	-11	-3,4 %
Netto	-134	-150		-150	-149	1	-0,7 %
Hyvinvointipalvelut yhteensä							
Tulot	376	344		344	352	8	2,3 %
Menot	1 424	1 473		1 473	1 425	-48	-3,3 %
Netto	-1 048	-1 129		-1 129	-1 073	56	-5,0 %

Varhaiskasvatuspalvelut

Toimintavuosi 2019 on ollut varhaiskasvatuksessa rakentamisvuosi. Metsätähden remontti alkoi kesäkuussa ja Sillankorvan uudisrakennuksen rakennustyöt ovat edelleen meneillään. Metsätähden päiväkoti siirtyi väistöön kahteen päiväkotiin, vuorohoito Sinisiipeen ja muu päiväkotihoito Sillankorvaan heti kesäkuun alussa. Remonttiaikataulu venyi puoleksi vuodeksi remontin edetessä ja laajentuessa. Paluu tapahtui vaiheittain, vuorohoito marraskuussa ja vuoden 2020 alusta muu päiväkotitoiminta.

Sillankorvan henkilöstö on osallistunut koulukeskus / päiväkoti-rakentamiseen liittyen työpajoihin ja käynyt vierailuilla Jyväskylän uusissa päiväkotiyksiköissä.

Henkilöstössä jouduttiin tekemään vuoden 2019 alusta alkaen uusia johtajuusjärjestelyjä. Sinisiiven päiväkodin johtajan jäädessä pois 1.1.2019 alkaen, johtajuutta hoiti oman työnsä ohella varhaiskasvatuspäällikkö 18.8.2019 saakka. Sinisiiven päiväkodin johtaja aloitti työnsä 19.8.2019 ja hänen tehtäviinsä liitettiin koululaisten iltapäivätoiminnan koordinaattorin tehtävät. Sillankorvan päiväkodin johtajan tehtävä muutettiin kahden päiväkodin hallinnollisen johtajan tehtäväksi Metsätähden johtajan siirryttyä varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtäviin 1.1.2019 alkaen. Metsätähden päiväkodin henkilöstö oli jakautuneena väistöajan Sinisiipeen ja Sillankorvaan. Siirroista aiheutui huomattavaa matkakustannusten nousua ja ylitystä.

Hankasalmen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin loppuvuoden 2018 ja alkuvuoden 2019 aikana ja päivitetty suunnitelma hyväksyttiin sivistyslautakunnassa 25.4.2019. Uusi suunnitelma on otettu määräysten mukaisesti käyttöön 1.8.2019. Varhaiskasvatussuunnitelmaa täydennettiin valtakunnallisten perusteiden mukaisesti kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmalla, joka hyväksyttiin samassa varhaiskasvatussuunnitelman kanssa.

Opetushallituksen ylläpitämä varhaiskasvatuksen tietovaranto VARDA on otettu asteittain käyttöön 1.1.2019 alkaen. Varhaiskasvatuksen tietovarannosta määrätään varhaiskasvatuslaissa. Tietovarantoon siirretään tiedot järjestelmätoimittajan (Tieto / Effica) kautta, mutta se on edellyttänyt varhaiskasvatuspäällikön työpanosta monin eri tavoin. Käsin syötettäviä uusia tietoja on pitänyt viedä Effica -ohjelmaan, rekisteröintitiedot tietosuojaselosteeseen ja käyttäjiä on informoitu tietojen viemisestä, tietoja on pitänyt testata ja raportoida opetushallitukselle.

1.1.2019 alkaen ensimmäisessä vaiheessa tiedot on viety varhaiskasvatuksen tuottajan ja sen toimipaikkojen osalta sekä varhaiskasvatuksessa olevien lasten tietojen osalta. Esiopetuksessa olevien lasten tiedot on tallennettu myös KOSKI- palveluun. 1.9.2019 alkaen on siirretty huoltaja- ja maksutietoja. Henkilöstötietojen siirtoa on lykätty vuoden 2020 puolelle.

Varhaiskasvatus on osallistunut vuoden 2019 aikana useisiin hankkeisiin ja henkilökuntaa on saanut koulutusta hankkeiden myötä: KOPA- hanke on sosioemotionaalisten taitojen kehittämiseen liittyvä. PIILO-hankkeen tavoitteena on tehdä suunnitelma alle kouluikäisten lasten liikkumisen väestötason seurannan toteutuksesta. Hankkeessa verrataan keskenään erilaisia fyysisen aktiivisuuden ja motoristen taitojen arvioinnin mittausmenetelmiä. Tasa-arvohankkeen avulla jatkettiin jo aloitettua kunnan omaa projektia digitaalisten välineiden käyttämiseen oppimisvälineenä, dokumentoinnin ja arvioinnin työkaluna ja sosiaalisten suhteiden vahvistamisessa yhdessä tehtyjen videointien, kuvien käsittelyn ja ohjelmoinnin avulla. Lisäksi varhaiskasvatus on osallistunut Ilo kasvaa liikkuen ohjelmaan. Valtakunnallisen Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman päämääränä on, että liikuntamyönteinen toimintakulttuuri toteutuu jokaisessa varhaiskasvatuksen yksikössä.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Piha-alueiden kunnostus	Päiväkodin piha-alueita parannetaan aidoiksi liikkumis- ja oppimisympäristöiksi	Pihojen kunnostus toteutetaan asteittain turvallisuusnäkökohdat huomioiden ja asiakkaita osallistaen	Asiakaspalaute ja henkilöstön työtyytyväisyyskyselyt	Metsätähden remontin ja uuden Sillankorvan rakennusvaiheen vuoksi piharemontteja ei ole tehty. Sinisiivessä vain pieniä kunnostuksia.
Perhepäivähoito	Perhepäivähoidon turvaaminen palvelutarjonnassa	Perhepäivähoitoa on tarjolla kunnan eri alueella vaihtoehtona päiväkotihoidolle	Perhepäivähoitajien lukumäärä	Kotona työskenteleviä hoitajia 6 ja 1 määräaikainen. 3 vakituista työskentelee päiväkodeissa määräaikaisena. 1 vakituinen jäi eläkkeelle 1.4.2019.
Avoin kerhotoiminta	Matalan kynnyksen palvelun tarjoaminen lapsille ja perheille	Järjestetään kolmella eri kylällä yhteistyössä seurakunnan ja perusturvan kanssa	Toteutuneet kerhot / vuosi	Tammi-toukokuussa kerhoja 14, elo-joulukuussa 16, joista lapsiparkkitoimintaa 4 kertaa. Mukana varhaiskasvatuksesta työntekijä, ei kuitenkaan jokaisessa kerhossa enää elo-joulukuussa. Niemisjärven kerho jäi pois ja Metsätähden remontin vuoksi ei mukana aseman kerhoissa elo-joulukuussa.
Erityisvarhaiskasvatus	Panostetaan ennaltaehkäisevään erityisvarhaiskasvatukseen	Oma työntekijä erityisvarhaiskasvatuksessa	Uusi työntekijä aloittanut työn 1.1.2019	Työ alkanut 1.1.2019. VEO työskentelee kaikissa päiväkodeissa ja työalueeseen kuuluu myös perhepäivähoito, kehittäminen ja monialainen yhteistyö.
Osaava ja motivoitunut henkilöstö	Hyvinvoinnin ylläpitäminen ja aktivoiminen ja riittävä täydennyskoulutus	Henkilöstön osallistaminen ja vastuuttaminen: Huomaa hyvä meissä	Sairauspoissaolojen määrä Toteutuneet koulutuspäivät Työtyytyväisyyskysely	Sairauspoissaolot eivät vähentyneet, lisäystä edelliseen vuoteen 138 päivää. Syynä pitkät vapaa-ajan tapaturmista johtuvat poissaolot. Koulutuspäiviä 120, koulutukseen osallistuneiden määrä 35. Keskimäärin 3 koulutuspäivää 19 työntekijää, 2 päivää 5 työntekijää, yksi päivä 7 työntekijää, 4 alle päivän mittaisiin. Koko kunnan työtyytyväisyyskyselyä ei ollut. Kaikilla työntekijöillä on ollut mahdollisuus osallistua yhden tunnin työnohjaukseen. Sillankorva ja Metstähti järjestivät koko henkilöstön työnohjaukset.
Viihtyisä ja osallistava Hankasalmi				
Luonto- ja kulttuurikohteet	Hyödynnetään varhaiskasvatuksessa kunnan tarjoamia luonto- ja kulttuurikohteita	Tehdään retkiä ja yhteistyötä paikallisten yritysten, yhteisöjen ja huoltajien kanssa	Retkien ja osallistujien määrä / v.	Sinisiivessä majaprojekti koulun kanssa, vierailu Pienmäessä, Rusilan tilalla, ratsastustallilla, laskiaistapahtuma perheille. Sillankorva vieraili kotieläinpihassa, yhteistyökumppaneiden kanssa Ötökkäilta. Metsätähti järjesti vanhempainneuvoston kanssa laskiaistapahtuman Häkärinteille, vieraili Rantakorven tilalla. Remontti vaikutti toimintaan. Varhaiskasvatus osallistui lastenfesareille vanhempainneuvoston kautta ja järjesti yhdessä seurakunnan ja perhetyön kanssa Joulupolun. Rauha-Räppääjä musiikkiministerin matkassa oli varhaiskasvatuksen järjestämä tilaisuus, jonne sai osallistua myös kerhot ja avoin toiminta.
Voimaannuttava Hankasalmi				
Osallisuus	Asiakkaiden ja henkilöstön osallisuuden vahvistaminen turvallisen oppimisympäristön kehittämiseen ja ylläpitämiseen	Asiakkaille ja henkilöstölle tarjotaan eri tavoilla mahdollisuus osallistua, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusympäristöä	Koulutuspäivien, työkokousten, kehityskeskustelujen, tiimipalaverien, vanhempien tapaamisten määrä, lasten haastattelut (lomake käytössä kaikissa yksiköissä)	Koulutuspäivä 120. Työkokouksia kerran kuukaudessa perhepäivähoidossa ja päiväkodeissa, koko varhaiskasvatuksen työkokouksia 2 vuodessa ja pedagogisen ryhmän kokouksia 4 - 5. Johtoryhmä kerran kuukaudessa. Huoltajille Lapsen VASU-keskustelut vähintään kerran vuodessa. Lomakkeet arviointiin käytössä kaikissa yksiköissä. Huoltajien järjestämiä tuokioita Sillankorvassa. Palautelaatikot käytössä ja Metsätähdessä toimiva vanhempainneuvosto.

Strategian mukaisten tavoitteiden toteutuminen

Piha-alueiden kunnostus
Varhaiskasvatuspalveluiden tavoitteena on ollut kunnan strategian mukaisesti parantaa päiväkotien piha-alueita aidoiksi liikkumis- ja oppimisympäristöiksi, turvallisuusnäkökohdat huomioiden ja asiakkaita osallistaen. Päätös Metsätähden remontista ja uuden päiväkodin rakentuminen koulukeskuksen yhteyteen muuttivat pihoihin kohdistuvaa kunnostustyön tarvetta. Metsätähti oli väistössä remontin vuoksi vuoden 2019 loppuun saakka ja pihatöiden kunnostus siirtyy vuoteen 2020. Sillankorvan päiväkodin muuttaessa 2020 vuoden syksyllä uusiin tiloihin ja ympäristöön, ei nykyiselle pihalle ole ollut järkevää panostaa. Sinisiiven päiväkodin piha-aluetta on laajennettu ja kunnostettu jo aiempina vuosina ja vain pieniä muutoksia on tehty turvallisuutta ajatellen. Putoamisvaaran vuoksi kaiteita on lisätty ja pihaa korotettu.

Perhepäivähoito
Perhepäivähoidon säilyttäminen varhaiskasvatuksen palvelutarjonnassa on kunnan strategian mukainen tavoite. Vuonna 2019 kotona työskenteleviä perhepäivähoitajia oli vakinaisessa työsuhteessa 1.4.2019 jälkeen kuusi ja yksi määräaikainen syksystä 2019 alkaen. 1.4.2019 alkaen eläköityi yksi aseman seudun perhepäivähoitaja. Hoitajia on ollut Kärkkäälässä, Sauvamäessä, Niemisjärvellä ja kirkonkylässä. Neljä vakinaista perhepäivähoitajaa on ollut sijoitettuna päiväkoteihin, oppisopimuskoulutuksen vuoksi kaksi hoitajaa ja yksi hoitaja tilapäisen esiopetuksen tarpeen vuoksi. Yhden hoitajan toimi muutettiin 1.6.2019 alkaen Metsätähden vuorohoidon varahenkilöksi. Kyseinen hoitaja oli kouluttautunut lastenohjaajaksi oppisopimuksella ja oli kelpoinen tehtävään.

Avoin kerhotoiminta
Perhetyön, ev.lut. seurakunnan ja varhaiskasvatuksen yhteinen avoin kerho on toiminut kolmella kyläkunnalla, asemalla, kirkonkylällä ja Niemisjärvellä. Käyntien vähyyden vuoksi syksystä 2019 ei Niemisjärven kerhoa enää järjestetty. Kerhot kokoontuivat 2019 tammi- toukokuussa yhteensä 14 kertaa ja elo – joulukuussa 16 kertaa, joista lapsiparkkitoimintaa 4 kertaa. Toiminnassa oli mukana päiväkotien henkilöstöä tarpeen mukaan, lapsiparkissa on ollut mukana yksi Sillankorvan työntekijä. Metsätähden evakkoaikana ei aseman kerhoissa ollut mukana varhaiskasvatuksen työntekijää. Kesällä toimintaa oli perhetyön järjestämänä yksittäisiä kertoja ulkotiloissa. Kerhotoimintaa suunniteltiin ja kehitettiin yhdessä suunnittelupalavereissa, joita vuoden aikana on ollut kaksi kertaa.

Erityisvarhaiskasvatus
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on aloittanut työnsä 1.1.2019 ja työskentelee jokaisessa päiväkodissa eri ryhmissä lasten kanssa. Työalueeseen kuuluu myös perhepäivähoito, jossa työpanos lasten tukemiseen on konsultoivaa.

Työssä tämän vuoden aikana on painottunut päiväkotien pedagogisten pienryhmien ohjaus ja yhteistyön tekeminen ryhmän työntekijöiden kanssa. Erityisopettaja on suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyviä asioita sekä toteuttamassa kolmiportaista tukea (yleinen, tehostettu ja erityinen), jossa tärkeää on ennaltaehkäisevä työ lasten tarpeiden mukaisesti. VEO tekee yhteistyötä henkilökunnan lisäksi huoltajien, ja eri asiantuntija- ja yhteistyötahojen kanssa mm. neuvola, terapeutit, koulu, tutkivat ja kuntouttavat tahot. Palaverit, joissa VEO on mukana ovat moninaisia: esimerkiksi eri päiväkotien työillat, lasten vasukeskustelut, hojks-palaverit, yhteistyöpalaverit neuvolan, terapeuttien ja psykologien kanssa tai yhteistyöpalaverit koulun erityisopettajien kanssa. Lisäksi hän on ollut mukana mm. erikoissairaanhoidon ja perheneuvolan palavereissa, jos perhe pyytää. VEO kuuluu myös pedagogiseen varhaiskasvatusopettajien ryhmään, joka tekee yhdessä kehittämistyötä.

Osaava ja motivoitunut henkilöstö
Varhaiskasvatuksen koko henkilöstö on voinut osallistua yhteen henkilökohtaiseen työnohjaukseen. Mahdollisuutta käytti muutama työntekijä. Sen lisäksi Metsätähden päiväkodin henkilöstölle järjestettiin työnohjaus, joka sisälsi 5 ryhmätapaamista. Myös Sillankorvan päiväkodin henkilöstölle oli työnohjausta, 2 ryhmätapaamista ja jokaisella oma yksilökäynti. Koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestettiin kaksi tyhy- tapahtumaa, keväällä Revontulessa liikuntapainotteinen ja joulun alla yhdessäolo- ja jouluruokailuhetki Konnevedellä. Koko kunnan henkilöstöä koskevaa työtyytyväisyyskyselyä ei järjestetty 2019.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutusten kokonaismäärä oli vuonna 120 päivää. Koulutukseen osallistuneiden määrä on 35 työntekijää, 19 oli

osallistunut vähintään kolmena päivänä, 5 kahtena ja 7 yhtenä ja 4 alle päivän mittaisiin koulutuksiin.

Tavoitteena ollut sairauspoissaolojen väheneminen ei toteutunut. Sairauspoissaolot lisääntyivät edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2019 poissaoloja oli 645 päivää, kun edellisenä vuonna määrä oli 507, lisäystä 138 päivää. Kasvua aiheutti useampi vapaa-ajan tapaturma, jotka johtivat toimenpiteisiin ja pitkiin kuntoutumisiin, lisäksi lähes sata päivää kestäneitä suunniteltuja, toimenpiteitä vaativia hoitoja oli kahdella työntekijällä.

Luonto- ja kulttuurikohteet

Tavoitteena on ollut hyödyntää kunnan tarjoamia luonto- ja kulttuurikohteita ja tehdä yhteistyötä huoltajien ja eri yhteisöjen kanssa. Sinisiipi teki Maja-yhteistyöprojektin Niemisjärven koulun kanssa, vieraili Pienmäessä, Rusilan tilalla, ratsastustallilla ja järjesti laskiaistapahtuman perheille.

Sillankorva vieraili kotieläinpihassa, 4H ja yksityinen henkilö järjestivät Ötökkäillan, jolloin tehtiin ötökkähotelleja ja istutettiin perhoskukkapenkki.

Metsätähti järjesti perheiden laskiaistapahtuman Häkärinteille yhteistyössä vanhempainneuvoston kanssa ja vierailivat Rantakorven tilalla. Metsätähden toimintaan on vaikuttanut puolen vuoden väistö, jolloin omaa toimintaa ei ole ollut.

Varhaiskasvatus oli yhdessä ev.lut.seurakunnan ja perhetyön kanssa järjestämässä perheille Joulupolkua ja osallistui myös kesällä Kesäfestareille päivähoitoneuvoston kanssa. Koko varhaiskasvatuksen yhteinen kevään musiikillinen tapahtuma ” Rauha Räppääjä musiikkiministerin matkassa” oli Monitoimitalolla ja sinne oli avoin kutsu myös avoimen toiminnan ja seurakunnan kerhojen lapsiperheille.

Osallisuus

Asiakkaita on kannustettu osallistumaan oppimisympäristöjen kehittämiseen erilaisin keinoin. Sillankorvassa on ollut vanhempien järjestämiä tuokioita esim. leivontatuokio, englanninkielinen leikkikoulu, muskari, kalanpoikasten vienti järveen. Sinisiivessä lapset ovat järjestäneet jouluglögitapahtuman, jossa on voinut katsella lasten tekemiä elokuvia. Päiväkodeissa on ollut käytössä palautelaatikot, Metsätähdessä toimii aktiivinen päivähoitoneuvosto.

Päiväkotien ja perhepäivähoidon työkokoukset / tiimi-illat ovat säännöllisesti kerran kuukaudessa. Lisäksi koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattuja työkokouksia on ollut kerran vuodessa. Päiväkotien sisällä toimivat työtiimit suunnittelevat ja kehittävät toimintaa Vasujen pohjalta. Jokaiselle lapselle ja huoltajalle järjestetään vähintään yksi VASU- keskustelu vuodessa. Varhaiskasvatuksen aloittaville järjestetään aloituskeskustelu ja ensimmäisen VASU- keskustelun yhteydessä huoltajia pyydetään arvioimaan hoidon aloitusta (Lomake). Lisäksi käytössä on lasten haastattelulomake, jota käytetään ennen VASU-keskustelua.

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

31.12. hoidossa on ollut 135 lasta. Kustannukset ovat nousseet 2018 vuodesta 1.667 €/lapsi. (Kaava: 1.771.338 € – kotihoidontuen määrä 175.643 € = 1.595.695 € : 135 = 11.820 €/lapsi). Tavoite menojen pysymisestä nykytasossa on ollut epärealistinen lasten määrän vaihtelujen, kotihoidontuen määrän ja lisääntyneiden kustannusten vuoksi (palkkamenot, rakentamisesta ja, hintojen noususta johtuvat menot). Tavoite olisi pysyä valtakunnallisessa keskiarvossa. Kuntaliiton laskelma vuoden 2018 varhaiskasvatuksen kustannuksista alle 10.000 asukkaan kunnissa oli 12.969 € / lapsi. Vuonna 2017 sama summa on ollut 10.808 €. Valtakunnallinen nousu vuodesta 2017 vuoteen 2018 on ollut 2.163 €. Hankasalmella jäädään vuoden 2018 valtakunnallisen keskihinnan alapuolelle vielä vuonna 2019.

Taloudelliset tavoittet	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Päivähoidon nettokustannukset/hoidossa olleet lapset/vuosi	10 153	10 740		10 740	11 820	1080	10 %

Henkilöstön määrä (htv1) Varhaiskasvatuspalvelut	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Vakituiset	30,15	30,2		30,2	28,24	-1,96	-6 %
Sijaiset	0,78	0,75		0,75	1,52	0,77	103 %
Työllistetyt	1,57	2		2	1,42	-0,58	-29 %
Muut määräaikaiset	2,84	0,58		0,58	2,5	1,92	331 %
Oppisopimus	1,32	2,85		2,85	2,5	-0,35	-12 %
Yhteensä	**36,66**	**36,38**		**36,38**	**36,18**	**-0,2**	**-1 %**

Käyttötalouden tulot ja menot	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Päiväkoti Sillankorva							
Tulot	61	63		63	56	-7	-11,1 %
Menot	601	581		581	628	47	8,1 %
Netto	-540	-518		-518	-572	-54	10,4 %
Päiväkoti Metsätähti							
Tulot	39	41		41	36	-5	-12,2 %
Menot	446	498		498	490	-8	-1,6 %
Netto	-407	-457		-457	-454	3	-0,7 %
Päiväkoti Sinisiipi							
Tulot	35	43		43	48	5	11,6 %
Menot	283	308		308	286	-22	-7,1 %
Netto	-248	-265		-265	-238	27	-10,2 %
Perhepäivähoito							
Tulot	35	20		20	37	17	85,0 %
Menot	363	380		380	368	-12	-3,2 %
Netto	-328	-360		-360	-331	29	-8,1 %
Lasten kotihoidontuki							
Tulot							
Menot	230	232		232	176	-56	-24,1 %
Netto	-230	-232		-232	-176	56	-24,1 %
Varhaiskasvatuksen hankkeet							
Tulot					4	4	
Menot					4	4	
Netto					0	0	
Varhaiskasvatuspalvelut yhteensä							
Tulot	170	167		167	181	14	8,4 %
Menot	1 923	1 999		1 999	1 952	-47	-2,4 %
Netto	-1 753	-1 832		-1 832	-1 771	61	-3,3 %

2.2.6 Ympäristölautakunta

YMPÄRISTÖTOIMI (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Ympäristölautakunta + rakennus-ja valvontalautakunta							
Myyntituotot	3 181	3 043		3 043	3 056	13	0,4 %
Maksutuotot	29	34		34	47	13	38,2 %
Tuet ja Avustukset	7	0		0	1	1	
Muut toimintatuotot	2 203	2 454		2 454	2 273	-181	-7,4 %
TOIMINTATUOTOT	**5 420**	**5 531**		**5 531**	**5 377**	**-154**	**-2,8 %**
Henkilöstökulut	2 415	2 397		2 397	2 255	-142	-5,9 %
Palvelujen ostot	1 586	1 383		1 383	1 381	-2	-0,1 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 509	1 256		1 256	1 335	79	6,3 %
Avustukset	85	114		114	47	-67	-58,8 %
Muut toimintakulut	389	281	200	481	663	182	37,8 %
TOIMINTAKULUT	**5 984**	**5 431**	**200**	**5 631**	**5 681**	**50**	**0,9 %**
TOIMINTAKATE	**-564**	**100**	**-200**	**-100**	**-304**	**-204**	**204,0 %**
Poistot	1 305	1 430		1 430	1 497	67	4,7 %

YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Myyntituotot	3 176	3 041		3 041	3 042	1	0,0 %
Maksutuotot							
Tuet ja Avustukset	4				1	1	
Muut toimintatuotot	2 203	2 454		2 454	2 273	-181	-7,4 %
TOIMINTATUOTOT	**5 383**	**5 495**		**5 495**	**5 316**	-179	-3,3 %
Henkilöstökulut	2 272	2 253		2 253	2 127	-126	-5,6 %
Palvelujen ostot	1 525	1 340		1 340	1 349	9	0,7 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 504	1 247		1 247	1 331	84	6,7 %
Avustukset	85	114		114	47	-67	-58,8 %
Muut toimintakulut	379	272	200	472	651	179	37,9 %
TOIMINTAKULUT	**5 765**	**5 226**	**200**	**5 426**	**5 505**	79	1,5 %
TOIMINTAKATE	**-382**	**269**	**-200**	**69**	**-189**	-258	-373,9 %
Poistot	1 467	1 430		1 430	1 497	67	4,7 %

Suurten rakentamishankkeiden tuodessa omat taitekohtansa ympäristötoimen toimintaan oli otollinen hetki toteuttaa uudistuksia samalla kun vuotta 2019 kunnan uuden strategian pohjalta toteutettiin. Ympäristötoimen johtoon astui uusi kiinteistöjohtaja luotsaamaan toiminnallisia tavoitteita näille uusille urille.

Suurimmat rakentamishankkeet olivat koulukeskuksen sekä kirkonkylän ja asemankylän välisen kevyenliikenteen väylän rakentaminen. Samanaikaisesti palvelurakenneuudistus eteni yhden merkittävän askelen, kun Päivärannan kiinteistöistä Terveysasema, Tammiranta ja Tammela korvautuvat uudella Attendon Oy:n terveysasemapalvelut tarjoavalla palvelutalolla.

Perusajatuksena ympäristötoimen toimialalla oli, että tilat ja palvelut eivät ole itsetarkoitus, vaan ovat palvelemassa käyttäjien toimintaa. Strategian mukaisesti kaikilla ympäristötoimen toiminta-alueilla tukeuduttiin oman tuotannon lisäksi yhteistyöhön sekä kunnallisten että liiketoiminnallisten kumppaneiden kanssa. Arkistot ja käyttötieto siirretään suunnitelmakauden aikana kokonaan sähköiseen muotoon, jolloin arkistointitehtävien helpottumisen ja tietovarannon käytettävyyden paranemisen kautta saavutetaan toiminnallisesti tehokkaampi palvelurakenne.

Kuntakonsernin kiinteistöjen kuntoa parannetaan suunnitelmakaudella suurten investointihankkeiden lisäksi sekä luopumalla heikoimmista rakennuksista että kunnostamalla ja peruskorjaamalla nykyisiä rakennuksia. Infrapalvelut keskittyvät suunnitelmakaudella peruskorjauksissa kokonaisuuksiin, jotka priorisoidaan riskikartoituksen kautta. Samalla avauksella uusitaan väylien alapuolella olevat putkistot ja perusparannetaan tiet. Heikkokuntoisimmat putkistot määrittävät siten paljolti myös teiden perusparannustöiden jaksotusta.

Jätelain uudistuksen mukanaan tuomat muutokset saatettiin loppuun. Jätteiden kuljetus ja käsittely

siirtyi vuoden 2019 aikana ylikunnallisen yhteisyrityksen hoidettavaksi.

Ympäristötoimen talousarvio jäi noin 204.000 euroa alijäämäiseksi muun muassa tilikaudelta vuodelle 2020 siirtyneen budjetoidun 250.000 euron metsämaanmyyntitulon vuoksi. Muutoin ympäristölautakunnan käyttötalous toteutui suunnitelman mukaisesti.

Rakennushankkeiden lisäksi oli huomattavia korjausinvestointihankkeita: Metsätähden päiväkodin muutos- ja korjaustyöt, paloaseman huoltomontun ja takuuajan tekemättömät korjaustyöt sekä kivikoulun ja monitoimitalon salaojitustyöt. Nämä talousarvion mukaiset investoinnit saatiin tehtyä lähes valmiiksi vuoden loppuun mennessä niin, että kunnan kiristyvässä taloustilanteessa voidaan keskittyä ydintehtävien hoitamiseen lähitulevaisuudessa. Metsätähden kiinteistön muutos- ja korjaustöissä tuli ilmi rakenteellisia puutteita, mitkä oli korjattava kiinteistön elinkaaren ja sisäilman hyvän laadun turvaamiseksi. Kohteen korjaustöiden toteutuneet kustannukset olivat kaksinkertaiset talousarvioon nähden.

Talon palveluissa muutoksia toivat terveysaseman siirtyminen väistötilaan, Tammelan ja Tammirannan palvelutalojen toiminnan päättyminen vuoden 2018 lopulla, sekä yhden kiinteistöhoitajan eläköityminen heinäkuussa. Hänen tilalle ei palkattu uutta henkilöä, vaan paikka korvattiin oppisopimuskoulutuksessa olevalla henkilöllä. Koko kunnan henkilöstön YT-neuvottelut käynnistettiin loppuvuodesta, mitkä koskivat myös ympäristötoimen alaisuudessa työskenteleviä henkilöitä.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet
Koko ympäristötoimea koskettava kuntastrategiaan pohjautuva strategisten tavoitteiden lähtökohta on motivoitunut ja koulutettu henkilöstö. Strategian mukaisia tavoitteita ovat muun muassa esimiestoiminnan kehittäminen ja työssäjaksamiseen panostaminen.

Laadukkaat palvelut				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Motivoitunut ja koulutettu henkilöstö	Tarpeisiin perustuva koulutussuunnitelma, jota tullaan toteuttamaan.	Osallistutaan sisäisiin ja ulkoisiin koulutuksiin.	3 pv/hlö/vuosi	1-3 pv/hlö mahdollisuuksien mukaan
	Esimiestoiminnan kehittäminen.	Esimiestyössä painotetaan vuorovaikutusta ja aktivoidaan hallinnon avoimuutta.	Kehityskeskustelut, työtyytyväisyyskysely	Toteunut 1 kpl kehityskeskustelu/vuosi
	Kiinnitetään työssä jaksamiseen erityistä huomiota.	Tyhy-toiminta	2 iltapäivää/vuosi Kunnossa kaiken ikää -ryhmät.	Toteutunut 2 kertaa ½-päivää tyhy-toimintaa

Talon palvelut

Talon palveluissa muutoksia toivat terveysaseman siirtyminen väistötilaan, sekä Tammelan ja Tammirannan palvelutalojen toiminnan päättyminen. Tiukkeneva talous näkyy toimialoittain ydintehtävään keskittymisenä. Uuden strategian mukaisesti KKK-toimintamallia (Kohtaa, Kuule, Kunnioita) jalkautettiin kaikkeen palvelutuotantoon ja työskentelytapoihin.

Talon palvelujen kuntastrategiaan pohjautuva strategisten tavoitteiden peruslähtökohta oli tuottaa kunnan toimitiloihin taloudellisesti ja tehokkaasti tuotettua palveluja. Pääpainopisteenä suunnitelmakaudelle oli tuottaa puhtauspalvelu sopimusten mukaisesti sekä työntekijöiden työssä jaksamiseen kiinnitettiin erityistä huomiota. Ruokapalvelun toimitiloissa toimittiin elinkaariajattelulla ja tuotettiin laadukkaita ruokapalveluita. Yksi strategian mukaisista tavoitteista oli myös kartoittaa lähiruokaan liittyviä mahdollisuuksia. Kiinteistönhoidon kuntastrategiaan pohjautuva strategisten tavoitteiden peruslähtökohta oli tuottaa kunnan toimitiloihin sekä kiinteistöyhtiö Hakalle taloudellisesti ja tehokkaasti tuotettua kiinteistönhoitoa. Pääpainopisteenä suunnitelmakaudelle oli varmistaa toiminnalla käyttäjille turvallinen toimintaympäristö sekä työntekijöiden työssä jaksamiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Laadukkaat talonpalvelut				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Työtapojen kehittäminen	Uusien toimintamallien sisäistäminen päivittäisessä työssä.	Mitoituksien pitäminen ajan tasalla. Järjestetään uusien järjestelmien ja ohjelmistojen käyttöönotto-opastusta.	Siivottavat neliöt. Ohjelmisto Jamix Kehityskeskustelut	Mitoitukset ajantasalla. Tuotannonohjausjärjestelmä Jamix otettu käyttöön. Kehityskeskustelut pidetty ruoka- ja siivouspalveluissa jakiinteistönhuollossa. Ohjelmistojen käyttöönotto-opastus on toteutunut kinteistönhuollon osalta.
Tehokas laitoshuolto	Kunnan toimitilojen laitoshuollon ja puhtauspalvelun järjestäminen taloudellisesti, tehokkaasti, asiakaslähtöisesti ja ekologisesti.	Luotettavasti tuotettua puhtauspalvelua. Toiminta on taloudellista ja tehokasta.	Talouden toteuman seuranta. m²/hlö Asiakastyytyväisyyskyselyt	Talouden seuranta toteutunut kuukausittain. Siivotttavat neliöt 1325/hlö. Asiakastyytyväisyyskyselyä ei pidetty.
Elinkaariajattelu osaksi talonpalveluja	Palvelut tuotetaan elinkaariajattelun mukaisesti.	Tunnistetaan pintamateriaalit ja hoidetaan niitä ohjeistuksen mukaisesti. Tarkkaillaan valoja, lämpötiloja ja mahdollisia laiterikkoja.	Laatukierrokset, omavalvontaohjelma	Laatukierroksia pidetty siivouspalvelussa. Omavalvontasuunnitelmat ajantasalla ruokapalvelussa. Kiinteistöautomaatiolla on toteutettu seurantaa, johon panostetaan tulevaisuudessa lisää.
Turvalliset ja terveelliset kiinteistöt	Kiinteistönhoito ylläpitää kiinteistöteknisin- ja huollollisin keinoin turvalliset ja terveelliset olosuhteet kiinteistöissä. Suunnitelmakaudella tavoitteena tehdä palvelukuvaukset eri kiinteistöihin	Kiinteistöjen ulkoiseen ja sisäiseen siisteyteen kiinnitetään huomiota. Toiminta vastaa palvelukuvausta, huomioiden asiakaskeskeisen palvelun tilauksittain täydennettävät palvelut.	Asiakaspalautteet Huoltojen ja päivystystyskorjausten suhde / seuranta Palvelupyyntöjen vasteajat	Asiakasyhteydenottoihin on reagoitu. Sähköisen huoltokirjan uudistaminen ja käyttöönotto on aloitettu.
Kunnossapidon tehostaminen	Hakan ja kunnan kiinteistöjen kunnossapitoa ja kiinteistönhoitoa tehostetaan.	Asuinkiinteistöjen peruskorjausohjelmassa paino on KOY Hakan saneerausohjelmalla. Kunnan kiinteistöissä omavalvonta	Kiinteistökatselmukset	Saneerausohjelmaa on toteutettu suunnitelman mukaisesti. Katselmuksia tehostetaan entisestään tulevina vuosina
Laadukkaat ruokapalvelut	Laadukkaat ruokapalvelut kunnan omalle organisaatiolle. Laaditaan suunnitelukaudella asiakasryhmäkohtaiset ateriakortit.	Tuotetaan laadukkaita ravitsemussuositusten mukaisia ateriapalveluja eri asiakasryhmille. Toiminta on taloudellista ja tehokasta.	Talouden toteutuman seuranta Asiakastyytyväisyys-mittaukset Suorite/hlö	Talouden seuranta on toteutettu.
Lähiruuan mahdollisuudet	Kartoitetaan lähiruoka-ajatteluun liittyen paikallisia yrittäjiä	Yhteistyö Hankasalmelaisten yritysten kanssa.	Yhteistyökokoukset/v	Yhteistyökokouksia ei pidetty.

Laitoshuolto

Hankasalmen siivouspalvelun tehtävänä on tuottaa siivousta ja laitoshuoltoa lähinnä kunnan omiin kiinteistöihin. Palveluajatuksena on tuottaa laitoshuolto- ja siivouspalveluja sopimusten mukaisesti. Terveyskeskuksen siirtyminen väistötiloihin on sujunut suunnitellusti, mitoitukset kohteen kohdalta päivitetty. Fysioterapian tilojen siivous väistötiloissa Päivärannassa on sujunut mitoitusten mukaisesti.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Palvelut on tuotettu sopimusten mukaisesti, ekologisesti ja taloudellisesti. Mitoituksia on päivitetty tilojen toimintojen muuttuessa. Talouden seuranta on toteutunut kuukausittain. Kehityskeskustelut on pidetty. Laitoshuollossa on kiinnitetty huomiota elinkaariajatteluun ja jätteiden lajitteluun. Laatukierroksia on pidetty joka kohteessa. Uusien työmenetelmien ja koulutuksen myötä työmotivaatio on lisääntynyt, joka näkyy tulevina vuosina siivoustyön tehokkuutena ja laatuna.

Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Laitoshuoltopalveluiden neliötavoite/työntekijä on toteutunut suunnitellusti. Koulutuksen myötä uusien pintamateriaalien tunnistaminen ja hoito on onnistunut sekä siivouksen taso laatuvaatimusten mukaista.

Taloudelliset tavoitteet Laitoshuolto	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	Poikkeama TA-TP %
Siivouksen teho m²/laitoshuoltja	1 252	1 243		1 243	1 243	0	0 %
Henkilöstön ammatillinen osaaminen/Koulutuspäivät 3 pv/hlö/vuosi	2	3		3	2,50	-0,50	-17 %

Henkilöstö

Henkilöstön määrä (htv1) Laitoshuolto	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	Poikkeama TA-TP %
Vakituiset	18	16		16	15,5	-0,5	-3 %
Sijaiset		tarvitaan		tarvitaan	0,8		
Työllistetyt	2	2		2	0,3	-1,7	-85 %
Muut määräaikaiset							
Oppisopimus							
Yhteensä	**20**	**18**		**18**	**16,6**	**-1,4**	**-8 %**

Ruokapalvelu

Hankasalmen kunnan ruokapalvelun tehtävänä tuottaa laadukkaita, ravitsemussuositusten mukaisia ateriapalveluja asiakasläheisesti eri elämänkaaren vaiheessa oleville asiakkaille. Palveluajatuksena on että, ruokapalvelun toiminta on ammattitaitoista, turvallista, tehokasta ja taloudellista. Metsätähden remontin yhteydessä keittiön toiminta muuttui valmistuskeittiöstä palvelukeittiöksi jonka myötä saatiin kevennettyä kolmen valmistuskeittiön tuomaa taloudellista haastetta kevyemmäksi.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Ruokapalvelut on tuotettu joustavalla, taloudellisella ja uudistavalla toiminnalla. Henkilöstön jaksamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Talouden seuranta on toteutunut kuukausittain. Kehityskeskustelut on pidetty. Koulutuspäivät 2/hlö on toteutunut.

Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Metsätähden keittiön toimintamallin muutoksen ansiosta ruokapalvelun talouden haasteet kevenivät hiukan. Myös sijaisuuksien käyttöön on kiinnitetty erityistä huomiota toimintakauden aikana.

Taloudelliset tavoitteet Ruokapalvelu	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	Poikkeama TA-TP %
Kouluruokailu €/suorite	2,76	2,97		2,97	1,97	-1,00	-34 %
Laitosruokailu €/suorite	3,85	4,80		4,80	5,49	0,69	14 %

Henkilöstö

Henkilöstön määrä (htv1) Ruokapalvelu	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	Poikkeama TA-TP %
Vakituiset	14	14		14	13,5	-0,5	-4 %
Sijaiset	1,5	2		2	0,6	-1,4	-70 %
Työllistetyt	2	1,5		1,5	0,6	-0,9	-60 %
Muut määräaikaiset							
Oppisopimus							
Yhteensä	**17,5**	**17,5**		**17,5**	**14,7**	-2,8	**-16 %**

Kiinteistönhoito

Kiinteistönhoidon tehtävänä on tuottaa kiinteistönhoidon kunnan omille kiinteistöille ja kiinteistöyhtiö Hakalle.

Palveluajatuksena on tuottaa laadukkaita palveluja monipuolisesti ja joustavasti ja varmistaa toiminnallaan käyttäjille turvallinen toimintaympäristö.
Yhden henkilön eläköityminen korvattiin oppisopimusopiskelijalla. Työllistettyjen vähäinen henkilöstömäärä on kuormittanut kiinteistönhoidon henkilökuntaa.

Isojen rakennushankkeiden aloittaminen (koulukeskus, terveyskeskus) on työllistänyt kiinteistönhoitoa. Lisäksi Metsätähden remontti on kuormittanut henkilökuntaa.

Tiukka taloustilanne on vaikuttanut resursseihin henkilöstön rekrytoinnissa ja esim. käyttötavaroiden hankinnassa.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Palvelut on tuotettu joustavasti ja monipuolisesti olemassa olevilla resursseilla, huolehtimalla henkilöstön jaksamisesta. Kehityskeskustelut ovat toteutuneet. Koulutuspäivät eivät toteutuneet halutussa määrin, johtuen osaksi sairauspoissaoloista ja isojen rakennushankkeiden ja remonttikohteiden kuormittavuudesta.

Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Kiinteistönhoidossa vastuu jakautui pienemmälle resurssille yhden kiinteistöhoitajan eläkkeelle siirtymisen seurauksena ja tästä johtuen myös täydennyskoulutuksiin osallistuminen jäi tavoitteesta. Kuitenkin toimintaa pystyttiin tehostamaan niin, että veden ja energiankulutuksia saatiin pienemmiksi.

Taloudelliset tavoitteet Kiinteistönhuolto	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Kiinteistönhoidon taso/ Seuranta m²/hlö	8 200	7 800		7 800	8 200	400	5 %
Täydennyskoulutukseen osallistuminen pv/hlö/v		2		2	1	-1	-50 %
Veden kuluksen seuranta m³/v	24 000	23 500		23 500	22 700	-800	-3 %
Energian kulutuksen seuranta		5 000		5 000	4 800	-200	-4 %

Henkilöstö

Henkilöstön määrä (htv1) Kiinteistönhuolto	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	7,3	7		7	6,6	-0,4	-6 %
Sijaiset							
Työllistetyt	2	3		3		-3	-100 %
Muut määräaikaiset							
Oppisopimus				0	0,25	0,25	
Yhteensä	**9,3**	**10**		**10**	**6,85**	**-3,15**	**-32 %**

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Talon palvelut, hallinto							
Tulot							
Menot	11				4	4	0,0 %
Netto	-11				-4	-4	0,0 %
Laitoshuolto							
Tulot	674	574		574	569	-5	-0,9 %
Menot	544	572		572	533	-39	-6,8 %
Netto	130	2		2	36	34	1700,0 %
Kiinteistönhuolto							
Tulot	1 517	1 502		1 502	1 520	18	1,2 %
Menot	1 007	826		826	944	118	14,3 %
Netto	510	676		676	576	-100	-14,8 %
Ruokapalvelu							
Tulot	1 276	1 230		1 230	1 192	-38	-3,1 %
Menot	1 297	1 225		1 225	1 126	-99	-8,1 %
Netto	-21	5		5	66	61	1220,0 %
Talon palvelut yhteensä							
Tulot	3 467	3 306		3 306	3 281	-25	-0,8 %
Menot	2 859	2 623		2 623	2 607	-16	-0,6 %
Netto	608	683		683	674	-9	-1,3 %

Konsernin kiinteistöhallinto

Konsernin kiinteistöhallintopalvelujen kuntastrategiaan pohjautuva strategisten tavoitteiden peruslähtökohta on parantaa elinympäristön viihtyisyyttä ja siisteyttä. Toiminnan tarkoituksena on hallinnoida kiinteistökantaa kuntataloutta tukevalla tavalla.

Asuntotoimen tehtävänä on tarjota kuntalaisille ja yrityksille monipuolisia, kohtuuhintaisia ja sopivia huoneistoja ja tiloja asumiseen ja liiketoimintaan. Asuntotoimen kuntastrategiaan pohjautuva strategisten tavoitteiden peruslähtökohta on luoda asukkaille viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö panostamalla kunnan omistamien kiinteistöjen hoitamiseen. Asuntotoimessa tullaan myös jatkossa tehostamaan osakehuoneistojen sekä käyttämättömien kiinteistöjen myyntiä eli osakkeiden vapautuessa huoneistoa ei jälleenvuokrata vaan se myydään. Asuntotoimen haasteena on vanhojen ja huonokuntoisten kiinteistöjen myynti.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Konsernin kiinteistönhallinto				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Viihtyisä asuinympäristö	Huonokuntoiset ja/tai käytöstä poistetut kiinteistöt/rakennelmat puretaan tai kunnostetaan;	Viihtyisä ja siisti ympäristö luo kunnastamme välittämisen kuvan ulkopuolisille sekä kuntalaisille. Kiinteistöjen ulkoiseen siisteyteen käytetään vähintään 10 % kiinteistönhoitokuluista. Vuokrausaste toimitilakiinteistöissä vähintään 90 % Osakehuoneistojen tuotto vähintään 5 %/v.	Toteutuneet kiinteistönhoitokulut Toteutunut vuokrausaste toimitilakiinteistöissä Osakehuoneistojen tuottoprosentti vuodessa.	Viihtyisän asuinympäristön arviointi asetetulla mittarilla on haastava. Ulkoiseen siisteyteen panostetaan niin, että siisteys toteutuu. Toimitilakiinteistöjen vuokrausaste oli 90 %. Osakehuoneistojen tuottoprosentti oli 12.
Vastuullinen omistajuus	Osakehuoneistojen sekä käyttämättömien kiinteistöjen myyntiä tehostetaan. Vuokraustoiminta keskitetään tytäryhtiöille. Kunnan kiinteistöjen kunnossapitoa ja kiinteistönhoitoa tehostetaan. Myytävät osakehuoneistot siistejä ja myyntikuntoisia.	Käyttämättömien kiinteistöjen myynti järjestetään ostopalveluna, ja tarvittaessa huutokaupoilla. Kunnan omistamien osakkeiden vapautuessa huoneistoa ei jälleenvuokrata vaan myydään. Säännölliset tarkastuskäynnit huoneistoissa ja kiinteistöissä varmistavat kunnossa pysymisen.	Luovuttavista kiinteistöistä myydään vähintään 10 %/v. Myyntiarvo vähintään tasearvoa vastaava	Vanha kyläkoulu 1 kpl, minkä myynti ei vastannut tasearvoa.
	Metsäomaisuudesta pieni osa vielä myydään, lopun omaisuuden kohdalla tähdätään arvon nousuun huomioimalla luonto ja ympäristö vastuullisesti metsien hoidossa.	Myydään metsäomaisuutta talousarviopäätöksen mukaisesti.	Metsäomaisuuden myyntitulo on vähintään talousarvion mukainen.	Talousarviovuodelle suunniteltu metsäomaisuuden myynti siirtyi seuraavalle vuodelle.
	Hakan asuntokohteiden peruskorjaukseen ryhdytään suunnitelmallisesti ja kunnalle turhasta asuntokannasta sekä muista turhista kiinteistöistä luovutaan. Hakan ja kunnan kiinteistöjen kunnossapitoa ja kiinteistönhoitoa tehostetaan.	Käyttämättömien kiinteistöjen ja osakkeiden myynti järjestetään ostopalveluna, ja tarvittaessa huutokaupoilla. Konsernin kiinteistöjen peruskorjausohjelmassa paino on KOY Hakan saneerausohjelmalla.	Luovuttavista kiinteistöistä myydään vähintään 10 %/v.	KOY Hankasalmen Hakan hallitus päätti, että kaksi huonokuntoista taloa puretaan ja saneerausta lähdetään tekemään pääsääntöisesti kuntoarvion mukaisesti
Elinvoimaisuutta yhteistyöllä	Vaikutusten arviointi tulee aidosti osaksi päätöksentekoa ja kunnassa hankitaan vastuullisesti	Yhteistyö Hankasalmelaisten yritysten kanssa. Hankinnoissa otetaan käyttöön yritysvaikutusten arviointimenettely. Sähköisen tarjouskanavan kautta parannetaan yrittäjien mahdollisuutta aktivoitua tuottamaan palveluja kunnalle.	Sähköisessä tarjouskanavassa ilmoitettujen tarjouspyyntöjen määrä.	Vuosikorjausurakat kilpailutettiin Clodiassa 3 kpl Liikehuoneistojen vuokrausaste 90 %
	Liikehuoneistojen ja toimitila vuokrauksen tehostaminen.	Vuokrausasteen parantaminen. Yrityksille sekä yhdistyksille mahdollistaa toimitiloja.	Vuokarausaste	
Sähköisen viestinnän kehittäminen	Kehitetään sähköistä viestintää ja some-markkinointia, viestinnän toimintaresursseja vahvistetaan	Sähköisen tarjouskanavan kautta parannetaan yrittäjien mahdollisuutta aktivoitua tuottamaan palveluja kunnalle.	Sähköisessä tarjouskanavassa ilmoitettujen tarjouspyyntöjen määrä	Tilikaudella pyydettiin tarjoukset vuosikorjauksista Cloudiassa ja siitä tiedotettiin somessa sekä paikallislehdessä, ilmoituksia 2 kpl.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Asuinalueiden viihtyisyyttä ja turvallisuutta ylläpidettiin hoitamalla alueita olemassa olevilla resursseilla. Toimitilojen vuokrausaste oli kohtuullinen kuluneella tilikaudella. Osakehuoneistoihin e ole tehty vuonna 2019 huomattavia/mittavia korjauksia näin ollen niiden tuotto % oli odotettua parempi.

Vastuullista omistajuus oli haastava toteuttaa tässä ajassa, koska kuntien väkiluku on aleneva, kiinteistöjen arvot ovat romahtaneet ja korjausvelka on mittava. Asuntokannan mitoitus on ajalta, jolloin kunnassa oli reilusti yli 6000 asukasta. Tilikaudelle mitoitettuna kunnan asuntokanta on reilut 20 % ylimitoitettu. Asunto-osakkeita oli myynnissä 4 kpl, mutta tarjoukset niistä olivat niin alhaisia, ettei ympäristölautakunta hyväksynyt yhtään niistä.

Kunnan elinvoimaisuutta pyrittiin vahvistamaan julkisilla vuosikorjaustarjouspyynnöillä, joiden huomiota vahvistettiin some- sekä paikallislehti-ilmoituksilla. Sähköinen viestintä koettiin työkaluksi, mitä tullaan käyttämään jatkossakin sen tehokkuuden ja helppouden vuoksi.

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Taloudelliset tavoitteet saavutettiin pääsääntöisesti ja toiminta tiloissa pystyttiin turvaamaan. Talousarviossa oli arvioitu liian pieneksi lämmityksen ja sähkön kulut. Sähkössä ei osattu arvioida mm. energia- ja siirtomaksujen korotuksia riittävälle tasolle.

Terveysaseman väistötilojen todelliset vuokrakulut poikkesivat oleellisesti talousarviosta ja kuluneen vuoden aikana tehtiin määrärahasiirtoja kerran perusturvalautakunnalta ja kerran ympäristölautakunnan sisäisesti konsernille. Väistötilat toivat lisäkustannuksia myös kaluston osalta tilojen jäähdytyksen turvaamiseksi. Konsernin vesikulut olivat talousarviossa liian pienet ja toteuma oli puolitoistakertainen.

Henkilöstö

Henkilöstön määrä (htv1) Konsernin kiinteistöhallinto	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	**1**	1,4		1,4	1,3	-0,1	-7 %
Sijaiset							
Työllistetyt							
Muut määräaikaiset	**0,91**	1		1	1	0	0 %
Oppisopimus							
Yhteensä	**1,91**	**2,4**		**2,4**	**2,3**	**-0,1**	**-4 %**

Henkilöstön määrä (htv1) Kiinteistön hallinta, kunnan kiinteistöt ja asuntotoimi	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	2	1		1	1	0	0 %
Sijaiset		0,1		0,1	0,1	0	0 %
Työllistetyt							
Muut määräaikaiset	0,91					0	0 %
Oppisopimus							
Yhteensä	**2,91**	**1,1**		**1,1**	**1,1**	**0**	**0 %**

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Konsernin kiinteistöhallinto							
Tulot	40	116		116	41	-75	-64,7 %
Menot	165	182		182	145	-37	-20,3 %
Netto	-125	-66		-66	-104	-38	57,6 %
Asuntotoimi							
Tulot	782	764		764	873	109	14,3 %
Menot	982	781		781	926	145	18,6 %
Netto	-200	-17		-17	-53	-36	-211,8 %
Pelastustoimi							
Tulot							
Menot	395	416		416	406	-10	-2,4 %
Netto	-395	-416		-416	-406	10	-2,4 %
Konsernin kiinteistöhallinto yhteensä							
Tulot	822	881		881	914	33	3,7 %
Menot	1 542	1 379		1 379	1 477	98	7,1 %
Netto	-720	-498		-498	-563	-65	13,1 %

Vihertoimi ja jätehuolto

Jätehuollon palveluajatuksena on viihtyisän, turvallisen ja terveellisen ympäristön turvaaminen tuottamalla kunnan lakisääteiset jätehuollon palvelutehtävät.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Jätehuolto				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Kattavat jätehuollon palvelut	Estetään roskaantumista ja asiattomasta jätteiden käsittelystä aiheutuvia terveys- ja viihtyisyyshaittoja.	Kotitalouksien jätehuollon on järjestetty lain mukaisesti ja toimivasti: järjestetyn jätehuollon piirissä on > 98 % kiinteistöistä.	Järjestetyn jätehuollon piirissä olevien kiinteistöjen määrä	Tavoite on toteutunut suunnitelman mukaisesti

Järjestetyn jätehuollon piirissä tai laillisesti sen ulkopuolella oli jätehuollon rekisterin mukaan 99,6 % kiinteistöistä. Päätös liittymisestä Sammakkokangas Oy:n osakkaaksi tehtiin vuoden 2019 aikana. Jätehuollon laskutus ostettiin Sammakkokangas Oy:ltä syksyllä 2019. Muilta osin jätehuollon tehtävät siirtyivät jäteyhtiölle vuoden 2020 alusta alkaen. Siirtyminen edellytti henkilöstöltä merkittävää työpanosta vielä vuonna 2019.

Jätehuolto

- Puutarhurin työpanos oli 32 % ja toimistotyöntekijän työpanos n. 27 %. Toimistotyöntekijä jäi eläkkeelle 1.9.19.
- Jätetiimi kokoontui säännöllisesti. Tiimissä käsiteltiin jätehuollon ajankohtaisia asioita.
- Jätehuollon asiakastietoja päivitettiin ja korjattiin.
- Vaarallistenjätteiden kuntakeräys järjestettiin 24.5. – 25.5.2019 yhdessä Fortum Waste Solutions Oy:n kanssa. Keräykseen osallistui noin 335 asiakasta, kun v. 2018 asiakkaita oli 310. Vaarallisen jätteen kertymä oli noin 19 tn (v 18 noin 17 tn ja v 17 noin 18 tn).
- Kameravalvontaa jatkettiin aluekeräys- ja ekopisteillä.
- Paperikeräys Oy keräsi keräyspaperin.
- Sydän-Suomen Kuljetus Oy huolehti ekopisteiden (19 kpl) ja aluekeräyspisteiden (17 kpl) tyhjennyksestä.
- Ekopisteiden ja aluekeräyspisteiden tyhjennykset kilpailutettiin syksyllä -19.
- Kuitupakkausten, metallin ja lasin keräys toteutettiin 5 ekopisteessä Suomen Pakkauskierrätys Rinki Oy:n toimesta, ja muovia kerätään yhdessä (kirkonkylän) pisteessä. Kunta keräsi lisäksi metallia ja lasia 19 pisteessä.
- Pahvia/ kartonkia kertyi noin 9,5 tn (ei sisällä Rinki Oy:n keräystä).
- Lasia kerättiin hyötykäyttöön noin 16,5 tn.
- Pienmetallia kerättiin hyötykäyttöön 20 tn.
- Puutarhajätettä otettiin vastaan kirkonkylän entisellä jätealueella, ja puutarhajätteelle oli jätelavat asemalla ja Niemisjärvellä ajalla 26.4. – 6.5.19. Näistä kertyi risuja 7 lavallista.
- Romunkeräys järjestettiin yhdessä 4H-yhdistyksen kanssa. Metalliromua kerättiin noin 49 tn (v 18 noin 53 tn, v 17 noin 76 tn, v 16 noin 52 tn ja v 15 noin 55 tn)
- Osallistuttiin koulujen siivouspäivään toukokuussa.

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Talous on toteutunut lähes talousarvion mukaisesti.

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Vihertoimi							
Tulot	161	336		336	163	-173	-51,5 %
Menot	186	103		103	192	89	86,4 %
Netto	-25	233		233	-29	-262	-112,4 %

Henkilöstön määrä (htv1) Vihertoimi	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	0,72	0,72		0,72	0,59	-0,13	-18 %
Sijaiset							
Työllistetyt							
Muut määräaikaiset							
Oppisopimus							
Yhteensä	**0,72**	**0,72**		**0,72**	**0,59**	**-0,13**	**-18 %**

Jätehuoltoratkaisu vaikutti henkilöstöön vuonna 2019

Infrapalvelut

Infrapalveluiden tehtävänä on kunnan maankäytön suunnittelu ja ohjaus, infraverkkojen ylläpito sekä ympäristön hoito. Katujen peruskorjauksia tehtiin investointisuunnitelman mukaisesti. Rantakalliontien ja Näkinniementien peruskorjauksia jatkettiin sekä Kirkkorannantie päällystettiin. Asemalla kunta vuokrasi Keskimaalta Salen vastapäätä, linja-autopysäkin takana, olevan alueen. Alueelle pohjattiin linja-autojen kääntöpaikka ja poistettiin puustoa. Alueen siistimistä jatketaan kesäkaudella 2020.

Infrapalveluiden henkilöstöä työllisti vuoden aikana myös Metsätähden remontti sekä Monitoimitalon, Niemisjärven koulun ja kivikoulun salaojien uusiminen. Myös varikon remontti tehtiin suurelta osin omana työnä. Liikuntapaikkojen hoito- ja kunnostustöitä tehtiin aikaisempien vuosien tapaan.

Puutarhurin työpanos oli 52 % ja kesäaikana puutarhuri osallistui käytännön työtehtäviin. Puistoissa toteutuneet hoitokauden työtunnit olivat noin 5.600 tuntia ja siellä tehtiin yhteensä noin 3,5 henkilötyövuotta. Kesäaikana puistoissa on ollut eripituisissa työsuhteissa 9 henkilöä: tuntipalkkaisia 3, työllistämistuella 3, koululaisia 2, harjoittelijoita 1 ja kuntouttavia 1. Lisäksi Kone- ja miestyötä ostettiin myös yksityisiltä yrittäjiltä. Vuoden lopussa hoidettavia puistoalueita oli noin 19 ha. Kirkonkylän tiealueen viherkaistojen hoitoa jatkettiin. Palveluita tuotettiin myös kiinteistötoimelle, liikuntatoimelle, Hakalle ja Virastotalo Oy:lle. Leikkialueilta ei ole tiedossa yhtään tapaturmaa tai vahinkoa. Turvallisuutta lisääviä toimenpiteitä toteutettiin mm. Yrjönkadun leikkipaikassa ja sinne asennettiin uudet leikkivälineet, ja vaihdettiin turvahiekat. Väinölän leikkialueella näkemäalueita raivattiin ja näin lisättiin leikkipaikan turvallisuutta. Kirkonkylän venevalkamassa, Pääkirjaston ja Niemisjärven nuorisotalon rantanäkymät avattiin. Vieraslajien torjuntaa jatkettiin kunnan omistamilla mailla. Kiinteitä puistonpenkkejä asennettiin mm. uimarannoille ja puistoihin yhteensä 15 kpl.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Infrapalvelut				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Viihtyisä ja osallistava Hankasalmi				
Asuinympäristön viihtyisyys	Hyvin hoidetut viheralueet	Erilaisia puisto- ja viheralueita sekä kunnan kiinteistöjen, että kirkonkylän taajaman tiealueen viherkaistoja, hoidetaan niin että ne lisäävät asukasviihtyvyyttä.	Käyttäjäpalaute alueiden kunnosta.	Alueita hoidettiin talousarvion puitteissa.
	Kevyen liikenteen väylän rakentaminen Asema-Kirkonkylä välille.	Turvallinen kulkuyhteys kevyelle liikenteelle aseman ja kirkonkylän välille	Käyttäjäpalaute alueiden kunnosta.	Kevyen liikenteen rakentaminen käynnistyi elokuussa.
	Tie- ja kevyenliikenteen –väylät pidetään turvallisen liikkumisen edellyttämällä tasolla.	Pyritään varmistamaan liikenneturvallisuus teiden hoidon keinoin	Käyttäjäpalaute alueiden kunnosta.	Saadut palautteet on huomioitu alueiden hoidossa.
Voimaannuttava Hankasalmi				
Kaavoituksella luodaan puitteet	Pienmäen asuinalue rakentuu Niemisjärvelle.	Käynnistetään Pienmäen alueen asemakaavan muutostyö.	Toteutuneet rakennukset kaava-alueella strategiakauden kuluessa, asukasmäärä	Pienmäen alueen asemakaavan muutostyö käynnistettiin.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Strategian mukaisista tavoitteista käynnistettiin vuoden 2019 aikana kevyen liikenteen rakentaminen sekä Pienmäen asuntoalueen asemakaavan muutostyö. Hankkeet etenivät suunnitelmien mukaisesti. Viheralueiden hoitotyötä sekä liikennealueiden saneerausta ja hoitoa tehtiin suunnitelmien ja tarpeen mukaisesti talousarvion puitteissa.

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Toimittiin talousarvion puitteissa.

Henkilöstön määrä (htv1) Infrapalvelut	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	5,4	7,5		7,5	7,5	0	0 %
Sijaiset							
Työllistetyt	2	2		2	1,7	-0,3	
Muut määräaikaiset	2,9	1,5		1,5	1,2	-0,3	0 %
Oppisopimus							
Yhteensä	**10,3**	**11**		**11**	**10,4**	**-0,6**	**-5 %**

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Infrapalvelut, hallinto							
Tulot					2		
Menot	39	38		38	31	-7	-18,4 %
Netto	-39	-38		-38	-29	9	-23,7 %
Puistot							
Tulot	13	41		41	16	-25	-61,0 %
Menot	62	100		100	82	-18	-18,0 %
Netto	-49	-59		-59	-66	-7	11,9 %
Kaavoitus							
Tulot	0	4		4		-4	-100,0 %
Menot	61	68		68	54	-14	-20,6 %
Netto	-61	-64		-64	-54	10	-15,6 %
Hulevesien käsittely							
Tulot	39	38		38	40	2	5,3 %
Menot	11	38		38	13	-25	-65,8 %
Netto	28	0		0	27	27	
Liikennealueet							
Tulot	1				3		
Menot	244	313		313	229	-84	-26,8 %
Netto	-243	-313		-313	-226	87	-27,8 %
Varikko							
Tulot	120	124		124	119	-5	-4,0 %
Menot	218	228		228	223	-5	-2,2 %
Netto	-98	-104		-104	-104	0	0,0 %
Infrapalvelut yhteensä							
Tulot	173	207		207	180	-27	-13,0 %
Menot	635	785		785	632	-153	-19,5 %
Netto	-462	-578		-578	-452	126	-21,8 %

Vesihuoltolaitos – kirjanpidollinen muu taseyksikkö

Vesihuoltolain (681/2014) mukaan kunnan tuli kirjanpidossaan eriyttää vesihuolto muista toiminnoista. Hankasalmen kunnan vesi- ja viemärilaitoksesta on muodostettu kirjanpidollisesti eriytetty taseyksikkö 1.1.2015 alkaen, kunnanvaltuuston päätös 14.12.2015 § 46. Erillisestä toimintayksiköstä tulee laatia tilinpäätöksen yhteydessä toimintakertomus. Kirjanpidollisesti eriytetyn vesihuoltolaitoksen toimintakertomus on sisällytetty ympäristölautakunnan ja koko kunnan toimintakertomukseen. Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on toimittaa asiakkaille laatuvaatimukset täyttävää talousvettä sekä vastaanottaa ja käsitellä jätevettä.

Hankasalmen kunnan vesihuoltolaitoksen toimittamana talousvesi on peräisin kunnan pohjavesilaitokselta. Kunnan verkoston asiakkaiden lisäksi talousvettä johdetaan lisäksi 10 vesiosuuskunnalle. Vuonna 2019 laskutettu talousveden määrä oli n. 152 t m^3 eli noin 416 m^3 vuorokaudessa. Laadultaan talousvesi on hyvää ja se täyttää Sosiaali- ja terveysministeriön laatuvaatimukset. Kunnan vesihuollon asiakkaiden sekä 5 vesiosuuskunnasta syntyvät jätevedet johdetaan puhdistettavaksi kunnan jätevedenpuhdistamolle. Jätevettä laskutettiin vuonna 2019 n. 129 t m^3. Vuonna 2019 vesihuoltolaitoksen toiminnassa tapahtuneet poikkeamat oli vesivuodot kirkonkylän ja Niemisjärven alueilla sekä muutamia pienempiä

vesivuotoja. Lisäksi Niemisjärven pohjassa sijaitseva vesiputki nousi osittain pintaan.

Vuonna 2019 vesilaitoksella, vedenottamolla, jäteveden puhdistamolla, pumppaamoilla ja vesihuoltoverkossa tehtiin korjaus-, ylläpito- ja saneeraustoimenpiteitä, mm. Tervaniemen vedenottamon tarpeettomat kaivot poistettiin ja käyttöön jäävä porakaivo kunnostettiin ja huollettiin. Tervaniemen alavesisäiliö huollettiin ja puhdistettiin sekä hidassuodatuslaitoksen seinustoja tiivistettiin. Mikonlammelle hankittiin uusi UV-laite. Terveysaseman tontilla siirrettiin putkilinjoja tulevan rakennusmassan tieltä pois. Jätevedenpuhdistamolla tehtiin muutoksia altaisiin. Asemalla sijaitseva Tarhakadun pumppaamo saneerattiin sekä uusittiin pumppuja myös muihin pumppaamoihin. Vesihuoltolaitoksen valvomon tietokoneet uusittiin leasingkoneilla sekä valvomon ohjelmistot päivitettiin.

Tervaniemen vedenottamon käyttöönoton valmistelu jatkui koko vuoden ajan. Loppuvuodesta Tervaniemestä otettiin näytteet, joiden valmistuminen kesti useamman kuukauden, joten vedenottoa Tervaniemestä ei pystytty vielä aloittamaan vuoden 2019 aikana. Vesihuollon perusmaksujen korotuksia käsiteltiin syksyn kokouksissa ja maksujen korotukset astuvat voimaan 1.3.2020.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Toimiva vesihuolto	Toimiva vesihuolto	Pyritään turvaamaan vesihuollon toimintavarmuus kaikissa tilanteissa	Häiriöprosentti	Muutamia paikallisia vesikatkoja, < 5 kpl.

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Vuoden 2019 aikana tapahtui kaksi suurempaa vesivuotoa. Niemisjärvellä sähkökaapeleiden suuntoporausten yhteydessä osuttiin vesiputkeen ja Kirkonkylällä oli verkossa iso vuoto, jonka paikallistamiseen meni useampi päivä. Molemmat tapaukset aiheuttivat alle puolen vuorokauden vesikatkot lähialueillaan.

Niemisjärvessä sijaitsevan vesiputken pintaan nouseminen aiheutti vaaratilanteen järvellä liikkuville ja mikäli se olisi rikkoutunut, seuraukset kunnan vesihuollolle olisivat voineet olla merkittäviä.

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Vesilaitoksen osalta toimittiin talousarvion puiteissa eikä ylityksiä tullut. Viemärilaitoksen osalta kuluja syntyi vuoden aikana arvioitua enemmän. Jätevedenpumppaamoilla rikkoutui useampi pumppu eikä talousarviossa oltu osattu varautua pumppujen korjauksiin ja usean uuden pumpun hankintaan. Viemärilaitoksen osalta merkittäviä ylityksiä tuli laitteistojen huoltokuluissa. Talousarviosta oli jäänyt huomioimatta vuosittaisia huoltokuluja ja lisäksi yksi n. 12 000 euron suuruinen, vuodelle 2018 kuulunut huoltolasku kirjautui vuodelle 2019. Henkilöstökuluissa oli myös ylityksiä talousarvioon verrattuna, koska talousarviosta oli jäänyt huomioimatta mm. päivystyksien aiheuttamat palkkakustannukset. Talousarvion laadintavaiheessaa ei ollut tietoa sähkön hintaan tulevista korotuksista, joten tästä syystä tuli sähkönkin osalta ylitystä verrattuna arvioon.

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Vesilaitos							
Tulot	294	295		295	302	7	2,4 %
Menot	162	157		157	171	14	8,9 %
Netto	132	138		138	131	-7	-5,1 %
Viemärilaitos							
Tulot	465	471		471	477	6	1,3 %
Menot	368	364		364	416	52	14,3 %
Netto	97	107		107	61	-46	-43,0 %
Vesihuoltolaitos yhteensä							
Tulot	759	766		766	779	13	1,7 %
Menot	530	521		521	587	66	12,7 %
Netto	229	245		245	192	-53	-21,6 %
Poistot	252	256		256	253	-3	-1,2 %

Vesihuoltolaitos (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Toimintatulot	759	766		766	779	13	2 %
Toimintamenot	-530	-521		-521	-588	-67	13 %
Toimintakate	**229**	**245**		**245**	**191**	-54	-22 %
Rahoitustulot ja -menot	**-53**	**-48**		**-48**	**-46**	2	-4 %
Korkotulot (sisäiset)							
Muut rahoitustulot ja -menot	-34	-29		-29	-27	2	-7 %
Korkomenot (sisäiset)							
Korvaus peruspääomasta	-19	-19		-19	-19	0	0 %
Muut rahoitusmenot							
Vuosikate	**176**	**197**		**197**	**145**	-52	-26 %
Poistot ja arvonalentumiset	252	253		253	253	0	0 %
Satunnaiset tulot ja -menot							
Tilikauden tulos	**-76**	**-56**		**-56**	**-108**	-52	-93 %

Vesihuoltolaitoksen tilinpäätöstiedot löytyvät luvusta 5 Eriytetyt tilinpäätökset.

Henkilöstö

Henkilöstön määrä (htv1) Vesihuoltolaitos	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	2,1	2,7		2,7	2,7	0	0 %
Sijaiset							
Työllistetyt							
Muut määräaikaiset							
Oppisopimus							
Yhteensä	**2,1**	**2,7**		**2,7**	**2,7**	**0**	**0 %**

Rakennus- ja valvontalautakunta

RAKENNUS- JA VALVONTALAUTAKUNTA (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Myyntituotot	5	2		2	14	12	600,0 %
Maksutuotot	29	34		34	47	13	38,2 %
Tuet ja Avustukset	3						
Muut toimintatuotot							
TOIMINTATUOTOT	**37**	**36**		**36**	**61**	25	69,4 %
Henkilöstökulut	143	144		144	128	-16	-11,1 %
Palvelujen ostot	61	43		43	32	-11	-25,6 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	5	9		9	4	-5	-55,6 %
Avustukset							
Muut toimintakulut	10	9		9	12	3	33,3 %
TOIMINTAKULUT	**219**	**205**		**205**	**176**	-29	-14,1 %
TOIMINTAKATE	**-182**	**-169**		**-169**	**-115**	54	-32,0 %
Poistot							

Ympäristönsuojelutoimen tehtävänä on ympäristönsuojelun valvomiseksi ja edistämiseksi huolehtia laissa ja muissa säännöksissä määrätyistä tehtävistä, ympäristönsuojelun kehittämisestä, ympäristön tilan seurannasta sekä neuvonnasta ja tiedottamisesta.

Rakennusvalvonnan tehtävänä on valvoa rakennustoimintaa kunnan alueella yleisen edun kannalta ja huolehtia, että rakentamisessa noudatetaan, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL) tai sen nojalla säädetään tai määrätään.

Rakennusvalvonnan tavoitteena on edistää hyvää rakennustapaa ja huolehtia siitä, että rakennettu ympäristö toteutetaan ja ylläpidetään turvallisena, terveellisenä ja viihtyisänä voimassa olevia määräyksiä ja kunnan asettamia tavoitteita noudattaen. Neuvonnan, ohjauksen, lupakäsittelyn sekä valvonnan avulla edistetään turvallista, terveellistä ja ympäristöön sopeutuvaa rakentamista ja ylläpitää rakennetun ympäristön hyvää laatua.

Ympäristönsuojelu

Ympäristönsuojelun toimialan keskeisiä lakisääteisiä tehtäviä ovat ympäristönsuojelulain ja maa-aineslain toimeenpano. Lupahakemukset, rekisteröinnit ja ilmoitukset käsitellään asianmukaisesti ja asiakasta palvellen. Ympäristönsuojelun valvonnan painopiste on valvontaohjelman mukaisessa toiminnassa. Ympäristönsuojelun taksa ja maa-ainestaksa pyritään uudistamaan. Uusi tietojärjestelmä otetaan käyttöön. Kehittämistehtävistä vesistöjen ja luontoretkeilykohteiden hoito ovat toiminnan painopisteitä: Osallistutaan vesistöjen hoitoon järvien ja lampien hoitoluokitusta soveltaen. Keskisenlammen luontopolku kunnostetaan.

Rakennusvalvonta

Rakentamisen laatua parannetaan, neuvontaa ja ennakoivaa laadunohjausta lisätään ja keskeneräisiä rakennushankkeita saatetaan ajan tasalle resurssien puitteissa. Sähköistä asiointipalvelua hyödynnetään rakennetun ympäristön lupa-asioinnissa. Rakennusvalvonnan alueellisen yhteistyön mahdollisuuksia/ vaihtoehtoja selvitetään Ympäristöministeriön ja Kuntaliiton tavoitteiden mukaisesti.

Kunnan strategian mukaiset tavoitteet

Ympäristönsuojelu ja rakennusvalvonta				
Keskeinen toiminto	Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Viihtyisä asuinympäristö	Yksityisten huonokuntoiset ja/tai käytöstä poistetut kiinteistöt/rakennelmat puretaan tai kunnostetaan. Puhtaat vesistöt turvataan. Luonnon erityispiirteiden ja kiinnostavien luonto- ja kulttuuriympäristökohteiden vetovoima säilytetään ja hyödynnetään.	Erityisesti taajamien huonokuntoiset ja/tai käytöstä poistetut kiinteistöt/ rakennelmat puretaan tai kunnostetaan. Tämä edellyttää yhteistyötä kohteiden omistajien kanssa. Kohteet kartoitetaan ja priorisoidaan rakennus- ja valvontalautakunnan kanssa. Vesistöjen kuormitusta rajoitetaan lupa- ja valvontamenettelyiden kautta. Osallistutaan vesistöjen hoitoon Järvien ja lampien hoitoluokitusta soveltaen. Merkittävimpien vesistöjen kemiallisen tilan seuranta joka 2. vuosi, tavoitteena parantuva suuntaus 10 vuoden aikavälillä. Seuraava analyysi laaditaan vuonna 2020.	Purettujen rakennusten määrä Päätösten ja valvontojen määrä hoitotoimenpiteiden määrä.	Katselmus järjestetään vuonna 2020 rakennus- ja valvontalautakunnan kanssa. Ympäristönsuojelu-sihteeri antaa lausunnot jätevesien käsittely-suunnitelmista rakennus- ja toimenpidelupa-käsittelyn yhteydessä. 2019 ei vesistöjen kemiallisen tilan seurantaa. Leväseuranta kesäkaudella.
Ympäristönsuojelu ja rakennusvalvonta	Luontoretkeilykohteita kehitetään ja ylläpidetään.	Turvalliset ja hyvät luontopolut	Hyvässä kunnossa olevien luontopolkujen km-määrä	Kovalanmäen ja Lyötinmäen polut on tarkastettu keväällä. Keskisenlammen polun kunnostus on käynnissä.
Joustava lupakäsittely	Asiakaslähtöisyys lupakäsittelyssä. Rakennuslupakäsittely alle 2 kuukautta.	Yritysten ja muiden toimijoiden rakennus-, ympäristö- ja muut lupahakemukset ja ilmoitukset käsitellään asianmukaisesti ja mahdollisimman nopeasti. Neuvotaan aktiivisesti toiminnanharjoittajia.	Lupien käsittelyyn kulunut aika	Rakennuslupakäsittely alle kaksi kuukautta

Arvio strategian mukaisten tavoitteiden toteutumisesta

Ympäristönsuojelu

- Ympäristönsuojelun taksa uudistettiin.
- Ympäristönsuojelulaki: lupapäätökset 1 kpl, lupien siirrot 2 kpl, lupien rauettamiset 6 kpl, rekisteröinnit 1 kpl, ilmoituspäätökset 115a § 1 kpl, ilmoituspäätökset 118 § 6 kpl
- Maa-aineslaki: lupien siirrot 3 kpl, tarkastukset 11 aluetta
- Maastoliikennelaki: lupapäätökset 1 kpl
- Lausunnot mm. jätevesisuunnitelmista 16 kpl
- Jätevesipoikkeusten valmistelu 3 kpl
- Päätökset jätemaksumuistutuksista ja -anomuksista tai liittämisestä Hankasalmen jätehuoltoon 6 kpl
- Aluehallintoviraston päätös Kuuhankaveden säännöstelyn muuttamisesta sai lainvoiman.
- Luontoretkeilykohteiden hoito ostettiin Infrapalveluilta. Keskisenlammen luontopolun kunnostus käynnistettiin.
- Jätehuollon tehtävien siirto Sammakkokangas Oy:lle työllisti loppuvuodesta.

Rakennusvalvonta

Asetettujen toiminnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi on lupakäsittelyyn kiinnitetty enemmän huomiota ja tarkennettu sitä tarvittaessa lakiin ja määräyksiin pohjautuviin lupaehdoin, millä on edistetty oikeaa ja hyvää rakennustapaa ja rakentamisen laadun parantamista ja korostettu samalla rakennushankkeeseen ryhtyvän lain määrittelemää huolehtimisvelvollisuutta.

Rakentamiseen liittyvää viranomaisneuvontaa on pyritty lisäämään ja tuomaan esille sen merkitys rakennushankkeissa. Viranomaisvalvonnan/-neuvonnan tarkoituksena on ennalta ehkäistä rakennusvirheitä sekä tukea käytäntöjä, joilla edistetään hyvää rakennustapaa.Toimintavuoden aikana on rakentaminen kunnassa ollut varsin vilkasta, huomioiden myös isojen julkisten rakennushankkeiden lupakäsittely ja niihin käytetty aika ja laillisuus.

- MRL:n mukaisia poikkeamislupahakemuksia valmisteltiin 5 kpl.
- Valmistuneille rakennushankkeille, alle viisi vuotta vanhoille, ja myös vanhemmille rakennushankkeille loppukatselmuksia pidettiin 60 kpl; kaikkia viranomaiskatselmuksia rakennushankkeille pidettiin yhteensä 102 kpl
- Maankäyttö ja rakennuslain mukaisella lupamenettelyllä käsiteltiin rakennus-, toimenpide-, purkamis-, ja maisematyölupia yhteensä 120 kpl; joista uusia asuinrakennuksia oli 2 kpl, ja käyttötarkoituksen muutoksella asuinrakennukseksi 5 kpl, kaikki muu oli maatalouteen ja loma-asumiseen liittyvää rakentamista, sekä julkisiin isoihin rakennushankkeisiin ja teollisuuteen liittyvää rakentamista, sekä asumiseen liittyvät talousrakennukset ja jätevesijärjestelmän uusimiset, sekä maalämpöjärjestelmät.
- MRL:n mukaisia rakentamiseen kohdistuvia toimenpideilmoituksia käsiteltiin 32 kpl. Selvitettiin mahdollisuuksia tehdä viranomaispalveluissa yhteistyötä lähikuntien kanssa, paikallista virkavastuuta poistamatta. Työ jatkuu.

Henkilöstö

Henkilöstön määrä (htv1) Rakennus- ja valvontalautakunta	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP	%
Vakituiset	2,4	2,6		2,6	2,5	-0,1	-4 %
Sijaiset							
Työllistetyt							
Muut määräaikaiset	0,2						
Oppisopimus							
Yhteensä	**2,6**	**2,6**		**2,6**	**2,5**	**-0,1**	**-4 %**

Taloudellisten tavoitteiden ja talousarvion toteutuminen

Toimittiin talousarvion puitteissa. Henkilöstö väheni vuoden aikana. Rakennusvalvonnalle kertyi tuloja ennakoitua enemmän suurten rakennushankkeiden myötä.

Taloudelliset tavoitteet Rakennus- ja valvontalautakunta	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Palvelun nettokustannukset €/asukas /4875		36		36	24	12	33 %

Käyttötalouden tulot ja menot (1 000 euroa)	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA 2019 muutokset	TA 2019	TP 2019	Poikkeama TA-TP euroa	%
Rakennus- ja valvontalautakunta							
Tulot							
Menot	4	5		5	4	-1	-20,0 %
Netto	-4	-5		-5	-4	1	-20,0 %
Ympäristönsuojelu							
Tulot	8	5		5	5	0	0,0 %
Menot	94	84		84	68	-16	-19,0 %
Netto	-86	-79		-79	-63	16	-20,3 %
Rakennustarkastus							
Tulot	29	31		31	56	25	80,6 %
Menot	121	116		116	105	-11	-9,5 %
Netto	-92	-85		-85	-49	36	-42,4 %
Rakennus- ja valvontalautakunta yhteensä							
Tulot	37	36		36	61	25	69,4 %
Menot	219	205		205	177	-28	-13,7 %
Netto	-182	-169		-169	-116	53	-31,4 %

2.3 Määrärahojen ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

2.3.1 Käyttötalouden toteutuminen

KUNNAN KÄYTTÖTALOUS ulkoiset ja sisäiset tuotot ja kulut	**TP 2018**	**Alkuperäinen TA 2019**	**TA-Muutokset 2019**	**TA 2019**	**TP 2019**	**Poikkeama**
1000 euroa						
Toimintatuotot	**10 437**	**8 525**		**8 525**	**8 768**	**243**
Myyntituotot	3 967	3 594		3 594	3 755	161
Maksutuotot	1 885	1 710		1 710	1 719	9
Tuet ja avustukset	729	480		480	693	213
Muut toimintatuotot	3 856	2 741		2 741	2 601	-140
Toimintakulut	**-42 794**	**-41 155**	**-1 150**	**-42 305**	**-42 627**	**-322**
Henkilöstökulut	-15 779	-14 926	-700	-15 626	-15 590	36
Palvelujen ostot	-20 995	-20 748	-200	-20 948	-21 098	-150
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 292	-1 881		-1 881	-2 013	-132
Avustukset	-1 660	-1 707	-50	-1 757	-1 595	162
Muut toimintakulut	-2 068	-1 893	-200	-2 093	-2 331	-238
Toimintakate	**-32 357**	**-32 630**	**-1 150**	**-33 780**	**-33 859**	**-79**
Poistot	1 661	1 652		1 652	1 654	2

2.3.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Ulkoiset ja sisäiset tulot ja menot 1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma 2019	Poikkeama TA-TP	Poikkeama %
Toimintatuotot	**8 525**		**8 525**	**8 768**	**243**	**2,9**
Myyntituotot	3 594		3 594	3 755	161	4,5
Maksutuotot	1 710		1 710	1 719	9	0,5
Tuet ja avustukset	480		480	693	213	44,4
Muut toimintatuotot	2 741		2 741	2 601	-140	-5,1
Toimintakulut	**41 155**	**1 150**	**42 305**	**42 627**	**322**	**0,8**
Henkilöstökulut	14 926	700	15 626	15 590	-36	-0,2
Palkat ja palkkiot	11 832	651	12 483	12 415	-68	-0,5
Henkilösivukulut	3 094	49	3 143	3 175	32	1,0
Eläkekulut	2 645	43	2 688	2 767	79	2,9
Muut henkilösivukulut	449	6	455	408	-47	-10,3
Palvelujen ostot	20 748	200	20 948	21 098	150	0,7
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 881		1 881	2 013	132	7,0
Avustukset	1 707	50	1 757	1 595	-162	-9,2
Muut toimintakulut	1 893	200	2 093	2 331	238	11,4
Toimintakate	**-32 630**	**-1 150**	**-33 780**	**-33 859**	**-79**	**0,2**
Verotulot	15 720		15 720	15 412	-308	-2,0
Valtionosuudet	18 181		18 181	18 486	305	1,7
Rahoitustuotot ja -kulut	0		0	115	115	
Korkotuotot	0		0	0	0	
Muut rahoitustuotot	81		81	195	114	140,7
Korkokulut	61		61	61	0	0,0
Muut rahoituskulut	20		20	19	-1	-5,0
Vuosikate	**1 271**	**-1 150**	**121**	**154**	**33**	**27,3**
Poistot ja arvonalentumiset	1 652		1 652	1 654	2	0,1
Tilikauden tulos	**-381**	**-1 150**	**-1 531**	**-1 500**	**31**	**-2,0**
Poistoeron lisäys (-) vähennys (+)	24		24	22	-2	-8,6
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	**-357**	**-1 150**	**-1 507**	**-1 478**	**29**	**-1,9**

Verotulot ja valtionosuudet

Verotulot 1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Toteuma %
Kunnan tulovero	13 450		13 450	13 140	-310	97,7
Osuus yhteisöveron tuotosta	970		970	949	-21	97,8
Kiinteistövero	1 300		1 300	1 323	23	101,8
Yhteensä	**15 720**		**15 720**	**15 412**	**-308**	98,0

Valtionosuudet 1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Toteuma %
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus valtionosuus	12 909		12 909	13 100	191	101,5
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	5 349		5 349	5 349	0	100,0
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-77		-77	37	114	-48,1
Yhteensä	**18 181**		**18 181**	**18 486**	**305**	101,7

Verotulot ja valtionosuudet 1000 euroa	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verotulot								
Kunnan tulovero	12 147	12 462	13 233	13 209	13 534	13 141	12 406	13 140
Osuus yhteisöveron tuotosta	621	695	700	790	708	854	873	949
Kiinteistövero	1 016	1 057	1 160	1 330	1 333	1 308	1 307	1 323
	13 784	**14 214**	**15 093**	**15 329**	**15 575**	**15 304**	**14 586**	**15 412**
Valtionosuudet								
- peruspalvelujen valtionosuus	12 972	13 249	13 231	13 547	14 577	13 746	13 481	13 100
- verotuloihin perustuva valt.os.tasaus	4 760	5 056	5 082	5 293	5 541	5 410	5 424	5 349
- järjestelmämuutoksen tasaus	158	158	161					
- opetus- ja kulttuuritoimen muut	-662	-642	-588	-324	-225	-29	-93	37
	17 228	**17 821**	**17 886**	**18 516**	**19 893**	**19 127**	**18 812**	**18 486**
Yhteensä	**31 012**	**32 035**	**32 979**	**33 845**	**35 468**	**34 430**	**33 398**	**33 898**

Tuloveron määäräytymisen perusteet	Tuloveroprosentti %	Verotettava tulo 1000 euroa	Muutos %
2012	20,5	59 010	
2013	20,5	61 001	3,4
2014	22	61 156	0,3
2015	22	61 138	0,0
2016	22	60 551	-1,0
2017	22	57 912	-4,4
2018	22	58 869	1,7
2019 (Arvio)	22	59 607	1,3

2.3.3 Investointien toteutuminen

Investointiraja 8.000 euroa (arvonlisäveroton). Sitovuustaso valtuustoon nähden: rakennukset ja rakennelmat sekä liikenneväylät hankekohtainen ja muut investoinnit hankkeiden kokonaiskustannus lautakuntakohtaisesti.

Valmiusaste: V= valmis, K=kesken, E= ei tot, KÄYT=kirjattu käyttötalouden kuluksi

	Valmiusaste	Kokonaiskustannus-arvio	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio yhteensä	**Toteuma TP 2019**	TA - TOT 2019
Investointiosa Hankasalmen kunta, nettomenot			**-1 468 000**	**-315 000**	**-1 783 000**	**-2 170 467**	**387 467**
Tulot			760 000	0	760 000	0	760 000
Menot			-2 228 000	-315 000	-2 543 000	-2 170 467	-372 533
Maa- ja vesialueet, nettomenot			**0**	**0**	**0**	**-4 000**	**4 000**
Maa- ja vesialueet, tulot			40 000	0	40 000		40 000
Maa- ja vesialueet, menot			-40 000	0	-40 000	-4 000	-36 000
Muut talonrakennukset, nettomenot yhteensä			**-282 000**	**-295 000**	**-577 000**	**-853 974**	**276 974**
Sisäilmatutkimukset ja akuutit korjausto	K	-120 000	-20 000	0	-20 000	-76 004	56 004
Kivikoulun sala- ja hulevesiojitus	V	-40 000		-40 000	-40 000	-21 675	-18 325
Metsätähden ovien ja lukitusjärjestelmän vaihto	E	-10 000	-10 000	0	-10 000	0	-10 000
Terveysaseman jäähdytyskoneen uusiminen	E	-22 000	-22 000	0	-22 000		-22 000
Aseman koulun liikuntasalin kunnostus	V	-15 000	-15 000	0	-15 000	-6 167	-8 833
Kirjaston rakenteelliset korjaukset	E	-20 000	-10 000	0	-10 000		-10 000
Metsätähden päiväkodin laajennus	K	-250 000	-150 000	-150 000	-300 000	-613 311	313 311
Huoltomontun kunnostus	K	-15 000	-15 000	-40 000	-55 000	-51 704	-3 296
Sosiaalitilojen perusparannus	K	-60 000	-40 000	0	-40 000	-37 792	-2 208
Monitoimitalon salaojituksen kunnostamin	V	-65 000		-65 000	-65 000	-47 320	-17 680
Kiinteät rakenteet ja laitteet, nettomenot yhteensä			**-1 059 000**	**0**	**-1 059 000**	**-1 314 481**	**255 481**
Kaavateiden perusparannus (vuotuinen)	E	-55 000	-10 000	0	-10 000		-10 000
Kaavateiden päällysteiden uusiminen	E	-50 000	-15 000	0	-15 000		-15 000
Katuvalaist. saneerausohjelma	V	-35 000	-15 000	0	-15 000	-5 458	-9 542
Näkinniementien peruskorjaus	K	-70 000	-50 000	0	-50 000	-47 487	-2 513
Rantakalliontien peruskorjaus	K	-70 000	-40 000	0	-40 000	-34 089	-5 911
Kirkkorannantie (250 m)	V	-190 000	-50 000	0	-50 000	-50 381	381
Kk-Aseman kevyen liikenteen väylä, nettomenot	K	-538 000	-500 000	0	-500 000	-989 314	489 314
Kk-Aseman kevyen liikenteen väylä, tulot	K	500 000	500 000	0	500 000		500 000
Kk-Aseman kevyen liikenteen väylä, menot	K	-1 038 000	-1 000 000	0	-1 000 000	-989 314	-10 686
Aseman bussipysäkit	V	-30 000	-30 000	0	-30 000	-29 438	-562
Keskisenlammen luontopolun kunnostus	K	-36 000	-36 000	0	-36 000	-34 950	-1 050
Aseman viheralueet, leikkialueen laajent	V	-20 000	-10 000	0	-10 000	-10 380	380
Puistot ja leikkialueet	V	-30 000	-15 000	0	-15 000	-4 954	-10 046
Puistokalusteiden ja leikkiväl. uusimin	V	-30 000	-10 000	0	-10 000	-5 642	-4 358
Latupohjien perusparannus	V	-50 000	-10 000	0	-10 000	-11 506	1 506
Kirkonkylän tekonurmi, nettokulut	E	-500 000	-150 000	0	-150 000	0	-150 000
Kirkonkylän tekonurmi, tulot	E	150 000	150 000	0	150 000		150 000
Kirkonkylän tekonurmi, menot	E	-300 000	-300 000	0	-300 000	0	-300 000
Kameravalvonnan ajanmukaistaminen	K	-55 000	-8 000	0	-8 000	-3 673	-4 327
Taulukehikot	E	-20 000	-20 000	0	-20 000		-20 000
Vesihuoltolaitoksen kiinteät rakenteet, nettomenot yhteensä			**-90 000**	**0**	**-90 000**	**-87 210**	**-2 790**
Talojohdot ja uudet linjat	K	-75 000	-15 000	0	-15 000	-5 661	-9 339
KK/As viemäriverkosto, vuotovesien vähen	V	-200 000	-39 000	0	-39 000	-48 491	9 491
Tervaniementien vedenottamon käyttöönott	V	-8 000	-8 000	0	-8 000	-12 290	4 290
Mikonlammen vedenkäsittelylaitoksen lait	V	-10 000	-10 000	0	-10 000	-8 421	-1 579
Viemäripumppujen uusiminen	V	-78 000	-18 000	0	-18 000	-12 347	-5 653
Koneet ja kalusto/irtain omaisuus, nettomenot yhteensä			**-197 000**	**0**	**-197 000**	**-137 302**	**-59 698**
Aktiivilaitteet ja mittarit kunnan valok	E	-15 000	-15 000	0	-15 000		-15 000
Levy- ja palvelinjärjestelmän uusiminen	K	-20 000	-20 000	0	-20 000	-20 000	0
Hoitajakutsujärjestelmän uusinta palvelu	Käyt	-30 000	-30 000	0	-30 000	-2 528	-27 472
Lukion ykkösille kannettavat tietokoneet	V	-	-18 000	-8 000	-26 000	-24 334	-1 666
Aseman koulun tvt-laitteet	V	-8 000	-8 000	0	-8 000	-7 288	-712
Kansalaisopiston atk-laitteet ja kaluste	E	-8 000	-8 000	8 000	0		0
Kirjastoautomaatio, laite- ja kalustohan	K	-68 000	-20 000	0	-20 000	-7 495	-12 505
Liikuntavälineitä kentille ja monit.talo	V	-	-15 000	0	-15 000	-15 000	0
Suunnistuskartat	V	-	-8 000	0	-8 000	-7 999	-1
Sähköinen nippuleikkuri ja liimasidontak	V	-10 000	-10 000	0	-10 000	-9 747	-253
Metsätähden lisäosan kalustehankinnat	V	-10 000	-10 000	0	-10 000	-10 000	0
Konekeskuksen kalustohankinnat	V	-15 000	-15 000	0	-15 000	-14 282	-718
Ruokapalvelun kalustohankinnat	V	-10 000	-10 000	0	-10 000	-9 996	-4
Kiinteistönhoidon konehankinnat	V	-10 000	-10 000	0	-10 000	-8 633	-1 367
Asunto-osakkeet, myyntitulot	**E**	**70 000**	**70 000**	**0**	**70 000**		**70 000**

2.3.4 Rahoitusosan toteutuminen

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma 2019	Poikkeama TA-TP	Poikkeama %
Toiminta ja investoinnit						
Toiminnan rahavirta	**1 021**		**-129**	**181**	**310**	**-240**
Vuosikate	1 271	-1 150	121	154	33	27
Satunnaiset erät						
Tulorahoituksen korjauserät	-250		-250	27	277	-111
Investointien rahavirta	**-818**		**-1 028**	**-2 148**	**-1 120**	**109**
Investointimenot	-1 578	-210	-1 788	-2 173	-385	22
Rahoitusosuudet investointimenoihin	650		650	0	-650	-100
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	110		110	25	-85	-77
Toiminnan ja investointien rahavirta	**203**		**-1 157**	**-1 967**	**-810**	**70**
Rahoitustoiminta						
Antolainauksen muutokset	**0**		**0**	**-57**	**-57**	**0**
Antolainasaamisten lisäykset muille				-57	-57	
Antolainasaamisten vähennykset muilta						
Lainakannan muutokset	**-2 726**		**-2 726**	**1 274**	**4 000**	**-147**
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 000		4 000	4 000	0	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-726		-726	-726	0	0
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-6 000		-6 000	-2 000	4 000	-67
Oman pääoman muutokset						
Vaikutus maksuvalmiuteen	**-2 523**		**-3 883**	**-750**	**3 133**	**-81**

2.3.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

YHTEENVETO VALTUUSTON HYVÄKSYMIEN MÄÄRÄRAHOJEN JA MENOARVIOIDEN TOTEUTUMISESTA

1000 euroa	Sito-	**Määrärahat**						**Tuloarviot**					
N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio	vuus	Alkup.	TA	TA	Toteuma	Poik-	Poik-	Alkup.	TA	TA	Toteuma	Poik-	Poik-
B = bruttomääräraha/-tuloarvio	N	talous-	muutok-	muut.	2019	keama	keama	talous-	muutok-	muut.	2019	keama	keama
	B	arvio	set	jälkeen			%	arvio	set	jälkeen			%
KÄYTTÖTALOUSOSA													
Keskusvaalilautakunta	N	41		41	28	-13	-31,7	27		27	17	-10	-37,0
Tarkastuslautakunta	N	27		27	22	-5	-18,5						
Kunnanhallitus	N	2 562		2 562	2 497	-65	-2,5	423		423	432	9	2,1
Perusturvalautakunta	N	23 402	950	24 352	24 544	192	0,8	1 752		1 752	1 931	179	10,2
Sivistyslautakunta	N	9 693		9 693	9 853	160	1,7	793		793	1 011	218	27,5
Ympäristölautakunta,													
ilman vesihuoltolaitosta	N	4 704	200	4 904	4 919	15	0,3	4 728		4 728	4 537	-191	-4,0
Ympäristölautakunta, vesihuoltolaitos	N	521		521	587	66	12,7	766		766	779	13	1,7
Rakennus- ja valvontalautakunta	N	205		205	177	-28	-13,7	36		36	61	25	69,4
TOIMINTAKATE	**N**	**41 155**	**1 150**	**42 305**	**42 627**	**322**	**-51**	**8 525**	**0**	**8 525**	**8 768**	**243**	**70**
TULOSLASKELMAOSA													
Verotulot	B							15 720		15 720	15 412	-308	-2,0
Valtionosuudet	B							18 181		18 181	18 486	305	1,7
Korkotulot	B												
Muut rahoitustulot	B							81		81	195	114	140,7
Korkomenot	B	61		61	61	0	0,0						
Muut rahoitusmenot	B	20		20	19	-1	-5,0						
Satunnaiset erät	B												
YHTEENSÄ	**N**	**41 236**	**1 150**	**42 386**	**42 707**	**321**	**-56**	**42 507**	**0**	**42 507**	**42 861**	**354**	**210,4**
INVESTOINTIOSA YHTEENSÄ	**B**	**1 578**	**210**	**1 788**	**2 173**	**385**	**21,5**	**650**	**0**	**650**	**0**	**-650**	**-100,0**
RAHOITUSOSA													
Antolainauksen muutokset													
Antolainasaamisten lisäykset	B				57	57							
Antolainasaamisten vähennykset	B												
Lainakannan muutokset													
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B							4 000		4 000	4 000	0	0,0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	726		726	726	0	0,0						
Lyhytaikaisten lainojen muutos	N	6 000		6 000	2 000	-4 000	-66,7						
Oman pääoman muutokset	B												
Vaikutus maksuvalmiuteen		2 523	1 360	3 883	750	-3 133	-80,7						
RAHOITUSOSA YHTEENSÄ	**B**	**9 249**	**1 360**	**10 609**	**3 533**	**-7 076**	**-147**	**4 000**	**0**	**4 000**	**4 000**	**0**	**0**
YHTEENSÄ		**52 063**	**2 720**	**54 783**	**48 413**	**-6 370**	**-12**	**47 157**	**0**	**47 157**	**46 861**	**-296**	**-1**

YHTEENVETO VALTUUSTON HYVÄKSYMIEN NETTOMÄÄRÄRAHOJEN TOTEUTUMISESTA

1000 euroa	Sito-	**Nettomäärärahat**					
N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio	vuus	Alkup.	TA	TA	Toteuma	Poik-	Poik-
B = bruttomääräraha/-tuloarvio	N	talous-	muutok-	muut.	2019	keama	keama
	B	arvio	set	jälkeen			%
KÄYTTÖTALOUSOSA							
Keskusvaalilautakunta	N	-14		-14	-11	3	-21,4
Tarkastuslautakunta	N	-27		-27	-22	5	-18,5
Kunnanhallitus	N	-2 139		-2 139	-2 065	74	-3,5
Perusturvalautakunta	N	-21 650		-22 600	-22 613	-13	0,1
Sivistyslautakunta	N	-8 900		-8 900	-8 842	58	-0,7
Ympäristölautakunta,							
ilman vesihuoltolaitosta	N	24		-176	-382	-206	117,0
Ympäristölautakunta, vesihuoltolaitos	N	245		245	192	-53	-21,6
Rakennus- ja valvontalautakunta	N	-169		-169	-116	53	-31,4
TOIMINTAKATE	**N**	**-32 630**	**0**	**-33 780**	**-33 859**	**-79**	**20**
TULOSLASKELMAOSA							
Verotulot	B	15 720		15 720	15 412	-308	-2,0
Valtionosuudet	B	18 181		18 181	18 486	305	1,7
Korkotulot	B						
Muut rahoitustulot	B	81		81	195	114	140,7
Korkomenot	B	-61		-61	-61	0	0,0
Muut rahoitusmenot	B	-20		-20	-19	1	-5,0
Satunnaiset erät	B						
YHTEENSÄ	**N**	**1 271**	**0**	**121**	**154**	**33**	**156**
INVESTOINTIOSA YHTEENSÄ	**B**	**-928**	**210**	**-1 138**	**-2 173**	**-1 035**	**91**
RAHOITUSOSA							
Antolainauksen muutokset							
Antolainasaamisten lisäykset	B				-57	-57	
Antolainasaamisten vähennykset	B						
Lainakannan muutokset							
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B	4 000		4 000	4 000	0	0,0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	-726		-726	-726		
Lyhytaikaisten lainojen muutos	N	-6 000		-6 000	-2 000	4 000	4 000
Oman pääoman muutokset	B						
Vaikutus maksuvalmiuteen		-2 523	-1 360	-3 883	-750	3 133	-80,7
RAHOITUSOSA YHTEENSÄ	**B**	**-5 249**		**-6 609**	**467**	**7 076**	**3 862**
YHTEENSÄ		**-4 906**	**-1 150**	**-7 626**	**-1 552**	**6 074**	**-80**

3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

3.1 Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet

Tilinpäätöslaskelmia ovat tuloslaskelma, rahoituslaskelma, tase, konsernituloslaskelma ja -tase sekä konsernin rahoituslaskelma. Tilinpäätöslaskelmien laatimisessa sovelletaan kirjanpitolakia ja -asetusta kirjanpitolauta-kunnan kuntajaoston yleisohjeiden ja laskelmakaavojen mukaisesti.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Vuoden 2018 tilinpäätöksessä myyntituottoihin sisältyy Konneveden kunnalta laskutettu osuus kansalaisopiston kustannuksista vuosilta 2017 ja 2018. Vuoden 2018 toimintatuottoihin sisältyy myös kertaluontoinen sähköomaisuuden myynti, jolla saatiin myyntivoittoa noin 1,3 miljoonaa euroa.

Konsernitilinpäätöksen osalta tulee huomioida epäjatkuvuus konsernin omassa pääomassa vuoden 2019 edellisten tilikausien yli-/alijäämä-kohdassa. Epäjatkuvuutta on noin 80.000 euroa ja se johtuu käytännössä kokonaisuudessaan kunnan tytäryhteisön Hakan poistojen oikaisun poistamisesta vuodelta 2018. Konsernitilinpäätöksessä oikaistaan tytäryhtiöiden tekemät poistot vastaamaan kunnan poistosuunnitelmaa, mutta poistoja ei tietyissä tilanteissa ole tarpeen oikaista. Vuoden 2019 tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä on päädytty poistamaan Hakan poistojen oikaisu tilikaudelta 2018. Poistojen oikaisun poistaminen pienentää konsernin kertynyttä alijäämää noin 80.000 eurolla.

3.2 Kunnan tuloslaskelma

Ulkoiset tuotot ja kulut, euroa	2019	2018	Muutos
Toimintatuotot	**5 265 357,81**	**6 723 719,14**	**-1 458 361,33**
Myyntituotot	1 759 519,64	1 826 090,50	-66 570,86
Maksutuotot	1 718 983,56	1 884 774,28	-165 790,72
Tuet ja avustukset	693 507,00	729 393,31	-35 886,31
Muut toimintatuotot	1 093 347,61	2 283 461,05	-1 190 113,44
Toimintakulut	**-39 124 096,36**	**-39 080 584,88**	**-43 511,48**
Henkilöstökulut	-15 755 585,04	-15 778 504,19	22 919,15
Palkat ja palkkiot	-12 581 084,33	-12 507 950,67	-73 133,66
Henkilöstösivukulut	-3 174 500,71	-3 270 553,52	96 052,81
Eläkekulut	-2 766 504,22	-2 839 436,76	72 932,54
Muut henkilöstösivukulut	-407 996,49	-431 116,76	23 120,27
Palvelujen ostot	-19 051 375,00	-18 935 299,49	-116 075,51
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 946 438,97	-2 213 237,10	266 798,13
Avustukset	-1 595 156,06	-1 660 376,41	65 220,35
Muut toimintakulut	-775 541,29	-493 167,69	-282 373,60
Toimintakate	**-33 858 738,55**	**-32 356 865,74**	**-1 501 872,81**
Verotulot	15 412 040,10	14 585 886,00	826 154,10
Valtionosuudet	18 485 914,00	18 811 782,00	-325 868,00
Rahoitustuotot ja -kulut	114 345,97	112 697,67	1 648,30
Korkotuotot	0,02	371,34	-371,32
Muut rahoitustuotot	175 522,16	182 730,70	-7 208,54
Korkokulut	-61 112,13	-61 156,49	44,36
Muut rahoituskulut	-64,08	-9 247,88	9 183,80
Vuosikate	**153 561,52**	**1 153 499,93**	**-999 938,41**
Poistot ja arvonalentumiset	-1 653 686,13	-1 661 067,93	7 381,80
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 653 686,13	-1 661 067,93	7 381,80
Tilikauden tulos	**-1 500 124,61**	**-507 568,00**	**-992 556,61**
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	21 941,82	21 941,84	-0,02
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	**-1 478 182,79**	**-485 626,16**	**-992 556,63**

3.3 Kunnan rahoituslaskelma

euroa	2019	2018	Muutos
Toiminnan rahavirta	**180 919,49**	**-153 750,65**	**334 670,14**
Vuosikate	153 561,52	1 153 499,93	-999 938,41
Satunnaiset erät	0,00	0,00	0,00
Tulorahoituksen korjauserät	27 357,97	-1 307 250,58	1 334 608,55
Investointien rahavirta	**-2 147 401,46**	**-9 751,27**	**-2 137 650,19**
Investointimenot	-2 172 563,46	-1 444 856,98	-727 706,48
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00	0,00	0,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	25 162,00	1 435 105,71	-1 409 943,71
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 966 481,97	-163 501,92	-1 802 980,05
Rahoituksen rahavirta			
Antolainauksen muutokset	-57 450,60	-161,46	-57 289
Antolainasaamisten lisäykset	-57 450,60	-161,46	-57 289,14
Antolainasaamisten vähennykset	0,00	0,00	0,00
Lainakannan muutokset	1 274 080,00	314 080,00	960 000,00
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 000 000,00	0,00	4 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-725 920,00	-685 920,00	-40 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-2 000 000,00	1 000 000,00	-3 000 000,00
Oman pääoman muutokset	0,00	-220 926,70	220 926,70
Muut maksuvalmiuden muutokset	-2 242 055,27	1 011 121,34	-3 253 176,61
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	4 520,07	-14 443,85	18 963,92
Vaihto-omaisuuden muutos	-2 706,68	-1 837,54	-869,14
Saamisten muutos	-30 138,54	-24 007,04	-6 131,50
Korottomien velkojen muutos	-2 213 730,12	1 051 409,77	-3 265 139,89
Rahoituksen rahavirta	-1 025 425,87	1 104 113,18	-2 129 539,05
Rahavarojen muutos	**-2 991 907,84**	**940 611,26**	**-3 932 519,10**
Rahavarojen muutos	**-2 991 907,84**	**940 611,26**	**-3 932 519,10**
Rahavarat 31.12.	1 122 145,83	4 114 053,67	-2 991 907,84
Rahavarat 1.1.	4 114 053,67	3 173 442,41	940 611,26

3.4 Kunnan tase

VASTAAVAA euroa	2019	2018	Muutos
PYSYVÄT VASTAAVAT	**30 554 165,04**	**30 030 357,08**	**523 807,96**
Aineettomat hyödykkeet	6 875,00	58 025,29	-51 150,29
Aineettomat oikeudet	6 875,00	58 025,29	-51 150,29
Aineelliset hyödykkeet	27 511 827,88	26 963 355,72	548 472,16
Maa- ja vesialueet	1 728 712,36	1 738 195,49	-9 483,13
Rakennukset	19 634 910,55	20 522 385,80	-887 475,25
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 810 862,67	3 689 702,84	121 159,83
Koneet ja kalusto	314 245,95	390 305,95	-76 060,00
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 023 096,35	622 765,64	1 400 330,71
Sijoitukset	3 035 462,16	3 008 976,07	26 486,09
Osakkeet ja osuudet	2 977 850,10	3 008 976,07	-31 125,97
Muut saamiset	57 612,06	0,00	57 612,06
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	**7 806,04**	**31 423,29**	**-23 617,25**
Valtion toimeksiannot	7 806,04	9 957,34	-2 151,30
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	0,00	21 465,95	-21 465,95
VAIHTUVAT VASTAAVAT	**3 382 521,85**	**6 341 584,47**	**-2 959 062,62**
Vaihto-omaisuus	40 476,55	37 769,87	2 706,68
Muu vaihto-omaisuus	40 476,55	37 769,87	2 706,68
Saamiset	2 219 899,47	2 189 760,93	30 138,54
Pitkäaikaiset saamiset	792 247,15	769 821,55	22 425,60
Myyntisaamiset	0,00	0,00	0,00
Lainasaamiset	792 247,15	769 821,55	22 425,60
Lyhytaikaiset saamiset	1 427 652,32	1 419 939,38	7 712,94
Myyntisaamiset	1 018 129,21	787 644,56	230 484,65
Muut saamiset	307 001,87	404 651,13	-97 649,26
Siirtosaamiset	102 521,24	227 643,69	-125 122,45
Rahoitusarvopaperit	245 713,02	245 713,02	0,00
Muut arvopaperit	245 713,02	245 713,02	0,00
Rahat ja pankkisaamiset	876 432,81	3 868 340,65	-2 991 907,84
VASTAAVAA YHTEENSÄ	**33 944 492,93**	**36 403 364,84**	**-2 458 871,91**

VASTATTAVAA euroa	2019	2018	Muutos
OMA PÄÄOMA	**16 318 794,08**	**17 796 976,87**	**-1 478 182,79**
Peruspääoma	18 668 837,74	18 668 837,74	0,00
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-871 860,87	-386 234,71	-485 626,16
Tilikauden yli-/alijäämä	-1 478 182,79	-485 626,16	-992 556,63
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	**0,00**	**21 941,82**	**-21 941,82**
Poistoero	0,00	21 941,82	-21 941,82
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	**15 562,45**	**34 659,63**	**-19 097,18**
Lahjoitusrahastojen pääomat	0,00	21 465,95	-21 465,95
Muut toimeksiantojen pääomat	15 562,45	13 193,68	2 368,77
VIERAS PÄÄOMA	**17 610 136,40**	**18 549 786,52**	**-939 650,12**
Pitkäaikainen	6 721 434,61	3 844 954,01	2 876 480,60
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	6 257 988,00	3 389 480,00	2 868 508,00
Liittymismaksut ja muut velat	463 446,61	455 474,01	7 972,60
Lyhytaikainen	10 888 701,79	14 704 832,51	-3 816 130,72
Joukkovelkakirjalainat	6 000 000,00	8 000 000,00	-2 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	931 492,00	525 920,00	405 572,00
Saadut ennakot	35 547,48	0,00	35 547,48
Ostovelat	1 673 592,22	3 258 221,22	-1 584 629,00
Muut velat	281 298,66	511 413,73	-230 115,07
Siirtovelat	1 966 771,43	2 409 277,56	-442 506,13
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	**33 944 492,93**	**36 403 364,84**	**-2 458 871,91**

3.5 Konsernin tuloslaskelma

KONSERNIN TULOSLASKELMA

1000 euroa	**2019**	**2018**	**Muutos**
Toimintatuotot	14 039	15 392	-1 353
Toimintakulut	-48 849	-48 514	-335
Toimintakate	**-34 810**	**-33 122**	**-1 688**
Verotulot	15 345	14 524	821
Valtionosuudet	19 794	20 157	-363
Rahoitustuotot ja -kulut	156	105	51
Korkotuotot	81	83	-2
Muut rahoitustuotot	185	201	-16
Korkokulut	-97	-99	2
Muut rahoituskulut	-13	-80	67
Vuosikate	**485**	**1 664**	**-1 179**
Poistot ja arvonalentumiset			
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 334	-2 459	125
Arvonalentumiset	-55	-7	-48
Satunnaiset erät	0	12	-12
Tilikauden tulos	**-1 904**	**-790**	**-1 114**
Tilinpäätössiirrot	0	-53	53
Laskennalliset verot	11	18	-7
Vähemmistöosuudet	0	0	0
Tilikauden ylijäämä	**-1 892**	**-824**	**-1 068**

Konsernitilinpäätös on laadittu Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ilmoittamilla tilinpäätösten ennakkotiedoilla.

3.6 Konsernin rahoituslaskelma

1000 euroa	2019	2018	Muutos
Toiminnan rahavirta	**544**	**386**	**158**
Vuosikate	485	1 664	-1 179
Satunnaiset erät	0	12	-12
Tilikauden verot	0	0	0
Tulorahoituksen korjauserä	59	-1290	1 349
Investointien rahavirta	**-5 172**	**-3 332**	**-1 840**
Investointimenot	-5 205	-4 795	-410
Rahoitusosuudet investoin	3	2	1
Pysyvien vastaavien luovutustulot	30	1461	-1 431
Toiminnan ja investointien rahavirta	**-4 628**	**-2 946**	**-1 682**
Rahoituksen rahavirta	**2 342**	**3 414**	**-1 072**
Antolainojen muutokset	-57	0	-57
Antolainojen lisäykset	-57	0	-57
Antolainojen vähennykset	0	0	0
Lainakannan muutokset	3 404	2 509	895
Pitkäaikaisten lainojen muutos	6 012	891	5 121
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-2 608	1 618	-4 226
Oman pääoman muutokset	0	-162	162
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 005	1 067	-2 072
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutos	5	-15	20
Vaihto-omaisuuden muutos	-2	3	-5
Saamisten muutos	756	522	234
Korottomien velkojen muutos	-1 764	557	-2 321
RAHAVAROJEN MUUTOS	**-2 286**	**468**	**-2 754**
Rahavarat 31.12	3 019	5 305	-2 286
Rahavarat 1.1.	5 305	4 837	468
RAHAVAROJEN MUUTOS	**-2 286**	**468**	**-2 754**

3.7 Konsernin tase

VASTAAVAA 1000 e	2019	2018	Muutos
PYSYVÄT VASTAAVAT	**44 527**	**41 565**	**1 970**
Aineettomat hyödykkeet			
Aineettomat oikeudet	340	417	-49
Muut pitkävaikutteiset menot	286	122	24
Aineelliset hyödykkeet			
Maa- ja vesialueet	2 245	2 254	46
Rakennukset	26 677	27 693	-1 061
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 817	3 698	26
Koneet ja kalusto	587	671	-102
Muut aineelliset hyödykkeet	15	26	-11
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	9 681	5 815	3 203
Sijoitukset			
Osakkuusyhtiöosuudet	339	427	
Muut osakkeet ja osuudet	480	440	-535
Muut lainasaamiset	60	2	2
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	**17**	**50**	-3
VAIHTUVAT VASTAAVAT	**5 489**	**8 531**	**-57**
Vaihto-omaisuus	124	122	-4
Saamiset			
Pitkäaikaiset saamiset	240	233	125
Lyhytaikaiset saamiset	2 106	2 870	-647
Rahoitusarvopaperit	**246**	**263**	**-9**
Rahat ja pankkisaamiset	**2 773**	**5 043**	**478**
VASTAAVAA YHTEENSÄ	**50 033**	**50 146**	**1 910**

VASTATTAVAA	2019	2018	Muutos
OMA PÄÄOMA	**16 783**	**18 596**	**-1 172**
Peruspääoma	18 666	18 666	0
Arvonkorotusrahasto			0
Muut omat rahastot	1 079	1 080	86
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-1 070	-326	365
Tilikauden ylijäämä	-1 892	-824	-1 623
VÄHEMMISTÖOSUUDET	**539**	**458**	**21**
PAKOLLISET VARAUKSET	**381**	**361**	**22**
Muut pakolliset varaukset	381	361	22
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	**26**	**55**	**-18**
VIERAS PÄÄOMA	**32 304**	**30 676**	**3 057**
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	17 834	12 196	1 059
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	404	397	8
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	7 522	9 755	1 449
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	6 544	8 328	541
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	**50 033**	**50 146**	**1 910**

4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Liitetiedoissa ilmoitetaan oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi kunnan tuloksesta, taloudellisesta asemasta ja rahoituksesta sekä toiminnasta. Tätä varten tarpeelliset lisätiedot on ilmoitettava liitetiedoissa (KuntaL 113 § ja KPL 3:2 §).

Liitetietojen sisällöstä on säädetty pääasiassa kirjanpitolaissa (1336/1997) ja -asetuksessa (1339/1997). Liitetiedoilla tarkoitetaan taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteenä ilmoitettavia tietoja. Rahoituslaskelmalle ei kuitenkaan ole esitetty liitetietovaatimuksia liitetieto-ohjeistuksessa. Kirjanpitolain mukaisesti liitetietoina on selostettava yleisistä tilinpäätösperiaatteista tehtyjä poikkeuksia sekä poikkeamien perusteita ja vaikutusta.

Tilinpäätöksen liitetietojen tarkoituksena on täydentää laskelmien muodossa esitettyä tilinpäätös-informaatiota oikean ja riittävän kuvan antamiseksi tuloksesta, taloudellisesta asemasta ja rahoituksesta sekä toiminnasta.

Kunnan Vesihuoltolaitos on kirjanpidollisesti eriytetty taseyksikkö. Vesihuoltolaitoksen liitetiedot esitetään sen tilinpäätöstietojen yhteydessä sekä yhdistettyinä kunnan tilinpäätöksen liitetietoihin.

Kunnan tilinpäätöksen liitetiedot ryhmitellään tilinpäätöksessä

- tilinpäätöksen laatimista
- tilinpäätöksen esittämistapaa
- tuloslaskelmaa
- taseen vastaavia ja vastattavia
- vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä
- henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitahotapahtumia koskeviin liitetietoihin.

Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja - menetelmät:

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteen mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysajankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla.

Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Kunnanvaltuuston hyväksymällä poistosuunnitelman muutoksella on poistoaikoja tarkistettu siten, että ennen vuotta 2013 hankittuihin hyödykkeisiin sovelletaan aiempaa (kv 16.12.1996 § 6) poistosuunnitelmaa ja 1.1.2013 jälkeen hankittuihin hyödykkeisiin uutta poistosuunnitelmaa (kv 2.9.2013 § 56). Muutos on perustunut hyödykkeiden taloudellisen pitoajan uudelleenarviointiin. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Pysyvien vastaavien sijoitukset ja sijoitusluontoiset erät on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintamenoon tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa. Pysyvien vastaavien sijoitusluonteiset erät on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen varastotavaroiden hankinta-arvoon.

Rahoitusomaisuus

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.
Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintamenon vähennykseksi.

Tilinpäätöksen esittämistapa

Tilinpäätöslaskelmien ja liitetietojen esitystavat ovat Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeiden mukaiset eikä esitystapaa ole muutettu edellisestä vuodesta. Taseen yksittäiset erät eivät sisällä useisiin tase-eriin kuuluvia olennaisia eriä. Tilinpäätökseen ei sisälly ulkomaanrahan määräisiä saamisia, velkoja tai muita sitoumuksia.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Vuoden 2018 tilinpäätöksessä myyntituottoihin sisältyy Konneveden kunnalta laskutettu osuus kansalaisopiston kustannuksista vuosilta 2017 ja 2018. Vuoden 2018 ja 2017 toimintatuottojen vertailussa tulee myös huomioida että vuonna 2018 kunta on myynyt sähköomaisuutta, jolla saatiin myyntivoittoa noin 1,3 miljoonaa euroa.

4.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Kunnan konsernitilinpäätöksen liitetietoina esitetään soveltuvin osin vastaavat tiedot kuin kunnan tilinpäätöksen liitetietona (KPA 4:1 §). Konsernitilinpäätöksen liitetiedot muodostuvat lähtökohtaisesti erillistilinpäätösten liite-tietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätöksen laadinnan yhteydessä suoritetut eliminoinnit ja oikaisut otetaan huomioon myös liitetiedoissa. Konsernitilinpäätöksen liitetietoinformaatio koskee konsernitilinpäätöksessä olevaa asianomaisen nimikkeen rahamäärää.

Kuntayhtymien liitetiedot yhdistellään konsernitilinpäätökseen lukuarvoltaan peruspääoman jäsenosuuden mukaisessa suhteessa.

Konsernitilinpäätöksen laadintaperiaatteet ja laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kunnan tytäryhteisöt, joissa kunnan määräysvalta 31.12.2018 on yli 50 %: Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka, Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma, Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo ja Kiinteistö Oy Vuokrahanka.

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä 31.12.2018: Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Keski-Suomen liitto, Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ja Itä- Suomen päihdehuollon kuntayhtymä.

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Kiinteistöverot sekä kunnan ja sen tytäryhteisöjen keskinäinen omistus on eliminoitu.

Kiinteistötytäryhteisöjen aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännös- arvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisöjen poistojen oikaisuksi.

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Osakkuusyhteisöt on jätetty yhdistelemättä, koska niiden vaikutus konsernin tulokseen ja omaan pääomaan ei ole olennainen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi konsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Osakkuusyhteisöistä on liitetiedossa 11 ilmoitettu nimi, omistusosuus ja omistusosuutta vastaava määrä omasta ja vieraasta pääomasta sekä tilikauden voitosta tai tappiosta viimeksi laaditusta tilinpäätöksestä.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Konsernitilinpäätöksen osalta tulee huomioida epäjatkuvuus konsernin omassa pääomassa vuoden 2019 edellisten tilikausien yli-/alijäämä-kohdassa. Epäjatkuvuutta on noin 80.000 euroa ja se johtuu käytännössä kokonaisuudessaan kunnan tytäryhteisön Hakan poistojen oikaisun poistamisesta vuodelta 2018. Konsernitilinpäätöksessä oikaistaan tytäryhtiöiden tekemät poistot vastaamaan kunnan poistosuunnitelmaa, mutta poistoja ei tietyissä tilanteissa ole tarpeen oikaista. Vuoden 2019 tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä on päädytty poistamaan Hakan poistojen oikaisu tilikaudelta 2018. Poistojen oikaisun poistaminen pienentää konsernin kertynyttä alijäämää noin 80.000 eurolla.

4.3 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6) Toimintatuotot vastuualueittain

Ulkoiset erät	Keskusvaali-lautakunta	Tarkastus-lautakunta	Kunnan-hallitus	Perusturva-lautakunta	Sivistys-lautakunta	Ympäristö-lautakunta	Yhteensä
Myyntituotot			153 872	68 604	404 623	1 179 652	1 806 751
Maksutuotot				1 377 497	283 696	57 790	1 718 983
Tuet ja avustukset	17 620		257 491	146 460	270 261	1 676	693 508
Muut toimintatuotot			14 975	269 532	31 166	730 442	1 046 115
Yhteensä	**17 620**	**0**	**426 338**	**1 862 093**	**989 746**	**1 969 560**	**5 265 357**

7) Verotulojen erittely	**2019**	**2018**
Kunnan tulovero	13 139 963,16	12 406 377,00
Osuus yhteisöveron tuotosta	949 195,89	872 789,00
Kiinteistövero	1 322 881,05	1 306 720,00
Muut verotulot		
Yhteensä	**15 412 040,10**	**14 585 886,00**

8) Valtionosuuksien erittely	**2019**	**2018**
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	13 099 593,00	13 480 889,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	5 349 254,00	5 423 521,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	37 067,00	-52 939,00
2017 opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet		-39 689,00
Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus		
Yhteensä	**18 485 914,00**	**18 811 782,00**

9) Palvelujen ostojen erittely	**2019**	**2018**
Palvelujen ostot		
Asiakaspalveluiden ostot	14 545 163,14	14 176 748,99
Muut palveluiden ostot	4 672 328,60	4 758 868,50
Yhteensä	**19 217 491,74**	**18 935 617,49**

10) Valtuustoryhmien toimintaedellytysten tukemiseksi annetut tuet
Ei ilmoitettavaa.

11) Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista

Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet
Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden aktivointiraja on 8.000 euroa.

Poistoeron käsittely
Poistoeroa puretaan tasasuuruisina erinä vuodesta 2011 alkaen yhdeksän vuoden aikana 21.941,84 euroa vuodessa (Kh 6.2.2012 §20).

POISTOSUUNNITELMA	KV 16.12.1996 § 6	
PYSYVÄT VASTAAVAT	Poisto-	Poisto-
Investoinnit ennen 1.1.2013	aika	menetelmä
Aineettomat hyödykkeet		
Muut pitkävaikutteiset menot		
Atk-ohjelmistot	3	tp
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	ei poistoa	
Rakennukset ja rakennelmat		
Hallinto- ja laitosrakennukset		
kivirakenteiset	40	tp
puurakenteiset	30	tp
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20	tp
Muut rakennukset	20	tp
Asuinrakennukset		
kivirakenteiset	40	tp
puurakenteiset	35	tp
Vedenottamot	20	tp
teräsrakenteiset	20	tp
betonirakenteiset	30	tp
Ylävesisäiliö	40	tp
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Urheilukentät	15 %	mjp
Jääkiekkokaukalot	25 %	mjp
Leikkikentät	20 %	mjp
Kuntorata-ladut	20 %	mjp
Uimarannat	20 %	mjp
Tenniskentät	20 %	mjp
Pallokentät	20 %	mjp
Rakennuskaavatiet	15 %	mjp
Puistot	15 %	mjp
Kaatopaikat	15 %	mjp
Venevalkamat	25 %	mjp
Ulkoilureitit	20 %	mjp
Vesijohtoverkosto	8 %	mjp
Viemäriverkko	8 %	mjp
Katuvalaistusverkko	15 %	mjp
Viemäripumppaamot	20 %	mjp
Tasaussäiliö ja paineenkorotuslaitos	20 %	mjp
Linja-autolatokset	25 %	mjp
Sammutusveden ottopaikat	20 %	mjp
Haja-asutusalueitten viitoitus	20 %	mjp
Kuntamainoskyltit ja opastetaulut	25 %	mjp
Koneet ja kalusto		
Ympäristöltk		
ajoneuvot	15	tp
muut investoinnit	3	tp
Sosiaali- ja terveysltk		
ajoneuvot	5	tp
muut investoinnit	3	tp
Sivistysltk		
muut investoinnit	3	tp
Tekninen ltk		
auto	5	tp
traktori	8	tp
muut investoinnit	3	tp
Kunnanhallitus (mm. atk-laitteet)	3	tp
Osakkeet ja osuudet		
Osakkeet (As Oy, Kiint Oy, ym.)	ei poistoa	
Osuudet (Kuntayhtymät ym.)	ei poistoa	

tp = tasapoisto
mjp= menojäännöspoisto

POISTOSUUNNITELMA		KV 2.9.2013 § 56
PYSYVÄT VASTAAVAT	Poisto-	Poisto-
Investoinnti 1.1.2013 alkaen	aika	menetelmä
Aineettomat hyödykkeet		
Kehittämismenot	2 vuotta	tasapoisto
Aineettomat oikeudet	5 vuotta	tasapoisto
Liikearvo	2 vuotta	tasapoisto
Muut pitkävaikutteiset menot		
Atk-ohjelmat	2 vuotta	tasapoisto
Muut	2 vuotta	tasapoisto
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet		ei poistoa
Rakennukset ja rakennelmat		
Hallinto- ja laitosrakennukset	20 vuotta	tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20 vuotta	tasapoisto
Talousrakennukset	10 vuotta	tasapoisto
Vapaa-ajan rakennukset	20 vuotta	tasapoisto
Asuinrakennukset	30 vuotta	tasapoisto
Muut rakennukset ja rakennelmat	20 vuotta	tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Kadut, tiet, torit ja puistot	15 vuotta	tasapoisto
Sillat, laiturit ja uimalat	10 vuotta	tasapoisto
Muut maa- ja vesirakenteet	15 vuotta	tasapoisto
Vedenjakeluverkosto	30 vuotta	tasapoisto
Viemäriverkko	30 vuotta	tasapoisto
Kaukolämpöverkko	20 vuotta	tasapoisto
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	15 vuotta	tasapoisto
Puhelinverkko, keskusasema ja alakeskukset	10 vuotta	tasapoisto
Maakasuverkko	20 vuotta	tasapoisto
Muut putki- ja kaapeliverkot	15 vuotta	tasapoisto
Sähkö-, vesi- yms. laitosten laitoskoneet ja laitteet	10 vuotta	tasapoisto
Kiinteät nosto- ja siirtolaitteet	15 vuotta	tasapoisto
Liikenteen ohjauslaitteet	10 vuotta	tasapoisto
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	10 vuotta	tasapoisto
Koneet ja kalusto		
Rautaiset alukset	15 vuotta	tasapoisto
Puiset alukset ja muut uivat työkoneet	8 vuotta	tasapoisto
Muut kuljetusvälineet	4 vuotta	tasapoisto
Muut liikkuvat työkoneet (traktorit, ruohonleikkurit)	5 vuotta	tasapoisto
Muut raskaat koneet	10 vuotta	tasapoisto
Muut kevyet koneet	5 vuotta	tasapoisto
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. laitteet	5 vuotta	tasapoisto
Atk-laitteet	3 vuotta	tasapoisto
Muut laitteet ja kalusteet (autot)	3 vuotta	tasapoisto
Muut aineelliset hyödykkeet		
Luonnonvarat		käytön mukainen poisto
Arvo- ja taide-esineet		ei poistoa
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		ei poistoa
Pysyvien vastaavien sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet		ei poistoa

12) Pakollisten varausten muutos

	Kunta		Konserni	
Pakolliset varaukset	2019	2018	2019	2018
Potilasvahinkovakuutusvastuu 1.1.			360 791,86	338 973,78
Lisäykset tilikaudella			2 219,73	21 818,08
Potilasvahinkovakuutusvastuu 31.12.			363 011,59	360 791,86
Ympäristövastuu, pilaantuneen maa-aineen puhdistusvastuu 31.12.			17 716,00	
Yhteensä			**380 727,59**	**360 791,86**

13) Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot

Myyntivoitot ja myyntitappiot	Kunta		Konserni*	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Myyntivoitot, muut toimintatuotot				
Maa-ja vesialueet	2499,34	0,00	2 499,34	0,00
Asunto-osakkeet	0,00	13 367,58	0,00	13 367,58
Muut luovutusvoitot	247,20	1 304 176,00	4 308,21	1 308 364,00
Yhteensä	**2 746,54**	**1 317 543,58**	**6 807,55**	**1 321 731,58**
Myyntitappiot, muut toimintakulut				
Maa-ja vesialueet	7 400,00		7 400,00	
Asunto-osakkeet	22 704,51		22 704,51	
Muut luovutustappiot			485,65	343,85
Yhteensä	**30 104,51**	**0,00**	**30 590,16**	**343,85**

* Konserniyhtiöiden osalta tiedot on laadittu saatavilla olleiden liitetietojen perusteella.

14) Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely

Satunnaiset tuotot ja kulut	Kunta		Konserni	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Satunnaiset tuotot ja kulut				
Satunnaiset tuotot			50,03	12 415,58
Satunnaiset kulut				-151,64
Yhteensä	**0,00**	**0,00**	**50,03**	**12 263,94**

15) Muut rahoitustuotot

Muihin rahoitustuottoihin sisältyvät osinkotuotot:	**2019**	**2018**
Savon Energiaholding Oy, 2841 osaketta	85 230,00	85 230,00
Suur-Savon Sähkö Oy, 671 (2018: 1071) osaketta	60 390,00	64 260,00
Kuntarahoitus Oyj, 15600 osaketta	2 496,00	2 496,00
Muut	413,61	344,35
Yhteensä	**148 529,61**	**152 330,35**
Muihin rahoitustuottoihin sisältyvät peruspääoman korot:		
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	6 627,52	6 627,52
Yhteensä	**6 627,52**	**6 627,52**

16) Poistoeron muutokset

Ei ilmoitettavaa

4.4 Tasetta koskevat liitetiedot

17) Kuluksi kirjaamattomat menot ja pääoma-alennukset

Ei ilmoitettavaa

18) Arvonkorotukset

Ei ilmoitettavaa

19) Pysyvät vastaavat

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	**Aineettomat hyödykkeet**			**Aineelliset hyödykkeet**					
euroa	Muut aineettomat oikeudet	Tietokone-ohjelmistot	**Aineettomat hyödykkeet yhteensä**	Maa- ja vesialueet	Raken-nukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Enn.maksut ja keskener. hankinnat	**Aineelliset hyödykkeet yhteensä**
Poistamaton hankintameno 1.1.	0,00	58 025,29	**58 025,29**	1 738 195,49	20 522 385,80	3 690 002,81	390 305,95	622 765,64	**26 963 655,69**
Lisäykset tilikauden aikana			**0,00**	4 000,00	164 046,95	187 017,41	109 815,09	1 709 722,93	**2 174 602,38**
Rahoitusosuudet tilikaudella			0,00						**0,00**
Vähennykset tilikauden aikana				-13 483,13	-6 332,33				**-19 815,46**
Siirrot erien välillä			0,00		71 391,15	236 758,35	1 242,72	-309 392,22	**0,00**
Tilikauden poisto	0,00	51 150,29	**51 150,29**		1 116 581,02	302 915,90	187 117,81		**1 606 614,73**
Arvonalennukset ja niiden palautukset									**0,00**
Aktivoidut korkomenot									
Poistamaton hankintameno 31.12.	**0,00**	**6 875,00**	**6 875,00**	**1 728 712,36**	**19 634 910,55**	**3 810 862,67**	**314 245,95**	**2 023 096,35**	**27 511 827,88**
Arvonkorotukset									
Kirjanpitoarvo 31.12.	**0,00**	**6 875,00**	**6 875,00**	**1 728 712,36**	**19 634 910,55**	**3 810 862,67**	**314 245,95**	**2 023 096,35**	**27 511 827,88**
Olennaiset lisäpoistot									
Erittely olennaisista lisäpoistoista									

Sijoitukset	**Osakkeet ja osuudet**				**Muut saamiset**		
euroa	Osakkeet tytäryhtiöt	Osakkuus-yhteisöosuudet	Kuntayhtymä-osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Muut saamiset muilta	Liittymismaksut palautettavat	**Sijoitukset yhteensä**
Hankintameno 1.1.	974 454,99	427 382,72	1 237 142,58	369 834,32	161,46	0,00	**3 008 976,07**
Lisäykset				1 740,00	59 021,90	57 612,06	**118 373,96**
Vähennykset		-32 704,51			-59 183,36		**-91 887,87**
Siirto		-55 389,46		55 389,46			
Hankintameno 31.12.	**974 454,99**	**339 288,75**	**1 237 142,58**	**426 963,78**	**0,00**	**57 612,06**	**3 035 462,16**
Arvonalennukset							
Arvonkorotukset							
Kirjanpitoarvo 31.12.	**974 454,99**	**339 288,75**	**1 237 142,58**	**426 963,78**	**0,00**	**57 612,06**	**3 035 462,16**

20) Omistukset muissa yhteisöissä

Tytäryhtiöt	Kotipaikka	Kunnan osuus %	Konsernin osuus %	Kirjanpitoarvo 31.12.2019 euroa	**Kuntakonsernin osuus** Omasta pääomasta euroa	Vieraasta pääomasta euroa	Tilikauden voitosta/tappiosta euroa
Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka	Hankasalmi	100,00	100,00	78 376	115 732	2 840 159	0
Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma	Hankasalmi	100,00	100,00	291 232	286 892	5 249	3 512
Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo	Hankasalmi	68,54	100,00	597 781	1 459 629	610 045	13 783
Kiinteistö Oy Vuokrahanka	Hankasalmi	58,20	100,00	7 066	8 104	6 967	0
Yhteensä				**974 455**	**1 870 357**	**3 462 420**	**17 295**

21) Omistukset muissa yhteisöissä

Kuntayhtymät	Kotipaikka	Kunnan osuus %	Konsernin osuus %	Kirjanpitoarvo 31.12.2019 euroa	**Kuntakonsernin osuus** Omasta pääomasta euroa	Vieraasta pääomasta euroa	Tilikauden voitosta/tappiosta euroa
Keski-Suomen liitto	Jyväskylä	1,60	1,60	17 538	20 038	66 062	2 327
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	Jyväskylä	1,62	1,62	221 255	1 682 419	879 509	-1 906
Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä	Jyväskylä	2,06	2,06	987 880	836 645	10 590 966	-300 359
Itä-Suomen päihdehuollon kuntayhtymä	Tuustaipale	0,92	0,92	10 469	14 138	445	-3 113
Yhteensä				**1 237 143**	**2 553 241**	**11 536 982**	**-303 050**

22) Omistukset muissa yhteisöissä

Osakkuusyhteisöt	Kotipaikka	Kunnan osuus %	Konsernin osuus %	Kirjanpitoarvo 31.12.2019 euroa	**Kuntakonsernin osuus** Omasta pääomasta euroa	Vieraasta pääomasta euroa	Tilikauden voitosta/tappiosta euroa
As Oy Hankasalmen Hankamäki I	Hankasalmi	20,37	20,37	70 585	68 184	340	-6
As Oy Hankasalmen Koivulehto	Hankasalmi	28,06	28,06	95 914	125 086	206	0
As Oy Hankasalmen Petäjäranta	Hankasalmi	27,23	27,23	29 123	27 025	239	-1 476
As Oy Säkinmäen Kuusirinne	Hankasalmi	47,75	47,75	57 184	65 365	643	57
Kiinteistö Oy Kuuhankavesi	Hankasalmi	40,83	40,83	86 482	30 299	1 474	218
Yhteensä				**339 289**	**315 960**	**2 901**	**-1 207**

23) Saamiset yhteisöiltä, joissa kunta on jäsenenä

Saamisten erittely	2019 Pitkäaikainen	2019 Lyhytaikainen	2018 Pitkäaikainen	2018 Lyhytaikainen
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset		67 738,44		72 473,51
Lainasaamiset	552 088,65		552 088,65	
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	552 088,65	67 738,44	552 088,65	72 473,51
Saamiset kuntayhtymiltä				
Myyntisaamiset				2 972,44
Lainasaamiset				
Muut saamiset				87 430,00
Siirtosaamiset				
Yhteensä			0,00	90 402,44
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteysyhteisöiltä				
Myyntisaamiset		4 462,19		6 930,40
Lainasaamiset	240 158,50		217 732,90	
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	240 158,50	4 462,19	217 732,90	6 930,40
Saamiset yhteensä	**792 247,15**	**72 200,63**	**769 821,55**	**169 806,35**

24) Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	Kunta		**Konserni**	
	2019	2018	2019	2018
Pitkäaikaiset siirtosaamiset				
Menoennakot			0,00	17 373,48
Etukäteen maksetut vuokrakulut			0,00	
Pitkäaikaiset siirtosaamiset yhteensä			**0,00**	**17 373,48**
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tieteellinen tutkimustoiminta			116,85	4 924,18
Kelan korvaus työterveydenhuollosta	49 573,89	55 668,18	64 542,52	68 238,81
Keva, varhe-maksun palautus 2016			0,00	0,00
Ely-keskuksen korvaukset kuntouttavasta työtoiminnasta	7 577,59	26 859,31	7 577,59	26 859,31
Verosaamiset		74 455,00	0,00	82 138,00
TVR, koulutuskorvaus	14 176,71	12 554,61	17 593,21	15 682,84
Kansalaisopiston toimintakulujen laskutus		24 491,00	0,00	24 491,00
Hankesaamiset		24 018,47	11 609,46	35 880,84
Muut siirtosaamiset	31 193,05	9 597,12	161 134,53	16 394,17
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	**102 521,24**	**227 643,69**	**262 574,16**	**274 609,15**
Siirtosaamiset yhteensä	**102 521,24**	**227 643,69**	**262 574,16**	**291 982,63**

25) Oma pääoma

	Kunta		Konserni	
Oma pääoma	**2019**	**2018**	**2019**	**2018**
Peruspääoma 1.1.	18 668 837,74	18 668 837,74	18 665 890,49	18 666 312,47
Peruspääoma 31.12.	18 668 837,74	18 668 837,74	18 665 941,49	18 665 890,49
Arvonkorotusrahasto				
Muut rahastot			1 079 405,42	1 079 714,90
Edellisten tilikausien ylijäämä/alijäämä 1.1.	-871 860,87	-386 234,71	-1 069 697,96	-1 037 305,10
Tilikauden ylijäämä/alijäämä)	-1 478 182,79	-485 626,16	-1 892 481,64	-824 213,23
Ylijäämä/alijäämä yhteensä 31.12.	-2 350 043,66	-871 860,87	-2 962 179,60	-1 861 518,33
Oma pääoma yhteensä	**16 318 794,08**	**17 796 976,87**	**16 783 167,31**	**17 884 087,06**

26) Erittely poistoerosta

Ei ilmoitettavaa

27) Pitkäaikaiset velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

Kunta	**2019**	**2018**
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	6 664 480,00	3 040 400,00
Yhteensä	**6 664 480,00**	**3 040 400,00**

28) Erittely liikkeeseen lasketuista joukkovelkakirjalainoista

Ei ilmoitettavaa

29) Pakolliset varaukset

	Kunta		**Konserni**	
Pakolliset varaukset	2019	2018	2019	2018
Potilasvahinkovakuutusvastuu	0,00	0,00	380 727,59	360 791,86

30) Velkojen erittely

Velkojen erittely	2019 Pitkäaikainen	2019 Lyhytaikainen	2018 Pitkäaikainen	2018 Lyhytaikainen
Velat tytäryhteisöille				
Yhteensä				
Velat kuntayhtymille				
Saadut ennakot				
Ostovelat		17 671,36		1 325 914,04
Muut velat	94 127,72		94 127,72	
Siirtovelat				
Yhteensä	94 127,72	17 671,36	94 127,72	1 325 914,04
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteysyhteisöille		15 470,30		
Yhteensä		15 470,30		
Velat yhteensä	**94 127,72**	**33 141,66**	**94 127,72**	**1 325 914,04**

31) Kuntatodistuslainat

Kunnalla on käytössä maksuvalmiuden lyhytaikaiseen rahoitukseen kuntatodistusohjelma.

Kunta	**2019**	**2018**
Enimmäismäärä	9 000 000,00	9 000 000,00
- siitä käyttämättä	3 000 000,00	1 000 000,00

32) Muiden velkojen erittely

	Kunta		Konserni	
Muut velat	**2019**	**2018**	**2019**	**2018**
Liittymismaksut	460 166,97	452 698,93	400 343,39	394 091,23
Muut velat	3 279,64	2 775,08	3 279,64	2 775,08
Yhteensä	**463 446,61**	**455 474,01**	**403 623,03**	**396 866,31**

33) Siirtovelkojen erittely

	Kunta		**Konserni**	
Siirtovelat	**2019**	**2018**	**2019**	**2018**
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Tuloennakot				
Menojäämät				
Palkkojen ja sivukulujen jaksotukset	1 727 306,96	1 687 421,73	2 483 553,92	2 438 254,97
Eläkevakuutusmaksut			8 756,88	44 244,20
Korkojaksotukset	13 729,46	13 729,46	16 525,05	15 658,53
Hankesiirrot ja avustukset	161 423,99	154 891,99	175 660,07	208 655,13
Kunnallisverot ja verotuskustannukset		444 449,88	0,00	444 449,88
Velat jäsenkunnille			0,00	230 426,77
Muut siirtovelat	64 311,02	108 784,50	252 792,72	463 539,67
Yhteensä	**1 966 771,43**	**2 409 277,56**	**2 937 288,64**	**3 845 229,15**

4.5 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

34-37) Velkojen vakuudeksi annetut kiinnitykset ja panttaukset, muut vakuudet

	Kunta		**Konserni**	
34) Velkojen kiinnitykset ja panttaukset	**2019**	**2018**	**2019**	**2018**
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	Ei ilmoitettavaa		594 870,91	671 452,57
Vakuudeksi annetut kiinnitykset			300 000,00	300 000,00
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä			300 000,00	300 000,00
35) Vakuudet, jotka annettu muiden omien sitoumusten kuin velkojen vakuudeksi	Ei ilmoitettavaa		Ei ilmoitettavaa	
36) Vakuudet samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta	Ei ilmoitettavaa		Ei ilmoitettavaa	
37) Muut vakuudet	Ei ilmoitettavaa		Ei ilmoitettavaa	

38) Vuokravastuut

Vastuut	Kunta		Konserni	
	2019	2018	2019	2018
Vuokravastuut			116 432,72	123 385,98
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus			14 472,27	14 302,14
- sopimuksiin sisältyvät lunastusvelvoitteet			0,00	0,00
Leasingvastuut	167 115,13	123 397,86	186 336,48	138 351,03
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	35 894,70	22 252,31	39 069,54	22 252,31
- siitä kiintestöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut			0,00	0,00
Yhteensä	167 115,13	123 397,86	302 769,20	261 737,01
Leasingsopimuksiin ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuita.				

39) Kunnan antamat vastuusitoumukset sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta

Takaukset	Alkuperäinen pääoma	31.12.2019 pääoma
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	1 602 481,00	26 706,05
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	780 500,00	167 356,25
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	527 500,00	112 093,75
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	632 000,00	134 300,00
Koy Hankasalmen Haka/Nordea	200 000,00	200 000,00
Koy Hankasalmen Haka/Keski-Suomen OP	1 000 000,00	758 620,68
Koy Hankasalmen Haka/Keski-Suomen OP	949 290,00	720 151,02
Koy Hankasalmen Haka/Keski-Suomen Op	40 000,00	18 000,00
Koy Hankasalmen Virastotalo/Nordea Pankki Oyj	800 000,00	328 204,91
Koy Hankasalmen Virastotalo/Nordea Pankki Oyj	320 000,00	266 666,00
Yhteensä	**6 851 771,00**	**2 732 098,66**

40) Muut kunnan antamat vastuusitoumukset ja muut vastuut

Takaukset	Alkuperäinen pääoma	Pääoma 2019
Hepohiekan vesiosuuskunta/Nordea	400 000,00	8 201,95
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	830 000,00	28 853,91
Ristimäen vesiosuuskunta/Nordea	500 000,00	337 500,00
Sauvoniemen vesiosuuskunta/Nordea	300 000,00	11 790,68
Yhteensä	**2 030 000,00**	**386 346,54**

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista	**2019**	**2018**
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	29 734 235,00	28 653 103,00
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.	0	0
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	19 563,00	18 408,30

41) Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt

	2019	2018
Huollettavien varat		
Huollettavien varat 31.12.	74 999,84	89 447,47
Muut järjestelyt		
Urakoitsijoiden vakuustalletukset	154 300,00	0,00
Maa-aineslupien vakuudet	79 540,05	79 540,05
Ympäristölupapäätösten vakuudet	0,00	0,00

4.6 Henkilöstöä koskevat liitetiedot

42) Henkilöstön lukumäärä vastuualueittain

Vastuualue	Vakinaiset	Sijaiset ja määräaikaiset	Työllistetyt	Yhteensä	Muutos ed. vuoteen
Kunnanhallitus	14	3	2	19	2
Perusturvalautakunta	110	29	3	142	2
Sivistyslautakunta	107	44	8	159	6
Ympäristölautakunta	51	2	2	55	-5
Yhteensä	**282**	**78**	**15**	**375**	**5**
Muutos edelliseen vuoteen	**0**	**6**	**-1**	**5**	**5**

43) Tilikauden palkat, palkkiot, eläkekulut ja muut henkilösivukulut
Sisältää myös investointien henkilöstökulut

	2019	2018
Palkat ja palkkiot	12 581 084,33	12 598 412,51
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	2 778 622,25	2 845 421,54
Muut henkilösivukulut	410 137,84	432 313,77
Henkilösivukulut yhteensä	3 188 760,09	3 277 735,31
Henkilöstökulut yhteensä	**15 769 844,42**	**15 876 147,82**

44) Luottamushenkilön palkkioista perityt ja puolueelle tai puolueyhdistykselle tilitetyt luottamushenkilömaksut

Tilitetyt luottamushenkilömaksut	2019	2018
Suomen Keskusta	6 005,50	7 542,70
Kansallinen Kokoomus	405,75	708,00
Suomen Kristillisdemokraatit	366,00	457,13
Perussuomalaiset	1 233,00	1 515,75
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	2 282,27	2 715,78
Vasemmistoliitto	2 125,00	2 076,25
Vihreä liitto	1 072,51	65,00
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	**13 490,03**	**15 080,61**

45) Tilintarkastajan palkkiot

BDO Audiator Oy ja Talvea Julkishallinnon Palvelut Oy	**2019**	**2018**
Tilintarkastuspalkkiot	7 394,46	11 216,53
Tilintarkastuslautakunta	6 176,16	4 631,56
Muut palkkiot (hanketarkastukset)	1 162,41	0,00
Yhteensä	**14 733,03**	**15 848,09**

46) Kunnan ja sen intressitahoihin kuuluvien väliset liiketoimet

Kunnanjohtajan kanssa on solmittu (kvalt 29.5.2017) kuntalain mukainen johtajasopimus, jossa on sovittu normaalin irtisanomisajan palkan lisäksi 10 kk palkkaa vastaava siirtymäkorvaus. Lisäksi kunta on sitoutunut tukemaan Kihveli Soikoon -tapahtumaa 15.000,00 eurolla. Konsernin lähipiiriin tai intressipiirin kanssa ei ole ollut muita tavanomaisesta poikkeavia liiketoimia.

5 ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET

5.1 Vesihuoltolaitos-taseyksikön tilinpäätös

VESIHUOLTOLAITOKSEN TULOSLASKELMA 1.1.-31.12.	2019	2018
Liikevaihto	**778 946,56**	**759 012,84**
Materiaalit ja palvelut	**-400 131,63**	**-359 732,83**
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-172 952,12	-174 227,76
Palvelujen ostot	-227 179,51	-185 505,07
Henkilöstökulut	**-167 504,83**	**-158 591,29**
Palkat ja palkkiot	-134 116,87	-124 644,30
Henkilöstösivukulut	-33 387,96	-33 946,99
Eläkekulut	-29 500,53	-30 005,40
Muut henkilöstösivukulut	-3 887,43	-3 941,59
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-253 373,43	-252 339,16
Liiketoiminnan muut kulut	-19 633,33	-11 727,39
Liikeylijäämä (-alijäämä)	**-61 696,66**	**-23 377,83**
Rahoitustuotot ja -kulut	**-45 912,97**	**-52 835,01**
Korvaus peruspääomasta	-19 241,77	-19 241,77
Muut rahoituskulut	-26 671,20	-33 593,24
Alijäämä ennen satunnaisia eriä	**-107 609,63**	**-76 212,84**
Satunnaiset tuotot ja -kulut		
Satunnaiset tuotot		
Satunnaiset kulut		
Alijäämä ennen varauksia	**-107 609,63**	**-76 212,84**
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	3 357,89	3 357,89
Tilikauden alijäämä	**-104 251,74**	**-72 854,95**

Liikevaihto sisältää sekä kunnan ulkopuolisilta että muilta toimijoilta saadut myyntitulot.

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-1,36	-0,50 *
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	-2,31	-1,57 *
Voitto, %	-13,81	-10,04 *

* Vuoden 2018 tunnusluvut on korjattu

VESIHUOLTOLAITOKSEN RAHOITUSLASKELMA	2019	2018	
Toiminnan rahavirta	**145 763,80**	**176 126,32**	
Liikeylijäämä (-alijäämä)	-61 696,66	-23 377,83	
Poistot ja arvonalentumiset	253 373,43	252 339,16	
Rahoitustuotot ja -kulut	-45 912,97	-52 835,01	
Investointien rahavirta	**-87 210,44**	**-103 787,11**	
Investointimenot	-87 210,44	-103 787,11	
Toiminnan ja investointien rahavirta	**58 553,36**	**72 339,21**	
Rahoituksen rahavirta			
Lainakannan muutokset	-350 000,00	-350 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muilta	-350 000,00	-350 000,00	
Muut maksuvalmiuden muutokset	291 446,64	277 660,79	
Saamisten muutos muilta	-23 137,20	-8 809,60	
Korottomien velkojen muutos kunnalta	308 422,66	290 616,08	
Korottomien velkojen muutos muilta	6 161,18	-4 145,69	
Rahoituksen rahavirta	**-58 553,36**	**-72 339,21**	
Rahavarojen muutos	0,00	0,00	
Rahavarojen muutos	0,00	0,00	
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT			
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 e	346	287	*
* Tunnusluku on laskettu 4 vuoden ajalta, jonka vesihuoltolaitos on ollut kirjanpidollisesti eriytettynä taseyksikkönä eli vuodesta 2015 alkaen.			
Investointien tulorahoitus, %	167,1	169,7	**
Lainanhoitokate	0,5	0,6	

** Vuoden 2018 tunnusluku on korjattu

VESIHUOLTOLAITOKSEN TASE	2019	2018
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	**4 638 136,75**	**4 804 299,74**
Aineelliset hyödykkeet	4 638 136,75	4 804 299,74
Rakennukset	2 938 466,93	3 070 382,52
Kiinteät rakenteet ja laitteet	1 694 009,11	1 721 794,03
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	5 660,71	12 123,19
VAIHTUVAT VASTAAVAT	**308 872,40**	**285 735,20**
Saamiset	308 872,40	285 735,20
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	308 872,40	285 735,20
VASTAAVAA	**4 947 009,15**	**5 090 034,94**
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	**2 332 307,87**	**2 436 559,61**
Peruspääoma	3 206 961,43	3 206 961,43
Edellisten tilikausien alijäämä	-770 401,82	-697 546,87
Tilikauden alijäämä	-104 251,74	-72 854,95
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	**25 487,49**	**28 845,38**
Poistoero	25 487,49	28 845,38
VIERAS PÄÄOMA	**2 589 213,79**	**2 624 629,95**
Pitkäaikainen	2 209 841,79	2 243 951,09
Lainat kotimaisilta talletuspankeilta	175 000,00	525 000,00
Korottomat velat kunnalta	1 574 674,82	1 266 252,16
Liittymismaksuvelat	460 166,97	452 698,93
Lyhytaikainen	379 372,00	380 678,86
Lainat kotimaisilta talletuspankeilta	350 000,00	350 000,00
Ostovelat	29 372,00	30 678,86
VASTATTAVAA	**4 947 009,15**	**5 090 034,94**

TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuusaste, %	47,7	48,4
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	332,4	345,8
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	332,4	345,8
Kertynyt alijäämä, 1000 e	875	770
Lainakanta 31.12., 1000 e	525	875
Lainasaamiset 31.12., 1000 e	0	0

5.2 Vesihuoltolaitoksen tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja –menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja –menetelmät:

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteen mukaisesti.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti (kv 2.9.2013 § 56). Laskentaperusteet on esitetty kunnan liitetiedoissa.

Rahoitusomaisuus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

LIITETIEDOT

Tuloslaskelman liitetiedot

Liitetieto 6	**Liikevaihto**	**2019**	**2018**
	Vesilaitos	302 229,18	294 105,40
	Viemärilaitos	476 717,38	464 907,44
	Yhteensä	778 946,56	759 012,84

Sisältää sekä kunnan ulkopuolisilta että muilta toimijoilta saadut myyntitulot.

Liitetieto 9	**Palvelujen ostot**	**2019**	**2018**
	Palvelujen ostot		
	Asiakaspalveluiden ostot	0,00	0,00
	Muut palveluiden ostot	227 179,51	185 505,07
	Yhteensä	227 179,51	185 505,07

Liitetieto 11 **Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet**

Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden aktivointiraja on 8.000 euroa. Arvioidut poistoajat sekä poistomenetelmät on esitetty kunnan liitetietojen kohdassa 11.

Liitetieto 16 **Poistoeron vähennys**

Poistoeron vähennys (+) on tehty Kunnanhallituksen 6.2.2012 § 20 päätöksen mukaisesti: Poistoero käsitellään kirjanpidossa vähentämällä 21.941,84 euroa tasasuuruisina erinä yhdeksän vuoden aikana alkaen vuodesta 2011. Vesilaitoksen poistoeron vähennys on ollut vuosittain 3.357,89 euroa.

Taseen liitetiedot

Vastaavaa

Liitetieto 19

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	**Aineelliset hyödykkeet**			
	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Enn.maksut ja keskener. hankinnat	**Aineelliset hyödykkeet yhteensä**
Poistamaton hankintameno 1.1.	3 070 382,52	1 721 794,03	12 123,19	**4 804 299,74**
Lisäykset tilikauden aikana	12 290,00	69 259,73	5 660,71	**87 210,44**
Rahoitusosuudet tilikaudella				**0,00**
Vähennykset tilikauden aikana				**0,00**
Siirrot erien välillä		12 123,19	-12 123,19	**0,00**
Tilikauden poisto	144 205,59	109 167,84		**253 373,43**
Arvonalennukset ja niiden palautukset				**0,00**
Aktivoidut korkomenot				
Poistamaton hankintameno 31.12.	**2 938 466,93**	**1 694 009,11**	**5 660,71**	**4 638 136,75**
Arvonkorotukset				
Kirjanpitoarvo 31.12.	**2 938 466,93**	**1 694 009,11**	**5 660,71**	**4 638 136,75**

Vastattavaa

Liitetieto 25

Oma pääoma	**2019**	**2018**
Peruspääoma 1.1.	3 206 961,43	3 206 961,43
Lisäykset		
Vähennykset		
Peruspääoma 31.12.	3 206 961,43	3 206 961,43
Edellisten tilikausien alijäämä	-770 401,82	-697 546,87
Tilikauden alijäämä	-104 251,74	-72 854,95
Oma pääoma yhteensä	2 332 307,87	2 436 559,61

Liitetieto 26

Poistoeron vähennys

Poistoeron vähennys (+) on tehty Kunnanhallituksen 6.2.2012 § 20 päätöksen mukaisesti: Poistoero käsitellään kunnan kirjanpidossa vähentämällä 21.941,84 euroa tasasuuruisina erinä yhdeksän vuoden aikana alkaen vuodesta 2011. Vesilaitoksen poistoeron vähennys on ollut vuosittain 3.357,89 euroa.

Liitetieto 27

Pitkäaikaiset velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

Ei ilmoitettavaa.

Henkilöstöä koskevat liitetiedot

Liitetieto 42

Henkilöstön lukumäärä 31.12.	**2019**	**2018**
Vesihuoltolaitos	2,7	2,1

Liitetieto 43

Henkilöstökulut	**2019**	**2018**
Palkat ja palkkiot	134 116,87	124 644,30
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	29 500,53	30 005,40
Muut henkilösivukulut	3 887,43	3 941,59
Henkilösivukulut yhteensä	33 387,96	33 946,99
Henkilöstökulut yhteensä	**167 504,83**	**158 591,29**

6 Konsernin tytäryhtiöiden tilinpäätöstiedot

Kunnan tytäryhtiöt
Yhtiö:
Osakkeiden tuottama määräysvalta:

Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka	100 %
Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma	100 %
Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo	68,54 %
Kiinteistö Oy Vuokrahanka	58,20 %

Kuntakonsernin tytäryhtiöiden asettamat suunnittelukauden taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet:

6.1 Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka

Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari
Kiinteistökannan korjausvelan vähentäminen	Kiinteistöjä kunnostetaan erillisen korjausohjelman mukaisesti	Korjausohjelma
Vuokrausasteen nostaminen	Vuokrausastetta nostetaan luopumalla tyhjiksi jääneistä ja merkittävällä vajaakäytöllä olevista rakennuksista.	Vuokrausaste
Vuokrien kohtuullinen hintataso.	Vertailu ympäryskuntien vuokra-asuntotarjonnan hintatasoon	Vertailu aikaisempien vuosien ja ympäristökuntien vuokratasoon

Riskit

Keskeisimmät riskit tavoitteen toteutumiselle:

- Rahoituksen saamisen ongelmat
- Lainojen korkojen nousu
- Vuokrasaatavien luottoriskit
- Lämmitys- ja sähköenergian hintojen nousu
- Heikko käyttöaste
- Vakavat vahingot ja onnettomuudet

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan:

- Lainojen ja korkojen hallinta neuvottelujen ja mahdollisten uudelleenjärjestelyjen kautta
- Luottokelpoisuuden tarkastus asuntoa haettaessa ja tehokas perintä varmistamaan vuokrasaatavia
- Kokonaistaloudellisessa tarkastelussa vertaillaan eri energiamuotojen käytön vaikutuksia ja pyritään löytämään edullisin lämmitystapa
- Käyttöastetta nostetaan kiinteistökantaa kunto- ja korjattavuusarvioiden tulosten perusteella muuttamalla, sekä korjausrakentamisella.
- Vakuutukset vahinkojen ja onnettomuuksien varalle

Tehtävä:
Perustehtävänä on tuottaa ja ylläpitää Hankasalmen kunnassa kohtuuhintaista vuokra-asuntotoimintaa. Kiinteistöjä ylläpidetään teknistaloudellisesti järkevällä tavalla. Yhtiön taloudenpidossa noudatetaan omistajan ohjausta.

Toiminnan lyhyt kuvaus (palveluajatus):

Tarjoamme kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.

Taloudelliset tavoitteet

Vuoden 2019 tavoitteena on nostaa vuokrausastetta, kiinteistökantaa kunto- ja korjattavuusarvioiden tulosten perusteella muuttamalla.

Tavoitteen määrittely	Mittari	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TS 2019	TS 2020	TS 2021
Vuokrausaste		78 %	75 %	> 90%	> 90 %	> 95 %	> 95 %

Merkittävimmät investoinnit 2019

- Korjausohjelman käynnistäminen kunnostamalla kolme kiinteistöä
- Vuokrausasteen nostaminen purkamalla yksi rakennus

Tavoitteiden toteutuminen ja olennaiset tapahtumat tilikauden aikana

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan kiinteistöissä Ruokoniementie 8 A ja B aloitettiin kiinteistön ulkopuoliset korjaustoimet syyskuussa. Maalaustyöt keskeytettiin ulkolämpötilan laskiessa alle +5°C ja työt jatkuvat keväällä 2020.

Vuokrausaste tai oikeammin käyttöaste oli 74,6 %. Laskennassa eivät ole ollut enää mukana käytöstä poistetut 13 asuntoa, vaikka ne puretaan vasta 2020. Pitkäaikaista lainaa yhtiöllä oli 2,4 M€
(rahoituslaitoksilta 1,85 M€ ja kunnalta 0,55 M€). Lyhytaikaisia lainoja oli 0,4 M€. Taseen loppusumma on 4,71 M€. Yhtiö on suorittanut lainanlyhennykset suunnitellusti ja tehnyt poistot suunnitelman mukaisesti.

Vertailtaessa Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan ja ympäristökuntien vastaavien vuokranantajien vuokratasoja, niin Haka on vähintäänkin kilpailukykyinen tai jopa halvempi.

6.2 Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma

Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari
Kiinteistön arvo säilyy ja omistaja saa kohtuullisen tuoton	Kiinteistöä ylläpidetään siten, että tavoite täyttyy. Tarvittaessa vuokrasopimukset neuvotellaan uudelleen.	Kiinteistö tuottaa omistajalle kohtuullista voittoa (1 – 5 % vuokratulosta)

Tehtävä:

Omistaa ja hallita Hankasalmen kunnan Hankaveden kylässä sijaitsevaa liikekiinteistöä (077-404-4-24).

Toiminnan lyhyt kuvaus /palveluajatus:

Kiinteistön liike- ja asuintilojen käyttöaste pyritään pitämään korkeana, alueellisesti kilpailukykyisillä mutta kannattavilla vuokratasoilla.

Merkittävimmät Investoinnit 2017-2020

- Kiinteistön ulkomaalaus on toteutettu vuonna 2017

Merkittävimmät Investoinnit 2019-2022

- Hallituksen/yhtiökokouksen korjaussuunnitelmassa ei ole esitetty investointeja 2018-2022.

Tavoitteiden toteutuminen ja olennaiset tapahtumat tilikauden aikana

Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulman tuottoprosentti oli 1,2 % eli juuri täytti tavoitteen. Kiinteistöllä ei ollut tarvetta korjauksille.

6.3 Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalo

Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittarit	Toteuma ja poikkeaman perustelut
Kiinteistön arvon ylläpito	Suunnitelmallisten ylläpitokorjausten avulla estetään kiinteistön arvon lasku	Hoitovastikkeen taso	Kiinteistön kuntoa ylläpidettiin huoltotoimenpiteillä.

Riskit

Keskeisimmät riskit tavoitteen toteutumiselle:

- Lainojen korkojen nousu
- Vakavat vahingot ja onnettomuudet
- sisäilman laatu
- Lämmitys- ja sähköenergian hintojen nousu
- Kiinteistön käyttöaste perhekeskuksen valmistumisen jälkeen

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan:

- Toiminnallisia riskejä pyritään minimoimaan toimintaohjeiden avulla
- Käyttöaste pyritään pitämään korkeana
- Kiinteistön vetovoimaisuus säilytetään ylläpitokorjausrakentamisella
- Vakuutukset vahinkojen ja onnettomuuksien varalle
- hallitut toimitilojen korjaukset

Tehtävä:

Tarjota nykyaikaiset ja tarpeenmukaiset toimitilat kiinteistön käyttäjille, ja täyttää kiinteistön omistajien tuotto-odotukset.

Toiminnan kuvaus/palveluajatus:

- Tarjotaan käyttäjille terveelliset ja toimivat tilat
- Järjestetään käyttäjille toimitilapalvelut sopimusten mukaisesti

Taloudelliset tavoitteet

- Tiloja nykyaikaistamalla ja kunnostamalla säilytetään kilpailukyky, vetovoimaisuus, käyttäjille kohtuulliset menot ja omistajille odotusten mukainen tuotto.

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tp 2017	Tp 2018	Tp 2019
Yhtiövastike		7,47	7,66	7,65

Merkittävimmät Investoinnit 2018-2021

- Olosuhteita parantavien ylläpitokorjausten valmiiksi saattaminen 2018
- Sosiaali- ja taukotilojen perusparannus 2018
- toimistohuoneiden ka käytävien pintojen kapselointikorjaukset 2019-2020

6.4 Kiinteistö Oy Vuokrahanka

Toiminnalliset tavoitteet/toiminnan painopistealueet

Tavoite	Tavoitteen kuvaus	Mittari
Käyttöaste Asukastyytyväisyys	Huoneistojen käyttöaste 97 % Huoneistojen kunnossapito	% Kysely

Yhtiö pidetään itsenäisenä, ellei sen myynti onnistu taloudellisesti järkevästi.

Riskit

Keskeisimmät riskit tavoitteen toteutumiselle:

- Lämmitys- ja sähköenergian hintojen nousu
- Vakavat vahingot ja onnettomuudet

Riskien hallinta, miten riskeihin varaudutaan ja miten ne hallitaan:

- Yhtiön maineen ylläpitäminen kohtuuhintaisena ja huoneistojen kunnosta huolehdittavana yhtiönä
- Luottokelpoisuuden ja elämäntapojen tarkastus asuntoa haettaessa
- Vakuutukset vahinkojen ja onnettomuuksien varalle

Tehtävä:

- Omistaa ja hallita vuokra-asuntoja

Toiminnan kuvaus/palveluajatus:

- Vuokra-asuntojen vuokraus ja ylläpito

Taloudelliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Ta 2017	Ta 2018	Ta 2019
Käyttöaste	%	97,0	97,0	97,0

Merkittävimmät Investoinnit 2019

- Harkitaan hissin rakentamista asumisviihtyvyyden parantamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Tavoitteiden toteutuminen ja olennaiset tapahtumat tilikauden aikana

Kiinteistö Oy Vuokrahanka on ollut haluttu vuokrakohde ja sen käyttöaste on ollut tavoitteessa 97 %. Asukaskyselyllä on kartoitettu korjaustarpeita ja niiden pohjalta on toteutettu asuntojen keittiöremontit. Hissin rakentamista on lykätty toistaiseksi.

7 Tilinpäätöksen allekirjoitus

Hankasalmella 30. päivänä maaliskuuta 2020

Anja Kauppinen
kunnanhallituksen puheenjohtaja

Matti Mäkinen
kunnanjohtaja

Marja-Leena Kytölä
kunnanhallituksen 1. varapuheenjohtaja

Ari Korhonen
kunnanhallituksen 2. varapuheenjohtaja

Pekka Häkkinen
kunnanhallituksen jäsen

Leena Jäntti
kunnanhallituksen jäsen

Elisa Lamberg
kunnanhallituksen jäsen

Markku Manninen
kunnanhallituksen jäsen

Marjo Pihlaja
kunnanhallituksen jäsen

Esko Pöyhönen
kunnanhallituksen jäsen

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Hankasalmella 22.5.2020 .2020

Talvea ~~Oy~~ Julkishallinpalvelut oy

Jukka Vuorio
Tilintarkastaja, HT, JHT, HM

8 Kuvaus kirjanpitojärjestelmästä ja kirjanpidossa käytetyistä kirjoista

Kunnalla on käytössä taloushallinnon SAP ECC-toiminnanohjausjärjestelmä. Talousjärjestelmän ylläpidon ja pääkäyttäjätoiminnot hoitaa Jyväskylän kaupungin Talouskeskus liikelaitos (1.1.2019 alkaen Monetra Oy). Hankasalmen kunta on omana yrityksenään Jyväskylän Talouskeskus Liikelaitoksessa kaupungin palvelimilla.

Käytössä olevat SAP-sovellukset:

- kirjanpito
- myyntireskontra ja yleislaskutus
- ostoreskontra
- käyttöomaisuuskirjanpito
- BI-raportointi
- HR-henkilöstöraportointi

Historiatietojen osalta käytössä olevat Pegasos-sovellukset:

- kirjanpito, palkkalaskenta ja myyntireskontra

Muut sovellukset:

- maksuliikenneohjelmisto BasWare
- Basware IP sähköinen ostolaskujen käsittely
- päivähoitolaskutus, Effica, Tieto Oyj
- vanhustenhuollon laskutus, Effica, Tieto Oyj
- sosiaalityö, Effica, Tieto Oyj
- terveystoimi, Effica-potilastietojärjestelmä
- jätehuollon valvontaohjelmisto, CGI Suomi
- rakennusvalvontaohjelmisto, CGI Suomi
- kansalais- ja työväenopistojen opetushallinto-ohjelmisto VerkkoHelleWi, Mäntsälän Atk-palvelu Oy
- vesi- ja jätevesilaskutus, CGI Suomi Oy
- konsernitilinpäätös, Aditro Cloud, Aditro Financials Oy
- työvuorosuunnittelu- ja laskentajärjestelmä, MD-Titania, CGI Suomi
- väestörekisteri KuntaNet, CGI Suomi

Kirjanpidossa käytetyt kirjat:

- päiväkirja
- pääkirja
- palkkakortisto
- tilinpäätös liitetietoineen

Tositelajit:

AA Pysyvien vastaavien kirjanpito
AF Poistokirjaukset
AZ Investointien purku
DL Luottotappiotilitys
H1 Tiliote Nordea
H2 Tiliote Hannulan Osuuspankki
H4 Tiliote Keski-Suomen Osuuspankki H5, Tiliote Danske Bank
DV Myyntisuor. (autom.)
DZ Myyntisuor. (man)
KR Toim. – lasku Basware
KS Sisäiset maksut
KZ Toimittajat – maksu
PA Palkkaliittymä
PE Peruutustosite
RS Sis.sopimuslask.
SA Muistiotositteet